

Simulizi za Ukaribu na Umbali kutoka Ulaya ya Kati-Mashariki na Kusini-Mashariki mwa Afrika

Kiraka cha Mukadha mbalimbali

SHUKURANI

Chapisho hili ni mradi wa watu wengi. Tungependa kutoa shukurani zetu kwa wafanyakazi wenzetu kutoka Makumbusho ya Historia ya Wanawake nchini Zambia, Nafasi Art Space kutoka Tanzania, Progressione kutoka Hungaria, Taasisi ya Kimataifa ya Tamthilia ya Ujerumani na Taasisi ya Transmedia Design ya Slovenia pamoja na muungano mzima wa Deconfining kwa ajili ya misaada yao mbalimbali.

Shukurani zetu za dhati pia ziwaendee waandishi wote wa vipande mahususi vilivyo kusanywa katika antholojia ya sasa. Kila andiko lililo jumuishwa katika kitabu chetu ni la kipekee, likitoa sio tu maeneo mapya ya kutafakari bali pia kufichua vipande na mabaki ya maisha ya waandishi na miunganisho yao na sanaa katika nafasi na mahali tofauti.

Shukurani zetu pia ziwaendee watu wote na taasisi zote zilizofadhili mradi huu wa ajabu, ikijumuisha mpango wa Umoja wa Ulaya wa Ubunifu wa Ulaya, Wizara ya Utamaduni na Urithi wa Kitaifa wa Jamhuri ya Poland na wanachama wa Mtandao wa Wahitimu wa Bosch.

YALIYOMO

Urszula Markowska-Manista and
Natasha Omokhodion-Kalulu Banda
Utangulizi 7

Kuhusu mradi wa Deconfining 13

Karolina Bieniek & Kamil Kawalec
Mada za Ajabu 15

Shilika Chisoko
Kitengua Vifundo vya Mahali na Nafasi 25

Chiteu Kasongo
Nyuzi za Umoja 39

Karolina Marcinkowska
Kuelekea Maarifa ya Kuzingatia Mwili 67

Mwaka Siluonde
Kuwekwa Nira Kiroho 93

Nyimbili Suzyika
Sehemu ya Tamthilia kama kama njia ya kumbukumbu 111

Klara Wojtkowska
Jinsi Nilivyojifunza Kuomba 125

Karolina Bieniek, Urszula Markowska-Manista,
Paulina Brelińska-Garszka
Sanaa kama Ukutanaji 153

Wasifu 172

Simulizi za Ukaribu na Umbali kutoka Ulaya ya Kati-Mashariki na Kusini-Mashariki mwa Afrika

Kiraka cha Mukadha mbalimbali

IMEHARIRIWA NA Urszula Markowska-Manista & Natasha Omokhodion-Kalulu Banda

Kwa hivyo uumbaji ni maarifa katika makutano ya sanaa na sayansi, ambayo tunaelewa kama hatua ya kusoma yaliyo zoeleka: maana za zamani na mpya

Utangulizi

Kwa kuwaleta pamoja wasanii, wasomi na wataalamu kutoka mazingira na nchi mbalimbali (Slovakia, Hungaria, Poland, Cheki, Uganda, Tanzania, na Zambia) ambao hutafuta sehemu na miunganisho inayofanana katika historia ya mabara, kumbukumbu, sanaa, sayansi na fasihi nzuri, tulikuwa tukitafuta njia bunifu za kutazama kile kilicho karibu na mbali, huku tukichunguza ulimwengu wa Ulaya ya Kati na Mashariki (yaani Cheki, Hungaria, Poland, Slovakia) na Afrika Kusini-Mashariki (yaani Uganda, Tanzania, Zambia).

Kuungana nasi katika safari hii ya mabara, tumewaalika wasanii ambao wanafahamu kategoria za mipaka katika kufikiri, kuigiza na kujieleza kisanii. Kategoria hizi ni pamoja na: ukaribu na umbali - nafasi na mahali pamoja na kuhusu wakati - uliopita, sasa na ujao ndani na kati ya Kusini-Mashariki mwa Afrika na Ulaya ya Kati na Mashariki. Mwelekeo kuelekea wingi na utofauti wa kategoria husaidia - kupitia sanaa - kuelewa ulimwengu na mipaka yake. Inatusaidia kugundua kile ambacho bado hakijagunduliwa, maarifa ya kimyakimya, ya kiasili, ya kieneo kama daraja la kuelewana. Wakati huo huo, inawezesha unyambujaji wa yaliyopitiwa na watu, kuonyesha uwezo na maana ya mambo, kufichua maana mipya na vipimo vya mila hapa na pale na "katikati". Kwa hivyo umbaji ni maarifa katika makutano ya sanaa na sayansi, ambayo tunaelewa kama hatua ya kusoma yaliyo zoeleka: maana za zamani na mpya.

Katika karne ya 21, si rahisi kupindisha usemi wa kitamathali wa muda na kufanya ujumbe wa kazi ya fasihi kuwa ujumbe wa kisanii unaoeleweka kwa hadhira mbalimbali, kufichua thamani ya miktadha mbalimbali. Sanaa na fasihi hutawaliwa na sheria zao wenyewe. Hii ndiyo sababu tuliwaalika waandishi ambao wanahisi kuwa karibu na miktadha hii na wanaojieleza ndani na kupitia mifumo mbalimbali na mipya, na aina za uwasilishaji.

Tangu nyakati za zamani, kazi ya sanaa imekuwa ni kuweka wazi hisia, matamano, matarajio, malengo, mipango, shida, ndoto na mawazo ya mwanadamu katika asili na tamaduni. Sanaa hutengua na kuondoa njia koloni za kutazama, kufikiria na kutenda. Kuwa injini ya mabadiliko na kubadilika, inasaidia ushiriki na harakati za kijamii za watu binafsi na vikundi.

Sisi sote - waandishi pamoja na sisi kama wahariri - tumemimina kile kinachojumuisha ulimwengu wetu wa kijamii kwenye kurasa hizi. Kupitia lenzi ya namna tuliyochagua ya kujieleza, tumeonyesha nini maana yake (ulimwengu huu) kwetu katika mchakato wa kuakisi jinsi tunavyofikiri, na kwa nini tunafikiri hivyo, pamoja na mitazamo na mawazo na ubaguzi na dhana.

Antholojia hii inatarajia kukuza uelewa mpana zaidi na nadharia ya miunganisho na umbali katika kupata uzoefu, kufikiria na kusimulia kuhusu ulimwengu wa karibu na wa mbali zaidi ambao maeneo na nafasi zao hufichua uwezo wao wa kisanaa, kisayansi na kifasihi. Tunatafuta simulizi za kipekee ambazo hubadili mwelekeo, huondoa ukoloni na huleta maarifa na utendaji karibu zaidi.

Tulialika mawasilisho yafuatayo: insha binafsi, hadithi za kukanusha (za kubuni na zisizo za kubuni), kumbukumbu (sehemu ya shajara), makala za kitaaluma, na hadithi zilizosimuliwa upya.

Uchapishaji huu una maandishi nane. Kila moja yenyewe ni kipande cha fumbo aina ya jigsaw, ya kitabu. Kila andishi ni sauti ya mwandishi, ambaye, akishiriki katika namna ya kipekee ya kujieleza, amesuka ujumbe wa kipekee unaoendana na kanuni za ufafanuzi wa sanaa.

Maandishi, ambayo yanatofautiana katika umbo na nguvu ya kujieleza, yaliandikwa na maandishi kutoka asili tofauti na kuwakilisha nyanja tofauti za sanaa na sayansi. Waandishi ni tofauti kulingana na mapendeleo yao ya kisanii na uzoefu, umri, shauku, mahali pa asili na mahali ya walipounganisha maandishi yao.

Tunatumai kwamba antholojia hii itakuwa ya manufaa kwa wasomaji kutoka pembe zote za dunia kama aina nyingi za simulizi ambazo huturuhusu kutafsiri na kutafsiri upya miunganisho na misimbo ya maana kati ya Ulaya ya Kati na Mashariki na Kusini-Mashariki mwa Afrika.

Kwa sisi wahariri - kufanya kazi kwenye vipande vya fumbo aina ya jigsaw vya antholojia hii imekuwa chanzo muhimu cha ujuzi kuhusu yasiyojulikana na msukumo kwa kazi zaidi ambapo tutachanganya nguvu mbili za ubunifu: sanaa na sayansi.

Utangulizi wa muundo na sura za antholojia

Juzuu iliohaririwa inajumuisha sehemu ya sura zinazochangiwa na maandishi kutoka miktadha tofauti, walio katika ulimwengu tofauti wa sanaa, utamaduni na sayansi, na ni wa tofauti kwa maana ya kulingana katika maslahi, umri, mafanikio na uzoefu.

Maandishi yanazingatia masuala yanayozunguka simulizi za maandishi kulingana na uzoefu wao binafsi na maarifa. Ni muhimu kusisitiza utajiri wa aina za kujieleza na wingi wa nyanja za uchunguzi ambazo zinajumuisha maeneo ya maslahi ya mtu binafsi, pamoja na mandhari tofauti ambazo ni sehemu ya nguzo ya antholojia hii. Waandishi wameunda kategoria zao za kipekee na mitindo ya uchunguzi, ambayo kupitia hiyo wanaangalia yaliyo karibu na mbali, kuchunguza hali halisi mbalimbali za Ulaya ya Kati na Mashariki na Kusini-Mashariki mwa Afrika, na kuingia katika muktadha huu wa kimabara kwa lugha ya sanaa au lugha ya sayansi. Maandishi yanadhihirisha nguvu na upekee wa masuala, matukio na hali zilizoelezwa, pamoja na kutotabirika kwa matukio na thamani ya kugawana mitazamo.

Katika maandishi ya kwanza: *Mada za Ajabu*, Kamil Kawalec anaandaa mazungumzo na Karolina Bieniek, mkurugenzi wa taasisi ya Art Transparent Foundation, kuhusu ushirikiano wa kimataifa katika uwanja wa sanaa ya kisasa kati ya taasisi za Umoja wa Ulaya na Afrika kulingana na uzoefu wa Karolina wakati wa ziara zake katika nchi nyingi za Afrika. Wanajadili matatizo yanayohusiana na dhana potofu, kubadilisha dhana na asili ya kitamaduni inayoendelea ambayo Karolina ameshuhudia katika miaka ishirini ya utafiti wake. Pia wanarejea shajara za Anna Szpakowska-Kujawska na maandishi ya Ewa Szumańska, na hivyo kutafsiri tena jukumu la mwanamke kama msafiri na msanii, mara kwa mara akikumbuka hadithi kuhusu nchi za Kiafrika kutokea mtazamo wa kike.

Baadaye, Shilika Chisoko katika maandishi yake *Kutengua Mafundo ya Mahali na Nafasi* analeta tamthilia ya kisasa ya Zambia katika taaluma iliyoandaliwa na nadharia ya Ulaya ya katikati ya karne ya baada ya ukoloni kwa ajili ya mazungumzo. Mbinu yake inaonyesha mada ya ukaribu na umbali kama inavyoonyeshwa katika jina la kichwa chake kinachofaa. Chaguo lake la kipekee la marejeleo ya mfumo wa maandishi hufanya uchanganuzi kuwa wa kushangaza, wa kulazimisha na wa ubunifu. Slavoj Žižek wa Kislovenia, Maria Pia Lara alisoma huko Berlin alipokuja na dhana ya nyanja za umma kama mawazo ya kijamii, na pamoja na Ranka Primorac, ambaye kazi yake inalenga Kusini mwa Afrika, wanaletwa kwa karibu dhidi ya hadithi za kubuni zinazohusu zaidi wanawake kutoka kwa watu kama Mubanga Kalimamukwento. Kazi yake inatukumbusha kwamba miktadha ya baada ya ukoloni inaonyesha mifumo inayojirudia-rudia bila kujali eneo la kijiografia.

Katika sehemu inayofuata ya antholojia, Chiteu Kasongo anafuma uchunguzi wa kishairi wa ukaribu na umbali unaoitwa *Mizizi ya Umoja*. Mwandishi anaeleza usemi wake wa kishairi kuwa unakuza uelewa wa kina wa uhusiano na mapengo yanayounda yanayopitiwa, mawazo na masimulizi katika nyanja ya ukaribu na umbali. Kila kipande cha kazi hii ya kishairi huruhusu ugunduzi na ufasiri katika nyanja ya masimulizi na vilevile kuwaza na kuzama katika ushairi baina ya mambo mengine ya maarifa na utendaji.

Katika maandishi yake *Kuelekea Maarifa ya Kuzingatia Mwili*, Karolina Marcinkowska anashughulikia masuala kadhaa yanayohusiana na changamoto za kufanya utafiti kama mtafiti wa kike katika hali halisi ya kigeni ya kijamii na kitamaduni. Uchambuzi wake katika makutano ya maarifa na uzoefu kutoka sehemu mbalimbali za Afrika na Ulaya hutoa mahali pa kuanzia kwa ajili ya kuzingatia mada kama vile uzoefu wa kibinafsi, utafiti na athari za muktadha kwa mtafiti wa kike. Nakala hiyo pia inarejelea dhana ya historia kutoka mtazamo wa kike kama msingi wa kinadharia wa tafakari yake ya simulizi.

Kielimu na kiuburudishaji, kitabu cha Mwaka Siluonde *Kuwakwa Nira Kiroho* katika maandishi huleta tamthilia ya kipindi kuwa halisi kupitia ukaribu na mhusika na simulizi makini. Tunafuata hadithi ya Dada Mulenga, mtawa wa kike katika safari ambaye anatupitisha katika kumbukumbu zake za kina wakati wa miaka ya 1970 dhidi ya matukio ya kihistoria katika ajali ya mgodi wa Roan nchini Zambia. Kwa ujasiri usio na shaka, Siluonde anachunguza kwa ustadi mada za unyanyasaji wa nyumbani, uhamiaji wa vijijini hadi mijini, rangi na tabaka.

Katika sura yake: *Tamthilia kama kama njia ya kumbukumbu*, Nyimbili Suzyika anatumia wigo wa 2 wa Stuart Spencer kuhusu usimulizi wa hadithi ili kueleza athari za tamthilia kwa hadhira, huku akihalalisha upekee wa tamthilia katika kuibua na kuhoji kumbukumbu. Mwandishi pia anabainisha tamthilia kama chombo muhimu cha kutafsiri na kuchunguza kumbukumbu. Kwa mujibu wa uchanganuzi wa tamthilia mbili kutoka Hungaria na Zambia, mwandishi anashirikisha tajriba na uelewa wake wa ukaribu kupitia lenzi ya tamthilia.

Hadithi na kumbukumbu zimeunganishwa katika kazi ya Klara Wojtkowska ya *Jinsi Nilivyojifunza Kuomba* ambayo ni ya hisia kali kwa ndani na hatari. Yenye uwezo wa kuchukuliwa kwa ujumla na vilevile kwa upekee kabisa, kazi ya Wojtkowska ni kiraka kizuri ya kumbukumbu, ambayo inaruhusu kutiririka kama wimbo. Anachunguza mada tata za kisasa kama vile mhamiaji, mambo ya kiroho na kuwa sehemu moja na joto na kina. Changamano. Kuathiri, na kufikisha mbali: Wojtkowska anatupeleka kwenye safari na urejeshi wake wa ajabu na uangalizi mkali.

Maandishi ya mwisho ni sauti nyingi za kike inayoitwa: *Sanaa kama Ukutanaji* - njia za masimulizi za kufunga na kujifungua kwa yaliyo mpya. Muundo uliyochaguliwa kwa ajili ya kujieleza si wa bahati mbaya, kwa vile wingi wa masimulizi huruhusu mtazamo wenye sura nyingi na kufahamu kategoria zinazovuma katika mada ya sanaa na maarifa na umuhimu wake kwa maendeleo ya binadamu na haki ya kijamii katika mwelekeo wa mabara. Inahitimisha juzuu kwa kubainisha thamani ya juhudi za kitaaluma na kisanii na jukumu muhimu la wakala wa wanawake katika michakato ya uzalishaji na uzaaji wa maarifa yenye manufaa kwa jamii.

Kuhusu Mradi wa Deconfining

Mradi wa DECONFINING unalenga kujenga uhusiano ulioboreshwa na wa haki zaidi wa kitamaduni kati ya Ulaya na Afrika kwa kutengeneza mfano endelevu wa marejeleo ya ushirikiano ambayo baadaye itaenezwa katika maeneo mengine ya dunia. Kwa kuzingatia ushirikiano wa karibu kati ya mabara haya mawili na ujumuishaji wa programu zao za Ukuu wa Utamaduni, mradi huu utaleta pamoja wataalamu wa kitamaduni, watunga sera, waigizaji, wasanii wa vyombo vya habari/vielelezo, vyo vikiu vya ndani na watazamaji kutoka mabara yote mawili ili kuchunguza na kuonyesha njia mpya za ushirikiano wa kisanaa na kitamaduni (sera) baina ya mabara, na pia kuchangia uelewa mzuri zaidi wa mifumo ya kufungwa kutoka kwa maoni tofauti katika mtazamo wa mabara. Haya yote yanatokea ili kujinasua kutoka kwenye maoni ya kikandamizaji na kikoloni kwa kupendelea mtazamo thabiti wa ushirikishwaji, na kutoa ufikiaji bora zaidi na habari kwa uhamaji baina ya mabara na uundaji ushirikiano wa kimataifa.

Mradi huu umebuniwa na kuongozwa na washirika kumi na mbili kutoka nchi kumi na moja za Ulaya na nchi moja ya Afrika, na utajumuisha vikao vinne, mikutano midogo minne, jukwaa la uhamaji, zana shirikishi ya sera, kitabu cha kielektroniki cha antholojia ya DECONFINING; na kazi mpya za sanaa zilizoundwa hivi karibuni, ikiwa ni pamoja na maonyesho, usakinishaji, vipindi ishirini vya podikasti vinavyowasilisha (sawa na) mazoea ya kisanii, ziara kumi na mbili za sanaa, na hifadhi tajiri ya kumbukumbu ya kidijitali.

Ushirikiano wa DECONFINING unajumuisha watayarishaji wa kitamaduni, taasisi za utafiti, taasisi/taasisi za kitamaduni za serikali na taasisi ya kibinafsi isiyo ya kiserikali, inayoleta pamoja na kukamilisha utaalamu unaoshughulikiwa katika mradi mzima. Washirika wa mradi na Mashirika ya Ushirikiano wa Mabara kutoka Ulaya na Afrika hushiriki pamoja kwa ajili ya jitihada hii ya pamoja.

Kama sehemu ya Kifurushi cha Kazi Na. 4 cha mradi wa DECONFINING, Art Transparent (Poland) na Progressione (Hungaria) zinashirikiana na mashirika kutoka Tanzania na Zambia. Lengo letu ni kujaribu mahusiano mapya na kuzalisha shughuli za kisanii, ambazo uchapishaji huu ni kipengele.

**Jinsi njia zetu za Ulaya ya
Katiza kutazama Afrika
Mashariki
zinavyotofautiana na njia
za Magharibi ambazo
zinatawala utangazaji wa
vyombo vya habari**

Mada Za Ajabu

Mazungumzo na Karolina Bieniek, Mkurugenzi wa Art Transparent Foundation

1. Uzoefu wako wa ushirikiano wa kisanii na Tanzania ukoje?

Fursa ilipopatikana katika maisha yangu ya kikazi kufanya kazi kimataifa na shirika shiriki katika bara la Afrika, mawazo yangu mara moja yaligeukia Tanzania. Nina uhusiano maalum na nchi hii. Tangu 2005, nimekuwa nikishiriki katika shughuli mbalimbali za kibinafsi na za kitaaluma huko. Uwezekano wa ushirikiano wa muda mrefu na ubadilishanaji wa kitamaduni na kisanii unaotolewa na mradi wa miaka minne wa *Deconfining* ulinitia moyo kutafuta shirika shiriki linaloweza kukabiliana na changamoto za shughuli hii kubwa na ngumu. Miaka mingi ya tajriba ya kitaaluma nje ya Ulaya na pia katika bara zingine zimenifundisha kwamba katika hali kama hizi, ni bora kutegemea marejeleo na mapendekezo kutoka kwa watu wanaotakia mema na mikutano ya ana kwa ana. Alafu, hapo awali nilifanya kazi katika eneo la Maziwa Makuu ya Afrika, nikifanya utafiti huku pia nikitekeleza shughuli za usaidizi. Kwa hiyo kuhusu *Deconfining* nilitegemea watu wanaojua mazingira ya Dar es Salaam kuliko mimi - wakazi wa zamani wa mji mkuu wa pili wa Tanzania. Shukrani kwa Helena Goldon, nilijifunza kuhusu Nafasi Art Space – NGO (Shirika Lisilo la Kiserikali) nzuri ambayo wasifu wake unafanana sana na Art Transparent. Pamoja na Rebecca Yeong Ae Corey na Lilian Hipolyte, tulikuwa na mikutano kadhaa mtandaoni na tukajadili hali za uwezekano wa kushirikiana. Hapo mwanzoni, haikuwa wazi kabisa kwamba kazi hiyo ingetufunga kwa miaka mingi.

Mpango wa ushirikiano na Zambia ulifanana sana. Nilijua kuwa Karolina Łągiewka aliishi na kufanya kazi huko - tayari tulikuwa tumeshirikiana katika utekelezaji wa shughuli za usaidizi zinazohusiana na *UNESCO World Book Capital Conakry 2017*. Ni Karolina aliyenitambulisha kwa Samba Yonga na Natasha Omokhodion wa Jumba la Makumbusho la Historia ya Wanawake huko Lusaka, ambao kwa sasa kwa pamoja tunafanyia kazi kitabu kama sehemu ya mradi huu.

2. Je, umeweza kufanikisha kiasi gani na ni kiasi gani bado kinahitaji kufanyiwa kazi?

Tulianza kufanyia kazi mradi wa *Deconfining* na kundi kubwa sana la NGO kutoka mabara yote mawili. Ilikuwa mnamo Juni 2019 wakati, kama sehemu ya programu ya matayarisho ya Mji Mkuu wa Utamaduni wa Ulaya Rijeka 2020, Sylvia Amann alitualika kwenye mkutano wa maoni ya mitandao ya Ulaya na Afrika. Kwa kuwa sisi kama Art Transparent tayari tulikuwa tumetekeleza shughuli katika eneo hili, kwa mfano kama sehemu ya *UNESCO World Book Capital Conakry 2017* iliyotajwa hapo juu, tulikuwa na sababu nyingi za kuwashirikisha uzoefu wetu. Hatua iliyofuata ilikuwa kuandaa maombi kuitikia mwito wa miradi mikubwa na ushirikiano ndani ya mpango wa *Creative Europe*, ambao ulichukua muungano wetu zaidi ya miezi sita. Mwishowe, tuliwasilisha ombi hili tata sana mnamo 2021, na tukabahatika kuanza kutekeleza mradi huo mnamo Juni 2022. Ni mchakato mrefu sana, lakini ilikuwa tu baada ya mikataba yote kusainiwa na awamu ngumu sana ya kishirika kumalizika ndipo tuliweza kuendelea na sehemu ya kuvutia zaidi ya shughuli, ambayo ilikuwa na ni utekelezaji wa malengo ya ushirikiano huu.

Sasa tuko (wakati wa mahojiano haya) katika mwaka wa kwanza wa ushirikiano wa miaka minne (2022–2026). Kama washirika wa mradi, tumetoa wito mbili za wazi: moja kwa maandishi yatakayochapishwa pamoja na Jumba la Makumbusho la Historia ya Wanawake Zambia, na lingine kwa makazi nchini Poland na Tanzania. Matokeo ni ya kuvutia. Tunafanya kazi na watu wengi wanaovutia sana. Ninahisi kuwa tunaziba mapengo, kuunganisha nukta kati ya maeneo yetu ya ulimwengu, hata hivyo bado tuko mwanzoni mwa safari.

3. Mojawapo ya vyanzo vya msukumo wa utafiti wako ni kitabu *Bizary* cha Ewa Szumańska. Je, uhusiano wa nchi za Kiafrika na Ulaya umebadilika kwa kiwango gani kutoka kwa kile Szumańska anachoeleza?

"Niliambukizwa" na kazi za fasihi za Ewa Szumańska nilipokuwa nikitekeleza mfululizo wa shughuli zinazomhusu Profesa Leon Podsiadły wa Chuo cha Sanaa na Usanifu huko Wrocław, ambaye alikuwa ametumia miaka mitano kufanya kazi kama mwalimu huko Conakry, Guinea. Profesa alikuwa karibu na mipango yetu kila wakati na, kama mshirika wa Kikundi cha Wrocław, mara nyingi alitembelea ghala ya Mieszkanie Gepperta inayoendeshwa na Art Transparent. Wakati wa ufunguzi wa maonyesho na mikutano mingi nyumbani kwake na studio, alituambia hadithi za ajabu kuhusu watu waliounganishwa na Wrocław ambao walijitolea sehemu ya maisha yao na kufanya kazi katika maeneo mbalimbali ya Afrika. Hadithi nilizozipenda sana, hata hivyo, zilikuwa zile zilizounganishwa na uzoefu wake wa kuacha uhalisia wa Poland ya kikomunisti kwa Guinea-Conakry, ambayo ilikuwa inakaribia kupata tena uhuru wake; kazi yake katika shule ya mitaa ya sanaa na ufundi, uhusiano wake na wanafunzi wa Guinea na, hatimaye, utafutaji wake wa Kipolishi-Guinea wa mji mkuu wa Himaya ya Mali.

Mnamo 2017, nilikutana na kitabu kizuri kilichochapishwa na shirika la uchapishaji la Wrocław la Warstw - Bizary ya Ewa Szumańska. Nilijua hadithi ya kipindi maarufu cha redio cha "Studio 202" na mfululizo wa miaka mingi wa Szumańska "From the Diary of a Young Doctor" (yani "Kutoka kwenye Shajara ya Daktari Mdogo"), licha ya hayo sikujua kabisa kwamba alikuwa kwanza kabisa msafiri mwenye shauku. Nilivutiwa na njia yake ya kuutazama ulimwengu, ufahamu wake na mtazamo wake wa huruma kuhusu Afrika, ambao ulikuwa sawa na wa Podsiadły.

Kutafakari juu ya vielezi hivi viwili vya kibinafsi kulisababisha swali kuhusu jinsi maeneo mawili ya mbali ya dunia, Ulaya ya Kati na Afrika Mashariki, inavyotazamana na kuchukuliana. Swali hili linasisitizwa katika kichwa cha chapisho ambalo ni sehemu ya mradi wa Deconfining: *Simulizi za Ukaribu na Umbali kutoka Ulaya ya Kati-Mashariki na Kusini-Mashariki mwa Afrika – Kiraka cha Muktaadha mbalimbali*, ambayo inatayarishwa chini ya uhariri wa Dk Urszula Markowska-Manista na Natasha Omokhodion.

4. Je, unakumbuka hadithi zozote ambazo Profesa Podsiadły alikuambia?

Ndiyo, alizungumza mengi kuhusu katikati ya miaka ya 1960. Hadithi zake zilijaa wahusika kutoka Wrocław, kama vile waigizaji Zbyszek Cybulski na Feliks Podsiadły, kaka yake Leon. Tuliandika kuhusu wao katika katalogi iliyochapishwa na Art Transparent baada ya maonyesho ya *Bel Air* kwenye jumba la sanaa la Mieszkanie Gepperta [*Bel Air, Leon Podsiadły, 2020, Wrocław*]. Nilivutiwa hasa na hadithi ya utengenezaji wa filamu ya Stanisław Lenartowicz *Full Ahead*. Muongozaji, kwa ushirikiano na Ewa Szumańska, alichukua filamu wakati wa safari ya meli ya Poland kutoka Szczecin, na vituo katika Visiwa vya Canary, Dakar na visiwa karibu na Conakry, miongoni mwa zingine. Podsiadły alizungumza juu ya ushujaa wa mashuhuri Zbigniew Cybulski huko Conakry na umaridadi wa Teresa Tuszyńska. Tuisahau kwamba hii ilikuwa wakati ambapo kufanya filamu katika maeneo hayo ya mbali haikuwa jambo la kawaida! Hadithi nyingine ilihusu ushirikiano wa

wanasayansi wa Kipolandi kutoka Szczecin, Maprofesa Władysław Filipowiak na Bogusław Szerniewicz, pamoja na Profesa Djibril Tamsir Niane katika shirika la msafara wa kiakiolojia kutafuta mji mkuu wa Himaya ya Mali (1962, 1964–65, 1967–68, 1973–74, 1978). Wakati wa safari hizi, ustadi wa uchoraji wa kaka ya Leon Feliks ulithaminiwa sana na watafiti. Wasanii hao walikuwa na jukumu la kuweka kumbukumbu za sanaa zilizopatikana wakati wa uchimbaji. Nisiache kusema, Leon na kaka yake Feliks wakati mwingine walisafiri kwenda ndani ya nchi na wanasayansi wa Kipolishi na Guinea, kwa mfano ili kuandaa maonyesho huko Conakry yaliyowekwa kwa ajili ya tamaduni za Guinea. Kuna hadithi nyingi kama hizo. Hadi leo, watu wanaoishi katika maeneo haya wanawakumbuka kwa furaha walimu, wahadhiri, wapangaji miji na wahandisi wa Poland na Ulaya ya Kati ambao, katika nusu ya pili ya karne ya 20, walifanya miradi ya elimu na biashara katika sehemu nyingi za Afrika.

5. Je, unafikiri mtazamo wetu wa kisasa kuhusu mahusiano ya Afrika na Ulaya ni upi? Je, bado tuna fikra zile zile potofu kuhusu Afrika au zimebadilika?

Nadhani mitazamo yetu ya kila mmoja wetu bado inatokana na dhana potofu, ambayo kwa bahati nzuri imeanza kupingwa. Hata hivyo, ningependa kusisitiza kwamba dhana potofu haipo tu katika mtazamo wa Ulaya ya Kati kuhusu Afrika - ipo kazi kwa njia zote mbili. Vyovyote vile, ukitaka kutazama dhana potofu, lazima ujue kwamba ni ya asili kabisa kwa mwanadamu yeyote ambaye anapaswa kufanya kazi kwa njia moja au nyingine katika ulimwengu mgumu sana. Hata hivyo, nataka kuamini kwamba michakato ya utandawazi inatupa nafasi ya mafanikio makubwa, na kwamba teknolojia inaunda fursa zisizo na kifani za kufahamiana, kushirikiana moja kwa moja, na hivyo kupinga dhana potofu. Miradi kama *Deconfining* ndiyo inahusu vitu hivi. Vitabu, mikutano, kazi za video, maonyesho na hatimaye podikasti au mahojiano - huwapa hadhira fursa ya kuwa na mtazamo mpana wa maeneo ya mbali kijiografia kutoka mitazamo mingi.

6. Anna Szpakowska-Kujawska pia aliweka shajara wakati wa safari zake za Afrika. Je, tunaweza kujifunza nini kutokana na maelezo yake?

Tulipofungua onyesho la Bel Air katika ghala letu la Mieszkanie Gepperta mwaka wa 2017, nilifuatwa na Bi. Anna Szpakowska-Kujawska, msanii mzuri kutoka Wrocław, pia ni mwanachama wa Kundi la Wrocław, ambaye alisema kwamba, kama Podsiadły, alitumia karibu miaka saba ya maisha yake katika Afrika Magharibi. Aliniambia kuhusu kitabu alichandika na kukichapisha mwenyewe baada ya kukaa hapo kilichoitwa *Ekundayo czyli droga* [Ekundayo au Barabara], lakini hakuwahi kutaja shajara zake za kusafiri. Haikuwa hadi 2023, wakati maonyesho yake mwenyewe yalipoandaliwa huko Mieszkanie Gepperta, ambapo alikiri kwamba bado alikuwa na shajara zake ambazo hazijachapishwa za kukaa kwake Nigeria na safari zake za kwenda nchi jirani. Anna alipotembelea ofisi ya Art Transparent siku moja, tulipokea nakala ya maandishi haya ya kuvutia sana, yaliyojaa maelezo ya Afrika ambayo haipo tena, ikiwa imebadilika kabisa katika kipindi cha miaka hamsini iliyopita. Kilichonivutia haswa katika maelezo ya Szpakowska- Kujawska ni usikivu wake kwa watu, haswa wanawake aliokutana nao nchini Nigeria, na vilevile utamaduni na sanaa ya Nigeria. Katika juzuu ya pili ya shajara, nilikutana pia na simulizi ya safari yake ya Tanzania, kuvutiwa kwake na nchi hiyo na safari yake ya ajabu katika miinuko ya Mlima Kilimanjaro.

Nilifikiria kuhusu tamaduni zote zinazojulikana kutoka kwa fasihi na sinema maarufu - *A Farewell to Africa* hadi ya Karen Blixen hadi *The White Masai* ya Corinne Hofmann - ambazo ni maarufu na za kawaida kwetu Ulaya, pamoja na Ulaya Mashariki. Nilianza kujiuliza kuhusu kuvutiwa huku kwa Afrika Mashariki ndani ya utamaduni wa Ulaya na mapokezi yake upande wa pili wa ikweta. Hili lilizusha swali la jinsi gani njia zetu za Ulaya ya Kati za kuitazama Afrika Mashariki zinavyotofautiana na njia za Magharibi, ambazo zinatawala utangazaji wa vyombo vya habari.

7. Maelezo ya Szumańska au Szpakowska-Kujawska yanaonekana kuunganishwa moja kwa moja na uliyopitia katika safari zako. Je, unadhani ni jambo gani linafaa kuangaziwa hapa?

Zaidi ya yote, kinachonishangaza ni kwamba sisi sote watatu ni wasafiri kutoka Wrocław, kutoka katikati mwa Ulaya ya Kati, ambao huenda kwenye maeneo yasiyo ya kawaida na tunapenda kuyazungumzia. Ninapenda kufikiria kuwa hadithi zetu zinahusu ulimwengu kadri tunapokutana nao, kinyume na mtindo maarufu wa sasa wa kujizungumzia tunaposafiri. Nina thamini sana hadithi za wasafiri wa kike, kwa kuwa wao huwa na kuonyesha hisia tofauti kwa hadithi za washindi wa kiume. Hatimaye, ninavutiwa na wasifu wa Szumańska na Szpakowska-Kujawska – wanawake ambao, wakati wa kuwa na pasipoti na njia za kusafiri mbali havikua na uhakika, waliweza kutekeleza miradi migumu. Inafurahisha pia kutambua kwamba, licha ya kupenda safari za mbali, sote tuliunganisha maisha yetu ya kitaaluma kwa utamaduni na sanaa.

Picha ya ziara ya Szpakowska-Kujawska kwenye mradi wa kijiji cha msanii wa ki Austria-Nigeria Susanne Wenger hainiacha kamwe akilini. Shukrani kwa kazi ya Wenger, eneo la umuhimu mkubwa kwa utamaduni wa Kiyoruba liliokolewa. Ushiriki wake wa kijamii na kisanii ulisababisha ulinzi wa hekta sabini na tano za miti mitakatifu na vihekalu vidogo vilivyotolewa kwa miungu ya kienyeji. Mradi wake ukawa maisha yake. Kabla ya hapo, sikujua kwamba mtu fulani kutoka katika mazingira yangu ya karibu alishuhudia kazi hii ya ajabu ya sanaa katika kijiji cha Yoruba.

Kitu kingine ambacho ni muhimu kwangu ni kuvutiwa kwangu na jinsi wanawake wanavyotazama ulimwengu. Hakuna anayeelezea wanawake wanaokutana nao kama waandishi hawa wawili. Hadithi za jinsi walivyoishi na kupenda, hadithi kuhusu tamaa, maana na kupoteza, zimenivutia sana. Kuongezea hilo, mshirika wetu katika mradi huu ni Makumbusho ya Historia ya Wanawake huko Lusaka. Bado tunajua kidogo sana kuhusu nchi za Kiafrika na historia kwa mtazamo wa kike za Poland na Afrika. Natumaini tunaweza kubadilisha hilo.

8. Unazungumza juu ya hadithi nyingi za kupendeza zinazounganisha sehemu yetu ya Ulaya na nchi tofauti za Kiafrika. Je, wakati wa kuandaa mradi wa *Deconfining*, ulifikiria pia kuhusu tofauti au mivutano yoyote inayoweza kutokea wakati wa utekelezaji wake?

Nadhani ndio tunaanza kugundua hilo. Mradi huu umeundwa ili kufahamiana kwa vitendo. Yeyote anayesoma ombi letu, ambalo lilishinda ufadhili kutoka kwa mpango wa Creative Europe, atakuwa amegundua kuwa kitenzi "jaribio" kimerudiwa mara nyingi. Hiyo si sadfa au bahati mbaya. Kwanza kabisa, ni muhimu kutambua kwamba uhalisia ni kwamba hatujui jinsi ya kukabiliana na tofauti zinazowezekana ni kutokana na ujuzi usiyotosha kuhusu kila mmoja. Katika nyaraka rasmi, tofauti hizi daima zinawasilishwa kwa suala la mgogoro au migogoro, na kamwe kwa suala la tofauti na ushirikiano. Ikawa hivyo; wazo la kukaribia suala la ushirikiano kwa njia mbadala, ambayo huleta shida nyingi. Kwa bahati mbaya, kukosekana kwa usawa hutokea hata katika hatua ya kuomba fedha, inapotokea kwamba kati ya nchi hamsini na saba za Afrika, ni mbili tu zinazostahiki kushiriki. Kwa hivyo, tulitumia muda mwingi kujaribu kubuni muundo wa mradi ambao ungekidhi vigezo vya mfadhili.

9. Kama sehemu ya mradi wa *Deconfining*, Wakfu wa Art Transparent kwa ushirikiano na Nafasi Art Space wamechagua kundi la wasanii sita kutoka Ulaya na Afrika ambao tutakutana nao wakati wa toleo la 22 la Mapitio ya Sanaa ya *SURVIVAL* huko Wrocław. Je, ni mada gani tunaweza kutarajia

kupata katika kazi zao za video? Je, kazi zao zinahusu utambulisho, siasa, ikolojia? Je, mawazo haya yanawasilishwaje?

Tunapozungumza, sehemu hii ya mradi bado inakuja. Tunajua majina ya wasanii waliochaguliwa kupitia wito wa wazi kwa makazi nchini Poland na Tanzania. Kitabu hiki kitakuwa mwongozo wao. Wasanii hawa sita kutoka Afrika Mashariki na Ulaya ya Kati watatoa kazi mpya za video halisi zinazochunguza uhusiano kati ya nchi za jumuiya ya kikomunisti ya zamani na serikali za Afrika za wakati huo, ambazo hazionekani wazi kwa mtazamo wa leo. Athari za viungo hivi zinaweza kupatikana, kwa mfano, katika makaburi ya usanifu ambayo bado yapo leo, kama vile Tanzania. Baadhi ya wasanii watatafuta tofauti na kufanana katika uwanja wa utamaduni - kwa mfano, katika kazi za mikono au ngoma katika maeneo yote ya dunia. Wengine watazingatia masuala ya kijamii, kama vile haki za wanawake au afya na usafi.

Kwa nini tulichagua njia ya sanaa ya video? Sababu ni kwamba moja ya vikwazo vya kusambaza kazi za sanaa ulimwenguni kote ni gharama yake kubwa. Tukijua kuwa usafirishaji wa kimataifa wa vitu vya sanaa ni mchakato mgumu sana, tuliamua na wasimamizi kwamba kwa faida ya mradi huo tutarahisisha mbinu ya usambazaji. Tunatumai kuwa kazi za video zitakazopatikana zitaturuhusu kutazamana na kufahamiana vizuri zaidi, lakini zaidi ya yote - kwamba zitakuwa rahisi kupatikana kwa umma.

10. Inaonekana kwangu kwamba mtazamo wa "nyingine" kwa kurejelea nchi za Kiafrika limeisha. Je, tunaweza kuibadilisha na kutafakari jinsi ya kujenga wa "kawaida"?

Inashangaza kwamba sanaa kutoka Afrika Mashariki haipo Poland, wakati huo huo sanaa kutoka Ulaya ya Kati na Mashariki haijulikani na haionekani Afrika. Hatujui mengi juu ya kila mmoja, ingawa, kama unaweza kuona, tuna uhusiano wa muda mrefu. Ninaweza kutaja watu wachache tu, mipango muhimu au miradi inayonuiwa kubadilisha hali hii ya mambo - na tunaishi katika nchi kubwa ya Ulaya. Kwa hivyo lengo la mradi kama *Deconfining* ni kuchunguza mitazamo hii miwili. Kama washirika wetu kutoka miji mingine ya Ulaya (k.m. Bad Ischl [at], Bodo [n], Budapest [hu], Kaunas [lt] au Rijeka [hr]), tunafanya kazi na washirika wetu wa Tanzania na Zambia ili kuvunja hekaya na kujenga mahusiano thabiti kati ya taasisi zetu za kitamaduni. Tunataka kujua mazungumzo ya sasa ya Kiafrika, kwa hivyo tunapanga ziara za kibinafsi za mafunzo na mikutano ya mtandaoni ili kujua ni masuala gani ya sanaa ya kisasa ya Kenya, Tanzania na Rwanda inashughulikia. Kutoka hapo tunajaribu kushughulikia suala la ukaribu na umbali.

Niliposafiri kwa ndege hadi Afrika Mashariki kwa mara ya kwanza mwaka wa 2005, si wengi walikuwa wamesikia kuhusu Poland, na kama mtu yeyote alituhusisha na chochote, ilikuwa ni kuanguka kwa ukomunisti na Lech Wałęsa. Picha hiyo imebadilika kwa miaka. Leo, katika fukwe za Zanzibar, Kipolishi ni kawaida kama Kiingereza au Kijerumani. Hata hivyo, tunajua nini kuhusu kila mmoja wetu? Watoto katika shule za Kipolandi husikia zaidi kuhusu Staś na Nel [wahusika wa kubuni wa watoto kutoka katika riwaya ya H. Sienkiewicz *In Desert and Wilderness*] na Afryka Kazika [kitabu cha Ł. Wierzbicki] - taswira za fasihi za bara la Afrika kutoka karne moja au zaidi iliyopita - kuliko kuhusu matatizo halisi ya bara changa zaidi leo, ambapo zaidi ya nusu ya wakazi bilioni moja wako chini ya miaka kumi na nane. Ni bara ambalo liko hatarini zaidi kwa gharama za mabadiliko ya hali ya hewa, na wakati linathibitisha kuonekana kuwa thabiti na linaloweza kutabirika, kinyume na fikra zilizopo. Tunataka kuja na usimulizi wa hadithi usiopendelea upande wowote ambao unaweza kutuleta pamoja - hapo Ulaya ya Kati na kule Afrika Mashariki.

ORODHA YA MAREJEO

Szumańska, Ewa. *Bizary.Warstwy*, 2014.

Szpakowska-Kujawska, Anna. *Ekundayu 1, ... albo droga*. Majarida. Kujichapisha.

Szpakowska-Kujawska, Anna. *Ekundayu 2, ... albo droga*. Majarida. Kujichapisha.

**Hakuna matumaini ya
uokoaji, na matokeo ya
kuanguka baharini ni
kaburi**

SHILIKA CHISOKO

Kutengua Vifundo vya Mahali na Nafasi

*Uchunguzi wa uwezekano unaotolewa na maonyesho ya
vurugu katika tamthiliya fupi ya Zambia.*

Kihistoria, Zambia imekuwa na upungufu katika utayarishaji wa fasihi na uhakiki wa kifasihi. Mwanazuoni wa fasihi Ranka Primorac amehusisha jambo hili na kile anachokiita "ufasihi wa matatizo", akipendekeza kuwa tangu kuanzishwa kwa nchi, "tamaduni za maandishi za Zambia zimebadilika katika hali mbalimbali za matatizo" (498). Hii ilipelekea Zambia kuendeleza utamaduni wa kifasihi ambao ulikengeuka kutoka kwa kanuni nyingi za Kiafrika. Zaidi ya hayo, Leonard Chirwa anaamini kwamba "tasnia ya uchapishaji wa vitabu ya Zambia pia imeathiriwa vibaya na gharama kubwa za uchapishaji ambayo ina maana kwamba vitabu vinavyotolewa vina bei ya juu sana kwa Mzambia wa kawaida" (3). Licha ya vikwazo hivi, kumekuwa na ongezeko la utayarishaji wa tamthiliya katika miaka ya hivi karibuni na ninahusisha hili na urahisi wa uchapishaji ambao vyombo vya habari vya kidijitali huwapa maandishi wa Zambia. Mbali na hayo, pia kumekuwa na ongezeko la ushiriki wa maandishi wanawake na tabia ya kuonyesha maisha ya wanawake kwa namna mahususi. Kwa kuzingatia mambo yaliyotajwa hapo juu, makala ifuatayo inahusu sifa ya kawaida miongoni mwa uteuzi ulioratibiwa kwa umuhimu wa hadithi fupi za Kizambia zilizoandikwa na wanawake: "Violent Interruptions" (yani "Ukatizo wa Vurugu") ambayo inatishia maisha ya wanawake waliowakilishwa katika tamthiliya hiyo.

- 1 Adenekan na Cousins wameandika kwa kina kuhusu uwezekano ambao nafasi ya maandishi mtandaoni inawapa maandishi wa kisasa huko Adenekan, Shola, na Helen Cousins. Hadithi fupi 2 za Kiafrika na nafasi ya kuandika mtandaoni. Hadithi Fupi ya Baada ya Ukoloni: Insha za Kisasa. (*African short stories and the online writing space. The Postcolonial Short Story: Contemporary Essays.*) London: Palgrave Macmillan UK, 2013. 19 Adenekan, Shola, na Helen Cousins. Hadithi fupi 2 za Kiafrika na nafasi ya kuandika mtandaoni. Hadithi Fupi ya Baada ya Ukoloni: Insha za Kisasa. (*African short stories and the online writing space. The Postcolonial Short Story: Contemporary Essays.*) London: Palgrave Macmillan UK, 2013. 199-213.9-213.

Hadithi hizo ni *A Hand to Hold* (2018) ya Mali Kambandu, *All to Love* (2019) ya Lydia Ngoma na *Thandiwe* (2022) ya Mubanga Kalimamukwento.

Ili kuunga mkono uchunguzi huu, ninaazima kutoka kwa madai ya Mbembe na Roitman kwamba wenyeji wa baada ya ukoloni huendeleza "Sera za Kujitawala" ili kukabiliana na madhara ya kuishi kwa hofu wakati wote ya vurugu za ghafla. Kizaliwacho kutokana na matokeo haya kitakuwa hoja kwamba milipuko hii ya vurugu inaashiria jamii iliyo na vurugu katika kiini chake. Ninabisha kuwa vurugu hii ya kimsingi ni ya kimuundo, kwa kutumia kazi za wasomi kama vile Slavoj Žižek na wengine ambao kwa kukisia wanaona ufaaji wa vurugu hizo zilizo kakamaa. Ukiachana na kugundua eneo jipya la maandishi wa kisasa, vyombo vya habari vya kidijitali hutoa uwezekano mpya kwa wakosoaji wa kisasa wa fasihi kama vile mimi. Ninaweza kwa kisitiari kufikia hazina za kitaaluma kutoka kote ulimwenguni na kufikia safu ya udhamini. Kwamba kazi ya Žižek na Primorac, wasomi wawili wa Ulaya Mashariki wanaunda msingi ambao mimi hufanya uchambuzi wangu, inazungumzia uwezo wa vyombo vya habari vya digital. Zaidi ya hayo, ninaona inashangaza kwamba kazi yangu inaoana na nadharia kutoka Afrika na Ulaya Mashariki, maeneo mawili ambayo yamekuwa yakifichwa kwa muda mrefu kutokana na urithi wa vurugu na kutiishwa. Kwa njia hii, ninaona vyombo

vya habari vya kidijitali kuwa na uwezo wa ki "deconfining" yani "kufafanua" - kuruhusu watu binafsi kufungua mafundo ya dhana ya mahali na nafasi. Hii inakuza ubadilishanaji wa kitamaduni, uwasilishaji wa masimulizi ya hapo awali yasiyojulikana na usikimaji wa mahali pa mtu ulimwenguni.

Zaidi ya hayo, katika makala hii ninazingatia *kile* kinachojumuisha uingiliaji wenye vurugu katika tamthiliya fupi iliyochaguliwa. Nitalinganisha *The heart of a woman*² (*Moyo wa Mwanamke sehemu ya 2*) na hadithi fupi zilizoteuliwa ili kuangazia mwendelezo wa masuala ya mada ndani ya hadithi fupi za Zambia zilizotungwa na wanawake. Hapo nitakubali kwamba mabadiliko haya (kwa kuzingatia matukio yanayoelezwa kuwa ya vurugu) yanaweza kuidhinishwa kwa njia ambayo tamthiliya fupi iliyochaguliwa inasambazwa - majukwaa ya vyombo vya habari vya ya kidijitali. Makala hii pia itachunguza uwezo wa mfumo wa hadithi fupi na jukwaa ambalo hadithi hizo huchapishwa.

2 Imenukuliwa kama ilivyoandikwa na waandishi.

Hatimaye, nitachunguza athari zinazo fululiza za uwakilishi wa wanawake katika tamthiliya iliyochaguliwa katika uwezekano wa kuyumbisha mitazamo ya umma kuhusu msururu wa masuala ya kijamii. Nikichukua dokezo langu kutoka kwa kazi ya Maria Pia Lara juu ya masimulizi ya wanawake katika nyanja ya umma, nitabisha kwamba kwa kuwasilisha tu maswala ya wanawake kama hadithi zisizo halisi, hadithi hizi za kisasa zinahitaji kutambuliwa kwa masuala haya na kuwa na uwezo wa kutenda kama "nguvu zisizo na maana." Hatimaye, nasisitiza kwamba hadithi fupi si masimulizi ya kupingana tu, bali hutumika kama vyombo vya kuonyesha hali ya "utelezi" ya kuishi maisha ya Kizambia kama mwanamke.

Nilipokusanya nyenzo ambazo zingeunda mfumo wa kinadharia wa makala haya, nilifanya uamuzi bila kuwaza wa kutumia kazi ya Žižek na Primorac. Ya kwanza kwa sababu ya pendekezo ambalo nilipewa, na la pili kwa sababu kazi yake ndiyo ufafanuzi unaopatikana zaidi wa fasihi ya Zambia. Nikitafakari mada ya juzuu hili, ninaona ujumuishaji wangu bila kukusudia wa Žižek na Primorac kama kielelezo cha njia ambazo mabadilishano ya kitamaduni yanafanyika kati ya Kusini mwa Afrika na Ulaya Mashariki. Ingawa siwezi kudai kwamba mabadilishano haya yameenea, namna ambayo nilikutana na wasomi hawa na jinsi usomi wao 'unalingana' kwa urahisi na hoja zangu inaelekeza kwenye kufanana zaidi kuliko tofauti kati ya Kusini mwa Afrika na Ulaya Mashariki. Kwa hivyo, ninaanza uchambuzi wangu kwa mtazamo kwamba inatumika pia kama uchunguzi wa jinsi maandishi kutoka Kusini mwa Afrika na Ulaya Mashariki yanaweza kusomwa kwa pamoja.

Matamshi ya neno 'vurugu' huleta taswira ya kushambuliwa kimwili na mtu mmoja au watu kadhaa kwa mwingine (au wengine). Judith Butler anaona kwamba "takwimu ya pigo imepanga kimkakati baadhi ya mijadala mikuu juu ya vurugu, kupendekeza kuwa vurugu ni kitu kinachotokea kati ya pande mbili zinapokutana katika jambo zito" (2). Licha ya hayo, Butler anakubali hali ya kizuizi ya kategoria hii, akitoa mfano wa jinsi unyanyasaji unavyoshikilia muundo wa jamii ya kisasa. Anasema kwamba "bila kupinga vurugu ya pigo la kimwili, tunaweza kusesitiza kwamba miundo ya kijamii au mifumo, ikiwa ni pamoja na ubaguzi wa kimfumo, ni vurugu" (2). Katika hali kama hiyo, Slavoj Žižek anaonya dhidi ya kishawishi cha kufafanua vurugu kuwa ki mtazamo usio bila ushawishi binafsi. Anasisitiza kuwa ni muhimu "kutambua mikondo ya usuli ambayo huzalisha milipuko kama hiyo. Hatua moja ya kurudi nyuma inatuwezesha kutambua vurugu ambayo hudumisha juhudi zetu za kupiga vita vurugu na kukuza uvumilivu" (1). Matumizi ya Žižek ya neno "milipuko" ni ya umuhimu mahususi, kwani yanaashiria kuwepo kwa mfumo uliokuwepo wa vurugu ambao hufanya milipuko hii iwezekane.

"Ukatizo kwa vurugu" ni neno linalotumiwa na Ranka Primorac kuelezea mrudio tofauti wa "maswala yanayohusiana na usasa wa baada ya ukoloni (kama vile VVU/UKIMWI, mapenzi ya jinsia moja, ugonjwa wa akili na uchawi)" inayotolewa katika mkusanyiko wa tamthiliya fupi za Kizambia zinazoitwa *The heart of a woman 3* (Yani *Moyo wa mwanamke sehemu ya 3*), na uwezo wao wa kuchochea matukio ya machafuko katika maisha ya kila siku ya wahusika (22). Zinatokea katika sehemu mbalimbali katika tamthiliya fupi iliyochaguliwa. Kwa mfano, "I can call her whatever the fuck I want" akimaanisha kwa kuweka na tusi kusema "Ninaweza kumwita chochote ninachotaka," asema Misozi aliyekasirishwa ikiwa ni jibu kwa dadake akimchunguza (Kalimamukwento 9). Tabia hii ya kijeuri sio tu matokeo ya kero ya Misozi kusafiri kutoka Marekani hadi Zambia kumuuguza mama yake mgonjwa. Badala yake, inaelekezea chuki ya ndani ya Misozi kwa mama yake na utata wa uhusiano wao. *Thandiwe* iliyoandikwa na Mubanga Kalimamukwento ni hadithi inayoelezea kuhusu kurudi Zambia kutoka ughaibuni kwa mwanamke anayelitwa Misozi kumuuguza mama yake mgonjwa. Masimulizi yana masuala mbalimbali ya mada, kuanzia utii wa kimataifa wa kipendeleo hadi "black tax" yani "kodi nyeusi". Hata hivyo, yenye manufaa makubwa kwa makala hii ni namna ambayo matukio haya hutokea. Kwa amri ya dada yake, Misozi analazimika kurudi nyumbani. Kurudi huku ni kwa namna mbili: kimwili, kwa maana kwamba lazima aondoke nyumbani kwao ughaibuni kwenda Zambia, na kiakili, kwa kuwa analazimika kurejea kiwewe alichopata wakati wa utoto wake. Kwa kutokufurahiswa kwake, Misozi lazima asimamishe maisha yake huko marekani kwa sababu ya mama yake mgonjwa, na kumlazimu kushughulikia shida yake mara moja.

Kwa namna sawa na ile ya Misozi, Kunda anakumbushwa hali ya misukosuko ya uhusiano wake na mama yake katika *A Hand to Hold* yani "*Mkono wa Kushikilia*". Viini vya hadithi ya Mali Kambandu ya 2018 ni mkutano unaohusu maandalizi ya harusi ya Kunda na matukio yaliyotangulia na yaliyofuata. Hapa, muundo wa hadithi unajikita katika kukuza matukio ambayo 'yanakatiza' hali ya kuwa ya Kunda.

3 Imenukuliwa kama ilivyoandikwa na waandishi.

Masimulizi yanaanza na maelezo ya kina ya tukio katika uwanja wa eneo la Ngombe, Lusaka, ambayo yanaweka muelekezo katika sura dhaifu ya ajabu na inayoonekana kuwa ya aliye mgonjwa akiwa amelala kitandani. Wakati tu muonekano wa mwanamke unapoanza kuchukua sura, badiliko ya haraka yanatokea, na simulizi huhamia Kunda akiendesha gari kupitia kiwanja. Tena maelezo yanabadiilika, na Kunda anasafirishwa hadi sebuleni kwa mama yake. Akiwa amezungukwa na wanawake mbalimbali, Kunda "anatazama meza nzima na hawezi kukumbuka wakati wa furaha akiwa na wanawake hawa wanaomsaidia mama yake kupanga nyakati za furaha zaidi maishani mwake" (Kambandu 5). Ufichuzi wa baadaye katika hadithi hiyo hufichua kwamba Kunda ana uhusiano wa mbali na mama yake na badala yake yuko karibu na msaidizi wake wa zamani wa nyumbani, Reeda Mwale. Kutokana na uhusianaji wa Kunda na pande zote mbili, ni dhahiri kwamba hana raha kuwa karibu na wale wa mwanzo na anapendelea kuwa na hawa wa mwisho. Hata hivyo, Maggie anamwambia Kunda kwamba hatakiwi kujihusisha na mwanamke huyo jambo anayemletea faraja kutokana na kukosa uhusiano wa kifamilia. Uelewaji huu humlazimisha Kunda kukabiliana na hisia hasi zinazoendelea ndani yake na bila shaka huleta mlipuko mkali wa vurugu.

All to Love ya Lydia Ngoma imewasilishwa kutoka mtazamo wa wahusika watatu: wadada Enala na Judy pamoja na binti wa Judy, Chola. Sehemu zao zinatoa majibu kwa kuwasili kwa Enala katika nyumba ya Judy huko Lusaka kutoka mji wa Zambia unaoitwa Chinsali. Enala anaonekana kabisa hajisikii vizuri, kwakua amesafiri hadi Lusaka kutafuta matibabu. Majadiliano kati ya madada hao wawili yanaonyesha kwamba Enala ana VVU, na vipengele vingine vya hadithi vinathibitisha kwamba mume wa Enala, Onesmus, anamtusi. Hata hivyo, mumewe anasafiri hadi Lusaka kumchukua, akimtishia talaka ikiwa ataendelea kukaa mbali na nyumbani kwao. Onesmus anamwambia Enala, "Sikulazimishi kurudi ...

usishangae unapobadilishwa" (Ngoma 12). Kuwasili kwa ghafla kwa Enala na athari za jambo moja kuzalisha lingine hujumuisha ukatizo wa vurugu, ukimsukuma kila mhusika kukabiliana na hali yake.

Primorac anaona kuwa *Moyo wa Mwanamke* hujenga dhana ya "umjini" unaohusishwa na hali ya upendeleo ambayo inaruhusu wahusika kukwepa au kushinda haya, yaani, "tabia" badala ya utambulisho maalum au kipengele cha nafasi isiyo na upendeleo. Hakika, hilo linaweza kusemwa juu ya hadithi fupi iliyochaguliwa. Wahusika katika masimulizi haya wapo katika maelfu ya maeneo (Zambia vijijini, Lusaka, Marekani, n.k.). Hata hivyo, uwezo wao wa kushinda vikwazo vyao husika unadokeza hali flani ya akili - badala ya maazimio ya kitamaduni ya anga. Kwa mfano, Enala anaamua kurudi kwa mume wake na familia, akisema "alikuwa anaenda kutoa yote kwa upendo" (Ngoma 14). Anapuuza hitaji lake la huduma sahihi wa matibabu na badala yake anatekeleza jukumu lake la kijamii lililoamuliwa awali. Katika kila moja ya hizo hadithi fupi, wahusika hujizatiti kwa changamoto zinazokuja. Misozi anakataa kujihusisha na uwezekano unaotokana na taarifa anazotoa kutoka katika mazungumzo ya kutisha na mama yake, kama inavyoonyeshwa anaposema, "mimi? Nasema, huruma ikatombwe; Ninainua mkoba wangu na kutembea nje kwenye mwanga wa jua unaosubiria" (Kalimamukwento 24). Inayotokana na ubora unaoweza kubadilika unaonyeshwa na wahusika ni dokezo kuelekea jamii iliyofanyiwa vurugu, ambayo mara kwa mara inatishia msukosuko wa hali ya mhusika. Katika uchanganuzi wake wa *Moyo wa Mwanamke*, Primorac anaunganisha mtazamo changamano uliopitishwa na wahusika katika tamthiliya mbalimbali kwa dhana ya Mbembe na Roitman ya "Sera za Kujitawala" – yaani, mkusanyiko wa uzoefu na mawazo yanayoshirikiwa na watu wanaoishi katika baada ya ukoloni. Akinukuu Mbembe na Roitman, Primorac anaona kuwa "sera za kujitawala na kujitengenezea zilizowekwa kwa wale ambao wanatakiwa kuunganisha uwepo wao na hali ya kutokuwa na utulivu, kutokuwa na uhakika na kutoendelea ambayo hutokea katika mazingira mengi ya baada ya ukoloni" (25). Anabainisha zaidi kuwa tishio linalokuja la usumbufu wa papo hapo wa maisha ya kila siku ya mtu binafsi ndani ya ukoloni huchangia uzalishaji wa utambulisho uliyogawanyika, na utambulisho huu unawapa watu uwezo wa kuunda baadhi ya maboresho ili kukabiliana na tishio la mabadiliko ya ghafla. Ingawa ninaona kwamba nadharia ya Mbembe na Roitman ina umuhimu mkubwa katika kuelewa kuendelea kwa muundo wenye vurugu katika tamthiliya fupi iliyochaguliwa ndani ya muktadha wa kitamaduni wa Zambia, ninaacha kuzingatia yale ya baada ya ukoloni kama dhana na badala yake najenga juu ya wazo la kuendelea kwa urithi wa vurugu katika jamii ya Zambia. Ninafanya hivi kwa kuzingatia uhakiki wa maandishi kama vile Helon Habila, ambao wanapinga kwa ajila ya kuhama kutoka kwa kile anachoita maandishi ya "baada ya utafu" katika fasihi ya kisasa ya Kiafrika. Wahusika mbalimbali katika hadithi fupi (isiyo ya uhalisi) za maonyesho ya uwongo zilizochaguliwa za kuwa na "Sera za Kujitawala". Misozi na Kunda wamekuwa na mahusiano mabaya na mama zao, huku wamama zao wakionekana kama watu wakatili na wasiojali.

Walakini, masimulizi yanafunua na kufichua taarifa ambayo inaongeza uelewa flani juu ya tabia zao za kutokujali. Mama yake Kunda, Maggie, anatumia muda wake kufanya kazi zake ili kumtunza mtoto wake. Kwa Maggie, kutengeneza pesa na kupata mafanikio ilikuwa muhimu kwasababu "ilikuwa ni kile alichofanya ili kuweza kumvisha mtoto wake na kulisha" (Kambandu 10). Vile vile, pendekezo lilitolewa na Thandiwe akiwa katika mazungumzo ya kuchanganyikiwa na Misozi, kwamba anaweza kuwa alinajisiwa kingono na baba yake, na zaidi kwamba Misozi huenda alitungwa mimba kama matokeo. "Atamduru pia," Thandiwe anasema, akimzungumzia babake, Gabriel (Kalimamukwento 21). Ingawa ufichuzi huu hauwaondolei Thandiwe na Maggie hatia kuhusu kiwewe ambacho binti zao wamepata, matukio hayo yanaashiria kuwepo kwa miundo inayopunguza uwezo wao wa kufanikiwa katika jamii kwa mapendeleo ambayo wanaume wanayo. Mapungufu yao katika uhusiano wao na binti zao yanaonekana kuleta madhara makubwa zaidi kutokana na ukweli kwamba wao ni wanawake. Hoja hii inastahiki si kwa kile kilichotajwa bali *kwa kile*

kilichotengwa. Baba yake Misozi anatajwa kwa ufupi tu katika *Thandiwe*, wakati baba yake Kunda hatajwi hata kidogo katika “Mkono wa Kushikilia.” Hata hivyo, Misozi na Kunda wanaelekeza chuki zao kwa mama zao. Kutokana na hili inaashiria kuwa masimulizi yote mawili yanafanya kazi katika jamii inayowashikilia wanawake katika viwango vya juu zaidi kuliko wanaume, jamii ambayo hairuhusu wanawake kufanya makosa. Nasema kwamba hitilafu hii inaashiria kuwepo kwa vurugu za kimuundo.

Hoja ya Žižek inapendekeza dhana kwamba muundo wa jamii asili yake ni wa vurugu. Kama ilivyotajwa hapo juu, ukatizaji wa vurugu unaoonyeshwa mara kwa mara katika hadithi fupi zilizoteuliwa unatishia kuyumbisha hali halisi ya wanawake wanaowakilishwa. Ninasema kuwa ukatizaji huu wa vurugu unapaswa kuchukuliwa kama vitendo vya vurugu, ingawa kwa njia tofauti. Ni aina hii ya sura, ambayo bado inafanana kwa upembuzi yakinifu katika athari zake kwa utu wa wanawake waliowakilishwa katika hadithi fupi, pamoja na uwezo wa wanawake kutatua changamoto zinazowakabili kwa mwelekeo fulani usiobadilika, ambao unaashiria uelewa kuwa mfumo wanaotumia wao ni wa vurugu ki asili. Uelewa huu unawasilishwa kwa wingi na waandishi kama fahamu ndogo, ambayo inakuza hali iliyojificha ya vurugu kama kipengele kinachobainisha katika mfumo wa jamii, iwe waandishi walikusudia au la. Kwa mfano, Onesmus ni mnyanyasaji wa kimwili na kiakili kuelekea Enala. Anarudi kwake hata hivyo akitishia kuchukuliwa nafasi yake. Kwake, tishio la kutoolewa linazidi hitaji lake la ustawi. Maana ya uamuzi wake ni mbaya kwa sababu inaonyesha jamii ambayo hali ya ndoa ya mwanamke ni muhimu zaidi kuliko afya yake. Licha ya kusukumizwa dirishani na Onesmus hapo awali katika ndoa yake, walipokutana kujadili swala hilo, familia zao "zilikuwa na mazungumzo ya kimya na mwisho wa yote, Enala alikuwa akiondoka kwa gari la Onesmus" (Ngoma 9). Hii inaonyesha jinsi pande mbalimbali zinavyofanya kazi kwa pamoja ili kudumisha nafasi ya wanawake katika jamii, bila kujali afya na usalama wa wanawake.

Zaidi ya kuwasilisha asili ya ukatili wa jamii ambamo wahusika wao wamewekwa, kuna tofauti katika usawiri wa unyanyasaji na mbinu ambazo wahusika katika *Moyo wa Mwanamke* na tamthilia fupi (isiyo halisi) huitumia kukwepa madhila haya - ukinzani ambao inahusishwa bila shaka na tofauti ya hali ya uzalishaji kati ya mikusanyiko hiyo miwili. Wakati *Moyo wa Mwanamke* ulichapishwa mnamo 1997 na mada inayoonekana kwa mpigo ya uwezeshaji wa wanawake (Primorac 25), hadithi fupi iliyochaguliwa imechapishwa mtandaoni kuanzia 2018 na kuendelea (bila mwelekeo wa simulizi kama ule wa hadithi *Moyo wa Mwanamke*). Licha ya mwelekeo wa wazi unaoathiri utayarishaji wao, wahusika wa kike katika hadithi fupi zilizoteuliwa wanaonyeshwa wakipitia aina mbalimbali za unyanyasaji. Hata hivyo, pale ambapo wahusika katika *Moyo wa Mwanamke* huchukua mbinu na tabia ambazo wanaweza kuzitumia kuishi katika jamii zao zenye vurugu, wanawake katika tamthilia fupi iliyochaguliwa hupata ugumu kupata suluhu la kufaa kwa matatizo yao, na mara nyingi hadi mwisho wa hadithi. hurudi mahali ambapo shida zao zilianza. Kwa Misozi, Kunda na Enala, hakuna mwisho mzuri, ni kukubaliana tu na hali ya hatari ya msimamo wao na jaribio la kukabiliana nayo.

Ninabisha kuwa uwezo wa kuonyesha ukosefu wa maazimio yanayofaa unatokana na uwezo wa vyombo vya habari vya kidijitali. Vyombo vya habari vya kidijitali huwapa waandishi uwezekano wa kuepuka urasimu wa vyombo vya habari vya kuchapisha na kukwepa utii wa kidaktiki, uandishi wa habari, na mijadala mbalimbali ya matumizi ambayo kimsingi yamekuwa sifa za fasihi ya Zambia (Primorac 20). Kwa upande wa uzalishaji wa fasihi, Zambia kwa kiasi kikubwa imetengwa katika maendeleo kwa kasi sawa na maeneo mengine ya bara zima. Wakati waandishi wengi wa Kiafrika walifaidika sana kutokana na *Mfululizo wa Waandishi wa Kiafrika wa Heinemann*, waandishi wachache wa Zambia ambao wamechapishwa tangu uhuru wamevutiwa na kile Primorac inachokiita "hali ya mgogoro". Anadai kwamba "mfumo wa fasihi wa ndani ambao umeibuka kutokana na hali ya kutisha na kuyumba kiuchumi, kijamii au kisiasa, ambapo watayarishaji na watumiaji wa fasihi huruhusu

uwezekano kwamba maandishi yanaweza kuelekezwa kwa malengo na madhumuni yenye umuhimu na urembo" (576).

Udhibiti wa serikali wa mashirika ya uchapishaji wakati wa siku za mwanzo baada ya uhuru na upendeleo wao wa baadaye wa nyenzo za kielimu juu ya hatimiliki za kubuni (kwa sababu za kifedha) ulisababisha kudumaa kwa maendeleo ya fasihi ya Zambia. Fasihi ambayo haitumiki kwa madhumuni ya maendeleo au ya kufundisha imechukuliwa kuwa sio lazima. Kwa hiyo ni muhimu kwamba hadithi fupi zilizochaguliwa hazielekezi kwa uwazi masuala ya kidaktiki, tofauti na mapokeo ya fasihi ya Kizambia ambayo yanawezeshwa na uhuru ambao vyombo vya habari vya kidijitali vinawapa maandishi wa kisasa. Akitoa maoni yake kuhusu jarida la fasihi la Zambia la siku za mwanzo za uhuru liitwalo *New Writing from Zambia* (yani *Uandishi Upya Kutoka Zambia*), Primorac anaandika "wakati maandishi wa kike hawakukosekana, na kikundi kilishughulikia mada zinazomhusu mwanamke (miongoni mwa zingine) ... walikuwa wachache, na miongoni mwao, kulikuwa na kutokuwepo kwa wazi kwa wanawake weusi" (60). Kutokana na hili, ninahoji kuwa vyombo vya habari vya kidijitali vimewezesha kuongezeka kwa ushiriki wa wanawake katika nyanja ya fasihi ya Kizambia. Ukweli kwamba kuongezeka kwa ushiriki wa maandishi wa kike kumesababisha maonyesho ya ukatizaji wa vurugu, kama vile katika hadithi fupi zilizochaguliwa, unaonyesha uwezekano (na labda wa kimakusudi) wa masimulizi ya wanawake ambayo hayakuendana na maslahi makuu ya mfumo dume.

Kila moja ya sehemu zilizochaguliwa za hadithi fupi zimechapishwa mtandaoni, huku "A Hand to Hold" ukishinda Tuzo ya kwanza ya *Kalemba Short Story Prize* (Yani *Hadithi Fupi ya Kalemba*), "All to Love" ikiorodheshwa kwa tuzo hiyo hiyo mnamo 2019 na *Thandiwe* ikiorodheshwa kwa *Commonwealth Short Story Prize 2022* (yani *Zawadi ya Hadithi Fupi ya Jumuiya ya Madola ya 2022*.) Ingawa vyombo vya habari vya kidijitali vinamruhusu mwandishi wa kisasa kufikia hadhira mpya na kuachana na wajibu wa kitamaduni wa anga, Stephanie Santana Bosch anapendekeza kwamba "kubomoa na kuvunjavunja mtandao katika nafasi ya nchi za nje huturudisha kwenye mawazo yenye matatizo ya anga ya mtandao kama isiyo na mahali" (190). Anaona kwamba dhana hii inashindwa kujumuisha miundo ya mtandao kati ya watu wa jumuiya mbalimbali tofauti katika ngazi za kitaifa na kimataifa. Uundaji wa mtandao unaonyeshwa katika tamthilia fupi iliyochaguliwa na inathibitishwa na kukataa kwao uhusiano mkali wa kitamaduni wa anga huku wakiandika kwa wakati mmoja ndani ya miktadha ya kitamaduni ya Zambia. Waandishi wanaonyesha hili kwa kutumia lugha za Kizambia katika maandishi bila kutoa tafsiri za Kiingereza. Licha ya kufikia hadhira nje ya Zambia, hasa inavyothibitishwa katika kisa cha *Thandiwe* hadithi zinadumisha hali ya topografia ya jamii ya Kizambia na kuandika katika miktadha ya kitamaduni ya Zambia. Hii inaelekeza kwenye uundaji wa mitandao mipya ya mawasiliano.

Ikioanishwa na mwelekeo wa umbo la hadithi fupi kuelekea kusawiri aina mbalimbali za mtengano huku wahusika wakipitia mabadiliko mbalimbali, ninabisha kuwa mfumo na jukwaa ambalo tamthilia fupi iliyochaguliwa inasambazwa inaweza kuathiri mazungumzo ya umma kuhusu masuala wanayo yawasilisha. Ili kuunga mkono dai hili, ninaegemea katika madai ya Maria Pia Lara kwamba simulizi za wanawake zinaweza kuwa za kikombozi. Anaandika kwamba kutazama lugha na sababu kama nyanja za mawasiliano na uhalali uliotofautiana "husababisha uelewa wa jinsi, pamoja na mada za vitendo vya hotuba zinazozingatia maswala mapya ya kijamii yenye shida, inawezekana kuyabadilisha kwa kuunda simulizi mpya katika nyanja ya umma "(2). Ingawa jaribio la kubainisha kwa uhakika athari za kijamii za tamthilia fupi iliyochaguliwa litakuwa jambo lisilolelewa, ninakubali kwamba kuchunguza athari hii ni muhimu hata hivyo - kwa sababu inaruhusu mtu kutazama masimulizi yasiyolelewa ndani ya muktadha wa kitamaduni wa Zambia. Pia Lara anakubali kwamba "njia ambazo aina mpya za mshikamano zinachochewa zinategemea uwezo wa masimulizi kufichua utengano ambao haukuonekana hapo awali, kutengwa na ubaguzi" (8). Mielekeo ya mfumo dume imeonekana kama sifa kwa muda mrefu katika jamii ya Kizambia.

Kazi ya Karen Tranberg Hansen inaunga mkono wazo hili, ikieleza kwa kina jinsi wanawake nchini Zambia wamekuwa wakizingatiwa mara kwa mara "kama mama na wake ambao ujinsia wao ulipaswa kudhibitiwa ndani ya kitengo cha wanandoa" (231). Kwa hivyo, umuhimu wa maonyesho ya vurugu katika tamthilia fupi iliyochaguliwa hauwezi kupuuzwa. Hii ni kwa sababu wanatoa mitazamo mbadala ambayo inawezesha kutazama nafasi ya wanawake katika jamii ya Kizambia na kuangazia hatari ambayo inaweza kuhusisha. Kwa kumaliza, ninatoa nukuu kutoka kwa Žižek ambamo anatoa maoni yake kuhusu ghasia za vitongoji vya Ufaransa za 2005. Anaandika kwamba "kilicho kigumu zaidi kukubali ni kutokuwa na maana kwa ghasia hizo: zaidi ya aina ya maandamano, ni kile Lacan alichaita *passage a l'acte* – harakati ya msukumo katika hatua ambayo haiwezi kutafsiriwa katika hotuba au maneno na yanayobeba uzito wa kufadhaika usiovumilika" (76). Nikichukua kutoka muktadha huu, ninaweka mbele maoni kwamba vurugu zinazowakilishwa katika tamthilia fupi iliyoteuliwa pia hazina maana. Si njia ya kufikia malengo bali ni matokeo ya mfumo unaoendelea kueneza kutiishwa kwa wanawake. Kutokana na uchanganuzi wangu wa hadithi kama kupinga hamu ya kuwaonyesha wanawake kama washindi wa mapambano au kufundisha somo 'la thamani', ninatoa hoja kwa ajili ya kuendeleza ukosoaji wa fasihi ya Kizambia mbali na kuzingatia kuainisha fasihi ya Zambia kuwa imegubikwa na udaktiki na ajenda za kitaifa. Hii haisemi kwamba maandishi ya fasihi ya Kizambia hayana vipengele hivi. Hata hivyo, ninapendekeza kwamba jinsi vyombo vya habari vya kidijitali vinavyowapa maandishi wa kike wa Kizambia uwezekano mpya wa uchapishaji pia vinahitaji umakini wa kifasihi. Uwezo wa vyombo vya habari vya kidijitali umetoa mwanya kwa kuongezeka kwa ushiriki wa wanawake katika tasnia ya fasihi ya Kizambia na kupitia hilo kwenye utayarishaji wa masimulizi, kama vile yale yanayosawiriwa katika tamthilia fupi iliyochaguliwa. Matarajio yanayowasilishwa na mabadiliko haya hayana kikomo, yenye uwezekano wa kuwa "uhuru" kwa kutilia maanani tishio la mara kwa mara la uvunjifu wa amani ambalo wanawake nchini Zambia wanapata kwa sababu ya kuendelea kwa mifumo ya mfumo dume, ambapo Primorac anasisitiza kwamba *Moyo wa Mwanamke* unaonyesha asili ya "utelezi" wa jamii ya Zambia (inaweza kufahamika kuwa inarejelea sakafu ya mafumbo, yenye unyevunyevu kila mara), hadithi hizi zinapendekeza hali mbaya zaidi: asili ya "msukosuko" ya jamii ya Kizambia. Sitiari hii inavuta taswira ya hali ambapo mtu amekwama baharini katikati ya dhoruba kali. Hakuna tumaini la uokoaji, na matokeo ya kuanguka ndani ya bahari ni makubwa. Hivyo ndivyo hali ya milipuko ya vurugu inayotishia maisha ya wanawake katika hadithi fupi teule.

KAZI ZILIZOTAJWA

Adenekan, Shola, na Helen Cousins. African short stories and the online writing space [Hadithi fupi za Kiafrika na nafasi ya kuandika mtandaoni]. Palgrave Macmillan UK, 2013.

Butler, Judith. The Force of Nonviolence: An Ethico-Political Bind. Verso Books [Nguvu ya Kutokua na Vurugu: Mshikamano wa Kimaadili na Kisiasa. Vitabu vya Verso], 2021.

Chilala, Cheela HK. The Invisible

Hand: Zambian Literature and (Self) Censorship from the Colonial to the Post-colonial Period. Multidisciplinary Journal of Language and Social Sciences Education [Mkono: Fasihi ya Zambia na Udhhibiti (Binafsi) kutoka kipindi cha Ukoloni hadi cha Baada ya Ukoloni. Jarida la Elimu Mbalimbali la Elimu ya Lugha na Sayansi ya Jamii] (2664-083X, Online ISSN: Print ISSN: 2616-4736) 1.2 (2018): 27-62.

Habila, Helon. The Granta Book of the African Short Story. Granta Books [Kitabu cha Granta cha Hadithi Fupi ya Kiafrika. Vitabu vya Granta], 2011.

Hansen, Karen Tranberg. Negotiating sex and gender in urban Zambia. Journal of Southern African Studies [Kujadili jinsia katika miji ya Zambia. Jarida la Mafunzo ya Kusini mwa Afrika] 10.2 (1984): 219-238.

Kalimamukwento, Mubanga.

Thandiwe. 2022. Imefikiwa kutoka: <https://www.addastories.org/thandiwe/>

Kambandu, Mali. A Hand to Hold [Mkono wa Kushika]. 2018. Imefikiwa kutoka: <https://kalembashortstoryprize.files.wordpress.com/2018/04/ahandtoholdfinal.pdf>

Lara, Maria Pia. Moral textures: Feminist narratives in the public sphere [Miundo ya maadili: Hadithi za wanawake katika nyanja ya umma]. Chuo cha California Press, 1998.

Mumba, Norah and Monde Sifuniso (eds). 1997. The heart of a woman [Moyo wa Mwanamke]. Lusaka: ZAWWA.

Ngoma, Lydia. All to Love [Yote kwa Upendo]. 2019. Imefikiwa kutoka: <https://kalembashortstoryprize.files.wordpress.com/2019/06/alltolovefinal.pdf>.

Primorac, Ranka. Legends of modern Zambia. Research in African Literatures [Hadithi za Zambia ya kisasa. Utafiti katika Fasihi za Kiafrika] 43.4 (2012): 50-70.

Primorac, Ranka. Reasons for reading in postcolonial Zambia. [Sababu za kusoma katika Zambia ya baada ya ukoloni]. Jarida la Uandishi wa Baada ya Ukoloni 48.5 (2012): 497-511.

Primorac, Ranka. The heart of the city [Moyo wa jiji]: masuala ya baada ya ukoloni katika uandishi wa kisasa wa wanawake wa Kizambia 1. Scrutiny2 [Uchunguzi2] 12.2 (2007): 20-31.

Santana, Stephanie Bosch. From nation to network: Blog and Facebook fiction from Southern Africa [Kutoka taifa hadi mtandao: Hadithi za Blogu na Facebook kutoka Kusini mwa Afrika.] Utafiti katika Fasihi za Kiafrika 49.1 (2018): 187-208.

Žižek, Slavoj. Violence [Vurugu]. Picador, 2008.

Ishara za kisanii ni kama
ramani inayotuongoza
kupitia kwenye njia
isiyorahisi ya uzoefu wa
mwanadamu

CHITEU KASONGO

Nyuzi za Umoja

Uchunguzi wa Ushairi wa Ukaribu na Umbali

Utangulizi

Kusudi la antholojia ya "Nyuzi za Umoja" sio tu kuwasilisha aya, lakini kufunua ufahamu wa kina wa miunganisho na mapengo ambayo hutengeneza uzoefu wetu, mawazo, na masimulizi ndani ya nyanja za ukaribu na umbali. Mkusanyiko huu ni mwaliko wazi wa kukumbatia uwezo wa kisanaa, kitaaluma, na kifasihi wa usemi wa kishairi. Kupitia mitazamo inayochanganya iliyozeleka, kuondoa ukoloni dhana zilizoengeka, na kukadiria nyanja mpya za maarifa na utendaji, washairi wanahimizwa kujihusisha katika mazungumzo ya kishairi ambayo yanaenda mbali zaidi. Kila ubeti, kila mstari, ni fursa ya kuweka ukungu kati ya kile kinachojulikana na kile ambacho bado hakijagunduliwa. Katika nyanja zote mbili za masimulizi na fikira, tunatamani vipande ambavyo vinachanganya, huondoa ukoloni, na kukadiria maarifa na utendaji. Ni kupitia mistari hii ya kusisimua ambapo tunatumai kupinga mitazamo, kuibua hisia, na kuchochea tafakuri.

Tunapopitia mandhari za kishairi ndani ya kurasa hizi, hebu tukumbushwe juu ya uwezo wa lugha kuziba mapengo, kuwasha huruma, na kutuunganisha katika uzoefu wetu mbalimbali. Kila shairi ni uzi, kila ubeti kama kiboko cha brashi, kwa pamoja zikichora picha ya wazi ya muundo tata wa maisha ya mwanadamu. Ninakualika ujihusishe na ubunifu huu wa ushairi, kuguswa, kutafakari, na kutiwa moyo tunapochunguza uzuri wa kina wa uhusiano na tofauti ndogo za umbali katika ulimwengu wetu wa pamoja. Katika uchunguzi wangu wa kuunganishwa, tunatambua nguvu iliyopo katika tofauti zetu. Mitindo mbalimbali ya tajriba na mawazo ambayo hujitokeza kutoka pembe tofauti za dunia yanaingiliana hapa, na kutengeneza nafasi ambapo uwingi haukubaliwi tu bali unasherehekeka. Unapozama katika mistari ya kusisimua ya "Nyuzi za Umoja," ruhusu mada na mihemko mbalimbali kuungana nawe kwa ndani. Acha kila shairi liwe ukumbusho wa anga kubwa la moyo na akili ya mwanadamu, lenye uwezo wa kuhurumiana, kuelewana, na kuunganishwa hata katika hali ya tofauti zinazoonekana. Katika kukumbatia utofauti kupitia ushairi, ninaangazia tajriba iliyoshirikiwa ambayo inatuunganisha pamoja, nikitukumbusha kwamba hadithi zetu zimeunganishwa.

Alama inaweza kuibua hisia na kumbukumbu zinazoakisi tamaduni na vizazi vyote, na kutengeneza nyuzi ya mambo ya kawaida yenye kufanana ambayo hupitia masimulizi mbalimbali yanayowasilishwa katika antholojia hii.

Ishara za kisanii ni kama ramani inayotuongoza kupitia kwenye njia isiyorahisi ya uzoefu wa mwanadamu. Inatupatia lugha ya pamoja ambayo tunaweza kutumia kuwasilisha mawazo, hofu, ndoto na matamano yetu. Washairi wana uwezo wa kutenganisha mawazo changamano na kuyasuka katika ufahamu unaovuka mipaka ya kijiografia na kijamii.

Katika "Nyuzi za Umoja," ninakutana na alama zinazozidi maneno tu, kufikia ndani kabisa ya kiini cha ubinadamu wetu wa pamoja. Alama hizi, aidha ziwe zimetolewa kutoka asili, hadithi, au fahamu ndogo ya upamoja, huwa kama miale inayoangazia makutano ya muunganisho. Zinatukumbusha kwamba, chini ya uso, tunafanana zaidi kuliko kutofautiana, na kwamba hadithi zetu, ingawa ni tofauti, zimeunganishwa kwa njia zinazotuunganisha sisi sote.

Mkusanyiko wa Mashairi

Katika mkumbatio wa jua chipuizi la jioni, ambapo ndoto zinatokea,
Msururu wa sauti, hadithi ambazo bado hazijasemwa.
Kote katika mabara, nyuzi za maunganisho husukana, Tunapoanza safari, tayari kuamini.

Kupitia mitaa ya kale ya Prague, mawe yaliyowekwa lami, Maono ya historia, hadithi za zamani zilizochongwa.
Minong'ono ya himaya, kuinuka na kuanguka kwao,
Kumbukizi katika wakati, kutia moyo mmoja na wote.

Katika moyo wa Afrika, ambapo roho za mwitu huzurura, Nyanda za Serengeti, shairi kuu la asili. Mdundo wa maisha, mzunguko wa kuzaliwa,
Ngoma yenye usawa juu ya Mama Dunia.

Nchi ya mipaka inakaribisha, ambapo mipaka inafutwa, Kuchunguza nafasi ambapo mafumbo yanaibuka. Katikati ya madunia, kikoa cha mpaka,
Ambapo hadithi zinatokea, kupinga mambo ya kawaida.

Wino ukiwa kama brashi yetu, tunapaka kwa maneno,
Turubai ya hisia, mahiri na ukungu.
Kutoka aya za upole zinazozungumza juu ya kumbato la upendo,
Kwa mashairi makali yanayopinga neema ya hali ilivyo.

Mawazo yanaongezeka, kama ndege wanaoruka, Kufunua ukweli uliofichwa chini ya usiku.
Kupitia hadithi za ushindi na vita vilivyopiganwa, Tunagundua kiini cha kile ambacho maisha yamefundisha.

Tunapoabiri safari hii, tukiwa tumeshikana mkono kwa mkono, Kuongozwa na sauti kutoka nchi za mbali,
Vitenge vya ubinadamu hupata nafasi yake, Nyuzi zilizounganishwa za ujasiri na neema.

Katika kiraka hiki cha simulizi, tunapata, Sherehe ya akili ya mwanadamu.
Kwani kwa hadithi zilizoshirikiwa, tunakuja kuona, Uzuri wa ubinadamu wetu wa pamoja.

Hivyo basi ushairi uendeleo kujitokeza,
Sauti zetu zinapopanda, bila woga na ujasiri.
Antholojia ya mabara, iliyojengwa ili kudumu.
Katika anga kubwa ambapo Ulaya inakutana na Afrika, Ukaribu na umbali huingiliana, ngoma maridadi.
Ninaanza safari, nikiongozwa na chanzo cha msukumo cha ushairi,
Kuchunguza mada ya utengaji na nafasi yake.

Nchi ya mpaka inaibuka, kuunganisha walimwengu pamoja,
Ambapo Afrika Kusini-Mashariki na Ulaya ya Kati-Mashariki huungana. Hapa, nafasi na maeneo hushikilia hadithi zisizosimuliwa,
Kunong'ona siri za uhusiano, kufunua mwanga mpya.

Katika kina cha kumbukumbu, Ninapata mwangwi wa zamani, Sauti za mababu zinavuma, zikiambatana na kujiskia. Hadithi zao zinaunda uelewa wangu wa historia iliyoshirikiwa, Kitenge kilichounganishwa, ambapo tamaduni zinapatana.

Kadiri hali ya sasa inavyoendelea, vipimo vipya huchukua sura nyingine, Mila hubadilika, kuvuka mipaka na wakati. Ulinganifu wa utofauti, nyimbo zinazochanganyika kama moja, Kuunganisha jumuiya, kuoanisha yaliyo tukufu.

Katika nafasi "hapa na pale" na "katikati", Ninashuhudia nguvu ya mazungumzo na kubadilishana. Kutoka milima ya Uganda hadi mandhari ya Kipoland, Maneno huunganisha mioyo, kushinda ugeni wowote.

Kugundua mbinu za maarifa, ya kiasili na yenye hekima, Ninazama katika hekima iliyopitishwa kwa miaka. Hazina za kikanda zinaibuka, kusherehekea utofauti, Daraja la kuelewana, hofu zote zikfutwa.

Sanaa na sayansi huungana, makutano ya kiungu, Kufunua maana zilizoshirikiwa, ufunuo wa ulimwengu. Viboko vya brashi na milinganyo, mashairi na ugunduzi, Pamoja wanatengeneza njia, kuamsha mawazo. Ninapoandika aya hizi, ninahisi wito wa umoja,

Nguvu ya masimulizi kupita wakati na nafasi. Kiraka cha sauti, kilochosokotwa katika kitenge, Kukumbatia changamoto ya kuunda neema ya pamoja. Katika kiraka hiki cha Muktaadha mbalimbali, hadithi zinaingiliana, Ulinganifu wa maneno kusuka kitenge cha kiungu. Kupitia lenzi ya kutengwa, tunachunguza, Ukaribu na umbali unaodumu milele.

Kutoka ngome za Kicheki hadi tambarare za Zambia, Maono ya mandhari, kila moja ya kipekee na isiyofugika. Katika maeneo ya mipakani, ambapo tamaduni hukutana, Ninapata msukumo katika hadithi zinazojitokeza.

Ninazama ndani ya kina cha hadithi za kukanusha ambazo hazijasimuliwa, Kufunua magumu ambayo historia inaweza kuwa nayo. Hadithi za kubuni na zisizo za kubuni zinaingiliana na kugongana, Kuchora picha zenye hisia kali za upande wa mwanadamu.

Ndani ya kurasa za shajara, kumbukumbu hukaa, Nyakati zilizokamatwa; hisia huimarishwa. Nakala za masomo hutoa mwanga juu ya maarifa ya kina, Inafungua miunganisho inayosubiri kupatikana.

Hadithi zinazosimuliwa upya hupitia vizazi, Hubeba hekima na mafunzo, misingi isiyo na wakati. Wanaziba mapengo, kuziba mgawanyiko, Kuunganisha walimwengu wa mbali na hadithi ulimwenguni kote.

Katika uchunguzi wa nafasi na maeneo, Ninagundua uwezekano katika athari zilizosahaulika. Kutoka mipakani hadi nafasi za katikati, Sherehe ya kukumbatiana kwa ubinadamu.

Maarifa asilia yananong'ona kwenye upepo, Kutoongoza kuelekea kuelewa, kuvuka kelele kubwa na kali. Katika mila ya zamani na mpya, tunapata faraja na amani, Nafasi ya kuunganishwa, kwa mvutano kukoma.

Sanaa na sayansi zimeunganishwa, mkono kwa mkono, Kuunda ulinganifu wa maarifa unaopanuka. Kupitia beti za ushairi na mazungumzo ya kisayansi, Tunafichua ukweli unaotengeneza mwendo wetu.

Ninapofikia kilele cha azma hii ya ushairi,
Ninasimama kwa mshangao wa miunganisho ambayo tunaweza kukata.
Nguvu ya masimulizi ya kutuleta karibu,
Ili kuziba mapengo, kufanya vifungo vyetu viwe na nguvu zaidi.

Katika antholojia hii ya mabara, sauti huungana, Kukuza uelewaji, kuzua mwanga wa pamoja. Kwa kila neno lililoandikwa na hadithi iliyosimuliwa,
We strive to de-orient, to bring knowledge bold.

Hivyo basi simulizi zetu za ukaribu na umbali, Zianguze uzuri wa kuwepo kwetu pamoja.
Katika kiraka cha muktadha mbalimbali hiki tunaunda, Ushuhuda wa nguvu ya sanaa na hatima yake.

Katikati ya Ulaya ya Kati, ambapo historia imejaa, Karne za hadithi na mapambano, mwangwi endelevu wa kina.
Kutoka mandhari ya kuvutia ya Slovakia hadi mkumbato wa Hungaria, Ngoma ya tamaduni, kuhifadhi urithi na neema.

Na ninaposafiri kuelekea eneo la Kusini-Mashariki mwa Afrika, misitu minene ya Uganda na uwanda usio na mwisho wa Tanzania, ninashuhudia ustahimilivu wa watu wenye nguvu sana,
Ambao roho zao mahiri huimba wimbo wa milele.

Katika maeneo ya mipakani ambapo mipaka hupata ukungu,
Hadithi za ujasiri na matumaini zinaanza kuisimua.
Kusoma uzoefu wa watu, ninashuhudia masaibu yao, Na kutoa mwanga juu ya mapambano wanayopigana kwa ujasiri.

Uwezo wa maeneo, ya zamani na mapya, Hujifunua huku ndoto na matarajio yanavyofuata.
Ndani ya kitenge cha mila na ibada,
Hukaa maana ya kina ya usiku mtakatifu.

Kwa kila mstari uandikwao na usimuliwaji upya wa hadithi, Hekima ya asili hufuma mazingaombwe yake, jasiri.
Daraja la kuelewana tunapata, Kupitia kukumbatia mila, iliyounganishwa.

Makutano ya sanaa na sayansi yanaonyesha,
Ulimwengu wa uwezekano, ambapo uvumbuzi huponya. Katika maana zilizoshirikiwa, tunafichua ufunguo,
Kwa siku zijazo ambapo maarifa hutuweka huru.

Ninapoendelea na uchunguzi huu wa kishairi,
Ya ukaribu na umbali, uumbaji mahiri,
Nakualika ujiunge na safari hii tunayoianza,
Ili kusherehekea utajiri wa safu yetu iliyounganishwa.

Katika kukumbatia antholojia hii, tunasimama wima, Kujenga madaraja, kubomoa kuta.
Kwa maana katika nafasi kati ya nchi zetu za mbali, kuna uwezekano wa umoja, mkono kwa mkono.

Kwa hivyo tuendeleo kubomoa na kuondoa ukoloni,
Kupitia masimulizi yanayotia changamoto, kutia moyo, na ya kufurahisha. Kazi hii ya viraka inapopanuka, sauti zetu huungana,

Kwa siku zijazo ambapo sanaa, utamaduni, na upendo huwaka.
Katika nyanja za mawazo, safari yetu inaanza, mbele ya mipaka ya mchana na usiku.
Kuchunguza kina cha zamani, sasa, na siku zijazo, Kuvumbua hazina zilizofichwa, kama mvumbuzi asiye na woga.

Kupitia korido za wakati, tuna tangatanga, Katika kutafuta hadithi za kuisimua na kutafakari.
Kitenge cha maisha, iliyoshonwa katika neema, Kukumbatia uzuri wa nafasi hii iliyoshirikiwa.

Kutoka kwa mitaa ya mawe ya mji wa zamani wa Prague, hadi savanna inayotawanyika ambapo wanyamapori wamejaa, Haiba ya Ulaya ya Kati-Mashariki inajitokeza, Muunganiko wa tamaduni, hadithi ambazo bado hazijasemwa.

Afrika Kusini-Mashariki, nchi ya maajabu,
Yenye rangi mahiri na fahari za kuvutia. Zambezi hodari ya Zambia, nguvu kuu, Serengeti ya Tanzania, mwendo wa asili ya kiungu.

Katika maeneo ya mipakani ambapo utofauti huchanua,
Tunachunguza mipaka na kukaidi kanuni zinazodhaniwa. Kufunua vipimo vipya vya mila, vya zamani na vipya,
Ambapo urithi na uvumbuzi huungana katika mafanikio.

Kupitia nyufa za kufungwa, nuru ya uhuru, Huangazia njia, huondoa usiku.
Ujuzi wa kimyakimya hutuamsha, wenyeji na wenye hekima, Kutuongoza katika safari ambapo miunganisho hutokea.

Sanaa na sayansi hucheza mkono kwa mkono,
Kadiri ubunifu na akili zinavyozidi kupanuka.
Katika makutano haya, mchanganyiko wa kipaji, Kufungua uwezekano kwa kila mlio wenye mwangwi iliyoshirikiwa.

Basi maneno yetu yaungane, kama mizabibu inayokua, Kupitia antholojia hii ya viraka, sauti zetu zionyeshe, Nguvu ya umoja, nguvu ya utofauti,
Katika masimulizi yanayopita, yanayokuza mshikamano.
Katika kitenge cha muda, tunatafuta uhusiano, Kuchunguza ukaribu na umbali kwa kujichunguza. Kupitia lenzi ya sanaa na nguvu ya aya,
Tunazama katika nyanja ambazo uelewa hupita.

Katika mitaa ya zamani ya Prague, jiji lililo hai, Minong'ono ya historia, hadithi ambazo zimesalia.
Mwangwi wa wafalme na nyayo walizozikanyaga, Urithi uliofumwa kwa mawe, ni agano kwa Mungu.

On the plains of Africa, ambapo pori huzurura huru, Utukufu wa Serengeti, mwonekano wa kuona.

Mapigo ya moyo ya asili, mikusanyiko ya sauti isiyofugwa,
Ambapo mngurumo wa simba na michirizi ya pundamilia huitwa.

Mipaka huibuka, ambapo tamaduni hugongana,
Mahali pa kukutana ambapo hadithi zinalingana.
Katika-kati ya nafasi, mchanganyiko wa nafsi,
Ambapo utofauti hustawi na kukubalika hujitokeza. Kutoka kwa ngoma ya matambiko katika mkumbatio wa jua chipuizi la jioni,
Kwa ngano za kimafumbo ambazo muda hauwezi kufuta, Sauti zetu za ushairi zinavuma kwa makusudi na nguvu, Tunapoziba mapengo na kufuta usiku.

Tukiwa na kalamu mkononi, tunathubutu kupinga kanuni, Kuvunja vikwazo na kupambana na dhoruba za hali ya hewa. Kupitia kila mstari na ubeti, tunajitahidi kutoa, Maono ya umoja na huruma kutoka moyoni.

Kurasa zinapogeuka, maneno yanaendelea kutiririka,
Katika mwangaza huu wa antholojia ya mabara.
Ushuhuda wa kupaa kwa roho ya mwanadamu,
Tunapotunga hadithi pamoja, iliyounganishwa na kupindishwa. Katika dunia ya ndoto, ambapo mawazo yanatawala, Safari yetu ya ushairi haina mipaka wala vikwazo. Tunazama ndani zaidi katika nchi ambazo hazijajulikana, Ambapo nyuzi za unganisho ziko mikononi mwetu sana.

Kupitia korido za kumbukumbu, tunatembea, Kufunua hadithi za ujasiri, uthabiti, na mazungumzo. Minong'ono ya mababu, sauti zao za kina, Hekima yao ikituongoza, isiyo na kikomo milele.

Kutoka moyoni mwa Budapest, mji wa hadithi,
Ambapo historia inacheza na yale yaliyopita yanatawala. Mitaa ya mawemawe inaongoza kuelekea starehe zilizofichwa,
Ambapo mwangwi wa zamani unaingiliana na usiku.

Katika moyo wa Zambia, mdundo unavuma sana,
Uwingi na umoja wa sauti, wimbo wa usawa.
Katika joto la jua, na kumbato la dunia, Tunasherehekea uzuri wa kuzaliwa upya kwa utamaduni.

Kwenye turubai la muda, tunachora hadithi upya, Kwa mapigo yenye hisia, mahiri na kweli. Maneno huwa rangi, kila mstari kiboko la brashi, Kuunda kazi bora, mtunzi wa mashairi.

Kuvuka mipaka na bahari, tunapunguza mgawanyiko, Kwa maneno ya kishairi ambayo hayawezi kukanushwa.
Katika lugha ya pamoja ya ubeti na kibwagizo,
Tunapata faraja, uelewaji, na hali ya kujiskia. Basi tuendelee, kuchunguza ardhi ambayo haijachorwa, Na kalamu kama dira yetu, na kalamu kama dira yetu. Tunapozama ndani ya kina cha uwepo wa mwanadamu, Na kufumbua mafumbo kwa kuendelea kwa ushairi. Katika maeneo ya mipakani ambapo tamaduni huingiliana,

Kitenge cha simulizi huanza kutuliza.
Tunapitia mandhari ya ukaribu na umbali, Kuchunguza kiini cha kuwepo kwa mwanadamu.

Kupitia macho ya msimulizi wa hadithi, tunashuhudia yaliyopita, Akifichua nyayo ambazo historia imeweka.
Kutoka Ulaya ya Kati-Mashariki hadi Kusini-Mashariki mwa Afrika, Mwangwi wa mapambano na ushindi unasikika katika anga binafsi.

Katika korido za kumbukumbu, tunapata hazina zisizoelezeka, Hadithi za ujasiri, uthabiti, kujiamini.
Kupitia lenzi ya mashairi, tunawaleta hai, Kufunua kina cha furaha, huzuni, na ugomvi.

Tunacheza na mdundo wa mila iliyosahaulika,
Kukumbatia hekima iliyopitishwa kutoka kwa mabaki ya watu wa kale. Katika maeneo matakatifu ambapo tamaduni hugongana,
Mchanganyiko wa mitazamo hutuchukua kwa usafiri.

Katika ukingo wa mipaka, tunatafuta msingi wa kawaida, Ambapo uzoefu wa pamoja na miunganisho hupatikana. Uzuri wa utofauti, nguvu ya umoja, Tunasherehekea utajiri wa jamii yetu ya wanadamu.

Kupitia mafumbo na alama, tunavuka wakati, Kuvunja vizuizi, kujenga madaraja ya hali ya juu.

Kwa maana katika ulimwengu wa ushairi, hakuna mipaka, Uwezekano usio na mwisho ambapo ubunifu huangaza. Katikati ya anga kubwa ya anga ya mbinguni,

Ambapo nyota husimulia hadithi za uhusiano wa mababu. Tunasafiri mbali zaidi, zaidi ya yale ambayo macho yanaweza kuona, Katika nyanja za mawazo, huru bila kikomo.

Katika ulimwengu wa maneno, aya kuwasha, Nyota inayometa kwenye turubai ya nyeusi na nyeupe. Acha mdundo wa silabi uunde mawimbi ya ulimwengu, Kufunua mafumbo katika maandishi ya ushairi wa ubeti.

Tunatangatanga katika mandhari ya ndoto na matamano, Kuchora hisia kwa wino na moto wa kishairi.

Kutoka kwa mito inayopita katika nchi za kale, Kwa milima inayoinuka, inayogusa nyuzi za mbinguni.

Katika ngoma ya mafumbo, hisia hukimbia, Kusuka hadithi za upendo, huzuni, na furaha. Katika kila mstari, ulimwengu wa maana unajitokeza, Kitenge cha hisia, hadithi kusubiri kuambiwa.

Wacha tuchunguze undani wa uhusiano wa kibinadamu, Katika mwingiliano wa maneno, utafakari mtata. Nyuzi za uzoefu ziliunganishwa, Katika tamaduni, mipaka, mioyo isiyo na kizuizi.

Katika safari hii ndefu ya ushairi, tunaunganisha mgawanyiko, Sherehekea utofauti, na ulimwengu unaogongana.

Maana ushairi haujui mipaka, hakuna vizuizi vya kuzurura, Inapogusa roho, na kuifanya mioyo ijisikie nyumbani.

Kwa hiyo, basi wino upite kwa uhuru, bila kizuizi, Tunapoingia ndani zaidi katika nyanja za waliozimia.

Kwa kila neno, kiboko cha brashi kwenye turubai ya wakati, Tunaendelea, kutunga mashairi yaliyotukuka kweli kweli.

Katika kitenge cha maneno, tunasuka hadithi upya, Kuchunguza kina cha maana ya kuwa kweli. Kwa kila mstari, tunasafiri kupitia wakati na nafasi, Kufunua tabaka zilizofichwa, bila kuacha alama yoyote.

Kutoka mitaa ya Prague hadi uwanda wa Zambezi, Kutoka kwa mwangwi wa historia hadi nyimbo za walio huru, Tunapitia mandhari ya utamaduni na urithi, Kukamata wakati katika kujinua kwa ushairi.

Wacha tuzame kwenye mto wa kumbukumbu ya pamoja, Ambapo hadithi zinaingiliana, kutengeneza mkusanyiko.

Kupitia mafumbo na ishara, tunapata msingi wa pamoja, Katika uzoefu wa pamoja ambao ni mwingi.

Katika mipaka, ambapo ukaribu hukutana na umbali, Tunatafuta uelewa, kukumbatia kuwepo.

Kwa maana katika mkutano wa akili, tunagundua yasiyojulikana, Kujenga madaraja ya uelewa, mbegu za huruma zilizopandwa.

Kwa wino kama mwongozo wetu, tunasafiri kusikojulikana, Kufichua siri zilizomo katika kila shairi.

Nguvu ya lugha, taa ya mwanga, Kutuongoza katika giza, kufunua maarifa.

Maneno yanapojifungua, tunakualika kuchunguza, Makutano ya tamaduni, milele. Kwa katika antholojia hii, tunaunda kiraka, Sherehe ya umoja, katika utofauti wa asili.

Basi ushairi utiririke, katika midundo isiyofugwa,
Mipaka ilivunjwa; vikwazo vilirejeshwa.
Katika safari hii ya maneno, tukumbatie yaliyo bora,
Tunapoendelea, kutunga mashairi, mstari mmoja kwa wakati mmoja.
Katika kuning'inia kwa sauti zetu, kundi la sauti inaingiliana, Hadithi za kufuma za ukaribu na umbali, mistari tata.

Kupitia mistari inayocheza, tunachunguza hali ya mwanadamu, Kufunua kiini cha maono yetu ya pamoja ya mabara.

Kutoka kwa kukumbatia kwa Ulaya Mashariki hadi mapigo ya moyo ya Kiafrika, Tunazama ndani ya kina ambapo tamaduni na hadithi hukutana. Mipaka ya kuwepo, ambapo uhusiano hutengenezwa,
Mkusanyiko wa uzoefu, mabadilishano ya kivuli na kivuli.

Katika ukanda wa kumbukumbu, tunapata sauti za kumbukumbu za zamani, Minong'ono ya mababu, hekima yao imekusudiwa kudumu. Kupitia lenzi ya mashairi, tunayatoa ghaibu, yanayofichua mambo yaliyo katikati.

Wacha tupitie mandhari ya wakati na anga, Kukumbatia utofauti wa sauti, kila mmoja na neema yake. Tukiwa na kalamu mkononi, tunacheza kwenye ukurasa,
Kuchora picha za wazi, kujiweka huru kutoka katika ngome.

Katika mwingiliano wa lugha, maelewano hutokea,
Sauti ya pamoja ya mabara, ambapo umoja upo.
Na mafumbo kama viongozi wetu, tunapita kusikojulikana, Tukichunguza kina cha nafsi ya mwanadamu, sote peke yetu.

Kwa hivyo, wacha ushairi ufunguke, kama petali kwenye maua,
Tunapokumbatia changamoto, tukivunja kupitia giza. Na ubunifu kama dira yetu, tunasafiri tukiwa mkono kwa mkono, Kutengeneza picha ya mkusanyiko ya kishairi, sadaka kwa nchi.

Endeleeni, washairi wapendwa, acha sauti zenu zisikike,
Katika utafutaji huu wa ufahamu, maneno yako yapatikane. Kwani katika aya tunazounda, daraja linaundwa,
Kuunganisha mioyo na akili, ambapo maelewano hufanyika.

Endelea kuchora kitenge cha ukaribu na umbali, Kwa mitazamo yako ya kipekee, iliyosukwa kwa uvumilivu. Kwa pamoja tunaunda kito cha muktadha mwingi, Kuadhimisha nguvu ya maneno, roho zetu zinaachiliwa.

Katika kitambaa cha maneno yetu, uwiano unafunguka, Kunong'ona kwa ukaribu na umbali, hadithi inazozitoa. Kupitia tungo hizo zinazocheza, tunakumbatia yasiyojulikana, Kufunua kiini cha safari yetu ya pamoja itakayoonyeshwa.

Kutoka moyo wa Ulaya ya Kati hadi mdundo wa Afrika,
Tunaanza safari ambapo tamaduni husihi.
Mipakani tunapopita, ambapo miunganisho hufanywa, Mkusanyiko wa uzoefu,
mchanganyiko wa vivuli.

Katika korido za wakati, kumbukumbu huingiliana, Kufunua mwangwi wa zamani, mkumbato bila wakati. Kupitia semi za kishairi, tunakamata kilicho bora, Kufunua ugumu wa umbali na wakati.

Wacha tutembe njia zinazotupeleka kwenye nafasi mpya, Kukumbatia utofauti ambao kila utamaduni unafadhilisha.
Na kalamu kama dira yetu, tunaanza harakati hii,
Kuunda vifungo vya ufahamu, ambapo mioyo inaweza kupumzika.

Katika mwingiliano wa lugha, sauti hupatana,
Kwaya ya mabara, ambapo umoja upo.
Kwa mafumbo kama viboko vya brashi, tunapaka yasiyoonekana, Kukamata kiini cha walimwengu wanaoingilia kati.

Kwa hivyo wacha ushairi uendele, kama mtiririko wa mto, Kuongeza hisia zetu, kuruhusu ubunifu kukua.
Kwa kila mstari tunaotunga, daraja linajengwa, Kuunganisha roho katika mabara yote, iliyofumwa katika hatia.

Endelea kutengeneza aya, kwa shauku na neema, Katika kitenge hiki cha maneno, pata nafasi yako sahihi.
Maana katika uzuri wa ushairi, tunapata faraja na kuachiliwa, Ushuhuda wa amani yetu isiyoisha ya wanadamu wote.

Endeleeni kuandika, washairi wapenzi, sauti zenu zipae,
Katika ulinganifu huu wa usanii, acha maneno yenu yachunguze.
Maana kupitia ushairi wenu, uhusiano unaundwa,
Ushuhuda wa nguvu ya lugha, ambayo ndani yake tumepambwa.

Endelea kuunda simulizi, kwa upendo na nia,
Katika antholojia hii ya mabara, acha sauti zenu zipae
Kwani kwa pamoja, tunasuka kitenge mahiri na bora, Kuadhimisha umoja wa tamaduni,
ambapo walimwengu hupata ushirikiano wao. Katika kitenge cha nafsi zetu, kitenge takatifu,
Ambapo ukaribu na umbali huingiliana.
Zaidi ya nyanja zinazojulikana na kuonekana,
Safari ya kishairi, kama ndoto na yenye utulivu.

Kupitia Aya zinazovuka yaliyo ya kawaida,
Tunavuka mipaka ya mawazo, kinyume chake. Tuki nong'ona siri za ulimwengu zisizo elezeka, Kufunua mafumbo ambayo wakati hauwezi kushikilia.

Katika ulinganifu wa maneno, acha ukimya useme,
Wino unapomwagika kwenye turubai, ni wa kuthubutu na wa kipekee. Bila kufungwa na sheria, tunavuka ya kawaida, Kuchunguza kina ambapo msukumo huzaliwa.

Acha ukisi wa mwezi uongoze muundo wetu,
Tunapoota ndoto, zote za wazi na utulivu. Kupitia mafumbo na taswira, tutachunguza,
Mandhari ya hisia, milele na milele.

Katika mchanganyiko wa tamaduni, tunapata muondoko wetu, Kufifisha mipaka, ambapo
walimwengu hugongana. Kwa kila mstari, ulimwengu unachukua sura,
Ulimwengu wa kishairi, yetu ya kuunda upya.

Acha maneno yako yapinge mvuto wa dunia,
Kama nyota zirukazo, kuwasha utulivu.
Katika nafasi za kati kati, mazingaombwe huishi, Ambapo yanayojulikana na ya kigeni
hupatana.

Kwa hiyo, na tuendeleo, mapainia jasiri,
Kutunga mistari kwa ujasiri, kugundua mipaka mipya. Maana ushairi ndio lugha
inayunganisha,
Daraja kati ya giza na taa zinazometa.

Endelea kucheza kwa kukumbatia jumba la kumbukumbu, Kutafuta faraja katika uzuri wa
neema ya kishairi. Kwa kila neno, acha roho yako iwake,
Maana katika ushairi wako, dunia inapata raha.

Endelea kutangatanga, huru na bila kufugwa,
Katika safari hii ya ushairi, isiyodaiwa milele. Kwa kupitia wino wako, hadithi mpya
zinafunuliwa, Ushuhuda juu ya nguvu ya maneno yasiyosemwa.

Endelea kuchunguza vilindi vya nafsi yako, Ambapo ndoto na ukweli hutembea bila
kutofautiana. Katika kitenge hiki cha mabara tunasuka, Acha sauti yako ya ushairi
ihamasishe na kuamini.

Endelea, mshairi mpendwa, na acha sauti yako ipae, Mwangwi wa maneno yako yakifikia
milele. Kwa maana katika anga kubwa ya uumbaji wa kishairi,
Tunapata faraja, uhusiano, na furaha.

Endelea kuwa tofauti, na acha kalamu yako iwe huru kutembea,
Katika antholojia hii, sauti yako ya kipekee inashikilia.
Kwani ni kupitia utofauti na mtiririko wa kishairi,
Kwamba kiini cha ubinadamu wetu wa pamoja kitakua.
Katika ulimwengu wa roho zinazolingiliana, uchezaji wa fumbo unafunguka, Ambapo ukaribu
na umbali, hadithi zao bado hazijasemwa. Kuvuka mipaka isiyoonekana, aya zetu zinaruka,

Safari ya kishairi, inayoongozwa na mwanga mwepesi wa mwezi.

Na wino kama brashi yetu, tunapaka matukio mahiri, Kuvuka yaliyo ya kawaida, kuvunja
taratibu za zamani. Kwa maneno yasiyo na mipaka, tunatengeneza njia mpya, Kuchunguza
kina ambapo msukumo unatawala.

Siri za kunong'ona, iliyofunikwa kwa mafumbo ya kina, Kufunua mafumbo, ulimwengu
huzunguka.
Katika mkusanyiko mzuri wa lugha, acha kimya kipate sauti yake, As we sculpt emotions,
giving them a choice.

Katika mchanganyiko wa tamaduni, tunatafuta nyuzi za kufanana, Kuweka ukungu kwenye mistari ambapo hadithi mbalimbali zilienea. Kupitia mdundo wa maneno, tunapunguza mgawanyiko, Katika mazingira ya hisia, sisi huteleza bila shida.

Wacha tupande juu ya mbawa za kuruka kwa mawazo, Kuwasha akili na maono, wazi na angavu.

Kwa maana katika nafasi za katikati, mazingaombwe hupumua na kuchanua, Ambapo ya ajabu hupata faraja katika vyumba vyetu.

Kwa hivyo, endelea na safari yako ya ushairi, bila woga na huru, Kutunga mistari inayounda hali halisi mpya tunayoiona.

Katika kalamu yako kuna uwezo wa kutoa changamoto na kutia moyo, Kusonga mioyo, kuwasha roho kwa moto wa ushairi.

Cheza na nguvu ya ubunifu, chunguza kina cha ndani,

Maneno yako yanapofungua hadithi, zote mbili yani za ujasiri na nyembamba. Kwa maana katika kumbato la upana mkubwa wa uumbaji wa ushairi, Tunapata faraja, muunganisho, na neema ya hekima. Endelea kutangatanga, kuvuka bahari na ardhi,

Na hatua za sauti, zikiongozwa na mikono isiyoonekana.

Acha sauti yako isikike, ya kipekee na yenye nguvu,

Katika chorus hii ya mabara, ambapo mioyo hustahili kuwa.

Endelea, mshairi mpendwa, na kalamu yako kama mwongozo wako, Katika antholojia hii, acha roho yako ikae.

Maana ni kwa sauti mbalimbali, zikiungana kama moja, Kwamba nguvu ya ushairi hung'aa kama jua.

Endelea kuwa tofauti, kwa kila neno unaloandika, Kwani sauti yako ina mazingaombwe ya kuibua furaha.

Katika simfoni hii ya kishairi, beti zako na zisikike,

Tunapofuma pamoja nyuzi za uzuri wa kina.

Endelea, na acha ushairi wako uchore anga, Na rangi za shauku, ukweli, na mshangao.

Kwani katika maneno yako, tunapata faraja na neema, Ushuhuda wa mkumbato wa roho ya mwanadamu.

Endelea, na katika ubunifu wako, pata kupumua,

Unapomwaga roho yako, kuleta amani mioyoni. Maana kupitia sanaa ya ushairi, tunaweza kuvuka, Mipaka inayogawanya, na kuelewa kweli.

Simulizi zinazojitokeza za nchi zilizo karibu na mbali, Tunavuka mipaka, kuongozwa na kila nyota. Katika kitanda cha tamaduni, ambapo hadithi zinafunguka, Tunapata uhusiano, umoja, na hadithi zisizoelezeka.

Kupitia njia zinazopinda za kukumbatia historia, Tunatafuta msingi wa pamoja, tukifuta

wakati na nafasi. Katika mchanganyiko wa sauti, tofauti na ya kipekee,

Tunasherehekea uzuri ambao utofauti huzungumza.

Kuanzia Afrika Kusini-Mashariki hadi eneo la Ulaya Mashariki, Ushairi wetu unasikika, kama wimbo mtakatifu..

Kwa ncha za vidole zilizotiwa wino, tunachonga aya za utukufu, Kukamata asili ya nchi za mbali na wakati.

Katika minong'ono ya asili, midundo ya ardhi,
Tunapata mwangwi ya urithi, iliyounganishwa na kubwa. Kupitia kioo cha sanaa na sayansi,
tunaona,
Kitenge cha hekima, ambapo maarifa huwekwa huru.

Acha maneno yacheze kwenye ukurasa, mahiri na hai, Tunapochunguza kina ambapo
mawazo hustawi. Katika kiraka hiki cha mabara, sauti zetu zinaungana, Kusuka simulizi
inayozidi mchana na usiku.

Kwa hivyo endelea kuandika, mshairi mpendwa, kwa shauku na neema, Onyesha ubunifu
wako, acha maneno yako yakumbatie.
Kwa maana katika ushairi wako kuna nguvu ya kuhamasisha,
Kuwasha mioyo kwa joto, kuwasha roho kwa moto.

Aya zako ziwe taa, nuru iongozayo, langazie njia katika usiku wa giza. Katika anthology hii,
sauti yako hupata nafasi yake, Kuongeza kina na uzuri, na kuacha athari ya kudumu.

Endelea kuchunguza nafasi za katikati, Ambapo ukaribu na umbali hupendeza kwa utulivu.
Kwa maana katika mwingiliano wa walimwengu wa karibu na wa mbali, Tunapata kiini cha
sisi ni nani.

Endelea kuwa na ujasiri, uthubutu, ukweli,
Katika uumbaji wa ulimwengu, zote; wa zamani na mpya.
Maana katika ushairi wako, una uwezo wa kuwasha, Hisia ya kustaajibisha, hamu ya
ufahamu.

Hivyo, mshairi mpendwa, nakuomba uendeleo,
Katika safari hii ya ushairi, ambapo unastahili kuwepo.
Maana maneno yako yana uwezo wa kubadilisha na kuhamasisha, Kuunganisha mioyo
katika tamaduni, kuzidi kupanda juu.

Endelea, na uache ushairi wako upae,
Kwa kila mstari unaoandika, kuichanganya na mwanga. Kwani katika maneno yako,
mazingaombwe ya kuhadithi hukaa, Kujenga kitenge cha uzuri ambacho kamwe hakifi.

Endelea, mshairi mpendwa, kwa shauku na neema, Acha alama isiyofutika katika nafasi hii
ya ushairi. Kwani sauti yako ni ya kipekee, mtazamo wako ni nadra, Kurutubisha ulimwengu
kwa hadithi unazoshiriki.

Endelea, na acha mashairi yako yaangaze,
Kufunua siri za ukaribu na umbali. Kwa kuwa mikononi mwako, mshairi mpendwa, kuna
uwezo wa kuvuka, Kuunganisha dunia na mioyo, kuleta umoja hadi mwisho.

Katika ulinganifu wa maneno, ushairi wetu usikike,
Safari ya kimabara, ambapo miunganisho hupatikana. Kupitia kina cha mawazo, aya zetu
zinapaa, Kufunua hadithi zinazochanganya giza na mwanga.

Kupitia mkumbato wa Ulaya ya Kati-Mashariki hadi Kusini-Mashariki mwa Afrika, Tunachora
mandhari mahiri, kila mstari kwa pigo la brashi la neema. Kuchunguza mipaka, ambapo
tamaduni huingiliana,
Tunafichua umaana wa nafasi ambazo hazijafanuliwa.

Katika densi ya mila, ya zamani na mpya,
Tunagundua kiini cha maana ya kuwa kweli. Kwa kila ubeti, tunatafuta maarifa ya
kimyakimya yasiyoelezeka,
Daraja la kuelewana, ufahamu wa kutazama.

Wacha aya zetu zibebe minong'ono ya hadithi ya historia,
Tunapofungua kitenge ambapo kumbukumbu hutawala. Kupitia lenzi ya ushairi, tunasogelea
ukaribu na umbali, Kusuka simulizi zinazovuka usisitizo wa wakati.

Katika mkutano wa akili, ambapo sanaa na sayansi vinalingana, Tunapata maana
zilizoshirikiwa, uwiano wa kiungu..
Acha maneno yetu yawashe moto wa udadisi,
Tunapozama katika nyanja za werevu wa mwanadamu.

Kwa kila sitiari na tashibiha, tunajenga madaraja upya, Kuunganisha mioyo na roho, kuunda
vifungo vilivyokua.
Katika antholojia hii, acha sauti zetu zichanganywe na kuungana,
Kutengeneza kiraka cha muktadha mbalimbali, kilichoogeshwa katika mwanga wa kishairi.

Kwa hivyo, washairi wapendwa, endeleeni kuruhusu ubunifu wenu utiririke, Kuchora picha
za wazi kwa maneno yanayong'aa. Kupitia aya zako, ufahamu uibuke,
Na utulete karibu, ambapo upendo na huruma ziliko.

Endelea kuchunguza, kusukuma mipaka na kupaa zaidi, Fungueni mawazo yenu, acheni
sauti zenu zinguruma. Kwa maana katika ushairi wenu, kuna nguvu ya kuhamasisha,
Kuwasha mabadiliko, kuuwasha ulimwengu moto.

Endeleeni, washairi wapenzi, kalamu zenu zikishikiliwa juu,
Maana maneno yenu yana uwezo wa kugusa anga.
Katika safari hii ya mabara, acha sauti zenu zisikike, Tunaposherehekea uzuri wa kila neno.

Endelea kuandika, kuota, kuunda,
Kuunda ulimwengu ambapo maelewano yanangojea.
Kwa maana ushairi una nguvu ya kuponya na kubadilisha, Kuziba migawanyiko na hali ya
hewa ya dhoruba yoyote.

Kwa hiyo, washairi wapenzi, basi sauti zenu ziinuke,
Katika antholojia hii, acheni roho zenu zipatane.
Kwani katika masimulizi ya ukaribu na umbali tunashiriki, Tunagundua nguvu ya ushairi,
isiyo na kifani.

Endeleeni, na acheni maneno yenu yacheze kwenye ukurasa,
Katika kitenge hiki cha mabara, tunashiriki.
Maana katika muungano wa tamaduni na mioyo iliyounganishwa,
Tunapata kiini cha ubinadamu, kilichofafanuliwa kwa uzuri.

Endeleeni, washairi wapendwa, kwa shauku na bidii, Kukumbatia nguvu ya rufaa ya ushairi.
Maana kwa sauti zenu, ulimwengu hupata faraja na amani, Tunaposafiri pamoja, roho za
kishairi zaachiliwa.

Kutoka nchi tambarare za Uganda hadi anga ya dhahabu ya Tanzania, Safari ya umoja,
ambapo hatima huibuka,

Roho ya Afrika ya Kusini-Mashariki, neema ya Ulaya ya Kati, Kwa pamoja wanaunda hali ya rah ana utofauti usiowazika angani.

Viongozi na ikoni huibuka, kuvuka mgawanyiko, Muongozo wa mikono ya hekima, kutembea upande kwa upande,
Katika ulimwengu huu wa mabara, wanaungana, wakiongoza mabadiliko, kuvunja mipaka kwa nguvu.

Kufafanua upya mitazamo, ulimwengu mpya wa kuchunguza, Ukaribu na ukungu wa umbali, ukweli wa kurejesha,
Katika mkumbato wa Ulaya ya Kati-Mashariki na joto la Afrika, Masimulizi yaliyoshirikiwa ya matumaini, wimbo wa kuzaliwa upya.

Mipaka huwa madaraja, hadithi ambazo hazijaelezewa zinajitokeza, Uzoefu uliochongwa katika mapigo ya moyo, kumbukumbu ya dhahabu, Ya kale, ya sasa na yajayo huungana katika neema,
Wakati ngoma ya milele inachukua nafasi yake.

Katika "katikati", ambapo tamaduni hukutana na kuchanganyikana, Vipimo vipya vya mila vinaibuka, kuvuka mwisho, umaana unachanua, katika kila pumzi takatifu, Kufunua kiini cha maisha, zaidi ya maisha na kifo.

Maarifa asilia hunong'ona, siri za nchi, hekima ya kimyakimya huziba mapengo, mkono kwa mkono,
Kutoka kwa sanaa hadi sayansi, njia wanayoingiliana,
Katika kiunganishi cha ukweli, uelewa huangaza.

Heshima kwa uunganishwaji, kwa ukumbatiaji wa umoja, Ulaya ya Kati-Mashariki na neema ya Afrika, Nyuzi za umoja, zilizosokotwa kwa nguvu na kweli,
Katika safari hii ya mabara, roho zetu zinafanywa upya.

Kwa hiyo, hebu tuchunguze ya karibu na mbali, bila kugawanyika, zikiwa zimefungwa na ndoto za pamoja, katika mabara kote, Kwa mioyo iliyo wazi, tunapata msingi wetu wa pamoja,
Katika kuunganishwa, hazina za kweli hupatikana.

Katika ulimwengu uliofumwa kwa ujasiri na nguvu,
Aikoni huibuka, zikitoa mwanga wake mng'ao,
Katika mipaka na tamaduni, ushawishi wao unapita, Kuongoza njia zetu, popote maisha yatakapoenda.

Władysław Reymont, maneno yake ni zawadi,
Kalamu ya mshindi maridadi, roho zainuka, Kutoka kwa moyo wa Poland, hadithi zake zinafunguka, Kutajirisha nafsi zetu, kama lulu za thamani.

Kutoka moyoni mwa Uganda, Utawala wa Idi Amin, Somo katika historia, hadithi ya maumivu,
Bado katikati ya giza, wengine wakainuka, Sauti za haki, ambapo huruma huwaka.

Katika kumbatio la Tanzania, Nyerere alisimama kidete, Mwanga wa umoja, akiitikia wito, Hekima na maono yake, mwongozo wa taifa, Kuongoza kwa neema, bega kwa bega.

Václav Havel, kutoka ardhi ya Kicheki,
Mtunzi na rais, alichukua msimamo, Kwa uhuru na ukweli, sauti yake ilisikika, Ishara ya
ujasiri, inayojulikana milele.

Urithi wa Hungaria, simfoni ya Bartók, Vidokezo vinavyounganisha tamaduni kwa
maelewano, Muziki wake unapita, unakumbatia yote,
Njia ya umoja, kupitiliza na ukuta.

Zawadi ya Slovakia, Milan Rastislav Štefánik, Mnajimu, Rubani, ndoto nzuri sana,
Alilengea nyota, akipinga anga, Roho ya maono ambayo haifi kamwe.

Kutoka Zambia, Sylvia Masebo anang'ara,
Kiongozi ambaye kwa ajili ya haki anajiweka sawa,
Utetezi wake unaangazia ombi la uhifadhi, Mlezi wa asili, kwa wote kuona.

Aikoni hizi, tofauti lakini zimefungamana,
Katika hadithi zao, umoja tunaupata,
Kutoka nchi tofauti, roho zao huungana, Zikituongoza mbele, kwa ufahamu wa pamoja

Katika symphony ya maisha, ambapo tamaduni hukutana, Wanamuziki, washairi, wasanii
hukubaliana,
Kutoka nchi mbalimbali, sauti zao hupaa,
Kwa maelewano na ubunifu, wanachunguza.

Zawadi ya Slovakia, wimbo wa Eugen Suchoň,
Moyo wa mtunzi, anayeunda kazi bora, Maandishi yake yanaangazia roho ya Kislovakia,
Muunganisho usio na wakati, unaotufanya kuwa kamili.

Kutoka moyoni mwa Hungaria, kalamu ya Attila József, mistari ya mshairi, safari kwa ndani,
Maneno yake hupitia hisia za ndani kabisa, Hugusa mioyo, siri huhifadhi.

Turubai ya Poland, mpangilio wa rangi za Tamara de Lempicka, Maono ya mchoraji, tafsiri
kwa upya, Mapigo yake yanafunua hadithi, mahiri na kwa ujasiri, Urithi wa usanii milele
ukihadithiwa.

Katika kumbatio la Kichechia, akili ya Jaroslav Hašek,
Ucheshi wa mwandishi, ulimwengu kuusambaza, Kupitia uchezaji wa vichekesho wa
mwanajeshi mzuri Švejk, Anaonyesha ujinga wa jamii kwa uangalifu.

Midundo ya Uganda, wimbo wa Philly Lutaaya, Sauti ya mwanamuziki, umesimama katika
nguvu,
Nyimbo zake huzungumza juu ya upendo na kupigana, Mioyo ya kutia moyo, inayowasha
nuru.

Kutoka katika nafsi ya Tanzania, Godfrey Mwampembwa, Ucheshi wa mchora katuni,
kutufanya tuchore,
Kejeli yake inafichua ukweli ambao haujasemwa,
Kuchochea mawazo, kuvunja ukungu.

Mhamasishaji wa Zambia, Mulenga Kapwepwe, Mguso wa msanii, uhuru wa ubunifu,
Usemi wake unasimulia hadithi ambazo hazijafuatiliwa, Kuwezesha sauti, na kuacha mioyo
imewaka.

Wasanii hawa, washairi, wanamuziki wa neema,
Katika ufundi wao, ulimwengu tofauti wanakumbatia, Kutoka pembe tofauti, hukutana,
Ubunifu wao ni ushahidi wa hamu yetu ya pamoja. Katika nyimbo zilizofumwa kutoka moyoni
hadi moyoni, Wanamuziki, washairi, na wasanii hutoa,
Kutoka kwa mkumbato wa Slovakia, brashi ya Čiurlionis, Rangi za roho, hisia hukimbilia.

Katika ufalme wa Hungaria, bao la Bartók,
Safari ya muziki, milele na milele,
Maandishi yake yanavuma, kote nchini, Kuunganisha ulimwengu, kwa mkono wa karama.

Kutoka kwa kina cha Poland, neema ya Chopin, Vitufye vya kinanda vinacheza, mkumbato
bila wakati, Nyimbo zake zinazungumza, bila neno, Lugha ya ulimwengu wote ikisikika
kiulaini. Hazina ya Kichechi, sanaa ya Mucha, Ufahari na uzuri, yeye hutoa,

Miundo yake tata, furaha ya kuona, Daraja la utamaduni, katika usiku wa nyota.

Mwandishi wa hadithi wa Uganda, kalamu ya Okot p'Bitek's, Sauti ya mila, tena na tena, Aya
zake zina mwangwi, hadithi za mababu, Kuunganisha mioyo, milele na milele.

Katika mkumbato wa Kitanzania, wimbo wa Liyongo, Kuhifadhi vya kale, kupitia nafasi na
wakati, Maneno yake hubeba hekima, tangu siku za kale, Kutuongoza mbele, kwa njia
nyingi.

Kutoka nafsi ya Zambia's, neema ya Kapwepwe's, Mtunzi wa tamthilia, kiongozi, mkumbato
wa kitamaduni, Maneno na maono yake, urithi mkubwa, Kuwaunganisha watu, kote nchini.

Wasanii hawa, washairi, wanamuziki wakali sana, huangaza ulimwengu wetu kwa nuru ya
ubunifu, Kutoka nchi tofauti, sauti zao zinaunganishwa, Katika kitenge cha sanaa, umoja
huangaza.

Katika upekee wa mkumbato wa asili,
Maeneo ya urithi yanasimama kwa neema ya kale,
Kutoka vilele vya juu vya High Tatras vya Slovakia,
Hadi Serengeti ya Tanzania ambapo wanyamapori huzunguka angani.

Hortobágy ya Hungaria, tambarare kubwa iliyo wazi,
Ambapo korongo hucheza na hadithi za maisha zinabaki, Český Krumlov wa Kicheki, mji wa
hadithi, Imeananishwa na historia, ambapo ndoto hupandwa.

Msitu wa Białowieża wa Poland, hazina hai, Nyumbani kwa Nyati, kwa maelewano na
burudani, Milima ya Rwenzori ya Uganda inagusa anga, Ulimwengu wa mzuri kuliko ambapo
vilele hupanda juu sana.

Miongoni mwa hazina za Zambia, Victoria Falls husimama, Kito cha asili, uumbaji kwa
mikono, Makabila yaliyovuka mipaka, na hadithi za kushiriki, Hekima yao ya zamani, angani.

Kutoka Tatras ya Slovakia hadi maporomoko ya Zambia, Makabila hukaa ndani ya kuta za
asili,
Tamaduni zao, mila, hadithi za mababu, Imeananishwa, milele na milele.

Katika tambarare za Hungaria na Serengeti ya Tanzania, Makabila yanaendelea, kwa nguvu
na umoja, Miji ya Kichechi na milima ya Uganda, Urithi wa makabila hutiririka kama
chemchemi zisizo na mwisho.

Kutoka misitu ya Poland hadi anga za Zambia, Sauti za makabila zinasikika, mahusiano ya kale, Vitenge vilivyounganishwa za urithi mkuu, Muunganisho wa pamoja, kote nchini.

A boundless, changing,
water-like form that can
contain all sorts of meanings
indeed

KAROLINA MARCINKOWSKA

Kuelekea Maarifa ya Kuzingatia Mwili

historia (kutoka mtazamo wa kike) zinazochipuka kutoka vyanzo vya Poland na Rwanda

Nitaanza mtiririko wangu wa mawazo (kushawishiwa sana na ushairi na usemi wa insha ya kibinafsi badala ya ugumu wa karatasi ya kitaaluma) kwa maoni yafuatayo: bila kujali asili ya kitamaduni tuliyo nayo, tunalazimika kila wakati na kwa njia inayokandamizwa na mtazamo wetu wa kitamaduni. Kuondoa ukoloni katika akili zetu kwa kuziweka huru na kujaribu kutafuta watu tofauti, hadithi, na maeneo ya karibu, siku zote itatuhitaji kutumia lugha yetu, something ambayo ni muundo wa kitamaduni wenye nguvu, kulingana na imani zetu, njia za kuelezea ulimwengu kwa jinsi tunavyofafanua, ambazo zimewekewa mipaka na ujuzi wetu, malezi yetu binafsi, na uelewaji wetu.

Vipaumbele vyangu kuu katika utafiti na uandishi ni kufahamu upekee wa kila tamaduni na kila mtu aliyezama ndani yake. Ninafanya hivi kwa heshima na unyenyekevu. Nisinge thubutu kamwe kujijita "mtaalamu" katika mada fulani, tamaduni, au uwanja wa masomo, kwa sababu tu nilijaribu kutafuta njia yangu mwenyewe ya kutafiti na kuelezea somo nililochagua. Ndiyo sababu ningependa kusoma maandishi ambayo yanaelezea wazi tabia ya nasibu ya chaguo zetu, njia isiyorahisi ya kuvutia ya uzoefu wa kibinafsi na sadfa. Kutafuta vipimo vipya vya "kusoma" na kuandika uzoefu wa watu, Ninaendelea kujaribu kwenda zaidi ya sayansi inayojulikana, njia na uainishaji wa anthropolojia, kwa kuchagua njia ya kibinafsi ya kina, ambayo ingegusa nyanja za ushairi, hisia zisizoeleweka na za kimya, mawazo nasibu na misukumo huru.

Kutafuta njia bunifu za kutazama tamaduni yangu mwenyewe (na mimi nikiwa nimezama ndani yake) na katika uzoefu wangu wa utafiti kama mwanaanthropolojia katika nchi tofauti - ikiwa ni pamoja na nchi za Kiafrika, Niligundua kuwa njia pekee ya kuchunguza maeneo ya umbali na kinachojulikana kama "uwingine", inaweza kuwa kutegemea uwezo na upekee wa mwili wenye ufahamu na hisia.

Kwa hiyo, lengo la kifungu kifuatacho ni kuelezea kwa njia ya mawazo huru na uhusiano, baadhi ya maana zilizoshirikiwa kati ya Poland na Rwanda (ambayo inatokea kuwa muktadha wa kazi yangu ya mwisho ya vitendo), ambayo hutoka katika mwili wenye hisia. Kisha nitajaribu kupendekeza maandishi, ambapo mwili - hasa mwili wa kike – na kwa ushairi, njia ya kibinafsi kabisa ya kuandika, huweza kuwakilisha daraja la kuelewana. Kwa kuweka kwenye karatasi mtiririko huru wa hisia na uzoefu wa kibinafsi, Nitajaribu kuonyesha kuwa "daraja" hili linaweza kutumika kama nyenzo muhimu katika kuelewa na kuelezea mada zingine: Rwanda, Poland na maeneo mingine, na hadithi zilizotajwa hapa zitachukuliwa kama mifano tu.

Kutoa kipaumbele maalum kwa mtazamo wa wanawake au kusisitiza – aidha kwa njia ya sanaa, sayansi, siasa au kuingizwa tu katika mazungumzo ya kila siku – inaonekana bado inachukuliwa kuwa "tu" mtazamo wa ufeministi na hivyo – mtu wa kando, hata mwenye ubadhirifu, kitu tu. Angalau mtu anaweza kusema hivyo kuhusu nchi yangu ya asili, Poland, zote; ndani ya siasa za sasa za mreno wa kulia na katika elimu rasmi, ambapo ni kesi kwamba

ikiwa jinsia za kike hutokea kama somo katika nyanja ya umma, ni zaidi ya uhakika kwamba haitakubaliwa bila aibu na kukumbatiwa na taasisi kubwa.

Mwili, lakini haswa mwili wa kike - kwa kweli, ambao bado haichukuliwi, kuzingatiwa, na kuonyeshwa kwa uangalifu kwa uwazi sawa na mwili wa kiume. Kwa kushangaza, inaonekana kwamba tofauti hii pia inahusu eneo la siri: ambalo tunapaswa kuwa na uwezo wa kushika peke yetu, kwa njia ya miili na hisia zetu wenyewe. Bila shaka dhana ya jinsia ya kike na uwakilishi wowote wa sehemu ya mwili inayohusiana nayo inaendelea kama somo la mwiko nchini Poland. Ukweli huu unakuwa wa kutisha ikiwa ni zaidi ya mwiko au mada "mbadala" inayojadiliwa katika vikundi vinavyochukuliwa kuwa vya kando. (wasanii, wanaharakati, waandishi), badala yake inapotokea, inapigwa marufuku kwa uwazi na kukandamizwa na kikundi chenye nguvu zaidi, kinachotawala na kihafidhina. Au hii inafanywa hata na wanawake, wanapokuwa kati yao wenyewe, katika mazingira yanayodaiwa kuwa ya kirafiki na salama.

Katika muktadha wa Kipolandi, umbali - au ningesema - utengano kutoka kwa miili yetu wenyewe na ujinsia, haswa kuchochewa na asili ya Ukatoliki wa Roma ya tamaduni na familia, inakuwa ya kushangaza ikilinganishwa na mila ya kisasa ya Wanyarwanda ya elimu ya ngono isiyo rasmi na mtazamo wao wa kujamiiana na maana zake. Uhusiano wa Wanyarwanda wengi na urithi wa kitamaduni wa kale na hekaya zinazopitishwa kwa mdomo ni zaidi ya kipekee – ingawa bila shaka hakuna ushahidi mwingi umebaki hadi nyakati zetu. Niko mbali na kudai, ingawa, kwamba somo hili nchini Rwanda halina mabishano. Hata hivyo, hapa tunakuja kwenye kiini cha simulizi yangu: ni mwili, mwili wa mwanamke katika hali yake ya kijinsia ambayo inahimizwa kuwa shahidi wa utambulisho wa mtu (mtu anaweza kubisha kwamba hata - utambulisho wa kitaifa!) na msingi wa kujitambua.

Kwa kuwa nimeelekeza umakini wangu kwa uchunguzi wa fahamu wa mwili wangu mwenyewe na yote ambayo unawasiliana nami, nimejifungua pia kwa imani yenye nguvu (haijalishi jinsi gani inaweza kuitwa katika dini yoyote) kwamba hakuna kinachotokea bila kusudi, na maisha yanaweza kuchukuliwa kama tone katika bahari (sio kwenye ndoo). Hisia ambayo hufunga na kuzidi hali zote za kitamaduni za mtu. Kufuatia hisia zangu za ndani, na kuwa wazi kwa kila aina ya ishara, Nilijigundulia mwenyewe wito wa kutoa masaji – ambayo niliichukulia tangu mwanzo kama fahamu ya ndani, aina ya karibu-na-kiroho ya kutafakari na njia ya moja kwa moja ya kuwasiliana na mtu mwingine. Mie – ninayejifafanua mimi mwenyewe kimsingi kama mwanamke na – mara tu baada ya hapo – kama Mwanaanthropolojia wa Utamaduni bila kukoma kutafuta ukweli zaidi na uhusiano wa kina na Nyingine, kupatikana katika mguso wa kusikiliza (Hakika, Mikono ionayo – hivi ndivyo kundi la ajabu la Wanyarwanda la mtaalamu wa masaji wenye ulemavu wa kuona wanaoitwa kampuni yao⁴) njia ya kuhisi mtu mwingine na mimi mwenyewe bila maneno na wapatanishi.

⁴ <https://seeinghandsrwanda.org/>

Kusikiliza sauti yangu ya ndani na kufuata mtiririko wangu, Niliweka wakfu na kupamba chumba kimoja maalum katika nyumba yangu kwa ajili ya "mikutano hii ya masaji"⁵. "Mikutano" ikimaanisha sio "masaji" tu – huu ndio ufafanuzi pekee unaokuja kwangu ninapozingatia ubora wa jumla wa vikao hivi, ambayo kwa kawaida huenda na athari zao mbali zaidi ya kitendo safi cha kugusa/kutoa masaji. Sio bila hisia ya mshtuko na mshangao niligundua kuwa picha za wanawake uchi: kutoka kwa *femme fatales* za zamani hadi kwa watakatifu, mastaa wa ngono na wanasesere wa uzazi wa Kiafrika, walianza kukaa katika SPA (eneo la masaji) yangu na kulea kwa njia isiyo ya moja kwa moja wanawake wanaonitembelea huko. Bila kusahau, SPA ni kifupi cha 'Sanus per aquam' – "Afya kupitia maji" – ambayo kwa kweli ni muhimu sana katika muktadha wa kile nitakacho jaribu kuelezea katika karatasi hii.

Hivi karibuni ikawa dhahiri kwangu kwamba wakati mtu hutoa huduma ya dharti isiyo na masharti, umakini wa huruma na uwepo wa kweli kwa njia ya kugusa, uangalifu na wakati wa kusikiliza pamoja na "kuongozana" na mtu wakati na baada ya masaji yenyewe, mpokeaji daima atajikaribia yeye mwenyewe. Kwa muda zaidi na ongezeko la idadi ya mikutano ya masaji ambayo nimeitoa, Nilizidi kushangaa jinsi maarifa kidogo na kujiaminia wengi wetu tuliyonayo (hasa wanawake - wengi wa wageni katika spa yangu), kuelekea ukweli kwamba tulivyo kimwili umeunganishwa na mambo yote tunayopitia na zaidi.

"*The body keeps the score*"["*Mwili huhifadhi alama*"] – nukuu la jina la kitabu cha Dk. Bessel van der Kolk⁶, ambayo inahusu hasa kiwewe (ni vigumu kutokutaja mada hii wakati wa kuzungumza juu ya hali yoyote ya kisaikolojia ya idadi ya watu wa dunia ya leo, na kwa hakika kuhusu Rwanda na Poland ya kisasa – kila moja kwa kiwango tofauti na kwa sababu tofauti kupita maudhui ya insha hii) na jinsi inavyotengeneza upya kihalisi, mwili na ubongo. Kwa kuongeza, Van der Kolk pia anafichua nguvu ya kushangaza ya mahusiano yetu kote kuumiza na kuponya. Kinachofaa kuashiria hapa ni kwamba neno "uhusiano" linamaanisha uhusiano kati ya watu, na wa karibu, utaratibu⁷ ukaribu na sisi wenyewe, na kwa miili yetu.

5 Kwa kutumia igizo la maneno linalorejelea maana mbili tofauti za neno "zmasowany": "mtu aliyepokea masaji" na "mkubwa/kubwa", Niliita kituo changu cha afya kama cha nyumbani – "Zmasowany Atak spa", ambayo inaweza kutafsiriwa kama "Spa ya mashambulizi makubwa" and "Shambulio kwa kutoa masaji - spa".
6 Bessel van der Kolk, *The Body Keeps the Score. Mind, Brain and Body in the Transformation of Trauma* [Mwili Unashika Alama. Akili, Ubongo na Mwili katika Mabadiliko ya Kiwewe], Penguin. London, 2015.

Kufuatia wazo la imani yangu katika mtiririko wa maisha, Sioni kuwa ni sadfa au bahati mbaya kwamba ninaweza kufunua katika maandishi haya wazo langu la kuchanganya nyanja tatu: uzoefu na msukumo wangu unaopatikana katika kile kinachoitwa "field" au "nyanjani" (hivi karibuni Rwanda), hadithi zilizochaguliwa zinazohusiana na mazungumzo ya wanawake kutoka kwa utamaduni wangu wa kila siku na muktadha wa kisani (Poland), na yote ambayo nimegundua kupitia shauku yangu: kutoa "mikutano ya masaji" kwa wanawake.

Kama Nyingine kila wakati inabaki kuwa kipaumbele kwangu, Sitawahi kulichukulia kama sadfa tu suala la nani anachangia kukamilika kwa mradi wowote ambao – kurejea kwenye sitiari ya maji – hutoka moyoni. Rafiki aliyenifahamisha kuhusu uwezekano wa kuandika simulizi la kipekee (natumai ni lile unallosoma sasa hivi), ambayo itawasilisha "njia za ubunifu za kutazama kile kilicho karibu na kilicho mbali", alikuwa rafiki yangu wa karibu Jakub Kościółek, Profesa Msaidizi katika Taasisi ya Mafunzo ya Kitamaduni ya Chuo Kikuu cha Jagiellonian na Rais wa taasisi ya Interkulturalni.pl. Mara moja kwa mwaka, Nimealikwa naye kufanya mhadhara kuhusu uwezekano wa usomaji wa baada ya ukoloni wa kile kinachoitwa Sanaa ya Kiafrika, na kila wakati nilivutiwa na uwazi wake na mtazamo wake wa huruma kwa njia yangu (na aina zingine za "mambo ya ajabu" pia) ya kuwa na kuona vitu. Ahsante Jakub!

Katika muktadha huu, pia haishangazi kwangu kwamba nilipewa uwezekano wa kubadilishana (mimi kumfanyia masaji) rafiki yangu Urszula Rapacka, ambaye alikubali ombi langu la fadhili la kusoma maandishi haya. Tukio hili la hiari linajumuisha – vyote, kwa mfano na kwa vitendo – kiini cha maandishi haya. Ahsante, Ula! (Zaidi ya hayo, kufanya hadithi ya sadfa kuwa ya kushangaza zaidi, Nitaongeza kuwa Ula aliwahi kuwa mmiliki wa mwanasesere wa uzazi niliyempata katika soko moja la sanaa nchini Ghana ambaye alifanana naye sana...!).

Ikumbukwe hapa ni umaarufu unaokua wa neno huruma – "czułość", "czuły" – katika lugha ya Kipolandi na muktadha wa hivi karibuni wa kitamaduni. Mtu anaweza kudhani kwamba kurudi kwa neno hili kunaweza kuhusishwa na kichwa cha hotuba iliyotolewa na mshindi wa tuzo ya 2018 ya Nobel la ufasihi – Olga Tokarczuk: *The Tender Narrator* [Msimulizi wa Zabuni] (muhadhara wote unapatikana mtandaoni kwenye tovuti ya Tuzo ya Nobel: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2018/tokarczuk/lecture/>). Kwa Tokarczuk, *czułość* ni aina maalum sana ya hisia laini, ni "kwa hiari na kutopendezwa; inapita zaidi hisia-mwenzi zenye huruma" – anaelezea Eliza Kącka katika jarida la mtandaoni la Academia PAN. (https://journals.pan.pl/Content/118837/PDF/04-07_Kacka_ang.pdf). Muda mfupi baada ya Tokarczuk kuwa mshindi wetu wa tano wa Kipolandi wa Tuzo ya Nobel ya fasihi, kitabu kilichoandikwa na mwanasaikolojia, Natalia de Barbaro, kinachoitwa (tafsiri halisi:) *Mwongozo wenye hisia laini. Njia ya mwanamke mwenyewe (Czuła przewodniczka. Kobięca droga do*

siebie, wyd. Agora, 2021) ikawa zaidi ya mwenendo unaovuma kati ya wanawake wanaotafuta njia yao wenyewe ya kujijua na kujiwezesha.

Sadfa kutoka karibu sana, sana na mbali - kuhusu maji na ufahamu wa mwili

Jaribio langu la kwanza la kuwa na uchunguzi wa kina wa mchanganyiko huu wa mada kwa hakika lilichochea na mada ya Kongamano la Kitaifa la Tamaduni lililofanyika Oktoba 2021 huko Nowy Sącz nchini Poland, ambapo nilialikwa kutoa mhadhara kutokana na mada ya chanzo kama hicho, maji kama hayo. *Makuhani, wachawi, wajaribu*⁸. Kisha niliamua kuweka mkazo maalum juu ya ishara ya maji kuhusiana na mwanamke katika mila, sherehe, au imani fulani za Kiafrika. Nilitangulizia umma kwa makusudi baadhi ya maandishi ya kitamaduni – mifumo, imani, zana, na tabia, zinazofichua maana za kitamaduni ambazo ni za kisasa na zilizopachikwa katika mapokeo. Zote zinajumuisha (kwa ufafanuzi: “kuweka au kutambulisha katika mwili kama sehemu muhimu” – kitenzi kamili katika muktadha huu) msimbo tofauti, wa namna mbalimbali wa kuvunja fasili zote na kategoria zilizogawiwa kiutamaduni, kwa kawaida hukabidhiwa kwa tamaduni hizi kutoka kwa ukoloni au - upana zaidi - Ukatoliki wa Kirumi/misionari, mfumo dume, utamaduni wa wazungu..

Maandishi ya kwanza kati ya haya ya kitamaduni ambayo nilitaja yalikuwa chanzo cha kushangaza cha muktadha wa imani ya nguva wa Mami Wata kote Afrika. Ikonigrafia yake – pengine imekabidhiwa kutoka kwa Mjerumani (!) bango lililochapishwa katika miaka ya 1880, Msamoa anawakilishwa (!!) mvulana (akichukuliwa kama msichana) akipiga picha na nyoka – anafichua mara moja asili yake ya mambo mengi na yenye utata⁹.

<https://kultura-regionow.pl/jakie-zrodlo-taka-woda / 20.10.2021 – Symbolika wody w wybranych kulturach Afryki, paneli ya mada: Jakie źródło, taka woda. Kapłanki, czarodziejki, kusicielki / VII Kongres Kultury Regionów w Nowym Sączu>

Picha na sifa zake zinarejelea uzuri wake wa kuvutia, ambayo inatoa mtazamo wa mbinguni na kuwanyima wafuasi wake kutoka kwa kila kitu walicho nacho ikiwa hawatabaki waaminifu (zaidi ya yote kingono) kwake. Dhana za maji, uzazi, ujinsia na nguvu zisizoeleweka za wanawake zimefichuliwa katika mada hii.

Kufuatia hilo, nilileta uzoefu wangu wa kibinafsi wa kushiriki katika Maonyesho ya 57 ya Kimataifa ya Sanaa Biennale huko Venice mnamo 2017, kama mmoja wa wanawake mia walioshiriki kuunda onyesho la msanii wa Nigeria Jelili Atiku¹⁰. Heshima ya kuvutia, kama sherehe kwa wanawake na kipengele cha kike (tena - maji) ilikusudiwa "kuanzisha upya asili ya binadamu" na "kuondoa nafasi" (kumnukuu msanii) kwa kuwasilisha sauti kwa wanawake kama "ufalme" wa maji katika mji wa kike wastani wa ubora - Venice. Hatimaye, niliibua mjadala juu ya mada ya uamsho wa kuvutia wa sherehe za wanawake wa *gukuna* na suala la kufikia kileleni cha *kunyaza* kwa wanawake (pia huitwa "maji ya kike" au "kumwaga manii") nchini Rwanda. Nilifanikiwa kugusia kwa kifupi mada hii wakati wa utafiti mfupi wa shambani niliufanya kwa niaba ya Chuo Kikuu cha SWPS na Shirika la Kijerumani-Kipolandi kwa kushiriki katika mradi wa kisayansi kuhusu vyanzo vya Kipolandi na Kijerumani katika Rwanda ya kabla ya ukoloni¹¹.

Mada ya Uzamivu (Ph.D) wangu wa kazi ya nyanjani huko Madagaska: *the cult of tromba ancestors* [ibada ya mababu wa tromba] – pia ilijumuishwa katika hotuba¹². Inashangaza jinsi gani mbinu yetu ya mada fulani inaweza kukuza na kupata maana mpya inapoonekana kupitia jicho jipya: kwamba nilikuwa nimezingatia zaidi mwili wa kike na vihusishi vyake, usomaji upya wa sherehe ya *tromba* ya Kimalagasi ulikuja akilini mwangu. Mjumbe wa roho za wahenga si mwanamke fulani aliye na kazi zake maalum za kitamaduni, bali mwili wake – chombo cha ubora. Umbo lisilo na mipaka, linalobadilika, linalofanana na maji ambalo linaweza kuwa na kila aina ya maana kwa kweli.

9 (in:) Henry John Drewal, *Mami Wata: Arts for Water Spirits in Africa and Its Diasporas* [*Mami Wata: Sanaa kwa ajili ya Roho za Maji Barani Afrika na Diasporas zake*], ed. katika Makumbusho ya Historia ya Utamaduni, U.S., 2008

10 Rekodi ya utendaji wa "Mama Say Make I Dey Go, She Dey My Back" ya Jelili Atiku katika hakikisho la Maonyesho ya 57 ya Kimataifa ya Sanaa huko Venice, Arsenale, Mei 12 2017 - kutazama kwenye Chaneli ya Biennale: <https://www.youtube.com/watch?v=HksbgVJ5KuE>

11 Mchango wangu kwa matokeo ya mradi ulikuwa sura: *Spoken Heritage: Precolonial Rwanda from the Contemporary Rwandan Perspective* [Urithi Unaozungumzwa: Rwanda ya Kabla ya Ukoloni kwa Mtazamo wa Kisasa wa Rwanda], katika: *Every Day Life in Early Colonial Rwanda. Insights from German and Polish Sources* [Maisha ya Kila Siku katika Rwanda ya Awali ya Kikoloni. Maarifa kutoka Vyanzo vya Kijerumani na Kipolandij], Klaus Bachmann kwa ushirikiano na Karolina Marcinkowska, Joanna Bar and Marius Kowalak, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2020, p. 9-29. Inapatikana katika OpenAccess: <https://tiny.pl/99j31>

12 Kitabu kulingana na tasnifu yangu ya PhD kilichapishwa chini ya kichwa cha: *Re-creating the past. The Tromba cult in Madagascar* [Kuunda upya ya kale. Ibada ya Tromba huko Madagaska] (*Od-tworzyć przeszłość. Kult czumba na Madagaskarze*, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk 2016).

Kuzungumza juu ya kinachojulikana kama sadfa, miezi michache baada ya Congress, Nilipata fursa ya kufanya hotuba kama hiyo kwenye ufuo wa bahari wa Poland, na uwepo wa kimya wa bahari yenyewe kwa nyuma – katika Taasisi ya Utamaduni ya Jiji huko Gdańsk. Wakati huu, ilifuatiwa na majadiliano na umma - miongoni mwao walikuwa wanawake wa rika zote na mitazamo tofauti kuhusu kujamiiana, pamoja na watu wenye mawazo yenye nguvu kulingana na mila potofu ya Afrika kama bara "giza na la zamani" lenye akili-finyu, desturi na tabia "zisizoendelea" (?).

Nilishangaa sana wakati - wakati mhadhara ukiendelea - nilipoona kwamba umma ulionyesha wasiwasi zaidi na zaidi na hata hasira nilipogusia hali ya sasa ya Poland kuhusu elimu ya ngono. (kwa usahihi - ukosefu wa au hata upigaji marufuku wake) na - kama ilivyosababisha mazungumzo - ufahamu mdogo wa mwili. Ukweli wa kushangaza ni kwamba kwa namna fulani nilihisi kusukumwa na ishara za aibu na tabia zinazoonyesha hamu ya kutoroka / kutoweka, na kwa sababu hiyo, sauti yangu – kama ilivyo kawaida wakati ninahisi "mtiririko" wangu wa maelezo unaanza kutoka nje - nilianza kutetemeka. Ikawa dhahiri kuwa ile inayoitwa ngono ambayo tumezungukwa nayo: picha, filamu, mitindo ya uchochezi, picha chafu za wanawake – hazina athari tena, na zimemezwa na sisi wenyewe kwa njia ya kutojali kabisa. Walakini, ikiwa mtu ataita uke kwa jina lake, akiuchukulia kama sehemu ya asili ya mwili (sio tu kama chombo cha "misheni" ya uzazi) na akimaanisha haki ya kujifurahisha na ya makusudi - yote haya yatasababisha mshtuko mkubwa.

Mtu anaweza kusema kwamba labda ni kwa sababu ya "kielimu", muktadha rasmi wa mhadhara huu, ukumbi wake (Taasisi ya Jiji la Utamaduni) au kichwa chake (kinachohusu Afrika, maji, na urithi), aibu hiyo na hisia za kutatanisha ziliibuka za kutoweza kukumbatia mwili wetu kikamilifu kama mwili wa kijinsia, kibaolojia na kihisia. Hata hivyo, uchunguzi wa hali ya kuchanganyikiwa kwa ujumla na ukosefu wa kujiamini juu ya mada ya kujamiiana kwa wanawake uliamsha usikivu wangu zaidi niliposhiriki katika warsha kadhaa za mtandaoni kuhusu ngono chanya - inayowakilisha mwelekeo mpya kabisa wa kijamii na kifalsafa nchini Poland.

"Tunakualika kwenye ulimwengu ambapo kujamiiana kunaonekana kama kipengele cha utendaji wa binadamu - usiotishia mtu binafsi, asiye na hatia na asiye na haya" - hii ni sehemu ya wazo la Taasisi ya Ngono Chanya huko Warsaw¹³. Ingawa muundo wa kawaida unapaswa uongeze kujiamini na sio kuongeza aibu kwa washiriki, jinsia zote mbili (ingawa wengi wa washiriki walikuwa wanawake) alionyesha kutounganishwa mkubwa kwa mada hii – kwa uwazi zaidi au kidogo, akiongeza kejeli (hasa wanaume) au kujilaumu (hasa wanawake). "Kuwa 'mwenye mtazamo chanya juu ya ngono' inamaanisha kuona shughuli zote za ngono zilizokubaliwa (ilikubaliwa na washiriki wote) kama afya ya kimsingi na ya kufurahisha,

inahimiza kujisikia furaha ya ngono na kufanya majaribio” – mtu anaweza kusoma kwenye tovuti ya Taasisi. Kuangalia sasa ratiba ya warsha zinazoongozwa na mmoja wa wakufunzi wa ngono na wakufunzi – Agnieszka Szeżyńska – na kwa kuzingatia aibu kubwa ambayo ilitawala washiriki wengi wa kike, umaarufu wa warsha inayoitwa: "Mahitaji: zoezi la kueleza mahitaji na kusema 'ndiyo'", hainishangazi.

Marta Niedźwiecka, mwanasaikolojia, mkufunzi wa ngono, na mwandishi mwenza wa kitabu *Slow Sex. Liberate Love [Ngono taratibu. Tukomboe Upendo]*¹⁴ anaona hilo akizingatia hali ya kisiasa na kitamaduni ya Poland, “ngono taratibu inahusu kulegeza kichwa na kugusana tena na mwili, na si lazima – kupata mbinu za kisasa na kupiga mbizi katika siri za kuzingatia, ambayo ni kuanza "kula mkia wake mwenyewe". Jinsi ya kuwa na ngono ya polepole na mahusiano yenye mafanikio wakati unalazimika kuandamana mitaani na bango linalosema "Ninaogopa kufanya ngono"? Harakati nzima ya maendeleo ya mtu binafsi kuhusu masuala ya ngono, ambayo inapata umaarufu zaidi na zaidi nchini Poland, kwa upande mmoja ni jibu kwa upungufu mkubwa wa elimu ya ngono, lakini kwa upande mwingine – njia kuelekea "mbinu ya kujipanga" ya Foucault.”¹⁵.

<http://en.sexpositiveinstitute.pl/about-us/>

Hanna Rydlewska, Marta Niedźwiecka, *Slow sex [Ngono taratibu]. Uwolnij miłość*, Agora, 2021 Kutoka kwa mahojiano na Marta Niedźwiecka yaliyofanywa na Paulina Januszewska, *Kto nam zepsuł seks? Nie tylko Kościół i kapitalizm*, 2021.04.17, <https://krytyka.polityczna.pl/nauka/psychologia/kto-nam-zepsul-seks-nie-tylko-kosciol>

-i-kapitalizm/

Kusikiliza wanawake wengi wanaokuja kwenye mikutano yangu ya massage na kuangalia mielekeo ya kitamaduni na “sekta” ya warsha za kujitambua nchini Poland, nakubaliana na Niedźwiecka kwamba hasa wanawake wanazidi kujihusisha na mchakato wa kujiboresha usiokoma na usioridhisha, ambao unalenga kuongeza uzalishaji wao, bila ya kuwaweka wazi zaidi kwa ukaribu, ufahamu wa mwili na raha ya ngono (katika maana pana ya neno hilo).

“Kupanga na kukandamiza ujinsia huchukua aina mbalimbali – za kanuni ngumu, adhabu kwa kutotii, maono ya dhambi, na shutuma zinazoweka alama kwenye eneo hili la shughuli za binadamu. Tunajifunza tangu utotoni kwamba mambo ‘huko chini’ ni machafu, kwamba mwili wenyewe ni wa kutiliwa shaka. Tuna aminije mwili na kujenga mawasiliano nawo – jambo ambalo ni muhimu ili kuishi katika ujinsia wetu wenyewe?” anasema Niedźwiecka (2021). Nafasi za wanawake kuendelea zitakuwa ndogo ikiwa tutaendelea kudharau mwili, ngono, na hisia zetu zilizo huru.

"Bila ufahamu wa hisia za mwili na mtazamo, mtu hugawanyika katika roho isiyo na mwili na mwili uliokata tamaa" - alisema Alexander Lowen (2011), mwanasaikolojia na baba wa Bioenergetics, ambaye utafiti na mawazo yake huathiri sana uhusiano wangu kuelekea mwili kwa nje. Udhhibiti dhabiti tunaajiwekea sisi wenyewe na miili yetu wenyewe (huonekana kama njia za utendaji zinazofanya akili zetu kufanya kazi na kutuweka kwa njia fulani juu ya uso wa mtiririko wa maisha - maji! - kutulinda dhidi ya kuzama), kwa kweli ni sawa na hofu ya kuanguka. Lowen anaendelea kwa kusema yafuatayo: "Kwa sababu tunaogopa maisha, tunatafuta kuyadhhibiti au kuyatawala". Katika moja ya vitabu vyake¹⁶, aliona mfanano wa kuvutia katika maneno ya Kiingereza: *falling asleep [kusinzia au kuanguka katika usingizi] na falling in love [kunaguka katika penzi]*. Kwa kweli kutoka kwa mtazamo wa mwili, mpito kutoka kuwa macho hadi kulala linaweza kulinganishwa na kuanguka, na hivyo husababisha wasiwasi na mvutano. Mchakato wa kufikiria unapaswa kuzimwa na hautakuwa tena msimamizi wa akili.

Mienendo ya taratibu zote mbili (kulala na kupenda) ni sawa – kuhusiana na kuzima kwa akili na udhibiti wa mwili. Siri ya kuanguka ni kujisalimisha kwake, kuruhusu nishati kutiririka kupitia mwili wetu bila woga. Kitendo cha kujisalimisha, au, kurudi kwenye dhana kuu ya maandishi haya – kuhisi yale maji ndani yetu – ni muhimu kwa ajili ya kujiruhusu kuhisi kila aina ya

starehe: kutoka kwa ile inayokuja wakati wa masaji inayopumzisha hadi uzoefu mkubwa wa kufika kileleni. “Ili kuelewa kwa nini kuanguka kuna athari kubwa sana, tunapaswa kufikiria maisha kama kitendo cha kusonga. Kutosonga ni kifo” – Lowen (2011) anasema. Anaenda mbali zaidi kwa kusema: “Kujamiiana si tafrija au shughuli ya muda. Ni namna ya kuwa”.

Alexander Lowen, *Bioenergetyka. O tym, jak poprzez ciało leczyć problemy umysłu*, Centrum pracy z ciałem, Koszalin, 2011.

Hebu tuanzia kwenye uke - hautoshi au umezidi?

Katika kitabu *Fuck shame. A history of sexual revolution* 17, Ewa Wanat anaandika:

“Unapokua na uhuru katika tendo la mpenzi, mwili huru, unapojua jinsi unavyofanya kazi, unajifunza kuelezea hisia zako mwenyewe, kwa hivyo unabadilisha kabisa nafasi yako ulimwenguni, unaweza kufanya maamuzi tofauti. Tumejua kwa miongo kadhaa tu jinsi kisimi kinavyoonekana,. Kwa nini haiwi maarifa ya kawaida? Kila mtoto anaweza kuchora uume, lakini kisimi? Ikiwa mwanamke anakaa bila ujuzi na mwili wake, hana mawasiliano nao, hakuna ufahamu nao, kwa hivyo itakuwa rahisi kumtumia. Kumfanya kama mashine ya uzazi. Kadiri anavyojua, ndivyo anavyoweza kufanya maamuzi juu ya maisha yake mwenyewe”.

Jess Zimmerman, mwandishi wa kitabu chenye kutia moyo sana, iliyotafsiriwa hivi majuzi katika Kipolandi yenye kichwa *Women and Other Monsters: Building a New Mythology*[*Wanawake na Wanyama Wengine: Kujenga Mytholojia Mpya*]18, hutumia visasili vya hadithi kwa uzoefu wake wa kibinafsi na kutafsiri vibaya hadithi zinazojulikana za Uigiriki, kuziita “hadithi za hadithi mfumo dume uliojiambia yenyewe kabla ya kulala”. Kwa msingi huu, anawahimiza wanawake kuthamini sifa na tabia ambazo kitamaduni zinaonekana kuwa "zizizofaa" na "mwitu" kwa "jinsia dhaifu".

17 Ewa Wanat, *Pieprzyć wstyd. Historia rewolucji seksualnej*, Filtry, 2022.

18 Jess Zimmermann, *Kobiety i inne potwory. Tworzenie nowej mitologii*, Czarne, 2023, iliyotafsiriwa na Hanna Pustuła-Lewicka.

Ushauri mmoja anaotoa kwa wanawake ni kuangalia upya uhusiano wao na tabia zizizofaa za kitamaduni kama vile njaa, hasira, ubaya na matamano, lakini pia kuwa na ngono kupita kiasi au kutovutia vya kutosha.

"Kuwa nje ya kawaida", "isiyo ya asili" au hata ya kutisha, ni – Zimmerman anasema – nguvu kubwa kabisa za wanawake. Labda ndiyo sababu katika chumba changu cha spa kilichowekwa kwa mikutano ya masaji, *femme fatales* [*mwanamka balaa*] wanaojiskia na waota jua uchi wenye miili iliyo mbali na umbo la mdoli, huwepo upande kwa upande. Zote ziko “pembezon” za kile kinachotambuliwa na wanaume (lakini pia kikawaida kinaidhinishwa na wanawake wengi) kuwa chenye kushawishi bila madhara au kilichopotoka sana na “kilichotiwa chumvi” tu. Wanawake wameelimishwa kujizoesha kunyimwa kihemko mara kwa mara na "njaa ya hisia": wanashauriwa mara kwa mara "kutaka kidogo tu ili usipate shida na uhaba" - Zimmerman anaandika. “Tamaa yoyote inaweza kuchukuliwa kama ulafi ikiwa imekatazwa – kwa mfano, ngono. Ukweli kwamba wanaume kuwa na hamu ya ngono inachukuliwa kuwa ya kawaida kabisa na inatumika hata kama kisingizio. Wakati mwanamke anataka ngono, tunaangalia pembeni kwa kuchefuka. Kukamatwa wakati "unataka" ni aina mbaya zaidi ya tusi.

Katika **muktadha wa Kipolishi**, sio lazima mtu atafute mbali kwa mifano ya shauku kama hiyo. Nilipokuwa nikiandika maandishi haya, wimbo mpya unaotoka kwenye albamu inayoitwa *Wolne* (ambayo katika lugha ya Kipolishi ina maana "wanawake huru" na "taratibu") iliyoitwa *Gadgets* ilizinduliwa na kutolewa maoni kwa upana mtandaoni. Albamu

ilirekodiwa katika Lebo ya sbm, kampuni ya kurekodi inayoongoza katika eneo la rap la Poland (inayojulikana miongoni mwa wengine kwa wanamuziki wa kufoka maarufu kama Solar, Bedoes, na Mata), iliyokita mizizi katika masimulizi yanayohusu wanaume, yanayo jitokeza katika uwepo wa kitakwimu wa vijana wa kiume miongoni mwa umma au zaidi – jamii ya rap na wasanii wanaounda maandishi kulingana na maoni ya wanaume.

Mwandishi wa albamu *Wolne* ni Dorota Masłowska – mwandishi maarufu na mtazamaji mkuu wa kejeli wa ukweli wa Kipolandi na vile vile bibi wa maneno. Wakati wa kupokea tuzo ya jarida maarufu la *Polityka* kama Muundaji wa Utamaduni kwa 2022, alisema: "Utamaduni nchini Polandi ni chuki dhidi ya wanawake, na nilikuwa mwathirika, mnufaika na shahidi wa kawaida wa utamaduni huu."¹⁹

Matini kumi na mbili za nyimbo kwenye albamu na muziki wao mdogo unaozitunguka, zinaonyesha - miongoni mwa zingine - lengo la kutafuta lugha inayoonyesha hisia za kike na mazingira ya aibu / mwiko katika Poland ya leo ambayo inayohusisha lugha, picha na maonyesho yake. Maneno ya nyimbo na pia albamu nzima inaweza kuchukuliwa kuwa "ufupisho wa ukweli hadi kidonge", kama msanii huyo alivyosema kuhafalisha uchaguzi wake wa mfumo wa rap au kufoka katika mojawapo ya mahojiano yake, ilizua mashambulizi makubwa dhidi yake (sio ya kwanza ya aina hiyo hiyo) kama matokeo ya njia yake ya moja kwa moja ya kuelezea mahitaji ya ngono ya wanawake. Katika mahojiano, Masłowska anasema:

"Ninavutiwa sana na suala la kuelezea ujinsia katika rap – kwa msingi wa lugha yangu inachosema juu yake, jinsi ninavyohisi juu yake, kile ninachoweza kuchangia. Aina ya muziki ulio wazi zaidi juu ya mada hii unaonekana kuwa muziki maarufu wa Kipolandi, ambayo ningerejelea kama "uzazi", yaani disco polo, ambayo inakubali usemi wa tamaa kutoka kote kwa wanaume na wanawake. Pop ina uaibu kwa kweli: ngono inachukuliwa nafasi na "kukuchukua mikononi mwangu" na "kuamka asubuhi." Rap huchukua ngono kwa uwazi kabisa na hiyo ni mojawapo ya roho zake za kupotosha"²⁰.

Bila kujali ni kwa kiwango gani tumezungukwa na picha za ngono, za kiume na za ulimwengu (ninatumia neno hili hapa kimakusudi), kinachochochea uadui na upinzani ni mtazamo wa kike na hisia kuhusu miili yao wenyewe, yakiangazwa kwa uwazi zaidi ya "utendaji" wao ambao unatulazimisha kubaki tukiwa na kiwango cha njozi za ngono juu ya mwanamume, au kuwa katika hali ya uzazi na umama. Mwanauume anayedhalilika (na pia mwanamke!) mtazamo na mifumo ya "jinsi wanawake wanapaswa kuhisi, kufikiri na kuishi" kuelekea ujinsia wao wenyewe, kwa kweli imejikita zaidi katika mawazo yetu yaliyojaa kitamaduni na ina athari zaidi kwetu kuliko tunavyofikiri²¹. Imani ambayo ningependa kushiriki hapa, ni kwamba katika Poland ya leo sisi, wote wanawake na wanaume, bado hatujatengeneza zana zinazokubalika kitamaduni, ambazo zinaweza kutumika kwa uhuru kuelezea na kupata raha na vivuli vyake vyote na yenye tofauti zaidi ya uhuru wa kuona na kusikiliza miili yetu kwa uangalifu,

¹⁹ <https://plejada.pl/newsy/dorota-maslowska-w-poruszajacym-przemowieniu-mowi-o-antykobiecej-kulturze/8c09zvf>

²⁰ Mahojiano na Dorota Masłowska na Łukasz Łachecki, February 04, 2023 <https://krytykapolityczna.pl/kultura/muzyka/lukasz-lachecki-dorota-maslo-wska-literatura-muzyka-glos-kobiet-meska-przemoc/>

Hii hapa tafsiri yangu ya juujuu ya wimbo wa Dorota Masłowska "Vifaa":

"Nilipata ujasiri wa kununua vifaa vya ngono kwa kilo, haijalishi kama vilikuwa vya mitumba, lakini katika hali nzuri sana, bei nafuu. (...) Nimechoka kusubiri, nahitaji uasherati (...) Ninafungua jengo, majirani wanauliza nina nini kwenye begi, Ninadanganya kwamba ni viazi lakini vinyago vya ngono vinatoka nje! Hofu katika jengo zima, watamwambia baba, mama, lakini sioni aibu, leo ninaruka angani – kwaheri! (...) Kwaherini mambo, meow meow"²².

Kwa kweli, Niko Graczyk, mwandishi wa habari wa gazeti la noizz, aliita albamu ya Masłowska's "jaribio la kuvutia la kijamii", and continued, "Kwa mashabiki wa lebo ya sbm – vijana, lakini kihafidhina kimuziki na wa kushikamana na maadili ya kiume ya hip-hop – Muziki wa Dorota ni kama kitambaa chekundu kwa fahali. Na vipi albamu yake ya "Wolne"? Ni kama kuwa na vipepeo tumboni mwako. Kwa watu wengine huchochea kutapika, kwa wengine hamu ya kupenda, ingawa labda bila furaha"²³.

Ulinganisho uliotajwa huleta mtiririko wangu wa mawazo hadi hapa: ikiwa mtu anaanza kusikiliza kile ambacho mwili unasema, pengine mtu atapata udhihirisho wa kweli zaidi wa mahitaji yetu, hamu na hofu, bora zaidi kuliko ile ambayo ni ya kitamaduni (na kwa hivyo - imezuiliwa kwa muda na muktadha wa kijamii) na kukubalika. Ikiwa tulisikiza ni aina gani ya vipepeo au minyoo inayozunguka tumboni mwetu, tukiruhusu hisia zitetemeke, na kuhisi mawimbi yanayokuja na kwenda ya kila aina ya maumivu, raha, na usumbufu badala ya kuzinyonga mara moja kwa kutumia dawa za kutuliza maumivu na vidonge, au kwa kujaribu kwa gharama yoyote kupatana na fasili fulani iliyo dhinishwa kitamaduni au kidini ya kufaa, tabia inayolingana na jinsia – tunaweza kupata ufahamu wa kina zaidi juu yetu wenyewe na mawasiliano ya ufahamu zaidi na wengine. Tungeunda utamaduni na nyanja za kijamii kutoka kwa ndani.

21 Njia ya sanaa ya kutazama ya kuwaonyesha wanawake kama vitu vya ngono ni mada ya filamu iliyoonyeshwa hivi karibuni inayoitwa *Brainwashed: Sex-Camera-Power* (2022). Muandishi – Nina Menkes – anaonyesha mtazamo mkuu na wenye *nguvu wa kiume* (neni lililoundwa na Laura Mulvey katika insha ya sasa ya kitabia "Visual Pleasure and Narrative Cinema" kutoka 1975) inayoonekana katika filamu nyingi za picha za Hollywood.

22 "Zdobyłam się na odwagę, kupiłam seksualne gadzety na wagę, nie ważne, że używane, w bardzo dobrym stanie, tanie. (...) Dość już mam czekania, potrzeba mi wyuzdania (...) Otwieram klatkę tam sąsiadki, pytam się co mam w siatce, kłamię że ziemniaki lecz wystają seksualne zabawki! Popłoch w całej klatce, powiedzą ojcu matce, lecz ja wstydu nie czuję, dziś w kosmos odlatuję – nara! (...) Au Revoir kutasy, miau miau", www.youtube.com/watch?v=AOS3xAUNUko, Aprili 23 2023

23 Niko Graczyk, *Od nowej Doroty ma się w brzuchu motyle. Niektórych mdli, innych ściska za gardło*, noizz.pl/muzyka/polska-niegotowa-sluchalismy-nowej-plyty-doroty-maslowskiej/49hbnwt, Aprili 23 2023.

"Wakati wa tajriba za kimwili, kufikiri ni marufuku kabisa²⁴" – aliandika Michalina Wysłocka, daktari wa magonjwa ya wanawake, mtaalam wa ngono, na mwandishi wa mwongozo wa kwanza wa maisha ya ngono kati ya nchi za kikomunisti unaoitwa *The Art of Loving, A Practical Guide to Marital Bliss*[Sanaa ya Kupenda, Mwongozo wa Vitendo wa Furaha ya Ndoa], iliyochapishwa mwaka wa 1978 na kuhaririwa mara nyingi, ambayo polepole ilianzisha mwelekeo wa kuongezeka kwa uwazi kuhusu masuala ya ngono na maisha ya ngono nchini Poland. Mbinu hii inaweza kupanuliwa mbali zaidi ya maisha ya ngono: siku hizi tumetengwa na hisia na uhalisia. Kuhisi - hata wakati wa uzoefu wa kibinafsi kama kupokea masaji – mara nyingi huonekana kuangukia katika uwili ulioanzishwa kwa nguvu na wazo la roho mtukufu na fikra (kitamaduni huonekana kama mwanamume) na mwili mchafu (wa kike).

Tumepoteza mawasiliano na miili yetu, na tumetoka kwenye uadilifu wa roho na mwili. Kusema kutokea mtazamo wa mtaalamu wa masaji, ninaweza kusema kwamba wengi wetu tumekatwa kutoka kiuno kwenda chini. Kama methali inavyosema (itakuwa ngumu hata kutafuta asili yake ya kitamaduni, kama inavyojulikana katika sehemu nyingi za ulimwengu): "Mungu alirithi tu sehemu ya juu ya mwili, sehemu ya chini ni ya shetani".

Mtu anaweza kuona hatua ya mwanzo ya hofu ya kina na aibu ya mwili wa kike – hasa sehemu zinazoweza kumletea raha – katika imani isiyo na fahamu ya 'vagina dentata' (Kilatini kwa *uke wenye meno*). Sezin Koehler, mwandishi wa ethnografia na mwandishi wa riwaya, alibainisha kwamba hadithi za kizushi za *vagina dentata* zipo katika takriban kila utamaduni. "Hofu ya wanaume kuhasiwa (imechangiwa) na imani ya kurithi ya kitamaduni ya haki ya ngono kama nguzo za msingi za uanaume, na mfumo dume hujibu kwa kujaribu kudhibiti

jinsia na miili "hatari" ya wanawake – anaandika²⁵. Kwa kushangaza, hata (au - tunapaswa kusema - *hata kabla* ya kila mtu kuonekana kama mwanasayansi) Freud aliamini kwa dhiti kwamba woga huu na matokeo yake - "wasiwasi wa kuhasiwa" - haukuunda tu jinsia ya kiume bali pia ujinsia wa wanawake ambao, alibishana, wanamezwa na 'wivu wa uume'..

24 Michalina Wysocka, *Sztuka kochania*, Agora, 2016, 28.

Kudharau au hata kuchafua sehemu fulani ya mwili, kuichanganya kwenye siasa, au kuiondoa kutoka kwenye maadili pekee yanayoruhusiwa, inaweza kuonekana kuwa ya kipuuzi katika hali halisi ya leo, lakini bado ipo. Nini zaidi - ya kushangaza – haina tofauti sana na upuuzi wake na dhana ya *vagina dentata*. Zaidi ya hayo, mfano wa kutokeza wa hukumu hiyo ya umma ilitokea karibu na nyumba yangu huko Warsaw, mji mkuu wa nchi ya kidemokrasia, ambayo ni Poland. Bila kusahau kuwa tukio zima ilifanyika katika muktadha wa sanaa, katika ukumbi wa maigizo, haswa kwenye ukumbi wa Dramatic Theatre, likiwa katika jengo linalotambulika zaidi, la kipekee huko Warsaw – Ikulu ya Utamaduni na Sayansi - ishara ya nguvu ya ujamaa na kiburi cha Jamhuri ya Watu wa Poland.

Katika hafla ya Monika Strzępka kuwa mkurugenzi wa ukumbi wa maigizo (inafaa kukumbuka kuwa yeye ndiye mwanamke wa kwanza kushikilia nafasi hii!) msanii lwona Demko alifanya usakinishaji wa dhahabu uliotengenezwa kwa ustadi mdogo, unaometa ulioandaliwa kwenye ukumbi wa maigizo, unaoitwa 'Wilgotna Pani' – 'Moist Lady' (Yani Mwanamke Mnyevu) – kuangazia nguvu na athari za wanawake, uzuri na kutoonekana kwa jamii.

Kabla sijaendelea, hapa kuna utangulizi mdogo kwa wasanii hao wawili: Strzępka amejikita kote, katika uzoefu wa zaidi ya miaka ishirini wa utendaji wa kisanii pamoja na masomo ya kinadharia yaliyoelekezwa kwa – akiandika – ufichuzi wa "taratibu za uongozi, nguvu na vurugu katika ukumbi wa maigizo wa Kipolishi kwa kuzingatia mtazamo wa mkurugenzi wa kike"²⁶. Demko, aliyezaliwa - kama apendavyo kuangazia – kwenye kumbukumbu ya miaka 66 ya kupatikana kwa Venus ya Willendorf – ni profesa katika Chuo cha Sanaa huko Krakow na anayejiita "msanii wa uke". "Nilitaka wanawake wapende sehemu hii ya mwili na kuanza kuifikiria vyema," alisema Demko kuhusu mchoro uliotengenezwa kwa ukumbi wa maigizo. Ndio maana alitaka uke uwe mzuri, unaong'aa kwa shanga, trinketi na vifaa laini, ili kukumbushia nchi ya furaha, utamu na raha.

25 Sezin Koehler, *Pussy Bites Back: Vagina Dentata Myths From Around the World*, www.vice.com/en/article/payq79/pussy-bites-back-vagina-dentata-mythsfrom-around-the-world, May 9 2023

26 Monika Strzępka, *Reżyserka w teatrze*, in: *Didaskalia* 169/170, Juni-Agosti 2022

Walakini, maoni haya hayakukubaliwa kwa shauku na wanasiasa wengi wa PiS (Sheria na Haki - chama tawala cha sasa nchini Poland), kati yao Konstancy Radziwiłł, kwa wakati huo gavana wa jimbo ambalo Warsaw iko. Alidai kuwa Strzępka mwenyewe alitumia wadhifa wake mpya kukuza haki za LGBT na "ufeministi mkali unaotusi heshima ya wanawake", ambayo alama ya juu zaidi, ya kashfa zaidi itakuwa – kwa mujibu wake – kazi ya sanaa ya umbo la mlozi, ya dhahabu. Radziwiłł alidai kwamba sanamu hiyo, "inadhaliisha wanawake kwa kupunguza uanamke kwa kipengele cha kibaolojia ambacho kinatosheleza mahitaji ya ngono"²⁷. Pamoja na shirika la kisheria la Kipolishi la kihafidhina zaidi - Ordo Iuris - alitangaza kwamba uchunguzi wa "ukiukaji wa hisia za kidini na uonyeshaji wa maudhui ya ponografia" unapaswa kufanywa, na mkurugenzi mpya wa kike akatupilia mbali²⁸.

Pamoja na shirika la kisheria la Kipolishi la kihafidhina zaidi - Ordo Iuris - alitangaza kwamba uchunguzi wa "ukiukaji wa hisia za kidini na uonyeshaji wa maudhui ya ponografia" unapaswa kufanywa, na mkurugenzi mpya wa kike akatupilia mbali. Nimekuwa nikitamani kujua juu ya ibada ya uke na sikuweza kukubali uwezekano kwamba sehemu za siri za kike

hazijathaminiwa kamwe" - anaandika Demko katika maandishi yake "Heshimu Uke"²⁹. Katika mahojiano kuhusu jinsi alivyovutiwa na uke, anasema: "Niligundua kuwa nilijisikia vibaya kuzungumza neno "uke" kwa sauti kubwa katika kampuni. Nilikuwa na aibu. Nilikuwa nikijuliza inahusiana na nini. Kwa nini hii inatokea?

27 Daniel Tilles, *Warsaw theatre director dismissed over "radical feminism" and golden vagina sculpture*, Nov 25 2022, mtandaoni: notesfrompoland.com/2022/11/25/warsaw-theatre-director-dismissed-over-radical-feminism-and-golden-vagina-sculpture/

28 Katika kipindi mara tu baada ya kuandika mistari hii, mnamo Aprili 26, Mahakama ya Utawala ya Mkoa huko Warsaw kwa shukrani ilibatilisha uamuzi wa Voivodeship ya Mazowieckie kusimamisha usimamizi wa mkurugenzi Monika Strzépka huko Teatr Dramatyczny.

29 Iwona Demko, *Respect the vagina* [Heshimu uke], iwonademko.pl/autorka/KMAG_30_Szacun_dla_waginy.pdf, May 9 2023.

Inatoka wapi? Kisha nikagundua kuwa wanaume wana uhuru kuzidi wanawake³⁰.

Huu ni wakati mwafaka wa kutoa mwanga kwa ukweli kwamba sio "tu" uke ambayo mimi na wanawake wengine wengi tunavutiwa nayo - lakini hitaji la kubadilisha mitazamo juu ya mwanamke halisi na mwenye nguvu bila kusumbuliwa tena na hofu iliyoidhinishwa kwa muda mrefu juu ya mwili wa "kipepo" wa wanawake. Kwa maoni yangu, yote ambayo Demko alifanya, kwa usanii wa hali ya juu na mwororo, ilikuwa ni kutukumbusha kuwa wanawake wanayo na kwa kweli ni miili inayohitaji matambiko, starehe kamili na udada ili kuwasaidia kufahamu uwezo wao wenyewe, uliojumuishwa.

Maji matakatifu, mwili na udada

"Hebu nikuambie hadithi" - kwa maneno haya huanza filamu "Maji matakatifu"³¹, iliyoongozwa na Olivier Jourdain. Sauti ya upole katika lugha ya Kinyarwanda ya kuvutia inafunua hadithi kama ifuatavyo: "Akija kutoka mahali pa siri sana, siku moja jua linapochomoza, malkia alikausha mkeka wake uliokuwa umelowa usiku. Ikipiga sakafu, matone yaliunda kijito, ambacho kiliunda mto mdogo. Mto mdogo uligeuka kuwa mkubwa na hatimaye kuunda ziwa, Ziwa Kivu. Siku hizi wanaume wanaendelea kupeperuka kwenye ziwa, mchana na usiku, wakitafuta asili ya uhai".

Inashangaza jinsi gani katika hadithi hii, midundo ya asili, mazingira na matamano ya kike yanavyoingiliana - pamoja na uhusiano sawa wa miktadha ya kale, ya sasa na ya siku zijazo. Mahusiano sawa na haya yanaweza kuonekana kwa jinsi kunyaza - kumwaga kwa mwanamke na furaha ya kilele - huonekana kwa wanawake na wanaume: vyote kama fahari na heshima, ambavyo huleta kuridhika na upatanisho kati ya watu wawili. Katika filamu hiyo, wanaume wanaelezea maoni yao juu ya mada hii: "wao [wanawake] hutoa hisia zao" na "kufanya mapenzi ni kama kucheza kandanda. Lazima muwe fairplay ili nyote wawili muweze kufunga". Mtu anaongeza sio bila kiburi: "tafadhali, waambie Wazungu wanapaswa kuitafuta pia".

30 Magdalena M. Baran, *Przypomnij mi kobiecosc - wywiad z Iwoną Demko*, March 8 2019, Liberté magazine online, liberte.pl/przypomnij-mi-kobiecosc.

31 *Sacred Water* is a 2016 filamu iliyoongozwa na kutayarishwa na Olivier Jourdain. <https://sacredwater-movie.com/>

Vestine Dusabe, mtangazaji wa redio na mwalimu wa ngono aliye na dhamira ya kukuza na kuhifadhi utamaduni wa Rwanda wa kufurahisha wanawake, hutangaza mara kwa mara kipindi kitiwacho *Happy couples* [*Wanandoa wenye furaha*].

"Kitendo cha kunyaza - kumwaga manii kwa wanawake - kimekuwa aina ya kawaida ya kijinsia nchini Rwanda kinyume kabisa na ngono ya kimataifa inayolenga kuridhisha

wanaume" - anasema, kwa namna fulani kuangazia ladha ya ukoloni kwa umaarufu ulioongezeka ambao somo hili linapata tena katika Rwanda baada ya mauaji ya kimbari. Ingekuwa bado ni tone la bahari ikiwa tungesema kwamba mauaji ya kimbari yamevunja mtaji wa kimwili na wa kibinadamu na kupotosha mtaji wa kijamii na kitamaduni. "Nguvu inayobaki inayozalishwa na kupigana, kukimbia, au kusimamisha kutokanan na matukio ya kiwewe yanaweza kusababisha maelfu ya matatizo ya afya ya kimwili na kiakili, ikiwa ni pamoja na wasiwasi, huzuni, matatizo ya kitabia, na dalili za muda mfupi na za muda mrefu za kimwili³²". Inapendekezwa zaidi kuzingatia mwili linapokuja suala la majeraha ya kupita.

Kwa maoni ya Vestine, kufanya mada ya kujamiiana, elimu ya ngono na hitaji la raha ionekane, pia kati ya athari zao ni uwezesaji wa wanawake.

Njia muhimu, inayopitishwa kwa namna inayotokana na mapokea ya kubadilishana maarifa kuhusu mwili wa kike, kanuni za ngono na furaha, ni sherehe ya gukuna, iliyotafsiriwa kama "kufanya labia" (sehemu ya uke) kuwa ndefu". Kwa mujibu wa habari ndogo kutoka kwa mila hiyo³³, wanawake wenye uzoefu na wazee, walikuwa wakiandamana na wasichana wadogo kipindi cha wakati wao kubalehe kuelekea uwanawake kwa kutumia muda pamoja nao msituni. (Kimapokea walitumia neno la kizushi kutunza siri, kwa hivyo wanasema, kwamba "kwenda kukata ufagio" - "guca imyeyo"), kuwafundisha kuhusu mimea muhimu ya dawa na kushiriki habari kuhusu maisha ya ngono na ndoa.

Mojawapo ya sehemu kuu za sherehe za gukuna ilihusisha kupata ujuzi wa vitendo wa kuvuta au kunyoosha kwa utaratibu na kwa njia hii kurefusha midomo ya labia ya ndani ya msichana (labia ndogo) kwa kutumia dawa za mitishamba ili kulainisha ngozi.

32 Moja ya makala nyingi juu ya mada hii ni: *Recovery After Genocide: Understanding the Dimensions of Recovery Capital Among Incarcerated Genocide Perpetrators in Rwanda*, [in:] *Frontiers in Psychology*, 16 Aprili 2019, Sec. Psychology for Clinical Settings, Juzuu 10 - 2019 | <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00637>

33 Habari nyingi kuhusu gukuna - ikiwa hazijasemwa tofauti - zilikusanywa na mimi mwenyewe wakati wa mazungumzo yasiyo rasmi na wanawake niliokutana nao huko Kigali na Butare wakati wa utafiti wangu wa uwanja mnamo Novemba 2019.

Zoezi hili lilikusudiwa kuongeza uso wa midomo ya ndani ya uke (inayoitwa imishino kwa kinyarwanda), ili kuongeza hisia za ngono, kuchochea kisimi kwa urahisi na kwa njia hiyo kufikia kunyaza ("kutoa shahawa kwa maji" kunaenezewa kama "kuwa na maji mengi wakati wa kufanya ngono") - maji matakatifu ambayo kila mwanamke anayo.

Si vigumu kukisia kwamba tafsiri ya Kikatoliki ya Kirumi iliyowekwa na wamishonari wazungu (wakati wa ukoloni, lakini mara nyingi sana leo pia) iliweka desturi ya gukuna pamoja na dhambi na punyeto. Hata hivyo leo kuna sauti nyingi zinazodai gukuna kuwa toleo tu la *clitoridectomy*, inayojulikana kama tohara ya wanawake (ingawa gukuna haihusishi upasuaji wowote), ambayo inaweza pia kuelezewa kwa kurejelea dhana za kitamaduni za kuwa mwanamke halisi na kutoa raha. Siku hizi nchini Rwanda, miongoni mwa Wanyarwanda walio wachache barani Ulaya na mtandaoni, kuna matoleo mengi ya warsha kwa wasichana wadogo: kwa mfano, ile iliyopendekezwa na Dative Makumana, mtetezi wa mila ya gukuna, ambayo inaweka uzito katika mazoezi ya kujichubua, ambayo huchukua wiki nne hadi sita za mafunzo na gharama karibia euro 150.

Hata hivyo kwa mtazamo wa Rwanda – hasa ile inayoonekana kama "ya kimapokeo" na "ya kale" - maana ya gukuna ilikuwa ya kina zaidi na yenye mambo mengi³⁴. *Gukuna* inarejelea usemi, "hakikisha hauko uchi", au "tunza mwili wako": mtu anakuwa mwanamke kwa "kuvaa" sehemu zake za siri hatua kwa hatua ambazo - asili ikiwa ni uchi- zinaweza kuchukuliwa kuwa zisizokubalika, zisizofaa, au hata zisizo za maadili. Ni jambo la maana kwamba vimiminika vinaangaziwa sio tu kwa kufikia kilele cha kuteleza na maji matakatifu ya ndani bali pia kupitia sherehe ya *gukuna*, ambapo maji (*amazi*), maziwa ya ng'ombe

(*amata*), bia ya ndizi (*urugwagwa*) na asali (*ubuki*) yanahusika kama viungo vya ishara kati ya asili na ulimwengu wa kijamii³⁵.

Ishara ya maji kuhusiana na uzazi ilionekana kuwa imeenea sana katika nyanja nyingi za maisha ya kijamii ya Rwanda.

34 Baadhi ya waingiliaji wangu waliona tofauti kubwa kati ya mkabala wa kitamaduni wa *gukuna* hapo awali na toleo lake la kisasa, hasa la kibiashara, ambalo linaweza kukuza mtazamo wa kihafidhina, wa mfumo dume badala ya kuongeza udada na furaha ya kike..

35 <https://www.amistades.info/post/il-gukuna-viaggio-tra-identit%C3%A0-e -ruoli-di-genere-nel-ruanda-contemporaneo>

"Tangu kuzaliwa, mafumbo yanayohusiana na mzunguko na kuzuiwa kwa michakato muhimu husaidia maendeleo ya kijamii na kitamaduni ya mtu" anaandika mwanaanthropolojia Jean-Luc Galabert akirejelea mila za kabla ya ukoloni nchini Rwanda³⁶. Katika hatua nyingi za "kufungua" katika mila ya Wanyarwanda – katika wakati ambao unahitaji uzazi na nguvu muhimu ili kukuza - kujamiiiana kati ya wazazi kunatarajiwa kukamilika. Vivyo hivyo, jino la kwanza la mtoto linapotoka, ngono inapaswa kutokea, vinginevyo iliaminika kuwa jino linaweza kumkata mtoto na kumwacha bila pumzi. Mwisho wa maombolezo au kuhamia katika nyumba mpya inaweza kwa kuongeza, kujumuishwa katika hali ambazo zinahitaji msukumo wa ndani wa nishati yenye rutuba kwa sababu ya tabia yao ya mwanzo.

Gukuna inaweza kuonekana kama ishara, utambuzi wa kibinafsi wa mwili wa mwanamke uliofanywa na wanawake kwa wanawake, kwa ajili ya raha. Inaimarisha vifungo kati ya wanawake, huwafanya kupata kujiamini na nguvu. Walakini katika asili yake pia inaunganisha mtiririko wa ndani wa mwili wa mwanamke na ulimwengu mkubwa zaidi: maji (maziwa, mazingira), historia (hadithi, mila), neno la nje linalohitaji nguvu zake, na wanawake wengine wanaohitaji kuhisi kushikamana. Mwisho kabisa - mtu anaweza kujumuisha hapa jumuiya ya wanaume pia, ambao hujenga utambulisho wao na kupata kazi zao za kijamii kwa kuleta raha tupu kwa wanawake. "Siku hizi wanaume wanaendelea kupeperuka kwenye ziwa, mchana na usiku, wakitafuta chanzo cha uhai".

Ukaribu na urafiki wa kike katika fomu na maudhui - uasi katika sayansi, katika maisha au vyote viwili?

Je, nini kinaweza kuwa hitimisho la maandishi haya – matokeo ya mtiririko wa hisia na msukumo, mapitio ya utambuzi wa uhusiano wangu binafsi na mwili, kuhusu kuwa mwanamke, na kuhusu uchunguzi wangu na kitendo cha kusikiliza wakati wa mikutano ya masaji, mihadhara, na tajriba wa utafiti wa nyanjani - "nyumbani" na nchini Rwanda?

36 Jean-Luc Galabert, *Les enfants d'Imana : histoire sociale et culturelle du Rwanda ancien*, 2012, Izuba, Saint-Jean

Kuwa mwanaanthropolojia aliyejitolea ambaye njia zake zilivuka duru za masomo kidogo na kwa muda, Siku zote nimetafakari juu ya kiwango (ikiwa hata kidogo) ambacho mtafiti anaweza kukumbatia – lakini kwa hakika – tajriba zake za kibinafsi na mhemko hatari, hisia nyororo, na utambulisho unaoelea katika maandishi ya "kisayansi". Je, ni kweli inaruhusiwa kuibua kwa maneno mienendo ya mtiririko wa maongozi na sadfa, iliyoingia sana katika maisha ya kila siku? Ikiwa ndivyo, ni nani anayeruhusu hii? Kwa nini ninahisi kwamba aina fulani ya idhini inahitajika - kuona jinsi ushairi, sanaa na mawazo yanaweza kuwa huru kama maji?

Mtu anaweza kusema: hakuna mawazo kuongezeka bila sababu... Nikienda mbali zaidi, nitanukuu Mona Chollet asiye pindapinda (inayoitwa na baadhi ya "mwanga mkali wa ufeministi wa Kifaransa"): "Lakini je, inawezekana [kwa wanawake] kuwa na tamaa ambazo

unaweza kuwa na uhakika ni zako, wakati umezama maisha yako yote katika ulimwengu unaotawaliwa na kuendeshwa na wanaume?³⁷ Kwa kumtaja Chollet, nitaweka taarifa wazi hapa: Ningependa kusoma na kuandika maandishi ambayo hayatafafanuliwa kwa lazima kama "kifeministi", badala yake yameandikwa tu kwa mtindo unaoweza kufikiwa, ambapo tajriba wa kibinafsi, wa kina wa kike huchanganywa kwa uhuru na uchanganuzi mzuri wa tamaduni inayotuzunguka hapa na sasa. Ninatamani kazi za fasihi zinazotoka kwa sauti ya udadisi wa kujitambua, ambazo zinaonekana na zilizokita mizizi katika tajriba wa kibinafsi, huku zikiwa na msukumo kama vile vitabu vya Chollet. Kitabu chake *Defence of Witches [Ulinzi wa Wachawi]*³⁸ kilisikika sio tu nchini Ufaransa, kimesaidia kuondoa unyanyapaa na wanawake wa kiume kujisikia kutambuliwa duniani kote/nchini Poland pia. Katika *Le Monde*, mwandishi wa habari Valentine Faure alifanua kazi ya Chollet kama inayolenga "maendeleo ya kibinafsi ya kisiasa: uasi wa ukombozi na wa kutia moyo, lakini kwa kujibadilisha mwenyewe kama vile kubadilisha ulimwengu"³⁹

37 Mona Chollet, *Wymyślić miłość na nowo. Jak patriarchat sabotuje relacje między mężczyznami a kobietami*, iliyotafsiriwa na Jacek Giszczak, 2022, *Karakter / Reinventing love. How the patriarchy sabotages heterosexual relationships?*

38 Mona Chollet, *In defence of witches. The Legacy of the Witch Hunts and Why Women Are Still on Trial*, St. Martin's Press, 2022. Toleo la Kipolandi: *Czarownice. Niezwyciężona siła kobiet*, Karakter, iliyotafsiriwa na Sławomir Królak, 2019

39 <https://www.nytimes.com/2022/03/08/books/review/mona-chollet-in-defense-of-witches.html>

Nikiwa najitayarisha kuandika mistari hii, nimemaliza tu kumfanyia masaji mmoja wa marafiki zangu wa kike anayenitembelea mara kwa mara – tunaguswa sana na kulemewa na mabadiliko ambayo mwili huakisi na kuhusisha. Ni dhahiri kwamba ubora wa mazungumzo yetu na kushirikishana kunakuwa halisi zaidi, kutoka moyoni/utumbo - kibinafsi na wa karibu. Hitimisho la insha hii inaweza kuwa kama ifuatavyo: tunapaswa kutenganisha na kuhimiza uundaji wa maandishi ya kibinafsi ambayo hutoka moja kwa moja kutoka kwa mwili wenye fahamu na hisia. Hatupaswi "kuogopa" kutofautiana, utofauti, mchanganyiko wa mada na miktadha, au kuacha upungufu wa hisia za ukaribu sana. Zaidi ya hayo tunapaswa kusherehekea matukio na kufuata mtiririko wa maongozi, mikutano, mihadhara - kadri inavyokuja.

UK

Kwa wale ambao bado wanahisia kali katika miili yao (Ninapendekeza utafute kwa undani ...), kuwa na uambatanisho, zaidi au kidogo kwa uangalifu, kuelekea maono ya kikale ya "hitimisho la kisayansi" moja kwa moja (hata kama tulianza kutoka kwa hatua ya kutoa uhuru wa kujieleza na kuachilia mfumo wa mawazo yetu yaliyo ya kibinafsi, wazi, yasiyo na mipaka...) uko hapa! Katika anthropolojia ya leo, itakuwa ya kizamani na hata ya ukoloni kabisa kutoipa kipaumbele aina ya mawasiliano ya kiasili na njia bunifu za kutazama. Ndiyo maana ningependa kurejelea njia ya kitamaduni ya kukamilisha ufumaji wa zulia katika utamaduni wa Wanavajo: wafumaji nyakati fulani huacha uzi mmoja uliolekea katika kazi zao kama njia ya kuokoa roho zao. Kama ilivyo katika kazi ya mwili, ni ubora na fahamu (yani roho haswa) ambayo mtu anaweka katika kazi yake ambayo inahesabu na kutoa mwanga kwa kazi hiyo. Ninakuuliza, acha zulia la Navajo, maarifa ya kufahamu mwili na maandishi haya yakae bila kukamilika (mtu angedai) au kwa maneno mengine - kuwa wazi kwa msukumo usiofafanuliwa, ambao haukufunuliwa hapo awali, usio na jina. Na iruhusu ifungue kwa mtiririko zaidi

– haijalishi katika mto gani.

Nitaendelea kurudia kwa njia nyingi: Acha ushairi utiririke!

Acha mwili uzungumze!

Usisimamishe maji!

NYONGEZA

*Alafu: wakati mwenzangu (Mpolishi mwenye mizizi ya Kinigeria) anahamia hivi sasa kwenye nyumba yangu, vitabu vyangu vyote vinavyohusiana na Afrika lazima vitafute nafasi yao katika chumba kilichowekwa kwa ajili ya mikutano ya masaji, kutengeneza nafasi zaidi kwa vitu yake. Labda vitabu vitaathiri hisia za wapokeaji na kuwatia moyo kwa namna fulani. Je, ina maana mimi na mwenzangu tuko katika mabadiliko na tunapaswa kusaidia mtiririko wa nishati kwa kuzama katika miili yetu na ukaribu wetu??

Je, ni bahati mbaya tu na uchanganyagi wa mada?

Au ni kipimo cha majimaji cha ulimwengu wa kike zaidi ninachotafuta?

Nitarudi kusikiliza mwili wangu, unaosema: Acha utiririke na uendelee kuanguka!

BIBLIOGRAFIA

Barbaro de Natalia, *Czuła przewodniczka. Kobięca droga do siebie*, Wyd. Agora, Warsaw, 2021

Chollet Mona, *Wymyślić miłość na nowo. Jak patriarchy sabotuje relacje między mężczyznami a kobietami*, Wyd. Karakter, Kraków, iliyotafsiriwa na Jacek Giszczak, 2022 / Toleo la Kiingereza: *Reinventing love. How the patriarchy sabotages heterosexual relationships?*

Chollet Mona, *Czarownice. Niezwyciężona siła kobiet*, Wyd. Karakter, Kraków, iliyotafsiriwa na Sławomir Królak, 2019 / Toleo la Kiingereza: *In defence of witches. The Legacy of the Witch Hunts and Why Women Are Still on Trial*, St. Martin's Press, New York, 2022

Drewal Henry John, *Mami Wata: Arts for Water Spirits in Africa and Its Diasporas*, ed. na Makumbusho ya Historia ya Utamaduni, U.S., Los Angeles, 2008

Galabert, Jean-Luc, *Les enfants d'Imana : histoire sociale et culturelle du Rwanda ancien*, Izuba, Saint-Jean, 2012

Januszewska Paulina, *Kto nam zepsuł seks? Nie tylko Kościół i kapitalizm*, Kinapatikana: <https://krytykapolityczna>

[.pl/nauka/psychologia/kto-nam-zepsul-seks-nie-tylko-kosciol-i-kapitalizm/](https://krytykapolityczna.pl/nauka/psychologia/kto-nam-zepsul-seks-nie-tylko-kosciol-i-kapitalizm/)

Lowen Alexander, *Bioenergetyka. O tym, jak poprzez ciało leczyć problemy umysłu*, Centrum pracy z ciałem, Koszalin, 2011

Kolk van der Bessel, *The Body Keeps the Score. Mind, Brain and Body in the Transformation of Trauma*, Penguin. London, 2015

Marcinkowska Karolina, *Od-tworzyć przeszłość. Kult czumba na Madagaskarze*, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk 2016

Marcinkowska Karolina, Spoken Heritage: Rwanda kabla ya ukoloni kwa Mtazamo wa Kisasa wa Rwanda, katika: *Every Day Life in Early Colonial Rwanda. Insights from German and Polish Sources*, Klaus Bachmann kwa ushirikiano wa Karolina Marcinkowska, Joanna Bar and Marius Kowalak, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2020, 9-29. Inapatikana OpenAccess: <https://tiny.pl/99j31>

Rydlewska Hanna, *Niedźwiecka Marta, Slow sex. Uwolnij miłość*, Agora, 2021.

Wanat Ewa, *Pieprzyć wstyd. Historia rewolucji seksualnej*, Filtry, Warsaw, 2022.

Wysłocka Michalina, *Sztuka kochania*, Agora, Warsaw, 2016.

Zimmermann Jess, *Kobiety i inne potwory. Tworzenie nowej mitologii*, iliyotafsiriwa na Hanna PustułaLewicka Czarne, Wołowiec, 2023.

**Angalau pale, nyuma ya
kuta nne, na mbali na
macho ya watu
yanayotazama na
kutarajia, ninaweza kuwa
mwanadamu tena**

MWAKA SILUONDE

Kuwekwa Nira Kiroho

“Umebarikiwa wewe katika wanawake, na Yesu mzao wa tumbo lako amebarikiwa!”, ninanong’ona. Vidole vyangu vikihisi ushanga unaofuata kwenye rozari, huku mkono wangu wa kulia ukiukunja.

“Atukuzwe Baba, na Mwana...”, ninaendelea na maombi, huku sauti ikitiririka kwenye kipaza sauti cha ndani ya uwanja wa ndege ikitangaza kuchelewa kwangu kuruka.

Mpango wangu wa busara unaharibika.

Nilihakikisha nimepanda ndege ya saa 6:50 kutoka Lusaka, licha ya kuwa ilikuwa ya gharama kubwa zaidi. Nia yangu ilikuwa rahisi: kuruka hadi O.R Tambo nikiwa na muda wa kutosha tu kwa taratibu za uwanja wa ndege kabla ya kuunganisha kwa Heathrow. Huu umekuwa utaratibu wangu wa kila mwaka ninaposafiri ili kuwa na dada yangu Maria, na familia yake likizoni.

Hata hivyo, leo imekaa tofauti. Nikiwa nimeketi karibu na dirisha kwenye safari ya ndege kutoka Zambia leo, niliona ndege wengi sana wakirukaruka karibu na ndege kana kwamba katika hali ya kuchanganyikiwa, au kuhama. Nywele kwenye ngozi yangu zilisimama ukingoni kwa muda. Nilikuwa na kumbukumbu isiyo eleweka vizuri ya kitu kama hicho. Siwezi kukumbuka wapi au lini. Ninachokumbuka maishani mwangu kimewekwa vizuri katika miaka thelathini iliyopita ya maisha ya kitawa. Jambo la kushangaza ni kwamba, ni maisha yangu kama mtawa kwa kuzingatia sana ratiba jambo ambalo hufanya ucheleweshaji wa ndege uliotangazwa hivi karibuni ushindwe kuvumilika. Hiyo bila shaka pamoja na saa nane zaidi katika tabia yangu isiyonipa raha sana.

Nimepotea sana katika mawazo yangu, kwamba mwanzoni simtambui mtu ambaye amekaribia kuomba maombi. Mavazi yangu yananisaliti kama kawaida lakini nampuuza. Je, angefanya hivyo ikiwa ningevaa jeans na t-shirt? Inanichekesha jinsi gani kila mtu anavyomhusisha mtawa na mtu aliyevalia mazoea, kamwe. Bado nyuma ya tabia hiyo kuna roho yenye hisia za kweli. Nafsi ambayo kwa wakati huu inahisi faragha ya chumba chake ikimvutia. Angalau huko, nyuma ya kuta nne, na mbali na macho ya watu ya kuangalia na kutarajia, naweza kuwa binadamu tena: tupilia mbali tabia, miguu ikiwa imenyoochwakujiachia haswa.

Kujaribiwa na mawazo, ghafla ninahisi joto. Nimenaswa. Natamani nivue nguo zangu.

"Mweko wa joto wakati wa kukoma hedhi utakujia bila onyo", daktari wa magonjwa ya wanawake alikuwa ameonya. Ninajaribu kusogeza miguu yangu kando ili kuruhusu hewa kuingia. Ninaweza kuhisi kunata kati ya mapaja na kwapani ambapo kitambaa kimejaa jasho lililonaswa. Inasugua ngozi yangu. Ninajikuta nikitabasamu huku nikiwazia jinsi nyuso zilizozunguka zingetikia ikiwa ningethubutu kufungua vifungo vyangu.

Ninakaribia kucheka kwa sauti kubwa sasa, kwa sababu nadhani yule mwanamke mweupe mwenye macho ya kijani ndiye atakayetishika zaidi. Nilikuwa nimeona jinsi alivyokuwa akimuangalia yule binti mwenye matiti yaliyochomoza nje. Yule mwanamke mweusi upande wangu wa kushoto mwenye vipodozi vilivyowekwa kwa uangalifu, kope ndefu na miwani ya jua ya Gucci bila shaka angenihimiza niendele. Ana muonekano wa

"maisha huanza katika umri wa miaka 40" juu yake. Ninatazama pembeni anapoinua kichwa chake kidogo ili kuondoa baadhi ya nywele za Kibrazili za inchi ishirini ambazo zimemkaa usoni. Kijana katika chumba hicho labda hangegundua! Akiwa na umri wa miaka kumi na sita au kumi na saba amezama kabisa katika muziki unaotokana na spika za masikioni za waridi zinazong'aa kichwani mwake, buti zake zilizo juu ya goti zikidunda kwa kile ninachodhani ni muziki. Na pengine mtu anayekaa na daftari akiandika mambo ni mwandishi wa habari na kichwa cha habari cha kesho kitasomeka: "Tabia mbaya: mtawa asiye na makazi ameonekana kwenye sebule ya wasafiri wanao ondoka." Ninacheka kwenye andazi langu, kidogo mambo yanaenda sivyo na hivyo ninajifanya kukohoa.

Nikitikisa makombo kutoka kifua mwangu, kicheko changu kinaniisha haraka. Ukweli usemwe, sio sana kutowezekana kufichua uso wangu, au nywele zangu, lakini zaidi juu ya uzito ambao nimeuongeza kwa muda. Sipendi tena kusafiri kwa sababu siwezi kutembea. Nimejipatia ulegevu kidogo. Au labda umri unaniandama? Ninatazama chini kwenye madoa meupe kwenye mikono yangu na nyuma ya mikono yangu. Ninasikia kuwa madoa meupe ni ya kawaida zaidi kwa watu wenye ngozi nyeupe kama mimi. Ni maumbile, wanasema. Lakini najua kwamba zinakuaga kali zaidi unapokua.

"Safari ya ndege ya saa 6.50 kuelekea Heathrow imechelewa kwa angalau lisaa lingine. Usiache mzigo wako bila kutunzwa."

Kwa mara nyingine tena ninasogea kidogo zaidi kwenye kiti changu na kuinua mikono yangu kwa njia isiyoonekana ili kuruhusu hewa zaidi kuingia huku nikiendelea kuchunguza mazingira yangu.

Ninatazama stendi yenye peremende na vinywaji baridi vilivyopangwa katikati ya vinyago vya twiga na tembo. Nilipokuwa mdogo, usumbufu huu ungekuwa nafasi ya kuchungulia maduka ya wabunifu katika ghorofa ya juu. Ili kutamani vitu vyote ambavyo nisingewahi kununua.

Enzi hizo, si ugali pekee iliyoniongezea kilo kadhaa kwenye mifupa yangu, bali chokoleti, soda, biskuti, bisi, na vitu vingine vizuri nilizokula baada ya kuzima taa huku nikisoma kwa kutumia tochi yangu, riwaya zangu za mapenzi kitandani. Safu za vitabu vya kidini juu ya mada tofauti ziliketeni kwenye rafu ya vitabu ukutani.

Ilimradi kukwepa macho ya Mama Mkuu, siri yangu ilikuwa salama na Sr. Mwangu.

"Dada!", Mie hutupa mto ili kumvutia. Naye hukonyeza macho, akijua.

Kulikuwa na kitu katika picha hizo za ashiki ambacho kilisukuma adrenalini kupitia mwili wangu, kikichochea ubaya wa usiku tena na tena. Niliposoma vitabu hivyo, ilikua ni mimi na Chizu tena - roho mbili zisizojali zilipotea katika uzinzi mkali sana. Nisamehe Baba, lakini ilibidi kuwe na kitu cha kuvunja hali ya maisha ya watawa: misa ya asubuhi, kazi za nyumbani, chakula cha mchana, kulala mchana, sala za jioni, chakula cha jioni, wakati wa kulala.

Kwangu mimi ilikuwa vitafunio, na bila shaka riwaya zilizokatazwa. Kila mwezi, tunaweka mapato yetu pamoja kwenye nyumba ya watawa. Kutokana na bajeti iliyofanywa na watawa wengine, nilipata pesa za kurejesha tena vitafunio vyangu. Na bila kuchelewa kila mwezi, nilipokea sanduku kubwa zaidi la chokoleti na vitu vingine vya kupendeza kutoka kwa Maria huko London. Nadhani nilikuwa nikituzwa kwa jambo moja nililofanya sawa.

Unaona, kama ungenijua nikiwa msichana mdogo, ungefikiri kwamba nisingekuwa mtawa kamwe. Siku zote kumekuwa na hisia hii ya moto uliofungwa kwenye mifupa yangu

ambao ulipasuka kila nilipofikiria kuhusu maisha yangu ya baadaye. "Mulenga! Umeandikiwa ukuu", nilijisemea kila nilipopata nafasi ya kujitazama kwenye kioo.

Hiyo hapo tena! Mtetemeko wa ajabu unaopepea kutoka kwa ndege. Wakati huu ninalazimika kuingia kwenye mawazo yangu zaidi kwa sababu gari dogo lenye ving'ora na taa linasafiri kuelekea kwenye lango la kuingia bila tahadhari. Inasisimua kumbukumbu yangu kwa nguvu, na sauti ya kutisha ya kengele ya mgodi ikivunja ukimya wa mapambazuko katika Kitongoji cha Roan, nilipokuwa msichana mdogo tu huja kwangu.

Ilikuwa ni mara ya kwanza kusikika tangu nihamie katika mji wa uchimbaji madini wa Copperbelt wa Luanshya. Nilitoa chuma tulichoweka kando ya mlango kwa ajili ya usalama, na umati mkubwa ulikusanyika barabarani.

"Nini kinaendelea?", nilimsikia mama Bwalya akisema. Aliishi kwenye kona ya kulia kwetu.

"Oh jamani! Mayooo! Umupamba! Umupamba!" alidakia mama mmoja mzee huku akiinua mikono yake hewani. "Kengele hailii hivi hivi tu."

"Kweli!" Tumelo, mlinzi aliyesimamia kituo cha polisi cha mgodi huo mwishoni mwa barabara alisema. Alionekana kama alikuwa na jambo lingine la kusema, lakini sote tulinyamazishwa na sauti iliyokuwa ikipaza sauti juu ya kitoa ujumbe chake cha redio:

"Bwawa la maji taka linaporomoka karibu na shimoni la kwanza...ova...lawezekana kuwa shimo la kuzama.... matope yanayotembea haraka.....ova..... shimoni kuu limetengwa..... uondoaji wa dharura unahitajika...ova."

"Mayoooo! Mwe Lesa!", Mama Bwalya alilia huku akijitupa chini! "Bashi Bwalya anafanya kazi usiku! Mayooo! Mayooo! Mayooo!", Alipiga kelele, na kuanza kukimbia kuelekea kwenye mtambo wa kuchimba madini akiwa amejifunga kitenge tu mwilini.

Wengine walimfuata, na ghafla vishindo vingi vya makumi ya miguu inaongozwa kuelekea kiwanda cha madini. Hofu, au wasiwasi, au vyote viwili, lazima vilinishika, kwa kuwa nilisimama nikiwa nimeduwaa katika sehemu ile ile niliyokuwa wakati nilipojiunga na kikundi hapo awali. Kijasho baridi kilinitirika kwenye uti wa mgongo wangu na kunifanya nitetemeke licha ya asubuhi kuwa na joto kiasi. Nilijikokota kurudi nyumbani. Nilihitaji kurudi kulala kwa sababu ilinibidi kupeleka jezi kwa mwanamke wa kizungu mjini baadaye asubuhi hiyo. Na wakati wote huo, sikuweza kuondoa woga niliokuwa nao. Kwanini niliogopa?

Nilikojoa haraka kwenye choo kidogo kilichokuwa nyuma ya nyumba yetu, na kurudi kitandani. Nilijivuta kwa nguvu na kwa kina kama nilivyoweza kwenye kitanda changu kisichokuwa na joto sana, na nikafanya kumbukumbu ya akili kutafuta njia ya kununua blanketi ya ziada. Kwa muda mrefu nilikuwa nimeshajiambia na kukubali ukweli kwamba labda mume wangu hangeweza kamwe kununua blanketi kwa ajili ya kitanda ambacho alikuwa akilala mara chache sana. Sikujua ni lini angerudi nyumbani. Unajua, huyu mwanaume alitoweka kila siku ya malipo, kwa siku kadhaa, hadi karibia pesa zake zote zikiisha. Kwa hiyo ndiyo, niliogopa, lakini hakika si kwa ajili yake.

Kwa hakika, siku moja tu kabla, nilikuwa nimepata kutembelewa na mmoja wa wanawake wa ajabu waliotembelea Sehemu ya Tatu mara kwa mara. Usingeweza kukosa alama ya lipstick nyekundu na ngozi ya mjusi ambayo ilionekana kama kiwanda kizima cha Ambi kilikuwa kimewekwa juu yake:

"Habari za asubuhi, Madam", alinimalimia. Keki ya rangi ya kichuguu ilifunika uso wake, virembo kadhaa vyeupe kidogo kuliko ngozi yake, vipipasuka kila mdomo wake ukosogea.

Nilitafakari jinsi gani angeweza kujiheshimu hivyo wakati sketi yake fupi ya kubana ingefunua matako yake anapojaribu kujipinda hata kidogo. Kuchanika kwa ghafla akisogeza miguu yake kwa ghafla.

"Nimekuja kuchukua Kwacha 20 ambazo ninamdai mumeo kwa baadhi ya bidhaa alizopata kwa mkopo," alisema.

"Sijui unazungumza nini! Rudi wakati mume wangu yupo", niliitikia huku nikijua wasiwasi uliokuwa usoni mwangu.

"Sawa! Nitarudi," alisema bila jazba. Aligeuka ili kuondoka huku nikimtazama kwa kuchukizwa, nikijua vyema kwamba yeye, au mwingine, angerudi mwishoni mwa mwezi uliofuata ikiwa mume wangu hangelipa deni hilo. Nia lilikuwa la kututesa sisi wake vya kutosha ili kupata usikivu wa mume wetu - usikivu ambao kamwe usingeweza kumfikia wangu, kwa sababu yeye na mimi tulizungumza mara chache. Usinichukulie vibaya au unihukumu! Nilikuwa mke mwema, angalau kwa mtazamo wa majukumu ya mke. Bado nilikua nikipika, nikifua, nikipiga pasi, na kumwandalia maji yake ya kuoga alipohitaji. Sikumnyima haki yake ya ndoa. Nilivumilia hali yake ya ulevi zaidi. Kila siku, aliwagasi majirani, na kunywa pombe ya kienyeji ya bei nafuu - "seven days" [*siku saba*] iliitwa kutokana na idadi ya siku ilizochukua kutengeneza pombe kufikia ukali wake kamili. Siku kadhaa usiku marafiki zake walimbeba hadi nyumbani, kwa shida hadi kitandani, ambapo alilala kama gogo. Wakati fulani alikuwa amelewa sana, niliamka nikiwa nimelowa joto la mkojo wake.

Lakini bado nili fanya usafi, kama mazingaombwe.

Na katika hali yake mazingaombwe ya ufahamu kila asubuhi, maswali na maagizo yasiyokoma yalifuata:

"Je, ugali wangu na dagaa ziko tayari?" "Nitengee maji yangu ya moto ya kuoga!"

"Usisahau kusafisha buti zangu!" "Piga pasi shati langu la kijani!"

Na baada ya kuoga, aliweza akaamua kuvaa nyeusi. Wakati mmoja, nusura nichome shati maarufu la kijani kwa sababu nilipotea katika mawazo nikifikiria nini kingetokea ikiwa ningempiga usoni kwa pasi ya moto. Je, angepiga kelele? Je, angejigalagaza...? Nilishtuka katikati ya mawazo huku nikishtushwa na alama nyeusi iliyotokea nyuma ya shati lake. Nikiwa nimeishika nyuma yangu, nilitabasamu huku akiondoka.

"Nitapitia kwa Mwenya baada ya kazi!"

Huu ulikuwa ni msemo wake wa kuaga kabla ya kukimbilia kudaka basi la mgodi wa saa kumi na mbili asubuhi kwenye eneo la Hospitali. Nilinung'unika na kukiri chini ya pumzi yangu, nikijua jinsi siku ingeisha. Siku ya malipo tu ndipo alipoamka mapema, akiwa ametulia kiasi cha kupiga mluzi njia yake ya kuelekea kwenye mstari wa malipo. Siku kama hizo aliniambia hadithi kuhusu majirani zetu: "Bashi Bwalya hajui kwamba watoto wote sio wake". "Fikiria, Tumelo, anatomia hirizi kukaa macho kucha wakati wa zamu ya usiku", angesema, akicheka kimoyomoyo, na uonyesho wake wa nadra wa utani ungenifanya nijiunge na mimi...

Mara nyingi, alinunua vitu vichache vya lazima vya nyumba bila mchango wowote kutoka kwangu. Nahisi itakua nilikuwa mdogo sana kuendesha nyumba, bado umri wa kutosha kuwa mke wake. Kwa kutumia hali hiyo nzuri ya nadra, wakati fulani nilimwambia kwamba angeweza kunipa pesa za kununua mboga kama wachimba migodi wengine walivyowafanyia wake zao.

Ah! Hali ya hisia zake ilibadilika papo hapo. Alisambaratisha meza ya chakula cha mchana kwa kutumia nyuma ya mkono wake, sahani zikiruka kila upande, bakuli lenye ugali ikianguka kifudifudi sakafuni. Chuma iliyovunjwa ilivyotua sakafuni.

“Unasema mimi sikuhudumii?”

"Ni-ni-ni-nilikuwa nikisema tu..." Nilihofia.

"Kusema nini?", aliinua mkono wake. Nilifunika uso wangu na kujiimarisha. Lakini alitoka chumbani na kuufunga mlango kwa nguvu.

Baadaye, nilimkuta akiwa ameweka uso wake mikononi nyuma ya nyumba. Alifuta macho yake haraka aliponiona. Alikuwa mwenye fadhili kwa siku chache baada ya hapo, lakini baadaye alishindwa na tamaa yake ya kila mwezi. Akirudi kuficha chochote kidogo kilichosalia cha pesa zake nyuma ya televisheni yetu nyeusi na nyeupe. Jinsi hisia zake zilibadilika haraka. Sikuelewa tu.

Hata hivyo, labda niseme kwamba uhusiano wetu ulikuwa zaidi wa mpango wa baba-binti kuliko mapenzi, unaweza kuona.

Ninakumbuka vizuri siku ambayo mama yangu aliniita kwenye kibanda chake na kunijulisha kwamba “mume” wangu alinitumia pesa ili nijiunge naye kwenye Ukanda wa Shaba ambako alikuwa akifanya kazi. Nilitabasamu ndani, nikiwa nimezama katika fantasia ya jiji tulilolisikia sana. Mchana na usiku, niliota kuhusu magari na usiku unaowashwa na umeme, na kuwaza jinsi inavyopaswa kuwa ili kutokuwa na wasiwasi juu ya kukosa mafuta ya taa kwa taa zetu usiku. Ungeona jinsi nilivyojivuna huku kidevu changu kikiwa juu, macho yakiwa yameelekezwa kwenye sehemu fulani ya kuwaziwa mahali fulani kwa mbali, siku ambayo hatimaye niliondoka kijijini. Nilijua kwa macho ya wivu kutoka kwa wenzangu na wazazi wao kwamba wote walitamani iwe familia zao na sio yangu ambazo zingekuwa zikipokea zawadi na kutembelewa mara kwa mara na wakwe zao wa mjini.

Siku hiyo ya miujiza, nilipata lifti kwenye lori lililokuwa likisafirisha samaki kutoka Mpulungu hadi Lusaka, nilifurahi sana hata sikuona uvundo wa samaki wa buka-buka kwa nyuma niliokaa. Furaha niliyopata nilipopanda gari-moshi huko Lusaka kwa mara ya kwanza ilikuwa isiyoweza kuwaziwa. Nilitazama kila kitu kilichonizunguka kwa ukimya. Nilitulia tuli kama mbwa wa mwituni, nikisikiza sauti za treni ya Zambia Railways 204 ilipotoka kwenye kituo cha Kamwala.

Choooo-chooo! Chooo-chooo! chooo-choooo! Fwheeeooooo!

Walenzi walikanyaga jukwaa kwa mwendo wa haraka. Adrenalini ilishuka kwa kasi kwa chini ya uti wa mgongo wangu kwa mdundo wa chuuuuuuuug –chuuuuuuuuug, chuuug-chuuug na kisha chug-chug-chug-chug-chug-chug huku pistonni za treni zikijibu makaa ambayo nilikuwa nimesikia yakiingizwa kwenye tanuru.

Abiria wengine, wengi wao wakiwa vijana waliokuwa wakienda kufanya kazi kwenye migodi, walionekana kuwa pamoja na msisimko wangu. Hata ivo, ilikuwa mwaka wa 1970, Rais Kaunda alikuwa ametangaza hivi karibuni kutaifishwa kwa migodi miaka miwili iliyopita, na barabara zote zilizoelekea kwenye miji ya migodi, ambayo baadaye niligundua kuwa ilikuwa na harufu ya ndoto ya Kimarekani kwa Zambia mpya iliyojitegemea. Najua neno hili lisingeweza kudhihirika wakati huo lakini jambo moja lilikuwa wazi: migodi iliahidi maisha bora, ustawi na ukuaji mkubwa wa kijamii kwa wale waliofanya kazi kwa bidii. Na kwa hivyo vijana waliimba mioyo yao kwa mshikamano:

“Tiyende pamodzi ndi mutima umo” (Wacha tusonge pamoja kwa moyo mmoja), wimbo huo ulisikika hadi Luanshya.

Kama mimi, abiria walionekana kutosumbuliwa na ukweli kwamba daraja la tatu, mahali tulipoketi, lilikuwa karibu na kelele, joto, na moshi kutoka kwenye injini ya chemchem. Ilikuwa mbaya sana, kiasi kwamba kila wakati ukisukuma kichwa chako nje ya dirisha ili kuona mahali unapoenda, masizi meusi yalichoma macho yako na kuchora uso wako. Sikujali, nilikuwa na tabasamu la kudumu ambalo lilivunjika kwa muda wa kutosha tu kunyonya chinyonge (samaki wa buka kavu) iliyowekwa kwenye paja langu.

Telegramu ya baba yangu lazima iwe yenye maelezo ya kutosha, kwa sababu mume wangu alinipungia mkono mara tu nilipoingia kwenye jukwaa la treni nikiwa na vazi langu jipya la mnato la maua. Nywele zangu zilikuwa zimesukwa vizuri, upya, na vipepeo vyeusi vikaangaza kwenye miguu yangu. Nilimtambua kutokana na picha aliyotuma. Nilipomwona yule mtu aliyevalia shati la maua la James Brown, mikanda flani na kofia akinikaribia, nilipiga magoti na kuinamisha kichwa changu kama nilivyoelekezwa.

“Shikamoo baba yangu?”

“Marahaba.” Alijibu kirahisi, na kunionyesha kwa ishara nikabidhi kifurushi changu.

Alianza kutembea kuelekea kwenye kibanda kilichokuwa karibu na hadi miguu yangu midogo ilipokuja kumfikia, tayari alikuwa ameshanunua chupa mbili za Tarino na kuziweka kwenye meza moja. Nilivuta kiti kilichokuwa karibu kabisa na mahali alipokuwa ameweka kinywaji cha pili kabla hajaketi kwenye meza ili kunywa chake. Dakika tano hadi kumi zilipita kabla ya pengo la umri wa miaka ishirini na tatu kati yetu kuonekana wazi katika mambo ambayo hatukusema. Nilijishughulisha kwa kutazama vipovu vidogo vilivyokuwa kwenye chupa ya soda. Niliiweka chini baada ya kunywa. Na kila nilipoinua chupa, niliona sura ya mtu aliyekuwa mbele yangu. Alikuwa na mistari mitatu ya kudumu kwenye paji la uso wake, na moja ya nyusi zake kila mara iliinuliwa kwa mshangao. Nilipata shida kuamua kama alikuwa ananitazama au la. Nilijizuwia kucheka na nusu nipaliwe nilipokumbuka jina la mama yangu la watu wenye macho ya kengeza kama yeye - *fulubulu*. Niamini, haikuwa hata na uhusiano wa moja kwa moja na jicho la kengeza. Mume wangu aliinuka ili aondoke mara tu nilipochukua mnywao wangu wa mwisho, akaanza kutembea bila kunialika. Niliinuka na kumfuata, kama mtoto anavyomfuata baba yake, na tukasafiri kilomita nne hadi kwenye eneo la uchimbaji kwa miguu.

Tulipitia barabara iliyo na miti ya Poinsettia, mekundu na yaliyochanua kabisa. Ilinukia vizuri sana. Nyumba tulizopita zilikuwa na uzio mzuri wa lantana na hibiscus wenye nyasi nadhifu zinazolingana. Nilisimama kwa kustaajabu kwenye lango moja ambapo niliona kundi la watoto wa kizungu wakicheza maonyesho ya mavazi na mitindo. Kando ya barabara, wavulana wawili weusi - wasio na viatu na wamevaa kaptula zilizofilia zinazolingana, walikua wakichota kutoka katika pipa nje ya lango moja. Walionekana kama umri wa miaka kumi, tena mapacha, isipokuwa yule aliye na kiraka kipya zaidi chekundu kilichoshonwa kwenye kaptura yake alijibeba kwa mamlaka. Wavulana walianza kupigana juu ya kitu ambacho wamepata. Kifuniko cha pipa kiligonga lami, na sauti ya kusagwa ya chuma na zege ilitikisa mtaa ulio kimya.

Mwanamume Mhindi akatoka nje ya nyumba kwa haraka, akipunga rungu la besiboli, “Aloo! Enyi wavulana wajinga! Acheni mnachofanya!” Mbwa watatu wakali walibweka nyuma yake, wakielekea langoni, na wavulana wakatoroka na zawadi zao kutoka kwenye pipa. Vilio vyao vilitoweka walipofika mwisho wa barabara.

Nilimnyooshea mume wangu, nikiogopa, “Ba Tata, nisubiri!” Lakini tayari alikuwa amefikia hatua ambayo wavulana walikuwa wametoweka. Nilipiga kelele, huku nikinyata kwa

haraka ili nimfikie. Moyo wangu ulikuwa bado unadunda. Mbwa wetu huko kijijini walikuwa rafiki zaidi.

Tulijiunga na barabara kuu, lakini punde si punde tukageuza njia, tukaingia kwenye njia iliyotengenezwa na mwanadamu iliyopitia sehemu tupu ya ardhi, ikiashiria mpaka kati ya mji na eneo la kuchimba madini. Tulijiunga tena na barabara ya lami yapata kama mita 100 mbeleni, ambapo barabara ilipinda kuteremka na niliweza kuona uwanja mkubwa uliojaa majengo ya ajabu katika bonde lililokuwa upande wa magharibi. Ilichukua pumzi yangu, na ikabidi nitulie ili kujiweka sawa. Mume wangu, alipoona kusimama kwa ghafla kwangu, alikuwa mwema wa kutosha kutambua: "Hicho ndicho kiwanda cha kuchimba madini ninachofanyia kazi. Na hizo ni nyumba za wachimba migodi", aliashiria safu na safu za paa za asbesto ambazo ziliweka alama ya kiwanja cha uchimbaji kwenye ukingo, mita chache kuelekea mashariki.

Hewa iliyotuzunguka ilizidi kuwa nzito na yenye mawingu zaidi, na niliweza kuhisi kuwashwa kooni mwangu. Niliweka sawa na kutema kohozi kidogo.

Kwa haraka nilielewa kwa nini. Kiasi kikubwa cha moshi kilikuwa kinatoka kwenye bomba kubwa la moshi katikati ya mtambo wa kuchimba madini - labda ndiyo sababu wenyeji waliita *sent*a. Baadaye niligundua kwamba ilitolewa kila siku kwa wakati mmoja, na kana kwamba kwa kusudi kabisa upepo uliipeperusha kila wakati kuelekea eneo la uchimbaji madini. Tuliendelea kutembea, na kijito kilichovuka barabara chini kabisa ya bonde hilo kilinjia ghafla kwa sababu sikuwa nimetahadharishwa juu ya majani marefu ambayo kila mara yaliashiria mto uliokuwa karibu kurudi nyumbani. Kwa kweli, eneo la kuzunguka kijito hicho lilikuwa wazi sana, unaweza kuona kokoto na mchanga mweupe ambao ulitengeneza eneo la mto. Na cha kushangaza zaidi, hakukuwa na kiumbe hai hata kimoja kilichoonekana ndani ya maji.

Hatimaye tulifika kitongojini, na mayowe ya furaha yakatusalimia. Vumbi liliinuka kutoka kwa watoto ambao waliunda mviringo, wakifanya harakati za haraka kwenda kulia na kisha kuimba kwa kushoto:

"Ma chain, Ma chain
Wayaya waya;
Ma chain, Ma chain
Wayaya waya;
Uwaputula ewafuma ko,
Uwaputula ewafuma ko..."

Waliendelea na kuendelea, wakianza tena kila mtu alipovunja mnyororo na kuacha mviringo. Nilitamani sana kujiunga lakini nilimfuata mume wangu mpaka tukafika kwenye nyumba namba 210/3.

Nyumba yangu mpya.

Matumaini yangu ya kuishi maisha ya kifahari mjini yalikatizwa upesi wakati uhalisi wa ndoa uliponipata. Kitendo rahisi kama kufungua bomba, na kutazama urahisi wa kutoa maji, kiliamsha hamu kubwa ya hadithi na kucheka njiani kuelekea kisimani katika kijiji chetu.

Mara nyingi nilijihisi nikitoka mwilini mwangu na kutokujitambua. Sikujua mimi ni nani. Nilitamani umakini na uhakikisho kutoka kwa mtu yeyote - haswa mume wangu. Kuna siku nililia hadi kulala. Niliikosa familia yangu na marafiki.

Nyakati nyingine, nilijiambia kwamba nilikuwa na umri wa kutosha kukabiliana na ulimwengu. Nilitazamia DOME: vilabu vya ndani kwa wake za wachimba migodi. Nilihudhuria sio tu kwa sababu ilikuwa na hisia ya kijumuiya ya nyumbani, lakini ilinifanya nijisikie na kuibua ndoto niliyokuwa nayo ya kujitengenezea kitu hapa jijini. Ilikuwa ni DOME ambapo nilijifunza jinsi ya kuunganishwa na kujipatia pesa kidogo kutokana na kuuza jezi na nguo za watoto - tubuti, tukofia na shali.

Walakini, kuba ilikuwa mara mbili tu kwa wiki.
Mpaka alikuwepo Chizu.

Kaka mkubwa wa Chizu alifanya kazi na mume wangu katika migodi. Mume wangu alimuita kufanya kazi zisizo za kawaida na kunisindikiza hadi kwenye mashamba tuliyolima, kilomita chache kutoka eneo la uchimbaji madini. Huko, udongo ulikuwa na rutuba zaidi. Mimi na Chizu, tukiwa tumeungana kwa umri na hamu ya kijiji, tulianza kutumia wakati mwingi pamoja, hata wakati mume wangu na kaka yake wakiwa hawapo. Ziara za mchana zilienea hadi nyakati hizo za usiku ambapo mume wangu alikuwa aidha yuko nje kwenye pombe au zamu ya usiku, na rafiki yangu alikuwa akiwahi na kunyata kurudi nyumbani kwa kaka yake kabla ya mume wangu kurudi. Mara chache, tulipata ujasiri wa kutosha kumuibia mume wangu pesa nyuma ya televisheni, na kuhudhuria mashindano ya kila mwezi ya densi ya ukumbi wa Chaisa. Sikuwahi kujua kama mume wangu alijua kuhusu pesa, au uchumba, lakini mara nyingi alikuwa amelewa sana asishuku chochote, hata alipotukuta tukipiga soga.

Uchimbaji madini chini ya ardhi hufanya hivyo kwa watu. Ni wachimbaji wangapi niliowafahamu katika eneo letu ambao hawakunywa? Hadithi inasema kwamba mtu hupoteza sehemu ya nafsi yake mara tu anapoingia chini ya uso wa dunia. Kadri wanaume wetu walipoichimba dunia, pepo wenye hasira walikula kutoka mapafuni mwao mpaka hakuna kitu kilichosalia. Ikiwa pombe isingefanya hivyo, basi uasili wa dunia ungefanya hivyo.

*

Nilishtuka kutoka usingizini yapata masaa manne baada ya kengele ya mgodi kulia. Kama ilivyotegemewa, mume wangu alikuwa hajafika nyumbani. Pengine ulikuwa usiku mwingine wa kulewa. Nilipasha maji yangu ya kuoga kwenye jiko la sahani mbili katika jikoni ndogo, na kuoga nyuma ya nyumba. Kupiga losheni kwenye mwili wangu, nilivaa haraka haraka kwa sababu sikutaka kuchelewa kufikisha jezi. Niliweka chanuo langu la chuma kwenye sahani ya moto na kupaka mafuta mengi ya mafuta ya petroli kwenye nywele zangu ambazo nilikuwa nimezigawanya mara tatu. Harufu ya nywele zilizoungua ilijaza chumba, hivyo nikafungua mlango na dirisha. Samani na nguo hazipaswi kupata harufu. Nguo zangu hazipaswi kupata harufu.

"Yalaa!", Nilipiga kelele, nikinyonya kidole gumba ambacho nilikichoma, nikishika nywele za nyuma ya kichwa changu. Nilipasha moto chanuo mara tatu zaidi kabla ya kushawishika kuwa nywele zangu zilikuwa zimenyoshwa vya kutosha. Nilihitaji kuwa na muonyesho mnzuri.

Nilikula kakao yangu na *kampompo* (mikate mikubwa ambayo ilipata jina lao kutoka kwa helmeti/kampompo, aidha kwa sababu zilikuwa na umbo moja, au kwa sababu hutolewa kwa wachimbaji, siwezi kukumbuka). Kisha nilichukua njia inayojulikana sasa kuelekea mjini -kuteremka, kupanda, kupita sehemu ya barabara na kupitia barabara iliyo na miti ya poinsettia. Mkondo wa maji safi ulikuwa umegeuka na kuwa rangi ya hudhurangi-nyekundu iliyochemka na kububujisha maisha yake yenyewe. Mawazo yangu yakageukia milima ya koa nyeusi iliyo upande wa kulia wa barabara. Katika harakaharaka zangu, nilikuwa nimesahau

kuwasha redio au kumuuliza mtu yeyote jinsi wachimbaji wanavyoendelea. Sikuwa nimemwona mama Bwalya pia. Nikajiwekea kumbukumbu ya kumchunguza nikirudi.

Nilitetemeka licha ya hali ya hewa ya joto na jezi kumi za kusuka mgongoni mwangu. Niliendelea kutembea.

Nilisimama kwenye baa ya Old Theo, mkabala na zcbc kuwasilisha jezi. Inavyoonekana, wanandoa hao wa kizungu walimiliki eneo hilo. Uvumi ulienea kwamba walikuja Luanshya kutoka kambi ya wakimbizi karibu na Bwana Mkubwa huko Kitwe. Lakini nilijua kuwa huo ni uwongo, kwa sababu wazungu ndio watawala, sio watumwa. Pia nilikuwa nimesikia baadhi ya watu wakiwaita Kipolishi - kwetu sisi kila mzungu alikuwa mzungu. Mke wake alianza kupendezwa na kazi yangu baada ya kuona jezi niliyomtengenezea rafiki yangu Nayame ambaye alikuwa mhudumu pale pub. Nikavuka barabara, na Nayame akatokea.

"Halo!", alipiga kelele. Akuzungushia kitambaa cha kuoshea sahani mkonini mwake na kisha kupunga nacho. "Unaendeleaje?" aliuliza kwa utulivu zaidi huku nikimfikia.

"Sio sawa. Unajua shemeji yako, hataacha tabia zake mbaya. Hajajitokeza tangu Ijumaa."

"Siku tatu nzima? Anahitaji kubadilika! Kwa nini ni vigumu kwake?", aliuliza huku akitoa lile bunda mgongoni mwangu.

"Hata hivyo, twende ndani, Bibi Anielewicz anataka kukutana nawe." Ndani, Bibi Anielewicz alitabasamu sana tulipoingia kwenye chumba chenye mwanga hafifu. Nilifarijika, lakini kwa muda mfupi tu. Macho yake yakageuka ya huzuni ghafla, baridi kama kioo, yakitazama kuzidi yangu. Nilihamisha uzito wangu kutoka mguu mmoja hadi mwingine. Niligeuka hata kuvuta jezi ya pinki, lakini hakuacha. Nilitazama chumba kizima. Kulikuwa na picha za zamani, karibu picha za kuchora za watu wa zamani sana. Vitamba vingi vilining'inia kwenye meza, na alikuwa na keki zenye jamu katikati. Mishumaa iliyochomwa wakati wa mchana.

"Naomba unisamehe kwa kukutazama hivi. Lakini naona uwezo mkubwa, mkubwa ninapokutazama. Nyota kubwa sana. Lakini sehemu ya kwanza ya maisha yako sio rahisi sana. Unapaswa kuutayarisha moyo wako."

Bila shaka maisha hayakuwa rahisi.

"Ikiwa ungeweza kuwaza kitu unachotamani ukakitamka na unajua kitatimia, je ungefanya hivyo?", aliuliza. Bado ananitazama kwa macho yale ya kijivu.

Bila shaka ningefanya. Ingekuwa nini? Nilitaka kujua unasemaje kwa Kipolishi, laiti mume wangu angekufa. Lakini nikasema, "Natamani kuwa na nyumba nzuri kama zile za maeneo ya wazungu."

Alicheka. "Lazima uamini. Ulimwengu utakujibu, na kukupa kile unachohitaji. Fanya tu kutaka kwa kutamka."

Na hivyo nilifanya. Nilitamani kuwa huru dhidhi ya mume wangu.

Bibi Anielewicz aliendelea kuzungumza nami, "Kunywa chai yako, kisha unaweza kwenda. Nitatoa agizo lingine wiki ijayo."

Kwa kuziba masikio, nilimuuliza Nayame, "Wee! Mama yako ana shida gani?"

"Anaona rohoni," alikuwa akicheka, "Lazima uwe wa kipekee sana kwake kukuambia. Anawaambia wazungu wengine tu."

Sote tulicheka.

Msimamizi wake alikuwa akimkazia macho, ishara ya wazi kwamba alihitaji kurejea kazini.

"Nitakuona jioni nitakapoleta malipo yako." Tulikumbatiana, na nilihisi faraja na shukrani kwa ajili yake. Niliwazia ningefanya nini na pesa yangu mpya. Labda ningeweza kununua blanketi yangu mwenyewe baada ya yote. Na baadaye viatu vyangu mwenyewe. Chakula changu mwenyewe. Au ningeweza kumshirikisha Chizu.

Nikiwa njiani kurudi nyumbani, nilipita mkondo mwekundu wa hudhurungi na nikafumba macho yangu kuelekea kwenye milima yenye miteremko meusi. Safari hii nilitema mate chini, nikakanyaga mate, nikiwa nimedhamiria kutotazama nyuma.

Nilichukua njia ya mkato kupitia nyumba kwenye barabara ya kwanza ambayo iliipa mgongo wake na nyumba yetu. Angalau basi sikulazimika kwenda njia nzima ya barabara kisha kwenda juu na kuingia mtaani kwetu kufika nyumbani. Nolani aliyekuwa akiishi pale aliniona nikitembea katika njia tuliyoitengeneza kwa kutenganisha ua uliokuwa ukiweka mpaka kati ya nyumba zetu mbili.

"Ndugu!" aliita kwa ukali, kwa namna ambayo tunasemezana kawaida. Makabila yetu, Mambwe na Tumbuka, yalikuwa na lahaja za karibu. "Ndiyo Ndugu!" niliitikia huku nikisubiri aombe kitu ambacho siku zote alidai kuwa amesahau kukinunua.

Jana ilikuwa dawa ya meno na ilinibidi nikamunye baadhi kwenye karatasi. Nilikuwa nikifanya hivi kila mara, licha ya mume wangu kuwa mwendeshaji wa lori la kutupa tu, na wake ni boshi wa zamu nzima.

"Watu wamekufa, nakuambia!", jibu ambalo halikutarajiwa lilikuja. "Kufa wapi?", nilijibu.

"Inakuaje hujasikia? Je, humtafuti mume wako? Nasikia bado kuna watu wengi wamenaswa mgodini, twende tukaone kinachoendelea!", alipendekeza.

Kwa kusitasita, au labda kupuuza kichefuchefu kidogo nilichohisi, nilimwambia nitaenda naye baada ya kupika chakula cha mchana, ikiwa tu mume wangu atakuja.

*

KWenye saa 8 usiku tulijiunga na foleni inayoenda na kurudi kutoka kwa mtambo wa kuchimba madini hadi kwenye kiwanja. Kila barabara tuliypita kutoka sehemu ya kwanza hadi ya tatu ilikuwa na angalau nyumba moja yenye hema la mazishi au viti nje. Mwili wangu ulianza kuwa mwepesi.

Watoto wengine waliimba na kucheza: "Ma chain, Ma chain waya, waya ...". Lakini leo wimbo huo haukuwa na mlio wake wa furaha. Badala yake, wimbo ulikuwa wa polepole, wa chini zaidi, na watoto walitazama pembeni kila nilipojaribu kuwatabasamu. Hawakunirudishia tabasamu. Kwa watoto ambao walikuwa wametoka tu kupoteza baba katika ajali, kiunganishi kati yao na mgodi sasa ulikuwa umekatwa - umetoweka kabisa kama mviringo iliyovunjika wakati mmoja wao alipoacha mchezo.

Sikuwa tayari kwa tukio lililokutana na macho yangu baada ya kupita katikati ya vichaka vya watu waliokusanyika kwenye eneo la ajali. Shimo kubwa lenye pengo lilikwepo mahali lilipobomoka bwawa la maji na kutengeneza shimo la kuzama, na eneo lililo karibu nalo sasa lilikuwa limezingirwa na mkanda mwekundu na mweupe. Hofu na woga vilionekana wazi machoni pa familia na marafiki waliokuwa wametapakaa kwenye nyasi. Hewa ilikuwa nzito na uvundo wa kifo, pamoja na vilio vya ving'ora na familia. Wafanyakazi wa uokoaji kutoka migodi ya Nkana, Nchanga na

Mfulira waliingia na kutoka nje ya ngome ya uchimbaji madini, na kila walipoibuka, idadi iliyotangazwa ya maiti iliongezeka. Na hivyo pia ndivyo machela na gari za kubebea wagonjwa ambazo ziliondoka eneo la tukio kwa kasi ya juu huku ving'ora vyekundu vikivuma.

Mamake Bwalya (kutoka pembeni) alikuwa akirukaruka na kushuka tulipofanikiwa kumpata. Ilikuwa wazi kutokana na macho yake yaliyovimba, midomo mikavu na nywele zisizochanwa, kwamba alikuwa hajarudi nyumbani tangu alipotuacha saa tatu asubuhi. Bado alikuwa hana viatu, na kitenge chake kikiwa kinadondoka.

"Watu wa Mungu! Baba yake Bwalya hajapatikana!", alisema, akijaribu sana kuzuia machozi.

"Waokoaji wamekuwa wakifanya nini siku nzima? Nolani alifoka.

Mamake Bwalya akivuta makamasi ndani, "Walituambia kwamba wanajaribu sana kufika shimoni ambako wachimba migodi tisini wamenaswa na tope lililoziba lango."

"Lakini mtu atajuaje ikiwa mume wao bado yuko chini ya ardhi au la? Ninaweza kuangalia wapi, anti?" Hofu ilianza kunishika kwa mara ya kwanza. Je, mume wangu anaweza kuwa mmoja wa wanaume walionaswa? Ndio, kuna nyakati nyingi niliota juu ya ulimwengu huu bila yeye. Lakini sio hivi. Sio kwa sasa. Bado.

"Unaliona hilo jengo?" Alielekeza kwa utawala mkuu ambapo wachimbaji waliripoti kazini. "Ikiwa kitambulisho cha mume wako bado kinaning'inia ukutani, basi kuna uwezekano mkubwa kuwa yuko chini ya ardhi. Kila wakati waokoaji wanapokuja, hesabu ya vichwa inafanywa na vitambulisho vya waliokufa na waliojeruhiwa huondolewa ukutani.

Nikiwa bado natazama lile jengo nilipomuona Chizu akipitia vitambulisho. Nilimsogelea taratibu. Nilipofika pale nilitazama vidole vyake vikichunguza kwa makini. Alinitazama, na kuvuta kitambulisho cha mume wangu. Nilitaka kumuuliza kama ndugu yake alikuwepo pia, lakini hatukusema chochote.

Ghafa, kila mtu akasogea mbele kusikilizia. Sauti ya ngome iliyokuwa ikielekea juu ilituvuta sote kuelekea huko. Mama yake Bwalya aliacha kuongea kwa mbali, na sote tukatazama upande wa shimo la mgodi. Mwanaume mmoja mchafumchafu alikuwa wa kwanza kutoka nje ya ngome. Alikuwa ni baba yake Bwalya! Alichukua hatua chache mbele na kusimama, akiinua mikono yake kwanza, na kisha kichwa chake, akijisemea kitu. Aligeuka kana kwamba anarudi shimoni, kisha akageuka nyuma na kumuona mkewe kwa mara ya kwanza. Alisimama akiwa amelegea nyuma ya kizuizi, mikono juu ya mdomo wake, machozi yakitiririka mashavuni mwake.

"Ee Mungu wangu, Bana Bwalya, niko hai!", alijikaza mikono yake mwenyewe, akitingisha miguu na mikono kana kwamba ili kuhakikisha.

"Meno ya kifo ilinikosa sana!", alifinya kidole chake kidogo. "Ilitubidi kukimbia matope ambayo yalitufuata kwa karibu kwa nyuma, kujaza shimoni ...", aliishiwa na pumzi. Wahudumu wa afya walimchukua, kuelekea kwenye gari la wagonjwa lililokuwa wazi.

Sijui ni nini hasa kiliyafanya macho yangu yaelekee katika uelekeo wa miili iliyokuwa imelala chini. Lakini shati ya kijani ninayoitambua ilivutia macho yangu. Nilimtazama Chizu, lakini hakunitazama. Nikaanza kuisogelea huku mikono ikinitetemeka kwa nguvu, mwili ukiwaka moto na baridi. Nikiwa nimelala kifudufudi, nikiwa nimekunjamana na bila uhai, sikukosa alama ya pasi yangu kwenye sehemu ya chini ya kulia ya shati lake, kwa sababu nilipokea kipigo cha sauti juu yake. Chizu alikuwa amesimama mbele yangu, akiendelea kupekua

kumsaka kaka yake miongoni mwa miili hiyo. Alisimama wima, na macho yetu yalikutana, hatimaye. Hatia na hofu vilitiririka baina yetu kwa kiwango sawa. Maombolezo makubwa kutoka kwa familia za marehemu walioletwa juu hivi karibuni yalienea hewani, nami nikamtazama akijiunga. Kwangu mimi, wanaume wote wawili walikufa siku hiyo. Nilijaribu kutoa chozi, lakini hata nilivyo pepesa macho vipi, kuisugua, au kukandamiza macho yangu kiasi gani, sikuweza.

Sijafikiria maisha yangu ya utotoni wala kutamani kuwa nayo kwa muda mrefu, lakini kufikiria juu ya jambo hilo sasa kuanifanya nitambue kwamba huenda nilijipata kwenye Ukanda wa Shaba ili tu Maria apate maisha aliyokuwa nayo leo. Ninaibariki siku ambayo mama yangu alisisitiza kwamba abaki nami.

"Binti yangu! Nyumba yetu iko mbali na hapa", alisema, wakati wa akitembelea kutoka kijijini. "Ni wazi kuwa umevunjika moyo zaidi na ni mpweke kuliko unavyojionyesha." Silika yake ilizungumza, kwa maana sikuonekana kuwa nimeshuka moyo au mpweke.

Alikumbatia mikono, "Kwa kuwa huna nia ya kuolewa tena, niruhusu nikuache na Maria. Yeye ni kama mwanao kwako. Lazima uweke upendo huo mahali fulani." Ilinibidi kukubaliana kwamba kwa miaka kumi na mitano kati yetu, Maria akiwa mdogo wa familia yetu ya watu kumi, kwa kweli alikuwa sawa saw ana binti yangu tu.

Nilibahatika kuajiriwa kama mwalimu pale DOME, ambapo niliwafundisha wake za wachimba migodi kusuka. Ingawa sikuwa na mafunzo rasmi, Bibi Anielewicz, ambaye familia yake niliendelea kuitengenezea jezi, alinipendekeza kwa meneja wa mgodi, mmoja wa wasaidizi wake wa kawaida. Nolani alikuwa mwema wa kuongeza barua ya kumbukumbu ya wahusika kutoka kwa mumewe. Wake alikuwa mmoja wa wachache ambao hawakuwa kwenye zamu usiku huo mbaya.

Nilimsajili Maria kuwa mtegemezi wangu. Alisoma katika shule ya msingi ya mgodi ambapo alifaulu vyema, na kwenda Shule ya Sekondari ya Mpelembe, iliyotengewa wanafunzi bora kutoka shule zote za mgodi wa Copperbelt. Baada ya kuibuka mwanafunzi bora wa darasa la 12, Maria akawa mmoja wa watu waliofadhiliwa na ZCCM kwenda kusoma nchini Uingereza. Hakurudi tena Zambia kwa sababu alipendana na kuolewa na mume wa Uingereza.

Ni wakati wa kupanda ndege sasa, lakini nataka kununua riwaya moja zaidi, kula andazi moja zaidi. Wakati ni shida sana kusimama na kutembea. Na bado ni joto. Ninahisi uchovu. Kila nikisoma riwaya hizo za mapenzi, ni mimi na Chizu kwenye kurasa hizo tena. Ni njia yangu mwenyewe ya kuomboleza. Nawaza anaweza kuwa wapi sasa.

Mume wangu alipokufa, nilihisi kweli kwamba nimemuua kwa mawazo. Je, kama nisingefanya hivyo, angekuwa bado hapa? Maria alipoondoka, nilifikiri tendo moja jema lingeweza kukabiliana na baya. Lakini alipoondoka, moyo wangu ulianza kuanguka tena kwenye shimo lenye giza, na nikafikiri, labda, labda, katika Udada, ningepata aina fulani ya toba.

Nikifunga mkanda wa kiti changu na kutazama nje ya dirisha, nakumbuka ndege waliochanganyikiwa kutoka awali mchana. Lakini wakati huu ninawatazama wakiruka kwa mshale ulionyooka, wakiandika kitu vizuri hewani.

“Maria Mtakatifu, Mama wa Mungu, utuombee sisi wakosefu sasa na saa ya kufa kwetu.
Amina.”

**Kupitia kitu gizani
kunaweza kuwa
machafuko**

Sehemu ya Tamthilia kama kama njia ya kumbukumbu

Taarifa kutoka Zambia na Hungaria

Utangulizi

Waandishi wa michezo ya kuigiza na waigizaji wanalenga kuunda maonyesho ambayo yanavutia hadhira mbalimbali. Ili kuunda maonyesho hayo, ni muhimu kujionyesha kwa maonyesho katika mipangilio tofauti, kupitiliza kufungwa au kuzuwiwa kwa eneo la mtu. Katika tajriba yangu ya utayarishaji wa tamthilia, nimekuja kufahamu kwamba licha ya miktadha na maeneo tofauti ambayo watayarishaji wa sinema hufanyia kazi, wameunganishwa kupitia sanaa ya kusimulia hadithi. Licha ya mipaka ya kimuundo, kuta, na mapungufu yaliyopo, kuna ukaribu mwingi na upekee katika kile tunachounda: ukumbi wa michezo. Katika kuhusiana kwangu na watayarishaji wa sinema katika maeneo tofauti, iwe Lusaka au Harare, Vienna au Budapest, Austin au Atlanta, mtandaoni au ana kwa ana, kuna mengi ambayo huunganisha watayarishaji wa sinema, hamu na shauku ya kusimulia hadithi kupitia ukumbi wa maigizo. Wito wa kufafanua kazi ya wabunifu, ikiwa ni pamoja na waundaji wa ukumbi za sanaa, kwa hivyo, ni wito ambao ni kitovu cha kazi ya wabunifu. Ubunifu haukusudiwi kufungiwa isipokuwa kama ni lengo na sehemu yake ya ubunifu. "Theatre", kama eneo la uigizaji (kumbi ya uigizaji), na "theatre" kama uigizaji, sio tu kuwaleta wasanii na watazamaji pamoja, lakini ukumbi wa uigizaji pia ni lugha ambayo ina uwezo wa kuziba mapengo yaliyopo kati ya mazingira tofauti na kutukumbusha yetu. ukaribu.

Katika karatasi hii, ninashiriki tajriba wangu na uelewa wa ukaribu na ukaribu kupitia ukumbi wa michezo. Kwa kutumia mifano ya michezo miwili ya jukwaani kutoka Hungary na Zambia, Ninasema kuwa maigizo, yanayofafanuliwa katika karatasi hii kama "chochote kinachofanywa na wanadamu hai ambacho kinajumuisha lugha mbele ya hadhira ya moja kwa moja",⁴⁰ ni njia ya kumbukumbu na ni zana muhimu ya kutafsiri na kutafiti kumbukumbu. Tamthilia mbili zilizojadiliwa katika jarida hili, *Lenshina: The Bloody Truth [Lenshina: Ukweli Wenyewe]*, ubunifu wangu mwenyewe na *Ghetto Sheriff*, uundaji wa wasanii wa maigizo huko Budapest, Hungaria, zinatoa maarifa katika kufafanua tafsiri ya maonyesho ya maigizo na jinsi gani maigizo ni njia ya kumbukumbu inayotumika Afrika na Ulaya na mazingira mengine. Kama mtengenezaji wa maigizo anayetaka kutengeneza tamthilia za kumbukumbu, mimi huchukulia maigizo kuwa njia ya kumbukumbu wakati inatumiwa kuuliza na kuhoji kumbukumbu na kuwakumbusha watu vya kale. Zaidi ya hayo, michezo ya kuigiza inaweza kutumika kama rekodi za siku zijazo, na hivyo kusaidia jamii kukumbuka.

Karatasi hii inatumia wigo wa Stuart Spencer⁴¹ juu ya usimulizi wa hadithi kuelezea athari za maigizo kwa hadhira ambayo inahalalisha upekee wa maigizo katika kumbukumbu ya kuuliza na ya kuhoji. Spencer anadai kuwa ingawa filamu huibua hisia na mihemko papo kwa papo (mwitikio wa ndani), na nathari ni ya kutafakari na uchanganuzi, maigizo ya sanaa yanachanganya athari za filamu na nathari, na kuifanya kufaa kufikisha ujumbe kwa hadhira.

Katika sehemu inayofuata, nitaongelea dhana ya kuelewa na kujua kwa tajriba jinsi tamthilia zilivyo kwa kutumia mifano miwili ya tamthilia za jukwaani, *Lenshina: The Bloody Truth*, na *Ghetto Sheriff*. Kufuatia mjadala wa tamthilia hizo mbili, nitaleta wigo wa Spencer wa kusimulia hadithi na mahali pa maigizo kabla ya kuhitimisha.

40 Stuart Spencer, *The Playwright's Guidebook: An Insightful Primer on the Art of Dramatic Writing*, Tole la kwanza (New York: Farrar, Straus and Giroux, 2002).

41 Spencer Stuart is a mwandishi wa maigizo na vitabu. <https://www.sarahlawrence.edu/faculty/spencer-stuart.html>

Uzoefu na uelewa kupitia maigizo

Tamthilia hizo mbili, *Lenshina: The Bloody Truth* na *Ghetto Sheriff*, ni tamthilia ambazo nimepitia na kuona zinafaa kutumika katika mjadala huu. Kama mwandishi wa tamthilia, ninafahamu kila mara kwamba uigizaji sio tu dhana inayoishia jukwaani au katika mchezo wa kuigiza, bali unaenea katika maisha ya kila siku ya watu. Ufahamu huu hunisaidia kujifunza kutoka kwa shughuli za kila siku ambazo watu wanaweza wasivione kama vitendo vya utendakazi. Shughuli hizo za kila siku zinaweza kujumuisha jinsi mtu anavyotembea, jinsi wanasiasa wanavyozungumza na wapiga kura, na jinsi mwanamume wa Zambia anavyofanya mbele ya wakwe zake. Mojawapo ya mistari maarufu zaidi ya Shakespeare ni "Dunia yote ni jukwaa, Na wanaume na wanawake wote ni wachezaji tu" kutoka katika mchezo wa kuigiza, *As you like*.⁴² Kama ilivyo kwamba ni mstari "tu" katika mchezo wa kuigiza, una maana kuelewa kinachoendelea karibu nasi. Kauli hiyo ni ukumbusho wa tabia ya utendaji wa kila mara ya wanadamu. Iwe katika mchezo wa kuigiza au la, kuna kiwango cha utendaji katika kile ambacho wanadamu hufanya, na kama ilivyobainishwa na Shakespeare, sisi sote ni wachezaji kwa maisha yetu yote. Kuwa jukwaani au katika mchezo wa kuigiza, ni upanuzi wa hali hii ya utendaji ya jamii, ambayo inahalalisha hoja kwamba tunaweza kujifunza mengi kutokana na maonyesho ya tamthilia. Ninaanza mjadala na tamthilia ambayo niliandika na kuigiza, *Lenshina: The Bloody Truth*.

Lenshina: Ukweli Wenyewe

Kwa kuwa historia ni njia ya kukumbuka, maigizo ya kihistoria ni njia ya kukumbuka ya kale na, hivyo basi, sehemu ya kumbukumbu.⁴³ Tamthilia: ya *Lenshina: Ukweli Wenyewe* imechezwa mara tatu nchini Zambia. Toleo la kwanza la tamthilia hiyo, iliyochezwa mnamo Septemba 27 2016, lilipewa jina *Lenshina: The Uprising [Lenshina: Uasi]*. mwaka 2017, mchezo huo ulibadilishwa jina na kuwa *Lenshina: The Bloody Truth*, kwasababu "The Uprising" kwa njia isiyo ya moja kwa moja iliashiria kwamba Kanisa la Lumpa lilikuwa limeinuka dhidi ya serikali na, hivyo basi, "lilistahili" kile kilichowapata.

42 William Shakespeare, *As You Like It*, ed. Barbara Mowat na Paul Werstine (New York, N.Y: Washington Square Press, 1997), 83.

43 A. Erll, *Memory in Culture* (Springer, 2016).

Matumizi ya neno "Uasi" yanawiana na kumbukumbu ya kitaasisi ya mzozo. Ukiachana na mabadiliko ya jina lake, maigizo hayo yaliongeza urefu wake kwa dakika ishirini na kutoa msingi zaidi dhidi ya mzozo. Tamthilia inajaribu kueleza hadithi ya mzozo kati ya Kanisa la Lumpa la asili la Kiafrika na serikali ya kikoloni inayofanya kazi pamoja na chama cha wazalendo, United National Independence Party, kabla ya uhuru wa Zambia mnamo 1964. Mzozo huo unaaminika kusababisha vifo vya zaidi ya watu 1,000, huku wengine wengi wakilazimika kuyahama makazi yao.⁴⁴

Bado kuna tafsiri tofauti za kile ambacho kanisa la Lumpa lilisimamia na nini kilisababisha vifo vya watu wengi kutokana na migogoro hiyo. Kuna historia iliyoanzishwa kufuatia tume ya uchunguzi kubaini kilichosababisha mzozo huo, ambayo inadai kuwa mzozo huo uliibuka kutokana na hitaji la serikali kukomesha uasi dhidi ya mamlaka ambao unaweza kuanzishwa mwanzoni mwa miaka ya 1950. Tafsiri ya mzozo huu na kumbukumbu baada ya 1991 iliibuka ambayo inaona machafuko ya Lumpa ya 1964 kama mauaji zaidi kuliko uasi dhidi ya mamlaka.⁴⁵ Ufafanuzi huu wa baada ya 1991 uliibuka baada ya utawala mpya wenye

mwelekeo wa uliberali mamboleo kuingia madarakani, washiriki waliohamishwa wa Kanisa la Lumpa walianza kurudi Zambia, na kupata habari kwa uwazi zaidi na uhuru wa kujieleza ukatokea. Walakini, simulizi ya zamani ya kanisa shupavu la Lumpa inaendelea kama kumbukumbu ya pamoja.⁴⁶ Mchezo wa kuigiza, *Lenshina: The Bloody Truth*, ulitumia ukumbi wa michezo kuunda majadiliano na mjadala, na kutilia shaka kumbukumbu hii ya pamoja. Tamthilia inajaribu kuunda upya kumbukumbu ya misukosuko ya Lumpa ya 1964. Ukiachana na kutumia maigizo kuunda upya ya kale, inaweza kutumika kusanidi upya matukio ya sasa ili kuunda kumbukumbu zinazoelekezwa kwa siku zijazo. Kwa hiyo, uhitaji wa kujenga upya kumbukumbu hauishii tu katika kuwakumbusha watu juu ya mambo yaliyopita bali pia unahusisha uhitaji wa kutafuta wakati ujao tofauti, unaotegemea muktadha na uhitaji wa kutekeleza jambo linalopaswa kufanywa.

44 David M. Gordon, "Rebellion Or Massacre? The UNIP-Lumpa Conflict Revisited," in *One Zambia, Many Histories* (Brill, 2008), 45-76.

45 Gordon. Rebellion or Massacre?

46 Suzyika Nyimbili, "Lenshina: The Bloody Truth" (Hub Theatre Zambia, 2016).

Tamthilia ya, *Lenshina: The Bloody Truth*, hutumia maigizo kuangazia njia tofauti watu hukumbuka mzozo na kwa nini unakumbukwa hivyo. Kama sehemu ya maigizo ya kihistoria na kumbukumbu, inahusisha akaunti ya kihistoria iliyoanzishwa na maoni ya baada ya 1991 ambayo yanapinga mtazamo uliyoanzishwa ya kihistoria ya mzozo. Lengo ni kuruhusu watazamaji kupokea hoja kutoka pande zote mbili ili kupima kumbukumbu zao wenyewe juu ya kile kilichosababisha vifo vya watu wakati wa kile kinachoitwa "machafuko ya Lumpa".

Kwa kuwa kumbukumbu, kama dhana, inaweza kurejelea jinsi kitu kinakumbukwa, maigizo yanaweza kuwa njia ya kukumbuka.⁴⁷ Kama watu binafsi, jumuiya na jamii zinakumbuka, kile kinachosambazwa kuhusu siku za nyuma si unukuzi wa uaminifu wa siku hizo zilizopita bali huchukua mfumo wa usomaji na ufasiri unaoendelea.⁴⁸ Kama matokeo, maigizo huweza kuwa zana ambayo inaweza kutumika kutafsiri kumbukumbu. *Lenshina: The Bloody Truth* inahoji masimulizi yaliyopo kuhusu swali la washiriki wa kanisa la Lumpa walikuwa nani, na jinsi walivyoishi. Tamthilia inajaribu kuleta taswira katika picha iliyokandamizwa na, kwa hivyo, inajaribu kuunda kumbukumbu mpya kwa kuhoji kumbukumbu ya kitaasisi.

Kwa kuwa historia, kama kumbukumbu, haiwezi kuchukuliwa kama shughuli zisizo na hatia za kutengeneza kumbukumbu za zamani, inahitaji tafsiri. Zaidi ya hayo, sio tu kwamba historia hupitia tafsiri, lakini pia hupitia uteuzi na hata upotoshaji.⁴⁹ Kesi ya fujo za Lumpa ina upotoshaji uliopo hadi sasa, na maigizo na uigizaji unaweza kuchukua jukumu la kuhoji masimulizi yaliyopo kwa kushiriki sauti za wale ambao hawajawakilishwa sana au kusikilizwa. Sambamba na hoja ya Burke kwamba utengenezaji wa kumbukumbu hupitia tafsiri, uteuzi, na upotoshaji, Carlson⁵⁰ anasema kuwa kumbukumbu ya kitamaduni, kama kumbukumbu ya watu binafsi, pia inaweza kurekebisha na kubadilishwa kila wakati kumbukumbu inapokumbukwa katika hali na mazingira mapya.

47 Yvette Hutchison, *South African Performance and Archives of Memory* (Manchester University Press, 2013).

48 Patrizia Violi, *Landscapes of Memory: Trauma, Space, History* (Peter Lang, 2017).

49 Peter Burke, History as Social Memory, in *Memory: History, Culture, and the Mind* (Oxford: B. Blackwell, 1989), 97-113.

50 Marvin Carlson, *The Haunted Stage: The Theatre as Memory Machine* (University of Michigan Press, 2003).

Ghetto Sheriff

Nilitazama mchezo wa Ghetto Sheriff mjini Budapest, Hungaria mwaka 2019. Mchezo huo ulikuwa wa dakika themanini na ulionyeshwa gizani kabisa. Wakati wowote ninaposimulia tukio hili, ninaangazia kwamba “sikutazama” tamthilia, bali niliipitia ki tajriba. Mchezo mzima ulichezwa katika giza totoro. Tovuti ambayo tamthilia hiyo ilitangazwa iliweka swali na jibu: “Tunawezaje kuzungumza kuhusu msiba mkubwa zaidi wa karne ya 20, Holocaust (Maangamizi Makubwa ya Kiyahudi)? Kwa mujibu wa mkurugenzi mashuhuri, János Mohácsi na wanafunzi wake wa zamani, tunaweza kufanya hivyo kwa msaada wa vicheshi na nyimbo za Kiyahudi, hati za miaka ya '30 na'40, na kwa kuzisoma kwa kurudia- katika giza kuu.”⁵¹ Maelezo haya yanampa msomaji taswira ya tamthilia inahusu nini, na vyombo mbalimbali vya habari vilivyotumika katika uundaji wa tamthilia hii ikiwemo giza.

Maandishi yaliyotumiwa katika mchezo huo yalitegemea kumbukumbu za kibinafsi, ambazo zilichaguliwa na mkurugenzi János Mohácsi na waigizaji. Ili kuweka pamoja mchezo huu, maandishi kutoka kwa filamu ya *Shoah* ya Claude Lanzmann na vyanzo vingine kama vile "tafiti, ushuhuda wa waathirika, kazi za fasihi, maelezo ya shajara, vyanzo vya kihistoria, ripoti rasmi na mikusanyo ya kibinafsi ili kuamsha kipindi cha kihistoria na hisia ya wakati huo”⁵² zilitumika. Mifano hii ya vyanzo ni aina za vyombo vya habari vya kumbukumbu vinavyotumika kuunda maigizo. Kwa kuwa igizo limeundwa kwa uigizaji wa maonyesho, tamthilia hiyo inajitokeza kama kiumbe huru na inakuwa chombo cha kumbukumbu.

Ukiachana na vyombo vya habari tofauti vilivyotumiwa katika *Ghetto Sheriff*, kama vile muziki na kazi ya maandishi, giza tupu lilitumika kama sehemu muhimu ya uwasilishaji wa mchezo huo. Swali linabaki kuwa ni ujumbe gani unaopitishwa wakati igizo linapoonyeshwa kwenye giza kuu wakati wa kuzungumzia Maangamizi Makubwa ya Kiyahudi. Maigizo gizani huweza kumaanisha giza na huzuni ya Maangamizi ya Wayahudi. Kuhusiana na hili, njia iliyotumiwa, giza, inaweza kuwa sehemu ya ujumbe, ambayo inapatana na "njia ni ujumbe"⁵³ ya Marshall McLuhan.

51 Örkény Színház, “Ghetto Sheriff,” Örkény Színház, ilitumika December 14 2019, <https://www.orkenyszinhaz.hu/en/2012-09-17-12-53-31/repertoire?view=szinlap&id=1674>.

52 Örkény Színház.

53 Marshall McLuhan, *Understanding Media: The Extensions of Man* (McGraw-Hill, 1964).

Mtunzi alichagua maigizo kufanyika gizani kwa sababu fulani. Giza lenyewe ni ujumbe au sehemu ya ujumbe wa jumla wa tamthilia. Inaweza kusemwa kuwa giza katika *Ghetto Sheriff* lilikusudiwa kuonyesha miaka ya giza ya Holocaust. Wakati wa kifo, maumivu, na huzuni. Zaidi ya hayo, dakika themanini za giza na kusikilizwa kwa mijadala kuhusu Mauaji ya Wayahudi hutumiwa katika tamthilia kama njia ya kuwafanya watazamaji kuzingatia zaidi kile wanachosikia na si kile wanachokiona jukwaani. Washiriki wa hadhira huunda picha zao wenyewe gizani, tofauti na michezo au filamu zinazotoa taswira kwa hadhira. Badala ya kukazia upekee wa waigizaji na kustahili kwao kupigiwa makofi, giza hilo huwasaidia wasikilizaji kuzingatia zaidi jambo linalojadiliwa. Hii haimaanishi kuwa waigizaji hawakuwa wa kipekee, hata hivyo, mada ya maigizo na mwelekeo wa muundaji ulizingatia zaidi ujumbe wa mchezo huo, na kuwaacha kila mtu "gizani".

Kupitia kitu gizani kunaweza kuwa mtafaruku. Wakati fulani nilikula gizani kabisa kwenye mgahawa na baadhi ya wale waliokula chakula waliondoka kwa sababu ya mtafaruku uliotokea. Licha ya mtafaruku wa mgahawa ule, kelele, na kutojua ni nini kwenye sahani yangu na glasi yangu ya maji iko wapi, nilikuwa na mazungumzo mazuri na mgeni niliyeketi karibu naye. Kwa mkakati sahihi, tajriba wa gizani unaweza kuwa wa kimanufaa. Kinyume na fujo katika kesi ya chakula cha jioni katika giza, mazingira ya maigizo katika

Ghetto Sheriff ilisaidia watazamaji kuzingatia. Hatukuhitaji kufanya mengi, isipokuwa kukaa na kusikiliza. Kama mshiriki wa hadhira, nilipitia tamthilia kama mtu binafsi bila kuzingatia sana tajriba ya pamoja. Ingawa ningeweza kufahamu hisia za washiriki wenzangu katika ukumbi wa maigizo wakati wa onyesho, tajriba wa pamoja zaidi ulikuja baada ya maigizo tulipotoka. Vinginevyo, tulikaa chini na kufuata maonyesho popote sauti za waigizaji zilitoka. Nimetazama sehemu nzuri ya michezo ya jukwaani. Kwa kushangaza, moja ya tamthilia za kukumbukwa zaidi ni moja ambayo sikuwahi "kutazama" *Ghetto Sheriff*. Baada ya maigizo, nilikuwa na mazungumzo na mmoja wa waigizaji, ili kujifunza zaidi kuhusu uzoefu wao. Hili lilinipa ufahamu zaidi katika mchakato wao wa kutengeneza maigizo na ilikuwa ukumbusho mwingine wa asili isiyo na mipaka ya kazi tunayofanya: utengenezaji wa maigizo. Baada ya kuzitazama tamthilia hizo mbili kwa kujitegemea, sasa nitaleta wigo wa Spencer juu ya usimulizi wa hadithi huku nikijadili tamthilia hizo mbili kwa kuzingatia maigizo na kumbukumbu.

Maigizo, kumbukumbu na wigo wa kusimulia hadithi wa Spencer

Iwe inatumbuizwa ndani ya ukumbi au imetengenezwa katika nafasi ya wazi, kwa maandishi au bila, huko Budapest au Lusaka, uharka wa maigizo kuhusiana na jinsi inavyoathiri hadhira hufanya iwe muhimu kwa majadiliano yetu juu ya maigizo kama njia bora ya kumbukumbu. Katika kuandika kuhusu maigizo, Carlson anadai kwamba maigizo ni hifadhi ya kumbukumbu ya kitamaduni ambayo huipa jamii "rekodi zinazoonekana zaidi za majaribio yake ya kuelewa shughuli zake."⁵⁴ Kwa mujibu wa madai ya Carlson, kutazama na kujihusisha na michezo ya kuigiza kunaweza kuwa njia ya kujifunza zaidi kuhusu jamii, hofu zake, changamoto, na matarajio yake miongoni mwa mambo mengine. Mchakato huu hauzuiliwi na uigizaji pekee, mchakato wa kuandika, mazoezi, utangazaji, na majadiliano baada ya igizo ni sehemu ya mchakato mkubwa wa uchezaji na uzoefu. Kwa baadhi ya michezo, kama vile *Lenshina: The Bloody Truth* na *Ghetto Sheriff*, lengo si kukumbuka tu bali pia kuzungumza na wakati wa sasa. Tamthilia kama hizo pia zina athari kwa siku zijazo kwa sababu zinaangazia makosa ya zamani kwa matumaini kwamba makosa kama hayo yataepukwa katika siku zijazo.

Katika kutengeneza kazi ya maigizo, haswa kazi ya tamthilia isiyo ya kubuni, muda mwingi unachukuliwa kutazama vyombo vya habari tofauti. Kazi iliyoandikwa, video, picha, na kadhalika husaidia kuunda hadithi na kuhakikisha kuwa masimulizi sahihi yanakadiriwa. Katika onyesho lenyewe, ukiachana na kuona waigizaji jukwaani, vyombo vya taarifa tofauti kama vile video, mwangaza, sauti na muundo wa seti vinaweza kutumika kufikisha ujumbe. Katika swala la *Ghetto Sheriff*, mwandishi anatumia giza kama chombo cha taarifa. Mbinu mbalimbali zinazotumiwa kuwasilisha ujumbe husaidia hadhira kufahamu ujumbe uliokusudiwa, ingawa wanaweza pia kuwa na tafsiri yao wenyewe. Jinsi jukwaa au nafasi ya maigizo inavyoonekana huleta taswira ya kile ambacho tamthilia inahusu na hadhira lengwa.⁵⁵

⁵⁴ Carlson, *The Haunted Stage*.

⁵⁵ Nigel Llewellyn, "Honour in Life, Death and in the Memory: Funeral Monuments in Early Modern England," *Transactions of the Royal Historical Society* 6 (1996): 179–200, <https://doi.org/10.2307/3679235>.

Ujumbe wa michezo hii yote ya jukwaani ni muhimu; hata hivyo, kamwe sio ujumbe wote, kwani watazamaji wanaweza kutafsiri ujumbe wa tamthilia kwa njia tofauti kulingana na kile kinachotokea jukwaani kwa nyakati tofauti.

Kama inavyoonyeshwa na Spencer, sio tu kwamba maigizo yana uwezo mkubwa wa kuona ambayo ina athari ya haraka kwa watazamaji, pia ina athari ya nathari; kutafakari na uchambuzi, mambo ambayo ni ya kibinafsi.⁵⁶ Maigizo yanaweza kutofautishwa na aina nyingine za sanaa kwa

sababu huathiri hadhira kihisia, kimaadili, na kiakili kwa njia ya moja kwa moja.⁵⁷ Hapa chini kuna toleo lililorekebisha la taswira ya Spencer ya jinsi maigizo yanavyofanya kazi ikilinganishwa na filamu na nathari.

FILAMU ► MAIGIZO ◀ NATHARI

Mara moja	Mara moja	Kutafakari
Shairi la Sauti	Kutafakari	Uchambuzi
	Shairi la Sauti	
	Uchambuzi	

Figure 1 – Ulinganisho wa Spencer wa maigizo kwa filamu na nathari; Imechukuliwa kutoka kwa Spencer, 2002.⁵⁸

Ingawa *Ghetto Sheriff* haikuwa na taswira yoyote kwa sehemu kubwa, ilikuwa na athari ya haraka na ya shairi la sauti. Kama mshiriki wa hadhira, iliniruhusu kuwa sehemu ya kumbukumbu ambayo sikuwahi kuwa nayo. Kuruhusu washiriki wa hadhira kuwa sehemu ya kumbukumbu ambayo hawakuwahi kushuhudia pia inatumika katika *Lenshina: The Bloody Truth*. Tofauti ni kwamba kesi ya Kanisa la Lumpa katika *Lenshina: The Bloody Truth* haina masimulizi yaliyokubaliwa na bado yana utata. Bado kuna kutokubaliana mkubwa, kama inavyoonekana kutoka kwa nakala ya gazeti ikitoa maoni juu ya tamthilia hiyo:

56 Spencer, *The Playwright's Guidebook*.

57 Gene A. Plunka, *Holocaust Drama: The Theater of Atrocity*, Cambridge Studies in Modern Theatre (Cambridge, U.K. ; New York: Cambridge University Press, 2009).

58 Spencer, *The Playwright's Guidebook*. p.10.

Mchezo wa mtu mwenye utata kama vile *Lenshina* (jina asilia kuwa Regina) daima utagawanya maoni ya umma, na mwisho wa onyesho siku ya Ijumaa, ungeweza kusikia baadhi ya watazamaji wakitoa maoni makali kwenye ukumbi kwa kile walichofikiri ni upotoshaji fulani katika mchezo. Mwandishi na mkurugenzi lazima walitarajia hii; asili ya somo ilikuwa daima kwenda kuvutia mtazamo mwingine.⁵⁹

Lengo kwa *Lenshina: The Bloody Truth* lilikua, kwa hiyo, sio kuchukua upande wowote, badala yake, kuruhusu wasikilizaji kuwa na uzoefu wa mabishano tofauti, na kuhoji kile ambacho siku zote wamekuwa wakijua kama msimamo sahihi juu ya kile kilichotokea na Kanisa la Lumpa.

Tamthilia inapochezwa au kuigizwa, mwandishi wa tamthilia, mwongozaji, na waigizaji sio pekee wanaosimamia ukalimani. Hadhira ina jukumu katika ukalimani, kuona kama maigizo ni ya moja kwa moja, jambo ambalo huruhusu hadhira kutafakari na kuchambua mambo katika usasa. Hakuna sauti inayodhibiti simulizi, bali kuna njia tofauti za kutazama mambo.⁶⁰ Katika kesi ya *Ghetto Sheriff*, matumizi ya giza yalipunguza zaidi nguvu ya uweza wa taswira, kwa sababu watazamaji hutumia mawazo yao zaidi. Ingawa nadharia za uigizaji zina mwelekeo wa kuangalia utendakazi wa kumbukumbu kama uigizaji wa maisha halisi, kama vile njia za kufanya mambo kila siku na kutochukua muundo wa kumbukumbu katika mchezo wa kuigiza, ninabisha kuwa maigizo ni njia nzuri ya kuwezesha uwakilishi wa watu katika utendaji, na

kuwafanya wahoji njia zao za utendaji zinazotarajiwa katika jamii.⁶¹ Kwa utendaji katika jamii, Ninarejelea mifumo ya maisha ya kila siku. Ikiwa watu wanaweza kuhoji njia zao zinazotarajiwa za utendaji wao wenyewe, na ule wa jamii, wanaweza kuhoji kumbukumbu pia.

Maigizo yanajitokeza katika kutoa tafsiri mpya kwa sababu yanaweza kutumia vyombo vya taarifa tofauti kutafsiri yaliyopita huku maandishi yakiwa ndio hatua ya kwanza ya kufasiri. Mtunzi wa tamthilia anapomaliza hati na mazoezi kuanza, mazoezi huunganishwa na tafsiri.

59 Kelvin Kachingwe, "Two Historical Plays in Town," Newspaper, *Zambia Daily Mail* (blog), Aprili 7, 2018, <http://www.daily-mail.co.zm/two-historical-plays-in-town/>.

60 Spencer, *The Playwright's Guidebook*.

61 Gearoid Millar, "Performative Memory and Re-Victimization: Truth-Telling and Provocation in Sierra Leone," *Memory Studies* 8, no. 2 (April 1, 2015): 242-54, <https://doi.org/10.1177/1750698013519123>.

Ingawa ni muhimu sana katika maigizo, hati iko wazi kwa mabadiliko na tafsiri ya waigizaji na wakurugenzi, hata hivyo, ridhaa ya mwandishi wa tamthilia inahitajika. Mchakato wa mazoezi huwapa waigizaji na mkurugenzi fursa ya kuunda kazi ambayo itaweza kutoa changamoto kwa walengwa ili wanapokuwa nje ya ukumbi wa michezo au nafasi ya uigizaji, wangukuwa na uzoefu unaowaruhusu kupinga mitazamo yao. Mchakato wa mazoezi pia hubadilisha mitazamo ya watendaji na mkurugenzi. Katika kazi yangu kama mtunzi wa maigizo, imenibidi kubadili mwelekeo wa mchezo mara kadhaa kufuatia mijadala na maoni yaliyoshirikiwa wakati wa mchakato wa mazoezi.

Kwa upande wa mchezo wa kuigiza wa *Lenshina* na kanisa la Lumpa, mabishano hayako tu kuhusu jinsi wafuasi wa Kanisa la Lumpa wanavyotambulishwa, lakini pia kuhusu ukweli kwamba zaidi ya watu 1000 walikufa katika mzozo uliotokea mnamo 1964. Bado kuna maelezo mawili yanayofanana ya kile kilichosababisha fujo. Kwa kesi ya *Ghetto Sherriff*, igizo hilo halipingi simulizi lililopo tayari la mauaji ya Holocaust, bali inaiambia kutoka mitazamo tofauti kwa kutumia uzoefu wa waathirika na njia tofauti kabisa: maigizo katika giza totoro. Ingawa inaweza kuwa vigumu kuzungumzia, maigizo, gizani, hutengeneza mazingira ambapo kipindi cha giza katika historia kinaweza kujadiliwa na kukumbukwa. Moja ya utani katika *Ghetto Sherriff* ulikua, "Watoto wa Kiyahudi wanachezaje kombolela? Ndani kupitia mlango, nje kupitia bomba la moshi."

Kwa hali ya "kutokujali" jinsi utani unaweza kusikika, ni ukumbusho kamili wa Mauaji ya Wayahudi. Zaidi ya hayo, inaonyesha jinsi ucheshi unavyoweza kutumiwa kuangazia kumbukumbu za giza. Ucheshi ulitumiwa katika tamthilia zote mbili, na kulikuwa na matukio ambapo watazamaji walikuwa wakicheka, hata hivyo kumbukumbu zilizomo ndani ya tamthilia hizo mbili hazikukusudiwa kuchekesha. Ingawa hakuna dalili wazi kwamba tamthilia hizi mbili zilisaidia jamii kukumbuka au kuhoji, zaidi ya wale waliotazama tamthilia hizo, tajriba ya kuwa sehemu ya tamthilia hizo inaruhusu ukumbusho wa pamoja.⁶²

62 Tanveer Ajsi, "Footprints without Feet: Theatre as Recourse to Collective Memory in Kashmir," *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance* 28, no. 3 (July 3, 2023): 414-27, <https://doi.org/10.1080/13569783.2023.2230150>.

Hitimisho

Maigizo hayo mawili, *Lenshina: The Bloody Truth* na *Ghetto Sherriff*, ingawa zimedhamiriwa katika maeneo mawili tofauti, Zambia, na Hungaria mtawalia, huzungumza lugha ya maigizo na usimulizi wa hadithi ambayo watayarishaji wa maigizo na hadhira katika nafasi na mazingira tofauti wanaweza kujitambulisha nayo. Waundaji wa tamthilia hizi mbili za kumbukumbu hutumia maigizo kama njia ya kumbukumbu kwa kuzungumza na mada zinazovutia kumbukumbu. Tamthilia huchanganya vyombo vya taarifa tofauti kuunda chombo kimoja cha taarifa (mchezo) ili kuvutia kumbukumbu na vile vile kuuzlia kumbukumbu, kama ilivyo kwa *Lenshina: The*

Uprising. Hii inaonyesha mfanano katika jinsi michezo ya kuigiza inavyoundwa. Katika hali zote mbili, chombo cha taarifa, ambayo ni tamthilia, haikusudiwi kuwa ujumbe, maudhui ya tamthilia, ingawa yana tajriba tofauti, ndiyo ujumbe wenyewe. Kwa hivyo dhana hizo zinaweza kutumika katika miktadha ya Kiafrika (Zambia) na Ulaya (Hungaria). Ni ukumbusho wa ukaribu na ukaribiaji wa wasanii, watazamaji, na hadithi zenyewe, licha ya tofauti zetu zinazoonekana kwa sababu ya umbali, eneo, mipaka, na mipangilio mingine inayotutenganisha.

Kufanana katika dhana za uigizaji na ujumbe wa jumla wa tamthilia kunaweza kuwa mahali pa kuingilia kwa ushirikiano katika kuunda kazi za maonyesho zinazokusudiwa kufafanua mitazamo yetu ya ulimwengu. Baada ya tajriba za zote mbili *Lenshina: The Bloody Truth* na *Ghetto Sherriff*, hitimisho langu ni kwamba dhana katika tamthilia zote mbili za kumbukumbu zinaweza kushirikiwa katika miktadha hiyo miwili kwani zinazungumza kuhusu mada zinazofanana za ukandamizaji na kiwewe.

BIBLIOGRAFIA

Ajsi, Tanveer. Footprints without Feet: Theatre as Recourse to Collective Memory in Kashmir. *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance* 28, no. 3 (Julai 3, 2023): 414–27.

Burke, Peter. History as Social Memory. In *Memory: History, Culture, and the Mind*, 97–113. Oxford: B. Blackwell, 1989.

Carlson, Marvin. *The Haunted Stage: The Theatre as Memory Machine*. University of Michigan Press, 2003.

Erll, A. *Memory in Culture*. Springer, 2016.

Gordon, David M. Rebellion Or Massacre? The UNIP-Lumpa Conflict Revisited. In *One Zambia, Many Histories*, 45–76. Brill, 2008.

Hutchison, Yvette. *South African Performance and Archives of Memory*. Manchester University Press, 2013.

Kachingwe, Kelvin. Michezo miwili ya Kihistoria Mjini. Gazeti. *Zambia Daily Mail* (blogu), Aprili 7, 2018. <http://www.daily-mail.co.zm/two-historical-plays-in-town/>.

Llewellyn, Nigel. Honour in Life, Death and in the Memory: Funeral Monuments in Early Modern England. *Transactions of the Royal Historical Society* 6 (1996): 179–200.

McLuhan, Marshall. *Understanding Media: The Extensions of Man*. McGraw-Hill, 1964.

Nyimbili, Suzyika. *Lenshina: The Bloody Truth*. Hub Theatre Zambia, 2016.

Örkény Színház. *Ghetto Sheriff*. Örkény Színház. Iltumika Desemba 14, 2019. <https://www.orkenyszinhaz.hu/en/2012-09-17-12-53-31/repertoire?view=szinlap&id=1674>.

Plunka, Gene A. *Holocaust Drama: The Theater of Atrocity*. Cambridge Studies in Modern Theatre. Cambridge, UK ; New York: Cambridge University Press, 2009.

Shakespeare, William. *As You Like It*. Edited by Barbara Mowat and Paul Werstine. New York, N.Y.: Washington Square Press, 1997.

Spencer, Stuart. *The Playwright's Guidebook: An Insightful Primer on the Art of Dramatic Writing*. First Edition. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2002.

Violi, Patrizia. *Landscapes of Memory: Trauma, Space, History*. Peter Lang, 2017.

Roho ya kusimulia hadithi na
sitiari na umuhimu wa lugha

KLARA WOJTKOWSKA

Jinsi Nilivyojifunza Kuomba

kumbukumbu ya kubuni

Tofauti na ndugu zangu wanne, mimi nilizaliwa nikiwa mhamiaji, wa ajabu. Nilizaliwa kati ya nchi, katika utoto wa adui za watu wangu, badala ya kimbilio lao. Nilizaliwa kati ya Wajerumani, ambao wakati fulani walijaribu kuwaangamiza babu na bibi yangu Wapolishi. Niliishi huko kwa wiki mbili tu, nikiwa nimepagawa kati ya upendo na woga wa wazazi wangu, nikilala na kunyonya na kustahimili mikazo ya familia yangu ya Poland, kabla sijavushwa mpaka mwingine katika mapumziko ya baridi na giza ya sanduku la kadibodi. Bila ufahamu, hoi, Nikiwa nimefungashwa, nilipelekwa nchi nyingine isiyo yangu. Marekani. Nilizaliwa raia wa Poland, kwa wazazi wa Kipoland, lakini, tangu mwanzo, inaonekana, sikuwa na sehemu ya kupaita nyumbani.

Wahamiaji huzungumza lugha ya moja. Tunasoma ishara, hucusanya lugha nyingi, huhisi mazingira kwa hisia ya sita, bila kujitahidi kutoshea, hapana, lakini kutembea kwa kamba hiyo ya kuwa wewe mwenyewe na kuwa mtu. Kuwa wewe mwenyewe - mgeni. Kuwa mtu mpya – kutambulika vya kutosha kwa mazingira yako ili kukupa hadhi ya kibinadamu unayohitaji kuishi.

Sisi wahamiaji huja kwa maumbo na ukubwa wote, kweli, lakini hatufikiri kuwa tuko nyumbani. Kwamba mahali tulipo kimwili ni mali yetu. Sisi kamwe hatuchukulii nyumbani kwa urahisi. Badala yake, sisi daima tunapatafuta, katika tajriba mfupi, katika ladha, katika harufu, katika lugha ya kuzaliwa kwetu. Tunajua kwamba nyumbani ni jambo lisilowezekana, na hii inaweza kutufanya tuwe na mshangao kidogo. Zaidi ya hayo, vyombo vya habari na uhamiaji husababisha aina fulani ya dhana ya hofu, hasa wakati idadi ya wahamiaji inaimarishwa na vita au njaa. Lakini tunapokuwa vizuri na kujisikia nyumbani, wakati dhana ya hofu haitafuni ndoto zetu za wasiwasi, basi sisi ni watu wazi na rafiki Zaidi hautawahi kupata. Tuna jicho na sikio maalum kwa ajili ya kukaribisha uwengine. Tunajua ni lazima. Hatutishwi nayo. Hii ndiyo sababu, katika kelele zote za nyakati, picha zilizorudiwa kwenye runinga, vichwa vya habari vinavyotembeza magazetini na maneno kama Wahamiaji! Wahamishwaji! Wakimbizi! Wanaotafuta hifadhi! na upuuzi wote huo – Ninashikilia kuwa wahamiaji ni zawadi ya Mungu kwa taifa. Tunaweza kuwa zawadi ngumu, ndio, lakini zawadi hata hivyo. Hakuna mtu anayeweza kutumika kama nabii wa taifa, isipokuwa yule ambaye kwanza kabisa - ana macho na masikio ambayo yanaona watu kutoka nje, ambayo yana maono fulani na kuona yote bila upofu wa maono mafupi ambayo kuwa mtu wa ndani sana hukupa. Na pili, tunaupenda utamaduni huo kiasi cha kujifunza, kuuelewa, kuwekeza ndani yake. Sisi wahamiaji, zaidi ya mtu mwingine yeyote, tunajua jinsi ya kusherehekea utamaduni ambao umetupa makazi. Kwa sababu tumejaliwa kuwa na nyumba, sio kuzaliwa ndani yake. Kama waongofu kila mahali, wakati wao si wakereketwa, sisi ni watu wanaopenda na kuthamini makazi mapya kwa masharti ya watu wazima. Tunajua tofauti kati ya kuwa na nyumba na kutokuwa na nyumba. Tunatoa kile tunachopaswa kutoa, kwa sababu hiyo ndiyo msingi wa nyumba.

Si ajabu, basi, kwamba nilihisi Zimbabwe kuwa nyumbani kwangu tangu mara ya kwanza kabisa miguu yangu ilipogusa ardhi yake. Miaka kumi iliyopita, nilipopitia nchi nzima katika safari nikiruka kutoka basi hadi basi hadi basi - kutoka Bulawayo, hadi Maporomoko ya Victoria, hadi Harare, hadi Maputo. Wakati huo, nilikuwa nikiigiza katika kikundi cha Diaspora cha Poland nchini Afrika Kusini. Nyimbo za wahamiaji, kweli! Kwangu mimi, Zimbabwe na Poland nilizihisi kuwa sawa, ndege weusi waliokuwa wakizunguka majengo ya jiji la mtindo wa Kisovieti walipaza

sauti zao hewani kwa njia namna ile ile, jua la asubuhi lilinukia vile vile, miti ilitabasamu na kupeperusha juu ya taji zao za kijani, huku na kule ni sawa. Hapa ndipo nilipokutana na mbira, vitufye vya fedha zikipepesa nyimbo zao kwa furaha, zikiwaamsha wahenga waliolala. Tuna sherehe za wahenga nchini Poland pia, niliwaza, nilipojifunza nyimbo zangu za kwanza za *mbira*. Pia tuna nyimbo zinazowaamsha Wahenga, na vinyago tunavyovaa tunapocheza nao kwenye Sherehe – kama Zimbabwe, tunapiga ngozi za ngoma na vitufye za mbira na kucheza ngoma za porini hadi Wahenga wafike.

Siku nilipowasili, nilitembea hadi sokoni mjini Bulawayo. Chini ya anga nyangavu la buluu na ukarimu, nilichunguza marundo ya minyoo kavu ya mopane, na nikazungumza na wanawake wawindaji kuhusu maisha yao. Walitabasamu sana, wakacheka sana. Miti na ndege waliokuwa karibu nao walionekana kutabasamu na kucheka pia. Asili ilipenda watu wake, na watu walipenda asili. Niliona mbira kwa mara ya kwanza. Ilionekana kuwa isiyo ya kawaida, kibao chenye vitufye juu yake – ila mara moja, niliitambua. Kana kwamba nilijua tangu zamani. Ilikaa vizuri na kwa uchangamfu mikononi mwangu, kama vile zeze.

Nilipenda Zimbabwe, kwa sababu naipenda Poland. Nchi hizi mbili zina Roho sawa katika mizizi yao - Roho ya kuheshimu na kupenda misitu na milima na maji. Roho ya kuheshimu nguva, ambao wamejaa katika Poland. Roho ya kusimulia hadithi na sitiari na umuhimu wa lugha. Ninaipenda Poland, na kwa hivyo nitaipenda Zimbabwe daima. Mambo yote mawili ni kweli kwa usawa na yana uzito sawa katika maisha yangu.

Sikujua wakati huo, jinsi kina, umbali gani, vipimo hivi na nyakati na maeneo yangeenda. Kwamba Mababu zangu wa Kipolishi walikuwa wakinisubiri nchini Zimbabwe, pamoja na nguva na simba mkubwa.

Wakinisubiri nirudi.

* * *

WARSZAWA, POLAND

MIAKA MWILI BAADAYE

Siku za Julai ni za kushangaza, najifikiria, nikitokwa na jasho, miguu yangu inapopiga kando ya barabara, na ninachukua zeze yangu, nikiwa bado nikiteseka kwa mtengeneza chombo huko Warszawa. Ninakataa kuiita “War-saw” [Vita-Niliona] – ndio, tumeona vita, lakini hakuna haja ya kusisitiza kiwewe chetu. Jina Warszawa linatokana na “Wars i Sawa”, na mapenzi kati ya mvuvi na nguva ambaye alizaa jiji hilo.

Ninampita kwa mtu mzee aliyekunjamana kama sifongo kavu-katika bafu, anayecheza zeze kwenye kona. Anaonekana kutojiamini, vidole vyake vikianguka kiholela kwenye maelezo yasiyo na maana - akirudi nyuma, akirudia vionjo vile vile. Je, anafanya mazoezi? Je, anajaribu kukumbuka? Wako wapi wakali wa zeze wa siku hizi? Zeze imepitwa na wakati, kiasi kwamba kucheza na watu wasio na makazi karibu na mto Wisła. Ilikuwa ni chombo cha sherehe. Ilikuwa inajulikana kwa kushawishi milki ya kiroho ... kama vile mbira. Nikiwa na baridi na njaa, ninatazama kwenye duka la kahawa, na kuzama mifukoni mwangu. Ninahesabu zloty ishirini.

Nifanyeje?

Niende wapi?

Hakuna kitu katika maisha yangu ambacho kimefanya kazi. Nina miaka thelathini. Sina ujuzi isipokuwa kucheza fidla; hakuna mapato, mwili usio na nguvu za kutosha kwenda Magharibi

kwa kazi ya mikono – sana sana wa kuchuma jordgubbar au kutunza wazee. Kitu ndani yangu kinajibu hisia hii mbaya na hamu ya kifo inayojulikana. Labda sipaswi kuwa hapa kabisa? Sijui ni niwe nani mwingine. Wahenga walisema hatima yetu iliandikwa kwenye nyota. Siku zote niliwazia kuwa mkuu, wa ajabu na wa maana. Lakini maana ya maisha yangu iko wapi sasa?

Ninaingia kwenye duka la kahawa kuulizia kazi. Tena.

Mwanamume aliyevaa taulo begani anatikisa kichwa, na ninahisi mishipa ya tumboni inasisimka bila kufurahisha, kisha inakua na mashimo kana kwamba joka kubwa lilikuwa limetoka tu kuuma matumbo yangu. Duka za kahawa hazitaki wapiga zeze tena.

Wapiga zeze ni duni siku hizi, na hakuna anayejua kusudi lao tena. Nimefundishwa muziki, ndio, lakini ninatamani uweza wake.

Nilifundishwa kuwa muziki ulikuwa kitu kizuri, na kwamba ikiwa unaufafamu vizuri, basi unaweza kuufanya kuwa kazi yako, na kulipwa pesa na kuishi kwa kuifanya. Nilicheza kwenye mitaa ya Warszawa na Uswidi na uingereza na Ireland, na kukusanya sarafu na noti kwenye kipochi changu cha zeze; Nilijifunza katika shule za muziki na kutoka kwa walimu na nilicheza 'Legend' ya Wieniawski kwenye mazishi ya kaka yangu na ya shangazi yangu. Nilifundishwa kwamba muziki ulikuwa muhimu na mzuri kwa maana ya kitamaduni - lakini sikuwahi kufundishwa kuhusu uweza zake.

Kulikuwa na maelekezo kidogo, sawa. Kidogo sana.

Katika hadithi ya Beethoven sikufundishwa juu ya uweza wa muziki wake, lakini nguvu uweza wa mtu ambaye alishinda ulemavu, ili kujiweka karibu na muziki. Katika hadithi ya Hadithi kuu ya Wieniawski, nilifundishwa kwamba inawezekana kumshawishi mtu kupitia muziki kiasi kwamba anabadilisha mawazo yake kuhusu suala muhimu.

Lakini uweza wa muziki? Kitu ambacho kinaifanya kuwa na thamani kiasi cha kushiriki; zaidi ya biashara, au sheria, au dawa? Kwa nini kijana mdogo aweke simu yake chini kwa ajili ya zeze? Je, simu pia si njia ya mawasiliano? Na zote si zana za burudani tu? Burudani ni nzuri, hakika. Lakini sio uweza. Sio sawa na kulipua nchi, au kuwa rais, au kuwa na watu kufanya kile unachosema. Kuimba nyimbo haionekani kuwa biashara kubwa sana. Tena, inaonekana kama kitu ambacho ulimwengu wote umetangaza kuwa unaweza kuishi bila nacho - angalia jinsi wanamuziki wanavyochukuliwa, kutolipwa, kutoheshimiwa.

Katika utamaduni bila sherehe, wanamuziki hawawezi kujua uweza zao.

Ndege ghafla hupiga dirishani. Hakuna kazi kwangu hapa. Sina nguvu.

Miguu yangu inakuwa dhaifu, na ninakaa chini kwa muda. Muda mfupi baadaye, mwanamke mrefu wa Kiafrika ananikaribia. Anang'aa. Hakuna neno lingine la kumuelezea. Uzuri wake ni wa kung'aa sana, kiasi kwamba kwa muda kidogo, ninashuku kuwa yeye ni mzimu. Ninamsikia akicheka, na inanifanya niangalie pande zote. Je, alijibu mawazo yangu?

Anainamisha kichwa anapopita. "Kuna mahali panakukusubiri ..." anasema.

Je, alinong'ona hivi?

"Kuna sehemu inakusubiri... waulize Mababu zako pa kwenda. Watakuambia."

Anajirudia. Kwa utulivu na uhakika. Kisha anakwenda. Madirisha ambayo hayajaoshwa yanapepesa kama miwani iliyochoka ya mkutubi aliyeshangaa.

Waulize Mababu zangu? Kwa kadiri ninavyohusika, Mababu (Wahenga) ni kwa ajili ya watu walio na familia nzuri. Familia yangu ina uchungu kama tunda la tufaha lililokatwa mapema. Imeoza. Imechelewa sana kukua na kuwa kitu chochote kitamu. Ni mapema sana kuokoa matumaini yetu kwa maisha yajayo. Tukiwa tumetawanyika kote ulimwenguni, tumeumizwa na jeuri na ukatili wa utotoni uliotumiwa katika kuangamizana sisi kwa sisi, hatuna matumizi, haja, au hamu ya kuwasiliana. Hili nimeona - watu wa Slavic wana mila yenye nguvu ya Wahenga, na bado familia zenye kiwewe na huzuni zaidi ambazo nimeona popote.

Kwa hivyo, hawa Mababu ni akina nani?

Ninacheua, wakati jua linatua, na madirisha yenye grisi yanaona haya usoni kwa mshangao wa kupendeza.

Ninafunga macho yangu...

Mababu wa Slavic, hai katika wanasesere wetu wa Motanka wanaolinda nyumba, na mtu yeyote au hamu au hatima unayochagua. Mababu wa Slavic, wakicheza kando ya mto, kabla ya kutupa mwanasesere wa Marzanna ili kuhakikisha uzazi kwa watu na mazingira ya asili.

Mababu wa Slavic wanaoishi Mokosz, malkia wa Dunia, mnyevu, Mama Mkuu...

Je, zina maana yoyote kwangu? Je, wanajua mimi ni nani? Je, ninaweza - mimi, uzao wao kuzungumza nao? Kuwasihi?

Ninapumua tena katika sala, "Naenda wapi?"

Kengele kwenye mlango unalia, na mtu mrefu anaingia kwenye duka la kahawa. Mikono yake imejaa simu, sauti yake ni kubwa kama kengele ya asubuhi, na hatua zake ni thabiti sana kiasi kwamba ndoto hupotea kama ukungu kwenye pumzi ya jua. Ninashtushwa. Mhudumu anainama kuifuta meza yangu, "Je, ungependa kuagiza chochote?". Anajua kwamba nitasema hapana. Tena.

Mtu mrefu anapiga kaunta bila subira, akinigeukia kidogo. Anakonyeza macho kuelekea kwangu na mimi naona haya. Sio kawaida hapa, kusemeshwa kwa uwazi. Kwenye fulana yake, maneno "Göttingen, Germeany" yananifikia. Pumzi yangu inanishika. Mahali pangu pa kuzaliwa.

Mababu wako hapa. Wanabisha hodi.

Shangazi yangu alikuwa akinisomea *Fisherman and the Golden Fish* [Mvuvi na Samaki wa Dhahabu], nilipokuwa mtoto. Nilipenda hadithi hiyo. Kitabu hicho kilikuwa na jalada la zamani sana hivi kiasi kwamba picha haikuonekana kabisa. Pomboo? Kinubi? Si yeyote kati yao? Nyuzi za kitabu zilikuwa zimelegea sana, kama hadithi zinazotafuta miisho mizuri. Ningeulizia hadithi hii tena na tena, nikitumaini kwamba mwishoni, wakati huu, mke atapata suluhu. Mke mlaifi labda, hangekuwa Mungu, lakini bado angeweza kuwa na nyumba nzuri. Bado angeweza kuwa na furaha.

Aha! Je! ninaweza kuwa na furaha? Katika ardhi hii ya kijivu? Je, mimi ndiye mke niliyetaka kupita kiasi?

"Niambie hadithi!", Analia mtoto kwenye treni. Niko njiani sasa. Niko njiani kuelekea kwenye mzizi wa mzizi, na mdomo wa mto wangu wa kutisha. Ninaenda mahali nilipozaliwa.

"Niambie hadithi!", Mtoto analia tena.

Hadithi? Najua hadithi ...

Once upon a time...

Na uzi huo umefumwa, umewekwa vizuri katika hadithi ya mvuvi na samaki wa dhahabu ambaye humpa mataakwa, na kila siku anarudi na hamu nyingine nzuri zaidi kutoka kwa mke wake mlafi...

Mtoto hulala. Mama, mwanamke mwenye uso uliochoka na hereni nyekundu, anaonekana kushukuru kwa ahueni, na hufunga macho yake pia.

Ninatazama nje ya dirisha la treni. Hadithi haihusu ulafi hata kidogo. Hadithi ni kuhusu mwanamke ambaye anatambua wakati anadhurumiwa. Kwa nini? Kwa sababu amekuwa akilishwa udanganyifu wakati wote. Kwa nini? Kwa sababu hakuwa yeye aliyeunda maisha yake mwenyewe. Na hivyo, mwishoni mwa hadithi, wakati Mke wa Mvuvi anauliza kufanywa Mungu, anarudishwa katika maisha yake - hasa mahali pale alipokuwa hapo awali - ili yeye mwenyewe sasa aweze kuiunda. Ili Nafsi yake iweze kuumba, na kuwa Mungu kweli, si mpokeaji tu wa baraka kutoka kwa yule mfasiri asiyefaa zaidi wa matamania yake, mumewe. Na hata Miungu ya Bahari ilijua hili. Walimtaazama mke wa Mvuvi, na kusema: "Ubarikiwe, ubarikiwe, ubarikiwe, Malkia."

Huyo Mwanamke alikuwa ni Mwanamke mwenye Hekima kweli.

Kama yeye, ninasafiri sasa kufanya biashara na Wahenga walionileta katika ulimwengu huu, mwanga wangu wa mbira, mdogo na wenye nguvu mkononi mwangu, mbao na chuma imara na ya kuthibitisha - ikilinganishwa na zeze nzito, lakini tete. Midundo na miondoko ya ala hii ya Zimbabwe ni ya kigeni hapa, na kuicheza kumenipata zaidi ya madili machache ya upigaji.

Miti inazunguka nje, kana kwamba ni ile kwenye treni na mimi ndiye nimetulia tuli, katikati ya dunia. Ninapiga milio kadhaa, na hewa inabadilika; kumetameta, rangi. Roho fulani inasisimka. Sasa najua nitakachoomba: nyumba, mahali ambapo ninaweza kuunda.

Ninasinzia, nikilegezwa na mdundo wa magurudumu ya chuma yanayoteleza kwenye reli za chuma. Katika ndoto yangu ya mbali, maumbo vinaonekana. Kila aina. Wanawake, wanaume, viumbe vyepesi. Kicheko chao kinasikika kama mbira nyingi zilizotengenezwa kwa rangi, zilizotengenezwa kwa mwanga. Sauti hizo huongezeka, hadi mimi mwenyewe nahisi kuwa nimegeuzwa kuwa li mbira likubwa, nikicheza nyimbo na midundo ya roho yangu na kuziunganisha na wimbo na uimbaji wa Ulimwengu. Mwili wangu unaanza kutetemeka. Ninapofikiria kwamba nitalipuka kutokana na nguvu ya mtetemo, nasikia maneno haya:

"Wewe ni mganga."

Mimi ni nini?

"Wewe ni mshereheshaji."

Kivipi?

“Nenda Zimbabwe. Watakueleza mambo huko...”

Mkono wangu, ukiwa umelegezwa na usingizi, unalegea bila fahamu, na mbira zinapiga kwenye sakafu ya zulia ya treni - viunjo vikilia.

Zimbabwe.

Sawa sawa. Ninasema, sawa.

*

Göttingen, Ujerumani. Kwa nini Göttingen? Mji ambao siwezi kutamka jina lake bila shida? Niko hapa kwa wiki mbili tu. Sio muda wa kutosha kujifunza lugha yoyote, kupewa uraia wowote, au kupewa nafasi halisi. Kwa nini nilikuja hapa jinsi nilivyokuja? Ikiwa hakuna kitu kilicho cha bahati mbaya katika maisha, basi hakika namna ya kuwasili katika ulimwengu huu, na mahali pa kuzaliwa hakuwezi kuwa bahati mbaya.

Kadiri tunavyosogelea sasa, kwenye eneo hili la kizingaombwe huku magurudumu ya treni yanapozunguka hatima yangu kama vile Mungu wa kike anavyosota hatima, ndivyo hewa inavyoonekana kutulia ndani na nje yangu. Ni kana kwamba nimevuka mpaka na kuingia katika nchi ya ajabu ambayo inapatikana tu wakati mwingine, katika muda mfupi, wakati ulimwengu unafunga macho yake, na kupumua kwa amani. Kijani ni kijani Zaidi hapa, maua ni makali zaidi. Ninahisi kana kwamba ninaogelea kupitia wema.

Katika Afrika, inajulikana kuwa mazungumzo ya maisha yako hayawezi kutokea bila uwepo wa mizimu ambao walikuona kupitia lango. Katika Afrika, mahali ambapo sisi sote tulianza, hii inajulikana sana. Hii ndiyo sababu, kila mtu lazima, wakati fulani, arudi kwenye mwanzo wake mwenyewe. Kama vile mganga ambaye alibadilisha kila kitu aliniambia baadaye: "nyumbani kwako ni mahali pengine."

Huu ndio ukweli: Ninaenda kufanya biashara ya maisha yangu sasa. Hiyo ndiyo nia yangu. Sina chochote cha kuvutia: mifuko ya nguo chafu, mbira, mwili uliochoka, hofu ya safari zangu, hofu kwa maisha yangu. Niende wapi sasa? Bado nauliza. Nafasi yangu iko wapi duniani? Je, ipo? Au mimi ni kama mamilioni ya wengine, vijana, waliokatishwa tamaa na siasa, mila, dini, taaluma, saikolojia, na siasa zaidi, mila zaidi, dini zaidi, taaluma zaidi na saikolojia ya pop. Hata hivyo, uchovu ninaohisi kwa ubora wa maisha yangu; Kuteleza juu ya nyuso nyembamba, ukosefu wa mizizi na utulivu, kutengana kwa kushangaza kati yangu na wengine, ukosefu wa nyumba, upweke wa ajabu ambao unaanza kutulia kwenye hewa ninayopumua, chakula ninachokula, matamano, huzuni, tamaa ya kifo cha ajabu ambayo imenisumbua kwa miaka mingi sasa, mbali na kuendelea - yote hayo, kwa hakika yanaweza kusuluhishwa. Mahali pa kuzaliwa kwangu. Labda mizimu huko imekuwa ikimtafuta mtoto wao kwa miaka yote hii. Labda wananisubiri. Ujerumani, au labda Zimbabwe? Labda wao ndio wanaweza kunipa uhai, kwa kuwa sasa inaonekana kwamba jambo pekee linalowezezana katika maisha yangu ni kifo.

Nimepoteza kila karata niliocheza. Afrika inanivunja kila ninapoenda - na ndio, nimevunjwa. Kuna huzuni ndani yangu ambayo siwezi kuitingisha, na ndoto fulani ya kujiua ambayo inakua tu. Huzuni ninayoiona kwenye nyuso za watu wanaonizunguka - madukani, kando ya barabara, mashuleni, kwenye skrini... huzuni ninayoiona katika nchi yangu, nikiwa na uraibu wa vita na kumbukumbu za vita. Kwa nini wanapaita 'Warsaw', hata hivyo? Kwa nini hawawezi kupaita Warszawa, kama hadithi inavyosema, kuhusu mvuvi na nguva na upendo wao mkuu uliozaa jiji ... Kwa nini wanapaswa kupaita war-saw? Kana kwamba tunahitaji ukumbusho. Mizimu ya mababu zangu waliokufa imeniandama tangu kabla sijazaliwa. Ni watu wangapi katika nchi yangu, umri wangu, wanaweza kusema hivyo pia?

Tamaa zinaniandama. Tamaa ambazo ninazichukia kwa ajili yangu, kwa kutoweza kwangu kuzitimiza, au kuziacha - kutengana na Mungu na Roho. Ni kweli kwamba hatuyadai maisha chochote, labda, lakini nataka maisha, nataka. Nataka maisha, maisha halisi ya mwanadamu. Iwe hivyo, au kifo. Sitaki hii hali ya ajabu ya kuwa katikati tena. Kwa hivyo nitaenda kufanya biashara kwa ajili ya maisha yangu. Kusema maneno yangu na kuomba maombi yangu na kujaribu niwezavyo ili yasisikike kama malalamiko. Kuzifurahisha roho za nchi ya upweke ninayoenda, ambapo kuna chuo kikuu kikubwa cha zamani na maarufu. Sijawahi kusikia kuhusu roho za Göttingen, hapana. Nasikia kuhusu wanaastronomia na wanahisabati na wanafizikia. Kuna kidogo kingine ninachojua kuhusu mahali hapo.

Nani ananisubiri huko, upande wa pili wa Wakati?

Sijui jinsi ya kuomba. Katika nchi yangu, maombi ni kwa ajili ya wenye bidii, kwa washupavu, kwa ajili ya kanisa katili na kisiasa. Lakini sasa, ninahitaji kuomba maombi ya sherehe ambayo imeanza. Nami namwomba Roho Mwema: tafadhali, maombi yangu yawe mazuri na ya kupendeza na maneno yangu na nyimbo zangu ziwe kweli. Na wacha niseme mambo ambayo yanastahili kusemwa, katika dua na shukrani kwa kiwango sawa, ili roho ambazo ninaziomba kwa ajili ya uzima, kwa ajili ya mizizi, kwa ajili ya Nyumbani - waweze pia kuhisi na kujua shukrani yangu kwa ajili yao. maisha ambayo walinilea na kunichunga katika miaka thelathini na miwili iliyopita.

“Sherehe?”

Hili ndilo swali analoniuliza mzee kutoka Zimbabwe, nikiwa nimekaa chini ya mti huko Göttingen.

Ni siku ya tano. Nikibofya mbira, nikitokwa jasho nikiwa na ufahamu kwamba watu wanaopita wanatoa macho. Muziki mubashara wa moja kwa moja chini ya miti unaonekana kuwa mgeni siku hizi kama ubinafsi wangu wa kichawi - bila shaka, hakuna matukio. Bila shaka, kila sala hujibiwa kabla hata hujauliza swali. Bila shaka, mbira ile ile inayonifanya niwe mwingine ndiyo inayomvutia Tendai, kwa kuwa hilo ndilo jina la mtu huyo. Anauliza kama anaweza kuigusa mbira, na baada ya mimi kutoa idhini yangu, anainama ili kupiga vionjo kwa vidole vyake vikali. Anacheka kwa kujifurahisha. Nadhani sina mzaha, lakini ni dhahiri...

Tendai anakaa chini, anasugua viganja vyake pamoja. Kutoka mfukoni mwake anavua chombo kidogo chenye umbo la piramidi, kilicho na unga wa kahawia, na bila neno, anakitupa chini.

“Haya hapo maombi yako!” Anasema, baada ya kunong’ona baadhi ya maneno.

"Lakini sala sio sala bila hadithi ... Wahenga walitupa hadithi ili tuweze kuomba kwa ukamilifu, tabaka nyingi, mtindo wa maelezo-haswa-sio lazima. Kwa hivyo, labda tunaweza kuanza hadithi kuhusu Sherehe na hadithi kuhusu maajabu. Anasogeza nyonga yake kutoka kwenye mzizi unaotoka ardhini, na kutulia kwa raha. Ninamuakisi, nikijiandaa kusikia hadithi yake.

“Siku ambayo Bibi yangu pekee aliye hai alikufa,” Tendai ananiambia, “siku hiyo hiyo, mmoja wa watu wa ukoo wangu wa karibu aligongwa na gari na kukaribia kufa. Nilikuwa Harare wakati huo, na ingawa bibi yangu alikufa hapa, na nilikuwa nikijiandaa kwenda kwenye mazishi ya bibi yangu, nilipigiwa simu na baadhi ya polisi wakisema kwamba wamempata binamu yangu kwenye baiskeli, kwamba hawakuwa na kitambulisho, lakini kwa muujiza fulani walikuwa wamefuatilia simu ambayo ilikuwa imepigiwa simu yangu mapema siku hiyo. Hivyo ndivyo mababu wanavyofanya kazi - kwa bahati-"

... bila shaka hakuna bahati...

Tendai anaendelea, "Kwa hiyo badala ya kwenda Kaskazini, hadi Poland, kuwa pamoja na wafu, nilikaa mahali, ili kuwa na familia hai. Iliniuma, lakini Bibi yangu aliweza kusikia nyimbo zangu, kutoka mahali nilipokuwa, hii nilijua.

Katika mahali hapa kati ya maisha na kifo, wakati sikujua nilikua lipi- hai, or nimekufa – baba yangu alinipigia simu kutoka Afrika Kusini. Hakuweza kumudu tiketi ya kuja kumzika mama yake, na uchungu wa hilo ulizidi sana na hata hatukuzungumza chochote juu yake."

I want to say something, to acknowledge this painful detail, yet I don't want to interrupt the story. Tendai looks at me, as if acknowledging my thought, and then continues.

"The biggest pains go unnamed, I'm sure you know. You seem like a person who has known pain."

Sitikisi kichwa. Anasimama kidogo, lakini anaendelea, "Kwa hivyo, baba yangu alinipigia simu, na hakuzungumza juu ya mama yake aliyekufa, lakini badala yake kuhusu kimondo iliyoanguka Duniani huko Urusi wakati huo. Lilikuwa ni tukio la ajabu. Hata hivyo sote tulikuwa tukihuzunika. Sote tulishangaa. Sote tulikuwa na huzuni. Sote tulitikiswa. Baba yangu kwenye simu alikuwa akisema kwamba alitaka vijana waweze kusimama kwa hofu ya siri ya kitu - siri za Ulimwengu - badala ya kujiuliza jinsi ya kupata pesa na kuwa mabenki. Nakumbuka jinsi alivyoongea, maneno aliyotumia..."

"Ajabu. Roho. Kujitolea. Uzuri. Mazingaombwe. Siri. Mkuu. maisha."

Kwa Kipolandi, unaweza kusema, *zachwycić się wreszcie*," namwambia.

Anatabasamu, "Na ninakumbuka jinsi ilivyoskia kama kweli, hata kama baba yangu mwenyewe ana shida ya kushangazwa na maisha, na huonekana kama mjinga kiasi flani. Masomo niliyojifunza kutoka kwa baba yangu, Mara nyingi ilinibidi nitoroke kupitia mlango wa nyuma, kutenganisha vito kutoka kwa kuvunjika moyo na ukatili wa mwanaume ambaye aliona mambo yote mabaya kabla ya kufurahia chochote ambacho kinaweza kuwa kizuri."

Upepo ulikuwa umeanza juu ya miti, na chindi mwekundu akatulua karibu nasi, akishangaa ikiwa tutakula. Upepo, mti, chindi... amani tupu. Nilihisi ukurasa ukigeuka, na uajabu ambao Tendai alikuwa ametoka kuuzungumza ukigonga begani mwangu.

"Hili nilijifunza kutoka kwa baba yangu, basi: kukimbiza mambo yanayotia hofu ndani yetu. Wakati mwingine hiyo inachukua kuvunjika sana, mara nyingi – vimondo vinavyoanguka duniani huanguka kwa nguvu. Zinagawanyika, zinajivunja zenyewe na vitu vinavyopiga. Bado, zenyewe ni mkusanyiko mzuri wa moto katika mbingu. Bado, tunajifungua kwa mazingaombwe. Maisha ni mafupi sana hata tupate muda wa kuyachoka. Kitu kama hicho ni ugonjwa wa roho – kitu kama hicho ni njia ambayo hatutembezi na Roho zetu, na hatuwezi kuja na unyenyekevu ufaao na kujifungulia kwa Shauku, kwenye Sherehe."

Tendai alitabasamu tena. Alikuwa Poland kwa muda kabla ya kuja Göttingen kwa ajili ya kuhitimu Chuo Kikuu kwa mwanawe. Angerudi Poland baada ya wiki chache, na kisha kurudi Zimbabwe, karibuni. "Baridi sana kwake," alisema. Kile ambacho hakusema, au kuhitaji kusema: "Mbali sana na nyumbani."

Tulikaa hapo kwa muda, tukitazama jua lenye utulivu likilala kwenye mikono ya upeo wa macho. Nilifikiria hadithi ya Tendai, jinsi ilivyokuwa nzuri, na jinsi ya kutisha pia. Jinsi kifo hushtua mioyoni mwetu wakati mwingine, kama vile maisha yanavyofanya. Maisha yamekuaje magumu, umbali gani kutoka kwa urahisi wa kushika mbira. Jinsi sisi sote tumenyang'anywa, tumezidiwa, na kushindwa na chaguzi za kiroho na za kisanii za leo. Tunahitaji - sisi sote – kuwa wataalamu wa masoko, kujua jinsi ya kuwaambia watu wengine kile wanachopata kutoka kwetu. Sisi - sisi sote, sasa – tunaambiwa tuwape watu wanachotaka. Na watu wanataka nini? Mkate na michezo ya sarakasi, inaonekana. Hatuwezi kujua jinsi ya kuulizia mazingaombwe – haipo katika dunia yetu. Ni neema. Inatolewa. Katika hali hiyo hiyo inaonekana ni upumbavu kwenda kwa Mizimu kila wakati, na kuomba tunachotaka, kulilia tunachohitaji: badala yake, inaleta maana zaidi kwenda kwa Mizimu na kusema: *tupige na butwaa. Tupige na butwaa ndani ya mioyo yetu. Tikisa Roho zetu.*

Kisha, chini ya mti, kuzungukwa na wanafunzi wenye shughuli nyingi wakitembea kando ya njia zilizo na miti, Tendai na mimi tuliomba. Tunaomba kweli kweli. Magari yanapita mitaani. Njiwa anaita kwa mbali. Anga ni ndogo, na sasa, mwanga unapozidi kuffia, unazidi kuwa mdogo. Na tunashikana mikono, wote wageni, na maneno pekee ninayoweza kufikiria, ni:

“Tafadhali, nyote Wakubwa na Wazuri... ondoa mawasiliano yangu na maneno yoyote ya kibinadamu yasiyo ya lazima, na ongeza chochote unachokijua, linalohitaji kusemwa. Nisaidie kuungana na unyenyekevu huu wa kimsingi, usio na maneno. Nisaidie kujisikia.”

Tunaishia hapo. Tambiko limefanyika. Miti inatabasamu, anga ya kina, bluu nyepesi, na nina hakika ni wapi ninahitaji kwenda. Ninasimama, nikijua hili:

Mazungumzo na Roho ni mawasiliano. Kwa maana hii, Sherehe si ya watu peke yao.

Wakati fulani katika maombolezo yangu juu ya kupoteza kina katika lugha za ulimwengu – kuteleza, kufanywa bapa, imesinywa na kubinywa na lugha ya Kiingereza ya kibeberu – Niligundua kuwa hakuna kitu kama kuchukua bila kutoa, hata katika kuchanganya lugha. Mtindo wa lugha ya asili daima utachanganywa na lugha ya mkoloni mpya, ndio maana lugha za Kiingereza za Afrika ndizo zinazonivutia sana, mbali zaidi kuliko Waingereza ambao eti wanatoa mfano wa lugha kwa kuwa na maneno mengi ndani yake. Hii ndiyo maana Kiingereza cha Zimbabwe kina kina ambacho Kiingereza cha Marekani hakina – ni kwa sababu ya uzito wa maneno, na uzito wa maneno yanayotolewa hautokani na lugha ya Kiingereza, lakini kutoka kwa lugha ya Nyumbani, ambayo ni Shona au Ndebele, au lugha nyingine. Hii ndiyo sababu Kiingereza changu mwenyewe hakitakuwa Kiingereza kama Kiingereza inavyopaswa kuwa, kama ingekuwa kama lugha yangu ya kwanza isingekuwa Kipolandi. Kipolandi ndicho kinachoyapa maneno yangu ya Kiingereza uzito. Kwa hivyo labda kwa wakati huu ninakaribia kwa mashaka makubwa chochote ambacho nadhani wanaisimu wanasema juu ya kuwa au kutokuwa na lugha nyingi – ni nini au sivyo. Ndio, lugha nyingi zinaweza kuleta mkanganyiko katika vichwa vyetu, lakini ukweli ni kwamba mioyo yetu haichanganyikiwi kamwe, hata sio kwa ladha mbalimbali za maneno na lugha nyingi tofauti. Ndio maana pia lugha yenyewe haihusiani sana na mawasiliano, bali kwa ladha, kwa kutafakari, na kuishi. Maneno lazima yapatikane, kabla ya kupewa uhodari wa maisha ya sauti.

Bado, kama wahamiaji wa ajabu wa leo, tuko katika hatari ya kuanguka kati ya nyufa za lugha, tamaduni, nchi na tajriba, mpaka tuwe katika hatari ya kutoeleweka na mtu yeyote hata kidogo. Hapa ndipo ninapojikuta sasa nakwenda Zimbabwe... mtalii, mhamiaji haramu, chochote kile, murungu, wa nje, mgeni – nikisafiri sasa, nikiruka, hadi Zimbabwe, nimevutwa hadi nchi iliyovunjika, na ingawa sijui bado – Nitakuwa na uzoefu wa kuvunjwa nayo tena, na tena, mpaka ionekane kwangu kuwa kuvunjika ndiyo njia pekee ninayoweza kujieleza,

maisha yangu, kusudi langu; mpaka hisia kwamba kitu pekee ninachoweza kufanya sasa, ni kuzaliwa upya, ipasavyo, ipasavyo wakati huu - Katika sherehe, huku watu wote wakicheza, na kuimba, na kucheza ngoma. Kuzaliwa upya kwangu sasa - ni wakati wa kuzaliwa upya kwangu mwenyewe!

Ni wakati sasa.

Najisikia vibaya sana, mzee sana...

Inakuwaje kwamba maisha ni marefu na mafupi kwa wakati mmoja? Ni mafupi mno kuweza kubeba wema wote, ni mamrefu sana kustahimili chungu wa moyo wenye hisia nyingi sana.

HARARE, ZIMBABWE

Tendai alinishawishi niende Zimbabwe.

Sala yake - si yangu - ilifanya yote.

Wimbo wake - sio wangu - ulitetemeka ndani yangu.

Ndoto yangu – si ya mwingine - ilikamilisha mpango huo, na hapa nilikuwa Harare, mji mkuu wa Zimbabwe..

Ninafika saa sita mchana, katika jua kali ambalo huniamsha baada ya safari nyingi za ndege. Mabango makubwa yamepambwa “HIFA - Tamasha la Kimataifa la Sanaa la Harare” vinamulikwa nalo. Rangi zake ni angavu sana, kama jini wanaocheza dansi walioachiliwa kutoka kwenye chupa zao. Nimetumia miezi kadhaa nchini Peru, nikijifunza nyimbo na kujihusisha na lishe ya mimea ("sama" katika Shipibo, ambayo ina maana "peke yake" katika Kipolandi, na ndivyo hasa dieta inavyotakiwa kuwa - mchakato wa kuwa peke yake, kukatwa kwa nje, kujenga mahusiano na roho za mimea kupitia wimbo na sherehe), na sasa ninafika mahali ambapo ndoto zangu zimeniambia nilikusudiwa kuwa. Ni nini kinaningoja hapa?

Mabango ya Matangazo yanalianika vyema. Ninaenda kwenye bustani za Harare, katikati ya jiji, ambako Tamasha linaendelea – Mei, mapema msimu wa baridi. Huko nakutana na mwanaume anayeua nyunga nyunga: mbira “Nyota inayong’aa”. Ninazipenda sana, na, kwa kuhamasishwa na Chiwoniso Maraire na nyimbo zake, nanunua moja. Namuuliza mwanaume kama anajua sherehe zozote za bira (sherehe za mababu) yanayotokea, kwani niko huko kuwatafuta. Nikiwa nimeshuhudia sherehe takatifu za mmea pamoja na sherehe za nyimbo za Mwalimu wangu wa Nez-Perce, nchi ya nyumbani ya Phil, nina njaa na sherehe. Ninataka kupata tajriba, kwa undani, nyimbo katika muktadha huu mtakatifu - hapa, nchini Zimbabwe.

Kutaja kwangu kwa *bira* kunabadilisha mtazamo wa mtu huyu juu yangu. Kutoka kuwa mtalii anayependeza, ninabadilika kuwa mtu anayejua kitu. Anatulia, na kuzungumza zaidi, na ndipo anaponiambia jambo hili la kuvutia sana: “Laiti vijana wetu wangejua nguvu ya chombo ulicho nacho mikononi mwako, basi wangukuwa wakitembea huku wakicheza mbira badala ya kucheza na simu zao. Wangukuwa wanabeba mbira kwenye mifuko yao, na wakitumia madole gumba na vidole kuzicheza kwenye usafiri na mijini, badala ya kubofya wakati wote kwenye mashine zao.”

Nimefikiria kifungu hiki cha uthubutu mara nyingi tangu wakati huo, tukitazama ulimwengu wetu ukibadilika kuwa skrini baada ya skrini, macho yetu yakipata ganzi kutokana na mwanga wa bandia wa burudani ya Frankensteins ambayo sisi wenyewe tumeunda.

Ninawasili Zimbabwe nikiwa na vyombo sita: djembe yangu, mbira yangu, zeze yangu, karimba yangu, filimbi yangu, na njuga. Mbira, urithi wa kiroho wa Zimbabwe, ilikuwa sehemu kubwa ya mimi kuwa hapa. Nilitaka kujifunza kucheza "vizuri" kama wanasema. Mpaka sasa, nilijifunza nyimbo kutoka kwa mtu aliyeniuzia karimba yangu na vile vile kutoka YouTube, na pia niliboresha na kutunga nyimbo zangu kwa sherehe, kama zilivyokuja. Ingawa nilijifunza nyimbo za kitamaduni, na nguvu zao, nyimbo zangu mwenyewe zilikuja pia, kwa nguvu kamili, mara nyingi bila maneno – wakati mwingine mgongano wa sauti ambao haukuendana na kategoria yoyote. Nyimbo zilizokuja zilikuwa rahisi, mara nyingi zililenga neno moja, ukweli mmoja, wazo moja, hamu moja ya moyo wangu, na wakati mwingine hadithi moja. Ndivyo nilivyojifunza kucheza. Majaribio yote, mapema na baadaye, ya kujiweka kwenye ukungu yalishindwa.

Nilijifunza ndani ya mila, na kisha mara moja nikageuza kila kitu nilichojifunza na kufanya kwa njia yangu mwenyewe. Wakati fulani, nilihalalisha hili kupitia maelezo kwamba nilikuwa mwanamke, na walimu wangu wengi wao walikuwa wanaume, katika baadhi ya matukio waliojikita sana katika mila za mfumo dume. Lakini kuna maelezo mengine, yasiyo ya jinsia, na ya kufurahisha zaidi, ambayo ni kwamba waganga wote wa kienyeji ni tofauti: kila mganga ana njia yake. Tunaweza kujifunza, tunaweza kuazima, tunaweza kutumia, tunaweza kuingia katika dhana za kitamaduni, lakini hatimaye, kila mganga ana njia yake, roho zake, Mababu zake, walezi wake, mienendo yake. Katika muktadha wa kitamaduni, hii inaeleweka vyema: mganga haimaanishi kuwa nakala ya mtu mwingine. Mganga amekusudiwa kuwa wakipekee kabisa. Mponyaji anakusudiwa kupokea mwongozo kutoka kwa Roho.

Waponyaji - wawe waganga, waimbaji wa masvikiro au ng'anga au wote wawili - ni zawadi kwa jamii yao, si kwa sababu wanakubalika, bali kwa sababu masikio yao yako tayari kusikia sauti zitokazo nje. Kwa hivyo mchanganyiko wa nani tunaweza kuwa kamwe haufanani kimuonekano, na wazee katika kijiji wanajua kuwa mtu anapokua na tabia fulani, ni kiini, au msukumo nyuma ya tabia ambayo lazima kwanza ieleweke na kuungwa mkono, badala ya tabia nzima kutupwa, kuaibishwa, na kuadhibiwa.

Kama vile Mzee Mwenye Hekima Pathisa Nyathi anavyosema mara kwa mara: "Kanuni za kiroho zinazotawala mapokeo yote ni sawa. Sawa, sawa, sawa."

Wiki kadhaa baadaye, nilialikwa kwenye Sherehe ya Wahenga. Huko, katikati ya kucheza mbira, ngoma, dansi, bia ya kitamaduni na shauku ya jumla, ninakumbana na roho ya mababu.

"Kuna kitu tofauti kuhusu wewe", Svikiro ananiambia. "Mababu zako hawakuwahi kuwafanyia mababu zangu ukatili."

Anaonekana kushangaa. Hakujua kuwa unaweza kuwa mzungu bila kubeba mgongoni wako ndugu zako wakoloni waliokufa, lakini kwa mtazamo wa Mila ya Kiafrika, hii ni muhimu sana. Tunapokutana, yale ambayo mababu zangu walifanya au hawakufanya, huingia kwenye kitambaa cha mwingiliano wetu. *Ngozi*, mizimu yenye njaa, lazima walishwe - lakini lazima walishwe kwa uaminifu.

Kwamba Waslav wana mila ya Wahenga karibu sana na Washona, na kwamba hatukutawaliana. – hii inaonekana kutuwezesha kuingia kwenye mto mzito wa muunganisho ambao unapita zaidi ya mawazo ya mara moja, ya kiwango cha juu, na badala yake ni sauti ya Roho katika Maisha yetu.

MIAKA MIWILI BAADAYE... HARARE, ZIMBABWE

Yote yanaonekana kama mchezo, kwa njia fulani, kwa wakati huu, miaka kadhaa baadaye, baada ya kwenda Zimbabwe, nikasagwa kupitia kisu cha nyama cha unyago kadhaa. "Ilikuwa kamari," watu wanasema. "Kwanini Zimbabwe?" wanauliza. Hawaelewi barabara ambayo ni mfululizo wa ishara, lakini najua ishara zilitoka kwa Wazee wangu wa Kipolishi, zilikuja na kibali na idhini ya wale wenye nywele za mwitu, wakiimba, Slavic. Ingawa hawakuwa Mababu pekee waliohusika, bila shaka. Mtu haendi Zimbabwe kwa matakwa ya Mababu wa Poland. Mababu wa Kiafrika wanapaswa kuhusika sana - muhimu, kwa kweli. Matokeo yake ni kwamba mimi - kama wengine wengi katika ulimwengu huu - nimehatarisha maisha yangu kwenye ndoto, na bado ninatazama matokeo ya kamari hiyo. Haikujiskia kama ni kamari niliyocheza mimi. Nilihisi bila chaguo, lakini nipo hapa, sikushikwa tena na jinamizi la maisha yangu. Nipo hapa, rafiki wa Roho zangu sasa. Nipo hapa, thibitisho kwamba miujiza hutokea - afya, mzima, aliyeponywa, na mshereheshaji sahihi wakati huo.

Ukweli ni kwamba katika miaka yangu michache katika dunia hii, sijajifunza jinsi ya kuomba.

Hapa kuna Ukweli uliofichwa kwenye kona ya macho yetu sote: ukisikiliza kwa makini unaweza kusikia mawazo ya miti - kwa uangalifu mkubwa, unaweza kusikia yaliyo nyuma ya mawazo ya watu na unaweza kuwaona, kana kwamba kwa mara ya kwanza. Na unapoweza kusikia mawazo nyuma ya mawazo, unaweza kusikia asili ya kitu nyuma ya mawazo, wimbo uliopo, unaowafunga - unaweza kuona, ikiwa unasikia wimbo. Kila kitu maishani kiko katika huduma kwa Barabara, na ukisikiliza kwa makini, unaweza kusikia mawazo ya Barabara, na ukisikiliza sana, kwa uangalifu sana, unaweza kusikia asili ya kitu nyuma ya mawazo ya Barabara.

Na nini, omba, ndiyo asili ya fumbo ya upendo? Niambie Ukweli, tafadhali, hata ikiwa ni ngumu. Mara nyingi ninajihisi kama mwanamke mzee sasa, na ningependa - badala yake - kusikia kitu cha kweli, kuliko kitu cha kuvutia.

Lakini sasa, nikiambuka miaka hii ya unyago, kitu ndani yangu kimekua kikijivunia njia ambayo nilichagua kuchukua - hata kama wakati mwingi nilihisi sina chaguo hata kidogo. Nikitazama nyuma, ninahisi kama nilitumia muda wangu mwingi kwa namna fulani chini ya miti, milimani - nikiwa nimejificha bila kuonekana, nikicheza karimba, mbira, zeze. Sasa, ninapogeuzia uso wangu jamii ninahisi lazima iwepo, ni hadithi na nyimbo zangu chache ambazo ninapaswa kutolea na kutoa. Nina zeze. Ni kitu pekee ambalo linaweza kuongea kwa ajili yangu na sio kwa mbinu, hapana, sio katika mbinu. Kucheza zeze sio ujuzi, jambo hili nimejifunza tena. Uchezaji wa zeze ni somo la kusikiliza sauti ya kweli ya viumbe vyote. Kucheza zeze ni sherehe takatifu.

Wacha tuanze tena, wakati huu na hadithi nyingine. Hata mawazo yaliyotenganishwa na yaliyochanganyika kama yangu, yanahitaji hadithi, baada ya yote. Nilikuwa nimefunga kwenye pango huko Domboshawa, Zimbabwe. Moja ya mapango ambayo watu wa msituni - watu wa San - waliacha picha zao za kuchora. Nilijua kidogo sana juu ya mapango hayo, lakini nilikuwa nimetoka tu kutoka kwenye pigo la moto wa uchungu, mkali, wa kimwili kutoka kwa kutembea kwangu na Wahenga na nilipaswa kuwaomba msamaha. Utumbo wangu uliniambia kuwa njia bora ya kuomba msamaha ni kusikiliza kwa uangalifu, na njia bora ambayo nimejifunza kusikiliza ni kwenda kwenye asili tena haraka. Kwa hiyo huko nilikuwa, nikiwa nimefunga, kuchanganyikiwa juu ya kile kilichotokea - mimba, kupigwa na moto wa Mababu, kuharibika kwa mimba, na hasira yao juu ya ngozi yangu.

Hili ndilo jambo la kuelewa kuhusu sisi Wanasherehe - hatufanyi maamuzi yenye busara, hapana. Tunafuata lugha iliyo funikwa ya Wale wa Roho wa Mwitu. Tuko katika tafsiri ya mara kwa mara, tukizingatia lugha ya Roho katika maisha yetu. Tunaenda mahali tunapoitwa. Sio jambo baya.

Sio chaguo, pia, sio la kibinaadamu. Chaguo linalohusika ni chaguo la kuambatana na asili zetu. Hii ndiyo sababu ninaona lugha ya “chaguo” ambayo kwa sasa inatumika katika utamaduni wa kupindukia wa jamii ya Magharibi ina dosari kubwa: kuchagua kuambatana na asili yangu, na kuchagua kufuata sauti ya Roho wangu ndizo chaguo pekee zinazopatikana. Wamekuwa wagumu zaidi, na kati yao, mimi ndiye ninayejiwunia. Tatizo ni kwamba katika fikra za Ustaarabu, hatupewi fursa ya kuchagua kutenda kwa mujibu wa maumbile yetu; tunapewa seti ya chaguo na seti ya matokeo yanayowezekana na yanayoweza kutabirika kwa chaguzi hizo, na kwa hivyo tunanaswa ndani ya seti ya dhana zinazofikiria maisha kwa njia fulani, njia moja tu. Hivi sivyo Wale Wakuu wanaoishi kwenye Miti wanatuuliza tujitambue. Kwa hivyo chaguo ni dhana gumu, gumu. Angalau imekuwa hivyo kwangu mimi.

Katika kesi hii, nilichagua kwenda Domboshawa, nje ya Harare, Zimbabwe. Lakini hata chaguo hili, tafadhali elewa, liliwekwa kwa ajili yangu. Unapochagua kwenda Porini, katika Asili, hadi Mlimani, kufunga, chaguo hilo huja moja kwa moja kwa njia ya kualikwa na Roho wanaoishi huko. Kwa hivyo lazima sote tuchague, na katika mazingaombwe na usiri huo ambao ni njia iliyo wazi ya Roho, tunachagua kwenda kwa wakati mmoja na wao wanapochagua kutuita. Chaguo langu linakuwa lao - wao ni wakarimu, Wale Warembo ambao lugha ya kibinadamu haina uunganisho wa kuwapa makao wanayostahili.

Nilijikuta nipo kwenye pango la Domboshawa. Mchana nilijificha kadiri nilivyoweza, ili watu wachache waliopita wasinikute pale. Bado, moja ya siku hizo kundi la watoto wa shule walikuja na mwongozo. Nilikuwa nimekaa nyuma ya mti kwenye ukingo wa pango, na nikapata kile ambacho Mwongozo alikuwa akisema: "watu waliochora michoro kwenye kuta za pango walikuwa *wasvikiro* au *wamashamana* - (*wamashaman* ingekuwa njia ya *Kishona* ya kusema waganga wengi, au wingi wa waganga). Wangezama kwenye mawazo makali na wangechora picha unazoziona hapa." Watoto na kiongozi waliondoka. Muda mfupi baadaye, nilipata ushanga uliopakwa rangi kwenye uchafu nyuma ya mti, ukiwa umeachwa pale kana kwamba kwa ajili yangu. (Lugha ya Roho ni ya kibinafsi kila wakati, na kuwa katika mfungo Jangwani ni mahali ambapo lugha hiyo ya sitiari ya kina inatugusa moja kwa moja - hakuna bahati mbaya, na haswa sio wakati unafunga chini ya mti. Ni njia ya kunoa masikio yetu, na kusikiliza kwa makini.)

Hii ilikuwa hisia yangu, na sikujua hili wakati nilipowasili Zimbabwe kwa mara ya kwanza: ustadi wa aina ambayo Washona wanajua vizuri, ndiyo sababu niliitwa huko. Wito wa kina wa kiroho ulitaka kuambiwa kupitia mimi, kupitia mwili wangu, kupitia sauti yangu, kupitia mtazamo wangu. Roho fulani aliniita nyumbani katika nchi ambayo hutikiswa na ukosefu wa utulivu daima, nchi ambayo mapinduzi, mfumuko wa bei, uhaba wa mafuta na chakula ulikuwa wa kawaida kabisa - mahali ambapo familia ni kanuni kuu ya kuandaa maisha, na ambapo mimi mwenyewe sikuwa nayo. Hata hivyo ilikwepo, chini, ushanga – kuniashiria kuvaa shanga, kumaanisha kazi ya uponyaji, ndiyo sababu nilikuwa hapa. Akili yangu ya kibinadamu ilifanya mambo mengi kadiri yawezavyo kwa taarifa hiyo kuipotisha – kwa sababu sio jinsi tunavyofikiria itaenda - lakini mwishowe, jando kwa viwango vyote ndio nilipitia kupata asili yangu ya kweli, kama mshereheshaji. Ndiyo bora ninayoweza kufikiria, kwa maneno. Ndiyo, naweza kujiita Mganga. Ndiyo, hiyo itakuwa kweli. Ndiyo, naweza kujiita *Svikiro*. Ndio, kwa kiwango fulani hiyo itakuwa kweli. Ndio, ningeweza kujiita wamizimu, na ndio, hiyo pia ingekuwa kweli. Lakini Mwanasherehe ni vizuri zaidi – iko moja kwa moja, mahususi, na inatoa dokezo kuhusu asili ya zawadi yangu mahususi. Hakuna njia moja ya kuganga, hakuna njia moja ya kujando, hakuna njia moja ya kuzungumza na Mungu au na babu au na watu wadogo katika Asili. Lakini wakati umeshikwa kwa nguvu sana na mkono wa mungu wa kike na mwishowe ukapata ulimi wako kama nyoka aliyepotea, na unapovutia macho ya Warembo hao Wakubwa, basi unajisikia ndani yako ule uvimbe wa maarifa – *hiki ndicho niko hapa kufanya*. Na kisha unataka kusema kitu. Mimi hakika husema. Kisha unaweza hatimaye kuwa na kitu cha kusema. Au kuimba, hata. Au labda yanaweza kuwa kitu kimoja - wimbo, hadithi, neno, na sauti. Baada ya yote, alkemia ya wote pamoja huunda uchawi.

BARABARA ZA HARARE

Homa ilipaswa kutarajiwa, lakini haikuwa hivyo. Nilifikiri malaria ingekua na maana zaidi, lakini hapana - Harare haijajaa malaria, imejaa homa ya baridi, na hata mimi - mwenye ngozi nene ya Kipolishi - sikuwa na kinga.

Kwa kweli, kama mmoja wa walimu wangu aliniambia, wanganga wana uwezekano mkubwa wa kuugua. Na hawawezi kujiponya wenyewe. "Ng'anga hazvirapi", husema kwenye methali ya Kishona. Mganga - mchawi - mponyaji - hawezi kujiponya mwenyewe.

Kwa hiyo, huu ndio ukweli kuhusu waganga ambao nilijifunza nikiwa nimelala kitandani, wakiishi katika chumba kimoja katika Barabara za Harare, kushindwa kusimama bila kuanguka chini (hii ilikuwa ya kwanza): Waganga huumwa, sana, kwa sababu wanajiponya wenyewe, na ulimwengu. Dalili zao zinamaanisha kitu. Lakini hawatakuambia juu yake. Si lazima.

Ndoto zangu wakati huo zilikuwa zimejaa nguva, na maji, na watu wenye visu, na simba wakubwa, na kulikuwa na ndoto ambazo zilinitia hofu sana kutaka kuamka, na kulala milele – ndoto au maono yasiyohalisi, sasa, na kuona wanaume wenye visu wakitoka nje ya kuta na kujaribu kunichoma. Hii, nilijifunza, ilikuwa ni kawaida. "Woga lazima uondolee ndani yako, uondolewe kwa jasho," alisema mmoja wa walimu wangu baadaye, katika 'kuthubutu' kwake mwenyewe, kibanda cha mviringo, kilichozungukwa na mitishamba, vitambaa vitakatifu, makombora, mawe, mifupa na vijiti vitakatifu (*tsvimbo*). Alinipa mimea na kunitoa jasho zaidi, chini ya kifuniko cha plastiki.

"Unahitaji kutokwa jasho na roho za mimea."

Bibi yangu aliwahi kusema vivyo hivyo. "Toa jasho!" Kila wakati homa ilikuja kusumbua. Alikuwa akirundika blanketi kwenye kitanda changu na kusema, "Jasho litoke."

Sasa niko zangu hapa, nikitokwa na jasho - nikitokwa na jasho kila kitu, nikijikunja, nikiwa nimechanganyikiwa - Kusini mwa Afrika, mbali na ambapo bibi yangu alitokwa na jasho lake.

Hofu ilikuwa ikimulika.

"Hofu ni jambo la kwanza ambalo linahitaji kuondoka, na hili ndilo jambo gumu zaidi," ndivyo mwalimu wangu alisema. "Hofu ndio kitu kinachokuzuia kuona, kusikia, kuhisi vizuri. Ulimwengu huu hauko vile unavyoonekana, na sote tungejua hili, ikiwa tungeweza kufungua macho yetu ... na tungeweza kufungua macho yetu, ikiwa tungeweza kuamka kutoka ndani hofu."

Nikijikunja kati ya shuka, nikiwa nimelowa jasho na machozi, nilikuwa nikiamka kutokana na HOFU.

Hofu ni jambo gumu zaidi kushinda baada ya kiwewe. Kiwewe kinatenganisha vipande vyako, na kisha unaziwiwa, umepofushwa. Kwa njia nyingi maendeleo ya ustaarabu wetu umeumizwa tu - hatutaki kuona ni nini hasa. Tunakata miti, washirika wetu, marafiki zetu. Tunaikatiza Dunia kwa mashine, kuua. Tunajifanya wafu hawana uhusiano wowote nasi. Tunafikiri ndoto sio halisi. Tunaita mizimu saikolojia na kujaribu kuipeperusha na fimbo ya DSM. Sitaki kuona tena, kusikia tena, na kwa hivyo sitaki kuzungumza tena. Kiwewe

hutuchanganya ili tusijue tena ukweli ni upi, na uwongo ni upi. Kiwewe hukata sehemu ya ukamilifu wetu: ubinadamu wetu, angavu zetu, mawazo yetu – na kisha tunaficha vichwa vyetu kwenye mchanga, tukitumaini tutasonga na kuendelea na mambo bora zaidi. Kuwa jasiri kweli inakuwa ngumu zaidi na zaidi, sio rahisi. Maisha ni tete zaidi. Mengi yako hatarini. Udhaifu wa uwepo wetu unazidi kutisha.

Ninaamka tena, nimelowa.

“Ni roho mbaya. Itatoweka,” anasema mwalimu wangu huku akitabasamu. Hakuna kinachomtikisa. Hakuna kinachomtia wasiwasi. Yeye ni mganga, mwanzo mwisho.

Jambo la kukumbuka kuhusu tamaduni za kitamaduni ni kwamba ni za kisayansi sana. Watu huko wanaishi maisha magumu, na hawashiriki kwa moyo wote katika mambo ambayo hayafanyi kazi, hayana athari. Kwa mantiki ya tamaduni za kimapokeo, za msingi wa ardhi, ni sisi ambao ni wazimu, kwa sababu sisi ndio ambao tunatawaliwa na wazo la "imani katika Mungu". Imani. “Imani katika Mungu”, kinyume na “kuishi katika imani”, ikimaanisha kwa ukaribu zaidi “kuishi katika kuamini”, ni jambo la kufikirika, na halina mantiki yoyote. Haina uhusiano na ulimwengu wa nyenzo, kutumia mawazo yetu kwa mgawanyiko na kujitenga, "kumpa Mungu yaliyo ya Mungu na kumpa Kaisari yaliyo ya Kaisari" - badala ya kusuka mambo ya kiroho katika maisha yetu. Ona, hata hiyo kauli ni ya kipuuzi. Wazo hili kwamba ni sisi ambao tunachagua kuunganisha mambo ya kiroho katika maisha yetu, kana kwamba ni chaguo, kana kwamba maisha yenyewe sio zawadi kutoka kwa roho, ambayo tayari yanatiririka kwa furaha kupitia kila kitu.

Moja ya mambo ambayo waganga hujifunza mapema, ni kwamba kila uponyaji ni mabadiliko, neema, tendo la ubunifu. Kwa hiyo kuponya chochote huchukua njia mpya, ya ubunifu, ambayo itakuwa tofauti na kile kilichotokea mara ya mwisho. Kila mtaalamu na mshiriki wa sherehe anajua hili – kwamba kila sherehe ni tofauti kabisa na ile iliyotangulia na itakayofuata, hata ikiwa itifaki, mtindo, mila, mada, washiriki na hata nia ya sherehe ni sawa. Na kwa sababu hii, mara nyingi, kuangalia tatizo ambalo linaonekana kutenda kwa namna ile ile, na masuluhisho yaliyofanya kazi hapo awali hayana maana kwa mganga wa kienyeji. Ni kama ukichaa wa methali wa kurudia jambo lile lile tena na tena. Sheria, katika uzoefu wangu inaonekana kuwa - ikiwa ilifanya kazi mara moja kabla, haitafanya kazi tena. Kwa kweli, nilivunja shingo yangu juu ya sheria hii mara nyingi – Niligonga kichwa changu ukutani mara kwa mara, kujisikia salama kwa njia fulani, kutaka matokeo sawa, kuangalia matatizo ya kurudia kwa jicho makini zaidi kwa umbali. Hii sio njia ambayo uponyaji hufanya kazi. Daima ni changamoto, daima ni mpya, daima ni tatizo jipya, linalohitaji ufumbuzi mpya - kwa sababu sisi ndio tunahitaji kujifunza kitu kipya, kitu ambacho hatukujua hapo awali.

Kwa maana hii, uponyaji wa kimapokeo ni mchakato wa kujifunza kiuhalisi - kujifunza kuwa na hamu ya kutaka kujua kila wakati, katika mchakato wa kisayansi. Mchakato wa kisayansi wa kujifunza kimafulumbi, ambapo kila wakati tunapoanza: “Sijui, sijui, sijui”. Na sala, ambayo inalenga ombi, inafungua chombo kwa upendo akisema: tafadhali, nionyeshe. Tafadhali, kuwa nami. Tafadhali nisaidie.

Sisi sasa, sisi sote; mila za kiasili, na watu wa Magharibi pia, tuko katika mazingira mapya. Mgawanyiko hautasaidia tena yeyote kati yetu. Kuweka mawazo fulani, au watu, au tamaduni juu ya kila kitu hakutatusaidia. Tunakabiliwa na matatizo ambayo hayajawahi kutokea. Sisi sote tunaomba masuluhisho mapya na ya kiubunifu, ambayo yatatokana na muunganisho mkubwa wa matatizo na watu wanaoyabeba. Sote tuko pamoja katika hili.

Baada ya kuokoka majira hayo ya baridi kali, miezi kadhaa baadaye, dada yangu ananiomba nifanye ibada iliyo wazi ya maombi. Kitu rahisi, fomula ya msingi ambayo

inaweza kusaidia kukuza mazoezi yake mwenyewe. Ni aibu jinsi gani, katika mazungumzo na Roho. Yani juu juu. Ni kiasi gani tunatafuta maneno sahihi, njia sahihi. Tunajua kwamba katika maombi tunaonekana, na bado hatujui jinsi ya kuonekana. Je, tunaingiaje katika urafiki na roho? Wapi pa kuanzia? Tunaanza kwa maombi. Kwa kutulia huko kwa nafasi, ufunguzi wa mahali patakatifu, pamoja na zawadi. Tunatoa shukrani. Kisha tunaomba ufahamu. Tunatoa shukrani tena. Kisha tunasikiliza. Kufungua macho yetu, masikio yetu, mioyo yetu. "Acha nikuone. Acha nikuhihi. Uwe nami, katika mambo yote. Nishike mkono, shika moyo wangu. Fanya vivyo hivyo kwa wale wanaonichukia, ili wasihisi haja ya kuchukia tena. Ziponye roho za wale walionidhulumu, kwa hivyo hawahitaji tena kumdhulumu mtu mwingine yeyote. Wewe ni upendo. Nishike katika upendo ulivyo. Asante. Tuonane kesho. Tuonane leo. Tuonane ninapoondoka hapa. Wewe ni mpenzi wangu. Mimi ni mpenzi wako."

"Wow. Kweli, huko Zimbabwe, umejifunza jinsi ya kuomba," dada yangu ananiambia.

Ngoma, dansi na watu. Sherehe ni tukufu! Roho huja, hunena Kweli, na Kweli inapokelewa. Miguu yangu inacheza na kuachia ahueni ardhini na duniani, kwa sababu najua, hatimaye, kwa nini niko hapa - kusudi langu haliepukiki tena.

Profesa wa Anthropolojia huko Poland aliwahi kusema jambo ambalo lilifanya uzoefu wangu uwe na maana zaidi –

"Waganga huzaliwa na kipawa. Wako nyumbani katika ulimwengu wa Roho. Na wanapokwenda huko, iwe Mizimu inawakera au wanaburudika, cha muhimu ni kuwa mganga yupo nyumbani hapo – Mizimu haiwezi kumfukuza mganga. Wanaweza kufanya hivyo kwa watu wengine, lakini si kwa mganga. Hii ndiyo pawa ambayo mganga huzaliwa nayo. Si mbinu.'

Wakati nyota za Kiafrika zinanidharau, najua waganga huzaliwa, sio kuumbwa. Kuzawadiwa na roho, sio na watu. Moto hugawanyika tabasamu kali, kutuma cheche hewani na kuangaza nyuso za watu wanaocheke, kuimba, kucheza. Hata hivyo, waganga hawa wanakubaliwa na watu - lazima, katika maisha haya, ili zoezi la kujenga daraja liwe na maana.

Nadhani hii inakwenda mbali sana kuelezea tajriba ya watu wengi duniani siku hizi, huku waganga wakizidi kuamka na kuzaliwa ili kufidia wote ambao jamii yetu inawaua, kama tamaduni za ukoloni zilivyofanya kwa mila za kiasili au kuchomwa moto kwa wachawi huko Ulaya au kuwinda na kuuawa kwa waganga na Serikali ya Soviet; hilo, au wanawekwa hospitalini na kuitwa wazimu - maono yao na wito wao umepotoshwa katika utambuzi wa ugonjwa wa akili.

Uganga sio mbinu. Hakuna mtu anayeweza kukufundisha. Lakini ni jambo la kweli na la lazima. Wito wa kweli.

Mwishowe, hivi ndivyo mwalimu wangu ananiambia:

"Mababu zako walinipa ujumbe mmoja - baada ya kile tunachofanya hapa, umemaliza, hupaswi kwenda kwa waganga wowote tena, sasa lazima uongee na mizimu yako moja kwa moja, mawasiliano yako mengi lazima yawe nao. Lazima uamini roho zako. Kwa sababu wanaelekeza kazi yako, kwa hivyo sio chaguo lako – lazima uje kwao na kila kitu, waulize, jipe muda pia kwa kila uamuzi. Lazima wakuambie sasa, nini cha kufanya, wapi pa kwenda. Watu kama wewe - watu wanaofanya matambiko na sherehe - hawana

maeneo thabiti ya kuishi. Kama *Chaminuka, Ambuya Nehanda*, walisafiri kutoka jamii hadi jamii wakifanya ibada yoyote iliyokuwa muhimu - si zaidi, si chini ya hapo. Mpenzi wako wa maisha lazima aelewe kwamba, ikiwa unapata mpenzi wa maisha - ikiwa anaelewa, itakuwa njema. Uelewa ni neema ambayo hutolewa - wazazi wako pia, macho yao yamefungwa kwa kazi yako, lakini sio kosa lao. Macho yao yatafunguliwa na Wahenga. Hii itatokea baadaye. Njia ya Roho na Mfanya Amani si rahisi. Wewe ni mjumbe wa Roho, mzee - ni vizuri kuwa uko hapa. Aliyetumwa na Roho. Waombe kwa kila jambo. Unapozaliwa Svikiro, huwezi kukimbia hilo. Je, unaweza kukimbia kivuli chako? Inakufuata kila wakati - kwa faida yako mwenyewe. Mababu ni wajumbe kutoka kwa Muumba, ndio tunazungumza nao. Kwa kusema hayo, Roho ni fumbo. Siku hizi watu wanadhani unahitaji tu kununua vitambaa, fimbo na bute na umemaliza, lakini sio hivyo. Roho haiishi katika nguo. Mwili wangu ni nguo yao. Wanaishi katika mwili. Kila kitu lazima kifanyike kwa moyo sahihi, kwa nia sahihi, na sisi ni wanadamu na hujui kinachoishi ndani ya moyo wa mponyaji. Na sisi sote tunafanya makosa na sasa ninaweza kuandika hadithi mpya bila makosa - hadithi yako, hadithi ya maisha yako pia ni hadithi ya uponyaji. ... Nini kingine? Safiri na dawa, kila wakati. Kesho tunaanza kazi. Ombea adui zako, wape zawadi, kisha ondoka. Hatujatumwa hapa kupenda watu wazuri tu au watu wanaotupenda. Kupaa ni njia ya kusafiri, sio mbaya. Wala kupata watoto. Roho sasa inabisha hodi kwenye milango ya kila mtu na lazima waitikie sasa. Sio wakati wana wakati au baadaye, lakini sasa. Na lazima tuelewe kwamba lugha ya Roho pia inaishi katika kitendawili - na siri. Na ni upendo, yote ni upendo, na tuko hapa kupendana sisi kwa sisi na Dunia pia. Dunia inahitaji uponyaji. Tunahitaji wazee waanzishe ipasavyo. Tumepewa zawadi tofauti, hatuwezi wote kuwa sawa - sisi sote ni tofauti, na zawadi tofauti.

Peleka kila kitu kwa Mababu. Kila kitu. Watazungumza na wewe.

Usiku, ninajiona, mtoto ambaye nilikuwa, kwenye sanduku. Ndege inanipeleka juu, juu, hadi anga ya usiku. Sanduku inakuwa kikapu. Ndege inayeyuka, na kikapu kinapita, kinaelea, kando ya mto wa nyota. Na hao hapo, zile nyuso zenye tabasamu za simba, nguva, watu, babu na nyanya. Niko nyumbani.

Sanaa hufanya iwezekane
kuvuka mipaka
inayoonekana na
isiyoonekana

KAROLINA BIENIEK

URSZULA MARKOWSKA-MANISTA

PAULINA BRELIŃSKA-GARSZTKA

Sanaa kama Ukutanaji – njia za simulizi za kufungwa na kujifungua kwa mapya

Ukaribu wa mitazamo ya Fifi Mbogho, Samba Yonga, Natasha Omokhodion- Kalulu Banda na Lilian Hippolite Mushi

Utangulizi - masimulizi ya wanawake ndani ya na kupitia sanaa

Sanaa huwa kama kifaa cha kutoa maarifa, haswa kwa sababu "inakuwa" na sio "ni" tu ambapo mapya hutenganisha ya zamani, ni pale ambapo ubinadamu unapakana au kuishi pamoja na asili, kati ya "ya kimwili" na "yasio kimwili", katika mazungumzo. Inasaidia katika kutafuta miunganisho kati ya matukio yanayowapata wanadamu katika wakati wa kihistoria unaowazunguka pamoja na uhistoria wa maeneo wanayoishi. Inarahisisha safari katika siku za nyuma na zijazo, kutoa nafasi kwa ajili ya ugunduzi, ubomoaji na ujenzi wa maana.

Yafuatayo ni manukuu kutoka kwa masimulizi ya wanawake wanne waliojikusha na sanaa ya kisasa katika maeneo tofauti na nafasi ndani ya Afrika na Ulaya. Wanapata nguvu katika kazi zao kutokana na ufahamu wa uwezo wa asili wa sanaa, umoja wake na kuvuka mipaka inayoweza kubadilishana tamaduni na baina ya mabara. Kwa mtazamo huu, wanaona sanaa kama chombo kwa kukuza ustadi wa kufikiria wa ubunifu na mawazo, mambo ambayo ni muhimu kwa kuunda masuluhisho mapya na kuleta mabadiliko ya kijamii. Mbinu zao za ugunduzi sio tu kupitia mazoezi kama utafiti wao lakini pia kupitia mabadiliko ya kidijitali, ambayo huwezesha uwezo wa kubadilishana uzoefu na mitazamo.

Kwa wanawake wengi wanaohusika katika shughuli za kijamii kupitia sanaa, sanaa hii inaonyesha kwa upande mmoja juu ya maswali ya mara kwa mara, haijulikani, matatizo na changamoto za jamii wakati, kwa upande mwingine, pia inachukua muundo wa nafasi ya pande nyingi ambapo mtu anaweza kutafuta majibu ya maswali yao na maswali ya wengine na kuyajadili ndani na nje ya nchi.

Sauti za wanawake wanaotafuta kuimarisha uwezo wa kibinadamu kupitia sanaa ya kisasa zinazidi kusikika. Wanawake ni waanzilishi wa mazoea, mwingiliano na ushirikiano katika uwanja wa sanaa ya kisasa, wakiunda mfumo wa kukutana kwa lengo la ujuzi na kubadilishana kisani.

Masimulizi yao yanaonyesha kuwa utengano hutumika tu kama mwanzo katika mchakato wa kugundua, kusimbua na kutafsiri maana. Ni mchakato unaoanzisha utayarishaji na ukuzaji wa maarifa na tafakari ya kisani kuhusu kile kinachoruhusu

wanadamu kuvuka na kuwa wa sababu, hai na washirikishi. Ni hakika kwamba mchakato ufuatao huleta changamoto zinazoimarisha ustahimilivu wa uundaji pamoja katika mradi.

Ni mchakato wa kugundua yanayojulikana na wakati huo huo yaliyo mapya, yakiwa yamefungwa katika mazungumzo mengi na miktadha tofauti, ambayo huonyesha kwa kujifunza miktadha mbalimbali ya sanaa, na kuona uwezo wake, inawezekana kuvumbua na kuunganisha nguvu ili kuunda taswira ya kisasa ya sanaa yenye nguvu zaidi na namna bora zaidi za kujieleza. Kuweka bayana pia huruhusu mifumo ya maarifa asilia kurejeshwa na thamani yake ya kisanii kuonyeshwa.

“Kuweka bayana hutumika tu kama mwanzo na kwamba katika siku zijazo, kutakuwa na mengi zaidi ambayo tunaweza kushiriki, ikijumuisha sherehe na programu nyingi za kubadilishana badala ya makazi pekee. Nadhani tunaweza kufikia mahali ambapo tunaweza kufanya makazi ya uangalizi na utafiti, kwa sababu ninaamini kuwa tayari tumeshawiana kwa kiasi fulani kuelekea lengo hili hili.” (Fifi Mbogho 2023).

Katika michango yao, wote wanaelekeza (kwa maoni yao) kategoria muhimu zinazojenga njia ya kuelewa sanaa. Kwetu sisi, kategoria hizi zimekuwa kategoria za simulizi za uchunguzi wa taaluma mbalimbali katika uwanja wa sanaa. Hakuna kinachotabirika katika sanaa. Inahusika na viumbe hai, vitu, ulimwengu usio na uhai, mahali, nafasi, uumbaji na uzoefu uliokusanywa. Sanaa pia ni shirikishi. Ni mchakato, msururu wa matukio na tajriba ambamo ushiriki ni chanzo cha maarifa, makabiliano mapya, matatizo na changamoto. Wakati huo huo, inakuja na ufahamu kwamba mara tu ukiwa umepata uzoefu wa sanaa, kuichambua, kuitafsiri, na kutafakari juu yake, hakuna kitu kitakachofanana tena. Sanaa hufanya uwezekano wa kuvuka mipaka inayoonekana na isiyoonekana.

Historia ya ulimwengu iliyojengwa juu ya uhusiano wa nguvu inaonyesha kwamba, kwa mfano, wakati wa mchakato ya ushindi na ukoloni, hadithi nyingi za asili, tabaka muhimu za maarifa zinazoundwa na wanawake, zimesahauliwa au kung'olewa huku wanawake pia wamefutwa na kuachwa nje ya masimulizi muhimu ya kihistoria.

"Ikiwa unafikiria juu ya taasisi za maarifa na jinsi maarifa yanavyotolewa - yameandikwa katika vitabu, iwe ni karatasi, iwe ni rasilimali za kitaaluma na kazi ya kitaaluma – lakini katika mifumo yetu ya maarifa asilia, maarifa mengi yaliandikwa kupitia sanaa, kwa njia ya kusimulia hadithi, kupitia hadithi za mababu zetu, na mengi ya hayo yalibatilishwa kama maarifa. Kwamba haikuandikwa kwenye karatasi, ilionekana kuwa mbaya zaidi – alafu hata haizingatiwi mfumo wa maarifa” (Samba Yonga 2023).

Leo, wanawake kwa bidii na kwa ubunifu wanatumia teknolojia mpya, kusawazisha wingi wa aina na mitindo katika juhudi za kurejesha michango ya wanawake kwa maarifa na kuiunganisha katika njia kuu na za kijamii zinazohusiana na haki.

Ili kuunda, kujieleza kupitia wingi wa umbo (ambayo sanaa inayo uwezo ndani yake) pia ni kujifunza viwango mbalimbali vya mawasiliano na majibu ya mawasiliano katika ulimwengu ambayo mara nyingi hayaendani na kinyume na hali halisi ya kila siku ambayo tumelelewa, pamoja na elimu iliyopokelewa na ile tunayojitambulisha nayo. Kwa hiyo sanaa ni chombo cha mawasiliano na kujieleza. Inajieleza kupitia mtumaji – msanii – na mpokeaji – mtazamaji, msomaji – ambao ni waundaji wenza kutafsiri na kuzalisha maarifa. Kwa hivyo wanashiriki katika mchakato wazi wa kubadilishana maarifa, mawazo na habari, ambayo ni sehemu muhimu ya mchakato wa kujenga uhusiano na maeneo tofauti na kazi za sanaa na kushughulikia hali za kitamaduni, kidini, kijamii, mazingira, hali ya hewa, kisiasa na zingine.

Simulizi ya 1

KUTAJIRISHA UWEZO WA BINADAMU KUPITIA CHOMBO CHA TAARIFA CHA SANAA YA KISASA.

Jina langu ni Fifi, Fifi Mbogho, kutoka Dar es Salam, Tanzania. Ninafanya kazi katika taasisi inayoitwa Nafasi Art Space, ambayo inapambana kuimarisha uwezo wa binadamu kupitia njia ya sanaa ya kisasa. Ikiwa imeanzishwa na kikundi kidogo cha wasanii wa Kitanzania, ndicho kituo cha sanaa kinachojitegemea kwa muda mrefu zaidi nchini.

Hapa Nafasi, ninasimamia Idara ya Sanaa ya Maono, ambayo inaonekana kihistoria kama mojawapo ya programu zinazochukua shirika zima. Katika Idara ya Sanaa ya Maono, kuna idara ndogo nyingi ikiwemo Nafasi Academy, ambayo ni programu tuliyoanza mnamo 2020, programu ambayo inalenga kuwatajirisha wasanii na watendaji wa sanaa katika uwanja wa sanaa ya kisasa. Pia tuna programu zetu za uanachama na ukaazi ambapo wabunifu wanaweza kushirikiana na jumuiya inayojumuisha wote. Shukrani kwa haya, Nafasi imeonyesha uwezo wa jinsi ya kuwezesha uwezo wa binadamu, na jinsi ilivyo muhimu kuzingatia kufanya jambo pamoja. Pia tunazo nafasi za matunzio ya sanaa ambapo maonyesho ya vikundi hupangwa kila mwaka. Mwisho kabisa, pia tuna Nafasi Film Club pamoja na Nafasi Digital Art Lab.

Deconfining ni mojawapo ya programu chache za kwanza tangu nilipojiunga na Nafasi ambapo kuna uwepo wa kubadilishana tamaduni na baina ya mabara. Aina hii ya ushirikiano mpya na washirika kutoka nchi nyingine huleta njia mpya za kuijaribu Nafasi. Ni muhimu kutaja kwamba video ni kitu kipya katika anga ya kisasa ya sanaa nchini Tanzania; sio watu wengi wanafanya hili zoezi na katika mfumo wa Kutenganisha, tunaweza kuendeleza tawi hili la sanaa. Itakuwa ni fursa nzuri sana na jukwaa nzuri sana kwa wasanii wa Kitanzania wanaopenda kuchunguza na kufanya majaribio ya kisani. Kupitia muktadha wa kitamaduni, tunaweza kuunda taswira ya kisasa ya sanaa inayowezekana na yenye nguvu zaidi ndani ya nchi, jambo ambalo ni tegemeo langu kubwa kabisa katika miradi ya kimataifa kwa ujumla. Inaweza tu kuleta ukuaji wa kisani na ushirikiano zaidi na ushirikiano katika siku zijazo. Kuzingatia hilo, Ninaamini kuwa *Deconfining* hutumika tu kama mwanzo na kwamba katika siku zijazo, kutakuwa na mengi zaidi ambayo tunaweza kushiriki, ikiwa ni pamoja na sherehe na programu nyingi za kubadilishana badala ya makazi tu. Nadhani tunaweza kufikia mahali ambapo tunaweza kufanya makazi ya utunzaji na utafiti, kwa sababu ninaamini kuwa tayari tumeunganishwa kwa lengo hili hili.

Kutembelea Polandi na kushiriki katika Mapitio ya Survival Art Review [*Uhakiki wa Sanaa ya Kuishi*] huko Wrocław kumekuwa tukio la kutia moyo sana. Nilipata fursa ya kuona haya yote mapya - kwangu ni mapya - ubunifu na matumizi ya teknolojia katika sanaa, ambayo ni jambo ambalo mwishowe bado tunakua. Kwa hivyo imekuwa ya kutia moyo na kuvutia sana kuona ushiriki wa wasanii katika Uchambuzi, na kuona ni kazi kiasi gani iliyofanywa na timu ya Survival. Hata hivyo, pamoja na uzoefu mpya huja pia matatizo ambayo nilipaswa kukabiliana nayo kabla ya kuvuka mpaka wa Poland. Hata katika karne ya ishirini na moja, mchakato wa visa ulikuwa mgumu zaidi. Sikuweza kupata miadi ya haraka, kwa sababu, kwa bahati mbaya kwangu, lilikuwa ni swali zaidi kwamba ni nani unayemjua anayeweza kukusaidia kufanya jambo fulani, badala ya kupitia mfumo. Inasikitisha sana kwamba unatendewa kila mara unapokimbia nchi yako mwenyewe. Ingawa tulikuwa na hati zote zilizotayarishwa mapema, tulihojiwa kuhusu tulipo, tunakoenda, na tunaenda kufanya nini. Lakini unapoyapita, unaweza pia kujiandaa kwa zisizotarajiwa. Labda ulimwengu huko nje unaweza kuwa mwema, watu wengine wanaweza kuwa wema zaidi. Kuchukua mbinu ya kutotarajia chochote ni kinga.

Nitarejea Tanzania na uwakilishi wa sanaa ambao nilipata nafasi ya kuutazama nchini Poland. Nchini Tanzania tunafanya kazi katika ghala la zamani, na mwanzoni, mawazo yetu ni kwamba lazima upendezeshe kitu ili kuwafanya watu watamani kuja kukiona. Lakini wakati mwingine pia ni kuhusu ni tajriba gani unajaribu kuwapa watu, watazamaji, na uzoefu wa Survival Art Review, safari hii kwa kutumia depo ya zamani ya magari ya mitaani, ikikumbatia historia hiyo pamoja na kero zake zote. Ninaamini kuwa huu ni uchunguzi unaovutia sana, na jambo ambalo hakika nitakuwa nikienda nalo nyumbani.

Simulizi ya 2

KURUDISHA MAARIFA [YA ASILI] KWENYE MTANDAO MKUU NA KUTUMIA TEKNOLOJIA ZA KIDIJITALI KUWEKA NDANI YA KUMBUKUMBU.

Jina langu ni Samba Yonga na mimi ni mwanzilishi mwenza wa Jumba la Makumbusho la Historia ya Wanawake nchini Zambia. Tulianzisha Jumba la Makumbusho la Historia ya Wanawake mwaka 2017 tukiwa na jukumu la kurejesha mifumo ya maarifa asilia ambayo iliundwa na wanawake. Hili lililazimu kwa sababu, wakati wa ukoloni, historia nyingi, ujuzi ambao wanawake walitengeneza na taasisi zilizowaunda, zilisahauliwa, na wanawake pia waliachwa nje ya simulizi hizo. Kwa hivyo ilikuwa muhimu sana kwetu kurudisha urithi kulingana na uzoefu wa miaka katika mfumo mkuu na kutumia teknolojia za kidijitali kuziweka kwenye kumbukumbu.

Ikiwa unafikiria taasisi za ujuzi na jinsi ujuzi huzalishwa - huandikwa katika vitabu, iwe ni karatasi, iwe ni rasilimali za kitaaluma na kazi ya kitaaluma – lakini katika mifumo yetu ya maarifa asilia, maarifa mengi yalirekodiwa kupitia sanaa, kwa kusimulia hadithi, kupitia hadithi za mababu zetu, na mengi ambayo yalibatilishwa kama maarifa. Kwamba haikuandikwa kwenye karatasi, hata ilionekana kuwa mbaya zaidi - basi haijazingatiwa hata mfumo wa ujuzi. Sasa tunaishi katika enzi ya kidijitali na tuliona hii kama fursa ya kuweka mfumo wetu wa maarifa kidemokrasia, huku pia tukiuhifadhi kwenye kumbukumbu na kuutangaza na kuufanya kuwa halali. Makumbusho yetu ni ya kidijitali kabisa kwa sababu hatukutaka kungoja taasisi ambayo ina kuta nne ndipo iamue jinsi tutakavyoanza kurejesha mifumo yetu ya maarifa. Wazo la kuta nne kwa makumbusho ni la Kimagharibi na mawazo ya uzalishaji wa maarifa Kiulaya sana. Hatukuwahi kuwa na kuta nne katika jumuiya zetu tunapofanya mazoezi ya maarifa katika wakati tunapohifadhi ujuzi wetu au tunaposambaza ujuzi wetu, na hatukuhisi ni muhimu kufanya hivyo ili tuanze kazi. Enzi ya kidijitali imetupatia zana na majukwaa kufanya kazi ya aina moja na kuruka-ruka wazo la jengo la matofali na chokaa ili tuweze kufanya kazi tunayofanya. Hii imetufanya tuingizwe katika maeneo kama vile nafasi za kazi za kitaaluma kama vile sanaa na teknolojia. Hilo lisingetokea ikiwa tungesubiri kujenga jengo. Kwa mfano, unaweza kupata kujua hadithi za Leading Ladies [Wanawake Wanaoongoza], mradi unaopatikana kwenye tovuti yetu unaonyesha wanawake wa Zambia wa karne ya kumi na saba na kumi na tisa ambao walishikilia nyadhifa muhimu za uongozi. Hadithi hizi zinapinga wazo kwamba kihistoria, wanawake hawakuwa na uwezo wa kuwa viongozi. Ni sanaa inayopatikana kwa wingi kusikiliza kile ambacho jumba la makumbusho limeunda bila kutembelea Lusaka kimwili.

Nadhani kitu ambacho kimetokea na aina ya kazi ambayo tunafanya - tunafanya kazi, kwa njia, kwenye pindo na pembezoni, lakini tumeunda nafasi kubwa ya mjadala katika suala la mifumo ya maarifa inayozingatia, kuzingatia mawazo kuhusu jinsi ushirikiano unapaswa kufanywa. Uzalishaji wa maarifa, kwa namna, imekuwa njia moja tu. Tumeelewa jinsi maarifa yametolewa – unaenda chuo kikuu, sera inaundwa, unafuata njia fulani - na nadhani mradi wa *Deconfining* ni jambo ambalo linahoji hilo. Inahoji wazo la jinsi miundo ya ushirikiano na kufanya kazi katika anga ya kitamaduni inaonekana kama, ni nani wanafaidika na nani wanahusisha kwa njia mbaya au nzuri. Hili liliambatana na kazi tuliyokuwa tukifanya, na tulihisi kwamba tunaweza kutoa sauti ya thamani, jukwaa la thamani, kwa mazungumzo haya, mjadala na mabishano haya kufanyika.

Hati yangu ya kusafiria (pasipoti) iliisha mwezi wa Aprili na ukiangalia pasipoti yangu ya zamani, imejaa visa kutoka kila mahali, kwani ninasafiri sana kwa kazi tunayofanya kwa ajili ya jumba la kumbukumbu na kazi zingine, na kwa wakati huu unaweza ukafikiria kuwa umezoea mchakato wa visa. Walakini kila ninapopitia, nakutana na kikwazo – kwa sababu daima kuna mchakato wa ulindaji wa kuingia katika nafasi uliyopo, kwa maana fulani, kwenda kubadilishana kitu – kwa vile sisi huzingatiwa kila mara kama mshirika mdogo zaidi au huluki ndogo zaidi ambayo inaingia katika nafasi ya upendeleo. Hii inaweka thamani yetu katika nafasi ya chini, na haya ni baadhi ya mambo ambayo tunataka kupinga na aina ya kuhoji kuhusu wazo la kubadilishana ni nini. Kwa sababu ikiwa unazungumza juu ya kubadilishana, inapaswa kuwa kwenye jukwaa sawa: hunifanyii upendeleo, sikufanyii upendeleo. Sote tunaleta vitu vya thamani, na inafuata kwamba ufikiaji au upatikanaji wa vitu hivyo unapaswa kuwa katika nafasi sawa. Walakini, tunapaswa kuruka kupitia vitanzi na, si unajua, kuvuka mito, ili tuweze kuingia, hata katika nafasi hizo ambapo tunaweza kuwa na majadiliano hayo. Sababu pekee iliyonifanya nipewe visa ni kwa sababu waliona ushahidi wa visa ambazo niliwahi kuwa nazo, kwa hivyo wanakua wakisema kama, “Oh, labda ana hatari ndogo, tunaweza kumpa visa bila kumpitisha kwenye shida nyingi.” Hata katika hilo, bado nililazimika kulipa gharama ya kupeleka visa katika nchi nyingine na kuirejesha katika nchi yangu na kusubiri siku ambayo nilipaswa kuruka hadi ofisi ya pasipoti kuchukua pasipoti yangu na kusafiri. Kwa hivyo pasipoti ni hati muhimu ya utambulisho - vipi ikiwa itapotea njiani? Je, ikiwa mtu atachukua pasipoti yangu na kutumia kitambulisho chake? Hawafikirii kamwe mambo hayo, kwao ni kama fursa kwamba unaweza hata kutupa pasipoti yako na kwamba tunaipata na kuweka visa ndani yake. Haya ni baadhi ya mambo ambayo hayazingatiwi ambayo yanaendelea kuendeleza ukosefu huu wa usawa katika kile kinachoitwa ushirikiano sawa. Kwa kawaida, hata hawatakuambia, kwanza ya yote makanusho elfu, hivyo kwa kawaida huchukua wiki tatu kutayarisha na inabidi kwenda nchi nyingine. Ninaishi Lusaka nchini Zambia. Pasipoti ilibidi iende Nairobi nchini Kenya, na kisha huchukua siku kumi na tano na baada ya hapo wanasema – hata hivyo, watasema kanusho, hata tukisema siku kumi na tano, inaweza kuchukua muda mrefu zaidi ikiwa tunahisi hufikii sifa za awali au zinazofaa kwako kupata visa. Alafu, wanachukua pasipoti yako na ina maana kwamba huwezi kusafiri popote pengine, unapaswa kusubiri nyumbani, kwa hivyo ikiwa una kazi mahali pengine au unahitaji kusafiri mahali pengine, inabidi usubiri hizo wiki tatu zishe ili upate tena pasipoti yako. Hata kama ukirudishiwa, hakuna uhakika kuwa utapata visa. Uko wapi usawa katika hilo? Na bado ukiangalia kwa njia ya kinyume, nchi nyingi za Ulaya na maeneo mengine, wanaingia tu Afrika bila kuhitaji visa au wanapata visa mahali pa kuingia na hakuna mtu anayesema chochote.

Ni mara yangu ya kwanza huko Wrocław na Poland. Sijawahi kufika hapa, baba yangu alikuwa mwanadiplomasia Ulaya ya Mashariki na London na Italia, kwa hivyo inanikumbusha mengi kuhusu Serbia na Croatia kwa jinsi inavyohisi, lakini pia nimejisikia raha sana na ni nafasi wazi kukutana na watu wapya. Daima ni vyema kukutana na mawazo mapya na unakuta kuna ulinganifu katika maeneo mengi ambayo usingefikiri kuwepo, na imekuwa ya kusisimua kuwa sehemu ya mijadala mikubwa na muhimu.

Yani, kama kawaida na aina hizi za miradi, zinanikumbusha sekta ya maendeleo - ambapo nina historia, na azma kubwa ya sekta ya maendeleo kukomesha umaskini. Yani, sijui kama itawahi kutokea katika maisha haya, na kwa hivyo tunafanya mambo haya yote, kutekeleza taasisi zote hizi na miradi na michakato na ushirikiano huu wa *Deconfining* unahisi sawa na lengo la kumaliza umaskini – katika kuunda mitandao na mabadilishano ambayo yataunda njia hii nzuri ya kushirikiana pamoja. Nina matumaini, lakini ninaona mapema bado kutakuwa na mengi ya kurejesha kuandika, kama vile unavyozoea njia fulani, umefunzwa na kufundishwa na jinsi mchakato unavyopaswa kwenda, na tutakabiliana na upinzani, tutakabiliana na migogoro, lakini hiyo ni sehemu ya mchakato na nadhani inapaswa kutokea, kwa sababu kama upande mmoja ukikubali na upande mwingine hauseremi chochote, basi turudi kwenye biashara, kwa hivyo nadhani tunapaswa kuwa na ujasiri wa kupitia mchakato huu mgumu, kwa sababu itakuwa hivo.

Simulizi ya 3

JAMBO ZURI NI KWAMBA TUNAJUA HILO, SAWA KWA HIYO SASA TUNATAKIWA KUONA JINSI BORA YA KUUNGANISHA MAMBO

Jina langu ni Natasha Omokhodion-Kalulu Banda na mimi ni mwandishi na pia mwanzilishi wa Copper Monstera, ambayo ni kampuni mpya ya uchapishaji ambayo nimeanzisha nchini Zambia, Afrika ya Kati.

Niliandika riwaya moja iliyochapishwa inayoitwa "No Be From Hia"; nyingine inakaribia kuchapishwa hivi karibuni. Hadithi zangu fupi zimeangaziwa katika anthologi mbalimbali za Kiafrika, for example "Short Story Day" ilikua sehemu ya "Door of No Return", iliyotolewa barani Afrika mwaka wa 2018 na imetafsiriwa kwa Kireno kwa Jarida la Brazil Periferias.. Hivi majuzi, moja ilichapishwa nchini Merika na wachapishaji HarperCollins Publishers. Nilipoanza safari hii, niliona kwamba ilikuwa vigumu sana kujua la kufanya na hadithi nilizoandika. Kwa hivyo ningemandika mambo haya na haikuwa na mahali pa kwenda. Nilikuwa na bahati ya kuanza kupata aina ya ushirikiano ambao ulikuwa unafanyika kote barani. Kwa kweli, ya kwanza niliyowahi kufanya, ambayo niliitoa, ulikuwa wito kwa ajili ya antholojia nchini Zambia na Chama chetu cha Waandishi Wanawake "Women Writers Association". Ithibitisha uzoefu wangu kama mwandishi na nikagundua kuwa kulikuwa na pengo, bado kulikuwa na zaidi ambayo tungeweza kufanya kwa waandishi wengine ambao walikuwa katika nafasi kama mimi – kuzichapisha, kuzitoa nje na kupitisha kazi zao katika mchakato wa kitaalamu, ili kuzifikisha kwenye tasnia. Bado sijachapisha waandishi wengine wowote. Nimekuwa na bahati ya kuchapisha kazi yangu mwenyewe, ambayo imeenda kwenye masoko mengine – Afrika Kusini, Kanada, huku moja ikitarajiwa kutoka Uingereza Septemba hii (mh. 2023) – lakini ningependa kufanya hivyo na wasanii wengine wengi ambao walikuwa katika nafasi ile ile niliyokuwa nayo miaka michache iliyopita. Ni muhimu sana kushiriki katika anthologji au ushirikiano wowote ambao unaweza kumwezesha msanii mchanga ambaye hana uwezekano wa kutuma kazi yake.

Kwa kila ushirikiano mpya tunaoanzisha, huwa mpya kila wakati, kwa hivyo sehemu nzuri zaidi ni mpya. Hakuna mtu aliyeifanya hapo awali, kwa hivyo mnaweza kuifanya kwa mara ya kwanza pamoja, kwa maana kwamba ni mara ya kwanza mnafanya kazi pamoja kwenye kitu kutoka mwanzo. Hiki ndicho kinachotokea sasa, katika muktadha wa mradi wa *Deconfining*. Daima huanza na angalau nia sawa, motisha sawa, ilhali upande wake wa kiutendaji utaleta changamoto ambazo tunapaswa kushinda pamoja kama waandishi wenza na mwanzoni, nadhani, kulingana na mawazo yako au imani yako. Kila mtu anakuja kutoka kwenye kile anachojua tayari, si ndio, kwa hivyo kila mtu anatoka mahali – labda yenye upinzani kidogo, kwa sababu wanachokijua ni sahihi, au kile kilicho katika eneo lao labda ni tofauti na mtazamo wa wengine ambao unafanya kazi nao. Ni faida kubwa zaidi inayotokana na mipango ya mabara. Inatufanya sote kuwa matajiri zaidi kama watafiti na watu. Usaidizi wa aina yoyote ya ushirikiano ni muhimu. Waandishi wanaohusika katika upande huu wa dunia hawajui chochote kuhusu upande mwingine wa dunia. Jambo jema ni kwamba inabidi tuone namna bora ya kuunganisha mambo, na nadhani inatupa nafasi ya kupanua ujuzi wetu na kuunda mtazamo mpya.

Pamoja na ugumu ambao ushirikiano kama huu unaweza kuleta, ningeanzia kwenye changamoto ya kupatana. Tayari una lengo la pamoja, hiyo ni nzuri, lakini je, tunalinganishaje maadili yetu? Je, tunalinganisha jinsi tunavyofanya kazi, jinsi tunavyowasiliana, jinsi tunavyozalisha kile tunachokusudia? Kushinda hilo kwa pamoja kunaifanya kuwa yetu, kwa kweli kuunda ujuzi wa kitaasisi wa jinsi ya kuandika kwa pamoja.

Kando na ukweli kwamba ninahitaji visa na kulazimishwa kufika kwenye Survival Art Review, Lazima nikubali kwamba mimi ni raia wa nchi mbili, kwa hivyo sina shida za visa kwa sasa. Ninaweza kuzungumza kutoka kwenye mtazamo wa kuwa na uzoefu wa pande zote mbili za uzio, kutokuwa na uwezo wa kusonga kwa uhuru na kisha kuwa na uwezo wa ghafla. Sidhani kama tuko katika sehemu ile ile tuliyokuwa miaka arobaini au thelathini iliyopita, hata miaka kumi iliyopita. Nadhani hata mambo kama janga hilo yanatuonyesha kuwa tunaweza kuhitajiana kulingana na mahali ulipo ulimwenguni – haijalishi uko wapi – unaweza kuhitaji kimbilio kwetu, tunaweza kuhitaji kimbilio kwako. Tunapaswa kulikumbuka, juu ya urasimu huu wote unaohusishwa na kuvuka mipaka.

Survival Art Review ilikuwa ya kuisimua, tofauti. Ni mara yangu ya kwanza katika sehemu hii ya Uropa, na huwa inafungua macho kujifunza kitu kipya kutokana na uzoefu wa wasanii wengine. Imezama katika historia, pale tulipo, eneo letu, jinsi unavyofanya mambo tofauti na sisi. Akili yangu tayari ni kama inasema, “Oh nadhani tunaweza kwa namna flani kuiga hii”. Cha kufurahisha pia ninapata miunganisho na msukumo kutoka kwenye kumbukumbu na miunganisho kati ya Zambia na Poland. Katika kitabu cha mwisho ambacho nimetoka kuandika hivi punde, ilibidi nifanye utafiti mwingi juu ya hadithi ya uhuru wa Zambia, ambayo hufanyika, katika suala la utafiti, kitu chochote kati ya miaka ya 1940 na 1964, na cha kufurahisha sana kuna habari nyingi sana. kuhusu wakimbizi wa Poland waliofika iliyokuwa Rhodesia Kaskazini. Nilipata taarifa za vijiji vilivyokuwepo zamani walivyovianzisha kwa ajili ya kukaa katika nchi zote mbili, nadhani Tanzania na Zambia. Kwa hivyo kwangu daima kumekuwa na muunganisho huo ambao nashangaa nini kitatokea ikiwa tungeshiriki hilo au kulijadili au kutafuta familia hizo za Kipolandi. Kama matokeo, kutoka katika mtazamo wa kihistoria, inafurahisha kuwa hapa, kuwa na aina hiyo ya maarifa nyuma ya akili yangu.

Simulizi ya 4

MFUMO WA IKOLOJIA YA ULIMWENGU WA SANAA INA MAPENGO YENYEWWE

Jina langu ni Lilian Hippolite Mushi, mimi ni mkurugenzi wa Nafasi Art Space, jijini Dar es Salam, Tanzania. Nafasi ilianzishwa mwaka 2007 na kikundi cha wasanii na wasomi na maprofesa ambao walihitaji tu nafasi ya kujumuika kuunda. Kwa hiyo, hiyo ilikuwa mwanzo usio rasmi, na kisha mwaka 2008 ikarasimishwa na kusajiliwa kuwa NGO. Kwa hiyo kuanzia wakati huo, wangeweza kutuma maombi ya ufadhili na kuanzisha miradi. Nafasi ni neno la Kiswahili lenye maana mbili: ina maanisha nafasi, kwa hivyo kuna nafasi kubwa ambayo wasanii wanaweza kuja kufanya kazi, lakini pia inamaanisha fursa na nafasi. Mara nyingi tunaunga mkono wasanii chipukizi, wasanii wanaoonekana na wanaoigiza, pamoja na vijana na watayarishi wasiojiweza. Sehemu ya programu yetu inajumuisha kile tulichoanzisha kama Nafasi Academy, mtaala mbadala wa kutoa mafunzo kwa wawakilishi wa sekta ya utamaduni. Tuna matunzio matatu - ya kudumu, inayozunguka na ya umma – na kisha kwa upande wa yanayoonekana tena, tuna mpango wa ukaazi, ambapo kila Oktoba tuna wito kwa wasanii wa makazi na tunawahimiza wasanii wa kimataifa kutuma maombi. Pia tunaunga mkono sanaa ya maigizo, wanamuziki, wacheza densi na ma DJ. Hivi majuzi tumeanzisha Chuo cha Dijitali na Klabu ya Filamu ili kufanya filamu fupi za majaribio.

Nina asili ya kisanii, nilihitimu uchoraji na uchongaji. Nilikwenda London kusoma, na nilipokuwa huko nilijiuliza: Je, nitaishi kama msanii? Baada ya kurudi Tanzania nilifanya kazi kama mbunifu kwa muda, mbunifu wa tajriba ya mtumiaji, mbunifu wa biashara, kufanya masoko na mkakati. Baada ya janga la Korona nilifungua kampuni yangu inayofanya huduma za usanifu. Ni ngumu kushawishi mashirika kufanya hivyo lakini, unajua, tuligundua namna. Kwa hivyo nilipotoka kazini na kuingia kwenye studio yangu mwenyewe, Nilianza kufikiria jinsi ya kurudi kwenye ulimwengu wa sanaa, utamaduni. Sifanyi kazi ya sanaa kitaaluma kwa sasa, ninafanya kwa ajili yangu tu, lakini naanza kufikiria jinsi ninavyoweza kuwa huduma kwa

tasnia ya sanaa nchini Tanzania, ambayo ni changa sana. Kama bahati, nafasi ya kazi ilifunguka hapo Nafasi.

Kwetu sisi ni fursa nzuri, kwa wasanii wangu - ninawaita wasanii wangu – kwa sababu mara nyingi tunapata shida kupata nafasi za ukaazi nje ya Tanzania, nje ya Afrika badala ya mtazamo rasmi, hasa kupata visa. Aina zote za mabadilishano ni muhimu kuendelezwa na kuendelea kwa mustakabali wa sanaa na kwa kuwa na ushirikiano kama vile *Deconfining*, inanipa furaha sana. Kwa kweli ninatazamia kupitia mchakato huu na kuwezesha wasanii kuja Poland na bila shaka kinyume chake pia.

Kwangu mimi Tanzania haswa, wasanii wetu wana matatizo kadhaa ambayo ni ya msingi kabisa. Kwanza, upatikanaji wa elimu kwa ujumla, hilo ni tatizo kwa wasanii wetu, ndiyo msingi wa Chuo ambacho tumeanzisha. Pili, mfumo wa ikolojia wa ulimwengu wa sanaa una mapengo yenyewe – kwa hivyo una wasanii, lakini huna waundaji au wasimamizi wa sanaa, kwa hivyo wasanii wapo tu na wanazalisha na baada ya hapo, hawajui cha kufanya. Kama matokeo, tunataka kuziba pengo hilo, ambayo ina maana kwamba tunapaswa kukabiliana na tatizo jingine ambalo tunalo na wasanii wetu, kama vile yatokanayo na masoko mapya ya ndani na kimataifa, na ili kutimiza lengo hilo katika anga ya kidijitali tumeunda programu inayopatikana kwenye App Store. Unaweza kununua kazi ya sanaa hapo iliyotayarishwa na wasanii wetu pale Nafasi. Kuona kazi zetu na maonyesho tunayotayarisha kunapatikana kwenye tovuti yetu ya nafasiartspace.org au kwenye jukwaa la Sanaa na Utamaduni la Google, katika uwezo huo tunajaribu tu kuwapa wasanii hao majukwaa ya kidijitali, ili waweze kufikia masoko mapya, wasanii wengine, kupata taarifa mpya na ulimwengu wa sanaa wenyewe (ikizingatia nyanja yake ya kidijitali).

Changamoto nyingine ambayo ningesema kwamba inabidi tukabiliane nayo ni ile dhana kwamba wanaweza hata kuishi na kujikimu na sanaa. Ili kufikia lengo hilo, unaweza kufundisha na kuwa na akili nzuri ya mtu, hata hivyo uvumilivu na ushauri ni kitu ambacho kinakosekana ndani ya jumuiya ya kisanii, ambayo husababisha wasanii kukata tamaa kwa urahisi na kwenda kufanya kitu kingine. Kupitia Digital Lab, tunachajaribu pia kufanya ni kujaribu mbinu za uhifadhi wa sanaa. Baadhi ya mambo ambayo tunajaribu kuchangishia ni vichanganuzi vya 3D na kamera 360 ili watu waweze kuona na waweze kupata maonyesho kwa wakati halisi. Hivi majuzi tumemaliza ushirikiano na profesa anayefanya uchapishaji wa 3D, ili tu kufundisha njia hizi mpya kwa wasanii ili waweze kuhifadhi na kuonyesha kazi zao kwa njia tofauti. Bila shaka kuna watu ambao wanavutiwa na AI pia, lakini hayo ni mazungumzo tofauti ambayo pia tunahitaji kufahamu kwanza.

Kwanza kabisa, mradi wa *Deconfining* utachukua mfumo, hata kwetu sisi, ya mchakato wa kujifunza, njia sawa ambayo sanaa ya kidijitali ilianzishwa kama jaribio. Natumai, kutokana na ushirikiano na msanii, na bila shaka kutoka kwa washirika wa *Deconfining*, kwamba kazi kutoka kwa wasanii itaibuka kutokana na hilo. Kwa kuongezea, ninatumai kuwa pia inachukua muundo wa mfumo wa jinsi tunaweza kuendeleza Maabara yetu ya Kidijitali. Ni ajabu kuwa na nafasi na teknolojia hii yote, lakini ikiwa wasanii wenyewe hawana mvuto nayo, wasiwasi wangu mkubwa kabisa ni kama nitakuwa na wasanii ambao wana nia ya kutosha kutaka kuzitumia nafasi. Hata hivyo, tunatarajia kupata kasi fulani, hasa kwa wale wachanga, wasanii chipukizi wanaokuja.

Nina bahati kwamba nilitembelea Poland, kwa sababu mchakato niliopitia ulikuwa wa muda mrefu lakini wenye mafanikio mwishowe. Hatua ya mwisho ya mchakato wa visa ni kwamba lazima uweke miadi na ujaze fomu na uende. Walakini, kitufe hicho cha miadi hakifanyi kazi kamwe, hakikufanya kazi kwa wiki nne. Kila siku mimi au mwenzangu tungeangalia ili kuona kama miadi yoyote inapatikana. Mwishoni, mwanzoni nilikuwa nime mtumia balozi barua pepe moja kwa moja mimi mwenyewe, sawa, na sikupata jibu lolote. Tuliwasiliana na Karolina ili atusaidie kukamilisha mchakato mzima kuanzia ngazi ya mahusiano na ubalozi mdogo wa Tanzania. Nilikasirika, tayari nikiwa nimepata kiwewe, nikifafanua “Jamani, sijaribu kushambulia

chochote, siendi huko kwa chochote kibaya, huu ni kama mradi, mradi muhimu, sivyo? Mradi muhimu sio tu kwa wasanii wa Tanzania bali pia kwa wasanii wa Poland, ni mpango muhimu wa mabadilishano." Baadhi ya maswali yalinishtua sana – "Je, unatambulika?" – waliuliza – "Je, watu kutoka Poland wanakubali unatambulika?" – wakawa wanauliza. Ninatambulika katika familia yangu, natambulika katika shirika langu, natambulika katika nchi yangu kama mtu pia, kama binadamu. Hatimaye, tulipokea visa kwa mafanikio lakini matatizo mengine ya ziada yalitokea kwenye uwanja wa ndege. Tulipitia mchakato wa uhamiaji kwa takriban nusu saa ya kuhojiwa – "Tunafanya nini?" "Tunaenda wapi?" "Hii barua iko wapi?" "Tunakaa wapi?" "Nani anakupeleka huko?" "Kwa nini unaenda huko?" "Kwa nini ni muhimu?" na ninasema, "Nataka tu kwenda kuizoea Poland, kama mfanyakazi wa kitamaduni na aina hii ya mabadilishano ni muhimu." Najua sio kamili kila wakati, najua kuwa mchakato ya visa na ushirikiano wa kimataifa sio kamili kila wakati. Bado inahitaji kutengeneza mifumo inayofaa ya utekelezaji (hasa kwa vile kuna wachache wao, na miradi ya kitamaduni baina ya mabara ni kitu kipya kwa nchi yangu)., lakini hatuwezi daima kuendelea na "Mfumo wa kuvuka mpaka na mamlaka ni hivyo tu," sio? Haipaswi kuwa hivyo. Lakini ndio, imekuwa tajriba mgumu kufika Poland.

Kabla tu hatujaja, tulifungua maonyesho pale Nafasi, ambapo tulitumia takriban wiki moja kuandaa ukuta mweupe kabisa, kuta nne za uweupe mtupu ili kutundika kazi yetu ukutani. Kisha tukaja hapa kuona Survival Art Review ikifanyika katika nafasi ya depo ya magari ya mitaani. Inasisimua. Nilirudisha kwa Nafasi wazo la kuchukua nafasi kama ilivyo, sio lazima au kutakiwa kuwekwa kwenye kuta zinazong'aa. Ni nzuri, ni safi, lakini haibadilishi chochote wala kuchochea mazungumzo mengi. Nadhani inajifungua kwa hadhira mpya ambayo unaweza kuikusanya. Hiyo ina maanisha kukumbatia tulipo, jinsi tulivyo, na nafasi tunayofanyia kazi - hilo ndilo ambalo ningependa sana kurudi pamoja nami kama somo.

Sanaa kama ukutanaji – kategoria za kulisimua katika masimulizi

Katika masimulizi yaliyo hapo juu, sanaa huibuka kama mpambano unaoweza taajriba mpya na mwanya kwa yaliyo mapya kwa kukumbatia tulipo, sisi ni nani na nafasi (ya asili, ya muktadha) ambamo tunafanya kazi. Wengi wa aina za mawasiliano tulizo nazo leo, kama vile kutumia nafasi ya viwanda vya zamani au majengo ya umma kama mandhari ya kisanii, na kufanya kitu kinyume, kama vile kuunda jumba la makumbusho la kidijitali katika nafasi zisizo za kimaumbile au kutumia teknolojia za kidijitali kuhifadhi maarifa, inamruhusu mtu, kwa upande mmoja, kuingia katika njia za kufunga kile kilichokuwa na kinachojumuisha urithi wa kitamaduni na, kwa upande mwingine, kujifungua kwa yaliyo mapya katika nafasi ya zamani (iliyojaa hadithi za kizushi, hadithi za kale, historia ya utukufu wa zamani). Kwa kutangaza na kuhalalisha katika enzi ya kidijitali, picha, kolagi, sanaa za mitaani, fasihi, sanaa ya video na alama hufikia karibu kila kona ya dunia na kubeba ujumbe wa kubadilishana ujuzi kupitia sanaa. "Enzi ya kidijitali imetupatia zana na majukwaa kwa ajili yetu kufanya kazi ya aina moja na kuruka wazo la jengo la matofali na chokaa ili tuweze kufanya kazi tunayofanya." Samba

Enzi wa mtandao, udijitali na akili ya bandia yani AI humaanisha kuwa wasanii na ubunifu wao wako huru kuvuka mipaka, kuhama, kubadilishana na kufanya mazungumzo hata wanapokuwa nyumbani. Sanaa ambayo iko wazi kwa majaribio, ikienea katika ulimwengu wa kweli na pepe, haikubali minyororo yoyote. Kinyume chake, ni chombo cha taarifa– kisambazaji cha uhuru na fursa kwa maendeleo ya msanii na hadhira. Inaweka sio tu mchakato wa kujifunza na kupata maarifa muhimu ya wengine na ulimwengu wao, bali pia kuboresha kile ambacho tayari kipo na kuongeza kinachokosekana na kukiharibu kupitia masimulizi, teknolojia na anga.

Sanaa hufanyika upya katika nafasi za kidijitali, kwa kutumia programu, vichanganuzi vya 3d, kamera 360 na majukwaa ya dijitali na mtandaoni, kuwapa watu ufikiaji wa maonyesho kwa wakati halisi au kuwawezesha kusoma na kutoa maoni kuhusu maandishi ya fasihi na kuhadaiwa na waandishi.

Mfumo wa ikolojia wa ulimwengu wa kisasa ni wa wingi, utofauti na uwekaji huru, kupitia ambayo wasanii wanawakilisha kuwa na kutokuwepo, ulimwengu na dunia, asili na utamaduni, vinavyoonekana na visivyoonekana. Katika simulizi hapo juu, sanaa ni uundaji wa miunganisho na kategoria ya jamii inayoruhusu ushiriki wa pamoja na uwezeshaji wa wasanii wachanga na wabunifu. Kwa njia hii, jukumu la sanaa linajumuisha ukweli wa milele kwamba sisi sote ni ulimwengu uliunganishwa, na muunganisho huu unapenya pande zote za uwepo (Morton 2010).

Hata hivyo, ili kuhakikisha kukutana, mtu hapaswi kusahau kuhusu vikwazo vyote vilivyotajwa katika simulizi zilizotajwa. Kwa sasa si usawa wa fursa wala usawa wa upendeleo ni sheria katika Umoja wa Ulaya/ramba - mahusiano ya kitamaduni ya Kiafrika. Kwa hiyo ni lengo la mradi wa *Deconfining* kuleta swali kuhusu usawa wa hali ya leo kwenye mjadala mpana (Mlandu, 2023). Kumtaja mmoja wa waandishi katika simulizi hii: ikiwa unazungumza juu ya kubadilishana, inapaswa kuwa kwenye jukwaa sawa: hunifanyii upendeleo, sikufanyii upendeleo. Sote tunaleta vitu vya thamani na kwa hivyo ufikiaji wa vitu hivyo unapaswa kuwa katika nafasi sawa.”

KAZI ZILIZOTAJWA

Mlandu, Ukhona Ntsali, *An Invitation to Transform Your Vision of the Cultural Mobility Ethic, On the Move*, 2023.

Morton, Timothy. *The ecological thought*. Harvard University Press, 2010.

Mahojiano na Fifi Mbogho, *Interviews summarizing the residency in Poland June 2023 during 21st Survival Art Review*, Wrocław, 2023.

Mahojiano na Lilian Hippolite Mushi, *Interviews summarizing the residency in Poland June 2023 during 21st Survival Art Review*, Wrocław, 2023.

Mahojiano na Natasha Omokhodion- Kalulu Banda, *Interviews summarizing the residency in Poland June 2023 during 21st Survival Art Review*, Wrocław, 2023.

Mahojiano na with Samba Yonga, *Interviews summarizing the residency in Poland June 2023 during 21st Survival Art Review*, Wrocław, 2023.

Wasifu

Urszula Markowska-Manista, PhD – mtafiti katika eneo la elimu na utoto katika mazingira tofauti ya kitamaduni, kufanya kazi ya field ya taaluma mbalimbali katika mazingira mbalimbali (Pembe ya Afrika, Afrika ya Kati, Ulaya ya Kati na Mashariki, na Caucasus Kusini). Kazi yake inategemea mbinu jumuishi na shirikishi, mbinu za kuondoa ukoloni, uhusishaji, 'maarifa magumu' na mada nyeti. Amekuwa akifanya kazi katika sayansi ya kijamii kwa miongo miwili, kutekeleza miradi ya kimataifa na kushikilia nyadhifa katika vyuo vikuu vya Poland na Ujerumani. Kuanzia 2016–2021 alikuwa mkurugenzi (FU Berlin 2016) na mkurugenzi mwenza (2017–2021 FH Potsdam) wa programu ya kimataifa ya shahada ya uzamili ya sanaa katika Masomo ya Utoto na Haki za Watoto (MACR) kaunzia 2017–2018 mkuu wa UNESCO Janusz Korczak Chair katika Chuo Kikuu cha Maria Grzegorzewska. Kwa sasa ni mtafiti na profesa msaidizi katika Chuo Kikuu cha Warsaw (Kitivo cha Elimu). Miongoni mwa machapisho yake ni vitabu, vikiwemo *Konkultura: Wymiary uczestnictwa w kulturze młodych imigrantów z Ukrainy w Polsce* (mwandishi mwenza, 2020) na *Non-inclusive education in Central and Eastern Europe: comparative studies of teaching ethnicity, religion and gender* (mhariri mwenza, 2022) pamoja na makala katika majarida na sura za kitabu kwa Sage, Routledge, Springer na wengine. Yeye ni mhariri wa kikanda wa wachapishaji Bloomsbury Publishers kuhusu somo la Utoto na Vijana. In 2015, alipokea tuzo ya *Polityka* kwa shughuli zake za masomo.

Natasha Omokhodion-Kalulu Banda ni Mzambia mwenye urithi wa Nigeria na Jamaika. Hadithi zake fupi zimeonekana katika machapisho mbalimbali, ikiwa ni pamoja na 'Short Story Day Africa 2018' kwa ajili ya *Door of No Return*, ambayo ilitafsiriwa kwenda Kireno kwa ajili ya jarida la Kibrazili 'Periferias'. Hadithi yake fupi ya hivi punde, *Her Sweetie*, *Her Sugarcane* imetolewa katika antholojia ya Harper Via 'Reflections'. Yeye ni mhitimu wa Curtis Brown Creative's Breakthrough Course for Black Writers, na mgombea wa shahada ya uzamili ya sanaa katika Uandishi wa Ubunifu katika chou cha Kingston University London. Kitabu chake cha kwanza *No Be From Hia* kilichaguliwa kama mshindi wa fainali wa Graywolf Africa Press mwaka 2019. Ikiwa imechapishwa nchini Zambia, imeingia katika masoko ya Afrika Kusini, Kanada, na inatarajiwa kutolewa nchini Uingereza na Legend Press. Ametumikia jopo la waamuzi wa Tuzo za Afritondo mnamo 2022, na ni Mjumbe wa Bodi ya Alliance Française ya Lusaka.

Karolina Bieniek ni Mkurugenzi wa taasisi ya ART TRANSPARENT, Daktari wa Sayansi ya Jamii, mtaalamu wa sera za kigeni na diplomasia ya kitamaduni. Ana uzoefu wa kupanga kazi na kusimamia miradi yenye thamani ya zaidi ya euro milioni 2, ikijumuisha ubia kadhaa wa kitamaduni na kijamii wa wigo wa kikanda, kitaifa na kimataifa. Lengo lake maalum ni kujenga uhusiano endelevu wa Ulaya na Afrika. Alipanga matukio kama sehemu ya Kongamano la Utamaduni la Ulaya na kuandika ombi la Wrocław katika shindano la Mji Mkuu wa Utamaduni wa Ulaya wa 2016. Mhitimu wa mpango wa kimataifa wa TANDEM kwa wasimamizi wa kitamaduni na BASECAMP ya msingi ya Ulaya Mashariki na Asia ya Kati 2021 Shule ya Mabadiliko ya Mfumo, mshindi wa Shindano la "30 Creative Wrocławians 2017", mjumbe wa Central Europe Coordination Group ya Bosch Alumni Network kuanzia 2021 hadi 2023. Alitunukiwa Msalaba Bora wa Shaba na Rais wa Jamhuri ya Polandi kwa shughuli zake za kukuza utamaduni na sanaa.

Paulina Brelińska-Garszka ana shahada ya uzamili katika kuratibu na kukuza taasisi za sanaa na shahada ya kwanza ya ukosoaji wa sanaa na ukuzaji wa sanaa kutoka Chuo Kikuu cha Sanaa huko Poznań. Mkosoaji wa kujitegemea wa sanaa na mtunzaji wa kikundi, maonyesho ya pekee au ya kimataifa (Lia Kimura, Arnis Aleinikovas, Laura Adel) pamoja na makazi ya wasanii. Alishirikiana na taasisi za kitamaduni za kitaifa na kimataifa kuhusu kuandaa maonyesho, makongamano na warsha kwa mfano. MBWA Leszno, Galeria Sztuki Wozownia, Kaunas Miaka miwili. Mwanachama wa cba Collective (pamoja na Zofia Reznik na Zofia Małkiewicz)

wanaoangazia mitazamo ya utafiti wa kisani huko Ulaya ya Kati. Mratibu wa miradi ya kimataifa katika Taasisi ya Utamaduni ya Wrocław akiwajibika kwa ajili ya msanii katika mpango wa makazi na miradi ya kimataifa. Mwandishi wa maandishi yaliyochapishwa katika Magazyn SZUM, Notes na 6 Tygodni, e-Czas Kultury, Zeszyty Artystyczne, Format, Artluk, Rynekisztuka.pl na XIBT Magazine.

Kamil Kawalec ni mchoraji wa kitamaduni, mwandishi wa maandishi, mtaalam wa kitamaduni. Msimamizi na mratibu wa mikutano na hafla za muziki. Mwanzilishi mwenza na mhariri wa jarida la ZAKŁAD. Mpokeaji wa mara mbili wa udhamini wa kisani wa Meya wa Wrocław kwa ajili ya kukuza utamaduni na fasihi. Aliyeteuliwa kwa Tuzo za WARTO 2021 la antholojia *Reguły Gry*, inayotolewa kwa jumuiya changa ya washairi ya Wrocław. Mshindi wa shindano la 10 la Duży Format Foundation (2022) kwa mara ya kwanza, ambalo lilisababisha kuchapishwa kwa kitabu cha mashairi cha *Wieża Gabba*.

Shilika Chisoko ni mwandishi, ambaye kwa sasa anafanyia kazi Shahada ya Uzamili katika Masomo ya Kiingereza katika Chuo Kikuu cha Stellenbosch. Utafiti wake unaangazia hadithi fupi fupi za kisasa za wanawake wa Zambia na tamaduni ndogo za mtandaoni. Anavutiwa sana na njia ambazo watu hujiwakilisha mtandaoni na kutoa changamoto kwa simulizi kuu.

Chiteu Kasongo ni mwanzilishi wa EasyZambia, mpango wa kuwawezesha vijana kwa maendeleo endelevu huko Livingstone, mji mkuu wa kitalii wa Zambia. Lengo lake kuu ni kukuza elimu ya mazingira na uhifadhi kwa mujibu wa na UN SDG 13: Mkakati wa Hali ya Hewa. EasyZambia hutumia njia tofauti - mawasilisho, mashairi, maigizo na sanaa - ili kuongeza ufahamu kuhusu mabadiliko ya hali ya hewa na ulinzi wa viumbe hai.

Karolina Marcinkowska ni mwanaanthropolojia (PhD – Chuo Cha Warsaw, Poland), tangu 2007 kushiriki kitaaluma katika utafiti wa anthropolojia, hasa katika Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara (mada za hivi karibuni: anthropolojia ya mwili na historia ya kabla ya ukoloni wa Rwanda) na elimu ya tamaduni mbalimbali (mwanzilishi wa mpango wa AFRICA REMIX - <https://africaremix.wordpress.com/>), mratibu wa mradi wa Foundation for Polish Science, mhadhiri katika Taasisi ya Ethnolojia na Anthropolojia ya Utamaduni huko Warsaw, Taasisi ya Mafunzo ya Kitamaduni huko Cracow, Chuo Kikuu Huria na taasisi nyingine nyingi za kitamaduni. Alifanya kazi kama mtunzaji katika Musée d'Ethnographie de Genève, kwenye Jumba la Makumbusho la Ethnografia huko Warsaw, na vile vile katika Kituo cha Sanaa ya Kisasa huko Warsaw (makazi ya msanii wa Senegal El Hadji Sy) na kwenye Jumba la Makumbusho la Sanaa ya Kisasa huko Warsaw (maonyesho ya *After Year Zero. Universal Imaginaries – Geographies of Collaboration*). Anahusika katika miradi ya kibinadamu na elimu: hivi karibuni nchini Rwanda, Ghana (Msaada wa Kibinadamu wa Poland), Kenya, Madagaska (utafiti wa kidaktari).

Dr Mwaka Siluonde ana PhD ya Kiingereza kutoka Chuo Kikuu cha Free State nchini Afrika Kusini kupitia Bursary ya Merit ya Kibinadamu. Ana Shahada ya Kwanza ya Sanaa na Elimu na Shahada ya Uzamili ya Sanaa katika Fasihi kutoka Chuo Kikuu cha Zambia. Alifundisha Kiingereza na Fasihi katika ngazi ya shule ya sekondari kwa miaka minne kabla ya kujiunga na Chuo Kikuu cha Mulungushi, ambako anafundisha Fasihi ya Kiingereza na Mafunzo ya Vyombo vya Habari. Kama mtafiti, mhadhiri na mwandishi mbunifu, masilahi yake yanahusu Zambia na Afrika baada ya ukoloni katika fasihi, utamaduni na sanaa. Anavutiwa sana na mazungumzo juu ya kuondoa ukoloni, utambulisho wa kitamaduni, wanawake, mazungumzo, uhamiaji na mazungumzo kati ya zamani na sasa. Ana shauku ya kufikiria upya kumbukumbu, masimulizi ya kiasili na masimulizi ya kihistoria ili kuunda hadithi ambazo anaamini ni muhimu katika kukuza utambulisho wa kitamaduni na umoja.

Suzyika Nyimbili ni mtafiti katika Chuo Kikuu cha Free State nchini Afrika Kusini, mwanzilishi wa Kampuni ya Hub Theatre nchini Zambia na Mwanafunzi wa Mandela Washington 2018. Utafiti wake wa udaktari unahusu uwezo wa kitamaduni, elimu ya juu na maendeleo ya binadamu.

Suzyika pia ni mwandishi wa tamthilia na mtengenezaji wa maigizo ambaye ana nia ya dhati ya kutafiti na kuunda maonyesho kuhusu historia ya Afrika, siasa na kumbukumbu.

Klara Ana Rosa (Wojtkowska) ni mwanamuziki, mwongozaji, mwandishi, msimuliaji hadithi/mwigizaji, mwalimu na mshereheshaji wa jadi. Kazi yake inahusu maigizo ya sherehe za matambiko, muziki wa kupikia, hekima na maono ili kuunda hadithi na sherehe mpya na hai. Yeye ndiye mwanzilishi wa Mhondoro Dreams Productions, ambayo ilitayarisha filamu ya Kipolishi-Zimbabwe NZARA-HUNGER mnamo 2020 - iliyoonyeshwa kwenye Tamasha la Filamu maarufu la Gdynia nchini Poland mnamo 2021. Yeye ndiye mwandishi wa *Wild Medicine: A Journey to Zimbabwe*, *Ceremony Theatre: Mystical Texts for the Human and Non-Human Worlds*, *Będziemy się za was Modlić: z Polski do Zimbabwe Ścieżkami Przodków*, *Teatr Ceremonii: Opowieści dla Ludzi i Przodków* na albamu mbalimbali za muziki, ikiwa ni pamoja na *Moon Songs for Elephants* and *bangiza 1+2*. Kazi yake inajenga daraja kati ya Zimbabwe na Poland na kwingineko, na pia ni mkurugenzi wa tamasha la kila mwaka la hadithi za Nyamatsatse. Zaidi katika: www.nyamatsatsefestival.org na www.klaraanarosa.org.

MCHAPISHAJI

Art Transparent
Fundacja Sztuki Współczesnej ul. Ofiar Oświęcimskich 1/2, 50-069 Wrocław fundacja@arttransparent.org www.arttransparent.org

MCHAPISHAJI MWINGINE

Pro Progressione Kft.

JINA

Narratives of Closeness and Distance from Central-Eastern Europe and South-Eastern Africa – a Multicontextual Patchwork

WAHARIRI

Urszula Markowska-Manista, Natasha Omokhodion-Kalulu Banda

WAANDISHI

Karolina Bieniek,
Paulina Brelińska-Garsztka, Shilika Chisoko,
Chiteu Kasongo,
Kamil Kawalec,
Karolina Marcinkowska, Urszula Markowska-Manista, Mwaka Siluonde,
Nyimbili Suzyika,
Klara Wojtkowska

KUSAHIHISHA

Ian Maloy

TAFSIRI

Luciano Gadie Tsere

SANAA YA MICHORO

Oleg Šuran

HAKIMILIKI

cc by-nc-nd 4.0 deed

ISBN

978-83-960088-7-9

Wrocław 2023

USHIRIKIANO

Pro Progression (Hungary),
ART TRANSPARENT (Poland),
Nafasi Art Space (Tanzania), Women's History Museum (Zambia)

MAELEZO YA UFADHILI WA PAMOJA

Project "Deconfining arts, culture and policies in Europe and Africa (deconfining)" co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (eacea). Neither the European Union nor eacea can be held responsible for them.

The task entitled "Deconfining Arts, Culture and Politics in Europe and Africa" has been co-financed by the Ministry of Culture and National Heritage from the Culture Promotion Fund – a state purpose fund, as part of the Promesa dla Kultury programme.

IMEUNGWA MKONO NA

wanachama wa Bosch Alumni Network

Chapisho hili linatarajia kukuza uelewa wa kina zaidi na nadharia ya miunganisho na umbali katika kupata tajriba, kufikiria na kusimulia kuhusu ulimwengu wa karibu na wa mbali zaidi ambao maeneo na nafasi zao hufichua uwezo wao wa kisanaa, kisayansi na kifasihi. Tunatafuta simulizi za kipekee ambazo huondoa mwelekeo, huondoa ukoloni na huleta maarifa na mazoezi karibu.

2023